

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

La prostitució a la Barcelona Baixmedieval (segles XIV-XV)

Roger Benito Julià

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – Compartir Igual 4.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – Compartir Igual 4.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0. Spain License.**

Universitat de Barcelona

Facultat de Geografia i Història

Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica

Programa de doctorat: Societat i Cultura (HDK17)

La prostitució a la Barcelona Baixmedieval (segles XIV-XV)

Vol. I

Tesi presentada per a optar al títol de Doctor en Història

Doctorand: Roger Benito Julià

Directora: Dra. Rosa Lluç Bramon

Tutor: Dr. Antoni Riera Melis

TAULA DE CONTINGUTS

I. AGRAÏMENTS.....	7
II. INTRODUCCIÓ.....	11
2.1 Hipòtesi de treball i objectius.....	13
2.2 Els límits de la recerca.....	14
2.3 Les fonts arxivístiques i les institucions de les que emanaven.....	16
2.4 Fonts literàries.....	23
2.5 Fonts iconogràfiques.....	23
2.6 Fonts del dret medieval.....	24
2.7 Fonts documentals publicades.....	25
2.8 Estructuració de la tesi.....	27
III. PRESENTACIÓ I ESTAT DE LA QÜESTIÓ.....	30
3.1 Els estudis dedicats a la prostitució fins al segle XX.....	32
3.2 Els primers estudis històrics i les històries generals de la prostitució.....	34
3.3 Els estudis sobre prostitució medieval.....	36
IV. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE LA CIUTAT DE BARCELONA.....	43
4.1 Antecedents i la fundació romana.....	45
4.2 L'arribada dels visigots.....	47
4.3 Entre els musulmans i els carolingis.....	48
4.4 La ciutat fins al segle XIII.....	50
4.5 Els segles XIV i XV.....	60
V. LA PROSTITUCIÓ COM A FET HISTÒRIC.....	66
5. La prostitució: un fet històric.....	68
5.1 La prostitució i la sexualitat.....	68
5.2 Dos models diferents: les dones baixmedievales i les prostitutes.....	86
5.2.1 Les dones baixmedievales.....	87
5.2.2 Un canvi de mentalitat.....	94
5.2.3 La prostituta en la literatura medieval.....	97
5.2.4 La prostituta en la documentació medieval.....	100
5.3 Conclusions.....	108
VI. LA PROSTITUCIÓ FORA DEL BORDELL A LA BARCELONA MEDIEVAL.....	110
6.1 La prostitució no permesa: les fembres de fora del bordell.....	112
6.2 La vida de les prostitutes de fora del bordell.....	113
6.2.1 Les prostitutes i el mar.....	123
6.3 El poder reial, el Consell de Cent i la prostitució a la ciutat de Barcelona.....	127

6.4 Els carrers vedats, les zones prohibides i els moviments interiors	141
6.5 Esclavitud i prostitució	153
6.6 Els oficials i la prostitució	157
6.7 Càstigs contra les prostitutes de fora del bordell	159
6.8 Petits retalls sobre la vida de les prostitutes	162
6.8.1 Sor Agnès del carrer de davant l'hospital del llebreros	162
6.8.2 Eulàlia i Clara	163
6.8.3 Eulàlia de Molins de Rei: prostituta, alcavota, bruixa o metzinera?.....	165
6.8.4 La procura de les prostitutes.....	174
6.8.5 Una imatge d'una prostituta barcelonina.....	175
6.9 Conclusions.....	177
VII. ELS BORDELLS A LA BARCELONA MEDIEVAL.....	179
7. Els bordells públics baixmedievals	181
7.1 Els tres bordells barcelonins.....	184
7.1.1 El bordell de Viladalls	189
7.1.2 El bordell de la Volta d'en Torre.....	196
7.1.3 El bordell del Canyet	200
7.2 Els senyors útils dels bordells barcelonins	202
7.2.1 Les portes dels bordells.....	208
7.2.2 Simó Sala senyor del bordell del Canyet	215
7.2.2.1 La batussa de Joana la grega al bordell del Canyet.....	217
7.3 Conclusions.....	220
VIII. SORTIDES A LA PROSTITUCIÓ	223
8. Com abandonar el món prostibulari?	225
8.1 Les sortides a la prostitució.....	225
8.2 Els primers monestirs i les santes pecadores.....	226
8.3 Els monestirs per a prostitutes a l'Europa Medieval	235
8.4 Els monestirs per a prostitutes a Barcelona.....	237
8.4.1 El Monestir de les Magdalenes de Barcelona	238
8.4.2 La Casa de les Egipcíiques de Barcelona	241
8.4.3 Petits pessics biogràfics.....	250
8.4.4 Evolució dels monestirs a partir del segle XVI.....	253
8.5 Sortir del món prostibulari a través del casament.....	255
8.6 Conclusions.....	259
IX. ELS ALCAVOTS DE LA CIUTAT	262

9. Els alcavots i mitjancers.....	264
9.1 La figura de l'alcavot en el dret i la literatura medieval i la seva percepció	265
9.2 L'alcavoteria a la ciutat de Barcelona abans del privilegi de l'any 1390.....	278
9.3 El privilegi reial de 1390	284
9.4 Les crides al llarg del segle XV	287
9.4.1 Les súpliques dels alcavots.....	296
9.5 Una mica més enllà de les expulsions	303
9.5.1 L'expulsió i el "perdó" de Cília Font	303
9.5.2 Pere Bugarrell l'alcavot convers.....	304
9.5.3 L'alcavota total: Na Trialls	306
9.6 Alcavots-galiots	309
9.7 Conclusions.....	310
X. CONCLUSIONS GENERALS	312

I. AGRAÏMENTS

Aquesta tesi doctoral no hauria vist mai la llum si les persones del meu voltant no m'haguessin donat el suport necessari per continuar endavant. Per això els volem agrair el seu suport.

En primer lloc a la difunta Dra. Mercè Aventín Puig per recolzar-me i confiar en el meu treball, per les seves acotacions, correccions i en definitiva mestratge per a fer aquesta tesi. En segon lloc al també desaparegut Dr. Iñaki Padilla Lapuente que em va tutoritzar durant un temps la present tesi. Degut a un seguit de vicissituds, finalment, la present tesi doctoral ha estat dirigida per la Dra. Rosa Lluch Bramon i tutoritzada pel Dr. Prim Bertran Roigé, el qual ens va deixar de cop el desembre de 2014, i pel Dr. Antoni Riera Melis als quals els agraeixo els seus consells, acotacions i correccions.

També haig d'agair l'ajuda d'altres professors del Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica de la Universitat de Barcelona, la Dra. Maria-Milagros Rivera-Garretas, la Dra. Teresa Vinyoles Vidal, el Dr. Josep Hernando Delgado, al Dr. Ignasi Baiges i Jardí i la resta de professors que m'han animat sempre a continuar endavant.

També m'han ajudat la Dra. Lola Badia Pàmies, sobretot en qüestions literàries, el Dr. Lluís To Figueras de la Universitat de Girona per les seves recomanacions bibliogràfiques i el professor titular de la Universidad de Málaga Juan Francisco Martos Motniel, que em va ajudar en temes de la prostitució a l'antiguitat. També haig d'agair als investigadors del CSIC que, quan hi vaig contactar, em van ajudar moltíssim.

Hem passat moltes hores a l'Arxiu de la Ciutat de Barcelona, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a l'Arxiu de Protocols de Barcelona, a la Biblioteca de Catalunya, a la Biblioteca Torras i Baiges de Vilafranca del Penedès i a la Biblioteca Àngel Guimerà de El Vendrell. He d'agair el tracte exquisit i l'ajuda que m'han ofert sempre els professionals d'aquests arxius i les biblioteques. He de dir que m'hi he sentit com a casa.

Seria injust oblidar dels companys que he conegut al llarg d'aquests anys: l'Elisa, la Carme, en Ramon, en Daniel, la Vera, la Sílvia, en Joel, en Toni, en Víctor i molts d'altres que m'han acompanyat en aquest camí.

Per acabar, vull agrair el recolzament de la meva esposa Noelia, la meva filla Rosa i també als meus pares, tot i que, no veuran aquest projecte finalitzat, sense ells no hauria superat els moments més difícils i poder continuar.

A tots gràcies.

II. INTRODUCCIÓ

2.1 Hipòtesi de treball i objectius

La finalitat del present treball és fer una anàlisi de la prostitució femenina durant la Baixa Edat Mitjana amb el propòsit d'estudiar el paper de la prostituta dins la societat medieval, concretament a la ciutat de Barcelona i la seva àrea d'influència. Vull veure quines conseqüències socials comportava el fet de viure del sexe remunerat.

Sé que aquest tema és polèmic i que com a fenomen històric pot ser interpretat i també mal interpretat. No pretenc entrar en debats morals sinó estudiar la prostitució en el seu vessant històric dins del marc geogràfic abans esmentat i en un context feudal.

El punt de partida de la present recerca el situo en la idea que entre dels segles XIII i XIV es tolerà la presència de prostitutes a les ciutats medievals. Fins aquest segle s'havia perseguit a les prostitutes i no s'havia permès la presència dels bordells a la majoria de les ciutats europees. En aquest període per contra, i des del segle XIV, comencen a sorgir bordells controlats pels estaments públics urbans. Podríem arribar a afirmar que la prostitució es legalitza com una activitat més de la ciutat medieval.

Atès aquest nou paradigma vull tractar de veure com encaixa la prostituta a la societat medieval? Com eren les seves condicions de vida? Podia sortir del món del sexe remunerat? Per què les prostitutes treballaven en aquest ofici? Existia sexe remunerat que escapava al control de la ciutat? El propòsit del present treball és trobar resposta a aquestes preguntes que ens vam plantejar ja fa temps en el moment d'iniciar-lo. Aquestes preguntes m'han permès definir els objectius de la recerca:

- Definir el marc legal de la prostituta.
- Establir en quines situacions treballaven les prostitutes dels bordells i de fora d'aquests.
- Identificar quines dificultats tenien les prostitutes per exercir la seva activitat.

- Analitzar quin paper jugava el Consell de Cent.
- Determinar com es tractava la prostituta quan volia abandonar la vida prostibulària.
- Saber com es controlaven els alcavots i mitjancers que tenien prostitutes fora del sistema legal.

Aquests objectius m'ajudaran a verificar la hipòtesi de recerca plantejada en la present investigació: el fet que es permeti, es reguli i es controli la prostitució a la ciutat de Barcelona durant la Baixa Edat Mitjana em plantegen una sèrie de preguntes. Aquestes regulacions li permeten a la prostituta treballar per guanyar-se la vida com una feina més? Amb quines condicions de treball? O bé és explotada i marcada per motius morals i religiosos?

2.2 Els límits de la recerca

Un cop escollit el tema de la investigació, l'he fixat en l'espai i el temps. Metodològicament parlant, m'ha estat necessari establir el marc espacial i cronològic ja que l'abundància de fonts relacionades amb la prostitució, de forma directa o indirecta, superava en escreix el plantejament inicial. Tot i que a voltes no he pogut defugir d'aquest plantejament ja que he comparat les mesures preses a d'altres ciutats baixmedievales amb les accions preses a Barcelona. He establert el marc cronològic entre els segles XIV i XV. He determinat l'àmbit geogràfic a la ciutat de Barcelona i el seu terme, que comprenia municipis dependents (com Molins de Rei per exemple). Gràcies a aquestes limitacions he pogut arribar a unes conclusions generals que crec que són vàlides i extrapolables a altres territoris i ciutats medievals.

He acotat la cerca en els dos segles baixmedievales per raons diverses: volia analitzar un període llarg per veure l'evolució històrica de la prostitució a una gran ciutat. L'altra raó principal té a veure amb l'heurística: la sèrie més antiga de l'Arxiu Històric de la Ciutat de

Barcelona (el *Llibre del Consell*) és de 1301. Crec que era un bon punt de partida. Hi havia registres de mitjans de segle XIII però van desaparèixer per un incendi l'any 1300.¹ La cota final de la recerca l'he fixat a començaments del segle XVI. Aquesta data no és casual. La documentació municipal comença a tenir problemes de conservació a causa de la corrosió produïda per les tintes ferrogàliques. L'altra raó és que canvia la concepció de la prostitució medieval, sobretot amb l'aparició de la sífilis, i és passà a una prostitució de caire privat. Apareix la figura de la cortesana fet que comporta un canvi en l'organització del Consell de Cent respecte al sexe remunerat.²

He establert els límits espacials a la ciutat de Barcelona i àrea d'influència. La ciutat és un focus d'atracció econòmic, social i cultural per als habitants de les poblacions veïnes, per a instal·lar-s'hi o bé per fer-hi gestions. Les prostitutes dels voltants venien per treballar a la ciutat i també n'arribaven moltes, per terra o per mar, d'altres zones. Els seus clients eren o bé de la ciutat i o bé forasters.

Els límits temàtics són els més difícils de delimitar. He hagut de concretar aquests aspectes ja que qualsevol document on aparegués qualsevol actor del món prostibulari podia ser interessant. Per aquesta raó he establert tres eixos temàtics: en primer lloc la prostitució permesa, la que es desenvolupa amb el control del Consell de Cent i normalment dins dels bordells. En segon lloc la prostitució que escapava al control del govern municipal de Barcelona i veure les estratègies adoptava el Consell per fer-hi front. En tercer lloc i últim he tractat quina sortida tenia la prostituta quan abandonava el món del sexe remunerat.

¹ BATLLE GALLART, Carme, et alii: *El "Llibre del Consell" de la ciutat de Barcelona. Segle XIV: les llecions municipals*. Barcelona: CSIC. 2007, p. 13.

² Tot i que hi ha autors que afirmen que una variant de la sífilis ja existia a Àsia i a Europa i que no era tant mortífera com la variant vinguda d'Amèrica. Veure: CROSBY, Albert J. Jr.: "The Early Story of Syphilis: A Reappraisal" *American Antropologist*. Vol. 71. Nº 2 (Apr. 1969), pp. 218-227. A Girona es documenta el 1495 i se l'anomena "mal de sen ment". S'expulsà a totes les prostitutes contagiades. Veure: CLARA RESPLANDIS, Josep: "Les dones públiques de la Girona Medieval". *Revista de Girona*. Núm 107. 1984. p. 146.

2.3 Les fonts arxivístiques i les institucions de les que emanaven

Per realitzar la present tesi doctoral he utilitzat principalment fonts arxivístiques. He utilitzat sobretot fonts emanades des del Consell de Cent, el govern municipal barceloní de la Baixa Edat Mitjana. Aquests documents es custodien a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. No existia un oficial concret per controlar la prostitució a Barcelona com passava en altres àmbits, fet que comportava que el Consell s'ocupés directament de la prostitució.³ Per completar la investigació he usat altra documentació com ara els registres de la Cancelleria Reial, protocols notariais i visites pastorals, donant més rellevància sempre als documents emanats des del Consell de Cent. Per altra banda, també m'he valgut d'altres tipologies heurístiques que no són de caràcter arxivístic pròpiament dit: fonts literàries que ens ajuden a veure quina visió es tenia de les prostitutes i fonts iconogràfiques que ens ajuden a veure quina visió es tenia de les prostitutes.

Per conèixer millor les fonts que he utilitzat per fer aquesta recerca, cal comprendre els organismes que les varen generar, degut a que aquests estan vinculats al municipi de Barcelona. També he volgut veure com aquests organismes evolucionaren a la Baixa Edat Mitjana.

El municipi medieval de Barcelona va néixer de forma oficial arran del privilegi *Recognoverunt proceres* atorgat per Pere el Gran (1283-1284).⁴ Anteriorment el pare del rei Pere el Gran, Jaume el

³ Un exemple molt clar podria ser el mostassaf que s'encarregava de la validesa de pesos i mesures.

⁴ Veure ORTÍ GOST, Pere: "El Consell de Cent durant l'Edat Mitjana" *El temps del Consell de Cent. I. L'emergència del municipi segles XIII-XIV* [En línia] (Barcelona Quaderns d'Història, 4). Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat, 2001, pp. 21 a 24. < <http://www.raco.cat/index.php/BCNQuadernsHistoria/article/view/105192/134450> > [Consulta:20/04/2011] Es pot consultar el text del privilegi a: ARAGÓ, Antonio María i COSTA, Mercedes: *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, CODOIN Vol. XLIII Barcelona, 1971, doc. 22, p. 8-17.

Conqueridor, ja ho havia intentat diverses vegades.⁵ Segons aquest privilegi, a la ciutat, el poder legislatiu l'exercien 5 Consellers que eren escollits anualment el dia de Sant Andreu per 12 Prohoms sortints del Consell de Cent. Aquest poder, els Consellers el compartien amb el Consell de Cent. El Consell era escollit pels 5 Consellers entrants i que, com els anteriors, ocupaven el càrrec durant un any.

L'any 1325 es produeix el primer canvi: es va crear el Consell de Vint-i-Cinc, que posteriorment s'anomenarà Trentenari perquè passà a tenir trenta membres. El Consell de Cent mai no va estar constituït per cent jurats exactament, normalment sobrepassava aquest número a causa de l'augment constant dels mestres d'oficis, provocat per la diversificació del treball durant el segle XIV. Així, el Consell de Cent el desembre de 1333 estava format per 105 jurats: 64 ciutadans i mercaders, 3 savis en dret, 3 notaris i 35 mestres de 15 oficis; en canvi, el 1366 hi havia 206 prohoms i 23 oficis representats. Al igual que el Consell de Cent, el nombre de membres del Trentenari va oscil·lar, 25, 30, 43, i va arribar a tenir-ne 63 el 1354 i 93 el 1366. Els membres d'aquests trenta escollits eren triats pels consellers entre els prohoms del Consell de Cent i va ser l'autèntic òrgan legislatiu, ja que era qui, redactava les ordinacions municipals, conjuntament amb els 5 Consellers. Per la seva part, el Consell de Cent quedava, per una banda, com a institució ratificatòria de decisions preses pel Trentenari i els consellers i, per altra banda, com a cos elector.⁶

⁵ Durant el segle XIII, el rei Jaume el Conqueridor va atorgar una sèrie de privilegis que van ser precedents del privilegi definitiu que va estructurar el municipi de Barcelona, així, el 1249, el rei va implantar quatre paers que triarien uns consellers per assessorar-los; el 1258, un nou privilegi va eliminar els paers i va crear la figura dels consellers, que serien vuit en comptes de quatre, assessorats per un consell de 200 jurats compost per 82 ciutadans honrats, 14 mercaders i 104 menestrals; poc temps després, el 1260, el nombre de consellers es reduïa a 6 i el 1265, a 4 i el consell a 100 jurats; el 1274, com que l'últim privilegi tenia una duració de 10 anys, el Conqueridor el va renovar per 10 anys més, fixant el nombre de consellers en 5 i creant el sistema de la dotzena electora dels consellers. El 1283, en acabar-se els 10 anys de vigència del privilegi, Pere el Gran el va renovar a perpetuïtat. BATLLE GALLART, Carme: "El municipio de Barcelona en el s. XIV" *Cuadernos de Historia. Anejos de la Revista Hispania*, VIII. Madrid, 1973. pp. 203-207.

⁶ BATLLE I GALLART, Carme: "Vida i institucions polítiques". *Història de Barcelona. La ciutat consolidada*. (Vol. 3), p. 278 i ss.

Dos oficials reials, el Veguer i el Batlle, exercien el poder executiu i judicial. Aquests dos oficials reials duïen a terme la jurisdicció del rei en l'àmbit local català. A la ciutat de Barcelona tant el Veguer com el Batlle van acabar tenint només el poder executiu, ja que aplicaven la legislació creada pels Consellers; el Veguer havia de fer jurament als consellers entrants a l'inici del període administratiu de la ciutat. Per tant ambdós es devien auxili i assistència recíproca en tasques governamentals tot i que la última paraula la tenien el Consellers.⁷ Tant el Veguer com el Batlle només podien pregonar les crides i executar la pena que marquessin les esmentades crides que, prèviament havien fet les institucions de la ciutat.⁸ D'aquesta manera una crida feta pel Veguer i que no hagués estat ratificada pels Consellers, conjuntament amb el Trentenari i el Consell de Cent, podia ésser revocada. Aquest fet feu que hi haguessin confusions entre les crides del Veguer i del Batlle i viceversa tot i la sentència de Pere de Sant Climent de 1300. Aquesta sentència delimitava les jurisdiccions d'ambdós oficials reials. Segons aquesta sentència, el Batlle tenia la jurisdicció sobre els oficis, el mercat, els pesos i les mesures, el règim interior de la fira, els molins, les carnisseries, etc. i el Veguer tenia la jurisdicció sobre la resta de casos i tot el mer imperi, o sigui tots els casos on hi hagués pena corporal. Aquest oficial però no tenia jurisdicció sobre els bordells.⁹

Per regir l'ordre a la ciutat es redactaren ordinacions sobre els oficis, mercats, moralitat i ordre públic (bordells / alcavots / adulteri) entre altres aspectes. Moltes vegades com que el món de la prostitució no tenia cap oficial específic, com podia ser el mostassaf per a qüestions alimentàries de la ciutat, feia que el monarca intervingués

⁷ BATLLE, Carme: "Vida i institucions...", p. 275.

⁸ Un exemple d'aquestes crides seria: *Ara oyats per manament del Vaguer ordonaren los consellers e prohómens de la Ciutat...* AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, XXIII, f. 21r. (Any 1367).

⁹ Veure: LALINDE ABADÍA, Jesús: *La jurisdicción real inferior en Cataluña ("Corts, veguers i batlles")*. Barcelona: Museo de historia de la ciudad. 1966, p. 165-166.

redactant edictes que afectaven a la ciutat de Barcelona. Els encapçalaments de les crides barcelonines tenien una estructura força comuna i dificulta la delimitació de jurisdiccions. Aquest fet va propiciar que al segle XV es fessin crides conjuntes:

*Ara hoiats tothom generalment per manament del honorable mossèn Bernat de Guimerà, vaguer de Barcelona, de Agolada e de Vallés, de Moyà e de Moyanés, e del honorable mossèn Galceran d'Ortigués, batle de la dita ciutat, **çò és quescun d'ells tant com toquen a sa jurisdicció.***¹⁰

Qui donava fe i controlava la secretaria del Consell de Cent era l'Escrivà Major o l'Escrivà del Consell. Aquest era el notari que confeccionava la sèrie del *Llibre del Consell*.¹¹ Aquesta sèrie és de caràcter miscel·lani i comprèn les actes de les reunions del Consell de Cent, del Trentenari i de les ordinations del Veguer i el Batlle, els albarans de manament i les entrades de correspondència rebuda. Per a la present investigació he buidat de forma sistemàtica els registres del *Llibre del Consell*, els fons de correspondència (*Lletres Comunes / Lletres Closes / Lletres reials*), el *Registre d'Ordinacions* i les *Ordinacions originals*.¹²

El creixement de la ciutat i l'evolució demogràfica feu que es creessin noves sèries documentals més específiques. Apareix el *Registre de Deliberacions* (el qual també he buidat), una mena de llibre d'actes de les reunions del Consell de Cent, del Trentenari i les actes

¹⁰ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-9, f. 36r. La crida és de l'any 1463.

¹¹ Per conèixer més atribucions de l'escrivà veure: RIERA I VIADER, Sebastià: "Les fonts municipals del període 1249-1714" *Barcelona: Quaderns d'Història*. Vol. 4. 2001.

¹² Totes les sèries esmentades es poden consultar a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Aquestes sèries són dins del subfons "Consell de Cent" de l'AHCB amb signatura 1B.

de *juí de prohoms*.¹³ Altres sèries que es crearen foren el *Registre d'Ordinacions Especials* on he localitzat un volum on es registren les expulsions dels alcavots de la ciutat.¹⁴ Aquesta sèrie m'ha donat diverses dades excepcionals dels mitjancers expulsats. També he buidat una sèrie miscel·lània on documentem diverses informacions interessants per a la recerca sobre la relació entre prostitució i esclavitud.¹⁵ L'última sèrie buidada del grup de Consell de Cent ha estat la de *Diversorum*, on també he localitzat varis documents de gran utilitat.

Dins del subfons Consellers¹⁶ he buidat sistemàticament les *Bosses de Deliberacions*, on s'inclouen les notes de l'Escrivà Major i els textos preparatoris per a la redacció definitiva del *Registre de deliberacions*. Aquesta sèrie és força important perquè apareixen dades no presents al subfons del Consell de Cent. A la sèrie *Eclesiàstics-Inquisició* on he localitzat informació sobre monestirs relacionats amb la prostitució també ha estat buidada de manera sistemàtica. Una de les sèries més importants és l'anomenada *Miscel·lània* on he localitzat nombrosos documents útils per a la investigació. La sèrie *Obreria* la he buidat, a instàncies de la Dra. Maria Teresa Vinyoles i Vidal, que em va advertir que existien documents sobre les portes d'un bordell de l'època. Per últim dins del subfons de la sèrie Consellers he rastrejat les sèries *Testaments de Consellers* on els consellers sortints deixaven una relació de problemes a resoldre de la ciutat als consellers entrants.

¹³ Aquest era un Tribunal de justícia per a causes criminals de la ciutat de Barcelona, instituit per privilegi reial del 1283. Podia ésser convocat en absència del rei.

¹⁴ És una sèrie única i de moment no se n'ha trobat cap de semblant. AHCB, CC, Ordinacions Especials 1B-V-12.

¹⁵ AHCB, CC, Ordinacions Especials 1B-V-13.

¹⁶ Subfons amb signatura 1C.

Del subfons *Arxiu del Veguer* he buidat la sèrie de *Crides del Veguer* per completar la documentació relacionada amb el Consell de Cent.¹⁷

Per completar la recerca he buidat del fons notarial de l'AHCB la sèrie *Contractes* on vam localitzar una comanda relacionada amb un dels bordells estudiats. També m'he ajudat de les fonts notarials de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. D'aquest arxiu he buidat diversos volums de notaris de forma aleatòria per complementar i recolzar la recerca.

Per altra banda, he buidat els *Registres de Cancelleria* (consignada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó) de forma aleatòria, degut al gran nombre de volums que componen la sèrie, on hem localitzat força documentació reial relacionada amb la prostitució. En el fons de la Cancelleria Reial hi ha una relació de les cartes enviades pels monarques enquadrades per temàtiques (*Curie, Sigillo secreto, Comune...*). Aquesta sèrie començà amb el regnat de Jaume el Conqueridor. Sembla que el càrrec de Canceller ja existia a l'època romana i que l'oficial medieval n'és una reminiscència. Les atribucions del càrrec eren llegir, rubricar i expedir els documents de la cancelleria reial.¹⁸ Per arrodonir la recerca he buidat sistemàticament la sèrie *Processos en Quart*, la sèrie de *Processos en foli* i els *Registres de Coses Vedades* totes consignades a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.¹⁹ Les sèries *Processos en foli* i *Processos en Quart* m'han mostrat investigacions sobre crims, alguns relacionats amb el món prostibulari. El *Registre de Coses Vedades* m'han permès analitzar les dades sobre l'arribada i sortida de viatgers (i també prostitutes) de la ciutat de Barcelona per via marítima, així com les caucions que contractaven pel viatge.

¹⁷ El subfons *Arxiu del Veguer* va estar força temps clausurada i afortunadament l'hem pogut consultar cap al final de l'actual investigació.

¹⁸ UDINA MARTORELL, Federico: *Guía histórica y descriptiva del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Ministerio de Cultura. 1986, p. 26; p. 169 i ss.

¹⁹ Els Processis i els Processos en Quart corresponen a la Cancelleria i el Registre de coses vedades a la sèrie de Batllia General de Catalunya. Aquesta última la hem buidada per instància del personal de l'ACA.

He buidat minuciosament els cinc primers volums dels *Llibres d'entrades* del fons històric de l'Hospital de Sant Pau i la Santa Creu, que es troba actualment a la Biblioteca de Catalunya. Aquests volums engloben els períodes 1457, 1473-1479, 1480-1483, 1484, 1492 i 1497-1501. Gràcies al buidatge he localitzat dades inèdites relacionades amb la vida de les prostitutes de la ciutat de Barcelona.²⁰

Per a tenir una visió més complerta del tema d'estudi m'he valgut d'altres fonts arxivístiques municipals, referides al món prostibulari, moltes d'elles publicades o facilitades per altres investigadors,²¹ d'altres ciutats medievals:

- El *Llibre de Pregons* i el *Llibre del Consell* de la ciutat de Tarragona.²²
- *Les Ordinacions de Sant Celoni*.²³
- *Llibre de les provisions reials de la vila de Puigcerdà*.²⁴
- Ordinacions referides a la ciutat de Girona.²⁵
- Els llibres de crims de Lleida.²⁶
- Documentació diversa sobre la Catalunya Central.²⁷

²⁰ Aquestes sèries es poden consultar en línia ja que la Biblioteca de Catalunya va digitalitzar-ne les sèries complertes: <http://mdc.cbuc.cat/cdm/search/collection/hospstcreu>

²¹ Seria força llarg esmentar tots els documents publicats utilitzats en present treball. Per aquest motiu només fem esment d'una mostra significativa.

²² Publicades ambdues per l'Ajuntament de Tarragona: *Ordinacions i crides de la ciutat de Tarragona : segles XIV-XVII*. Tarragona: Ajuntament de Tarragona. 1982; *Actes municipals: 1369-1374-75*. Tarragona: Ajuntament de Tarragona. 1984; *Actes municipals: 1388-1389-1393-1395*. Tarragona: Ajuntament de Tarragona. 1988.

²³ PONS I GURI, Josep M^a: "Les ordinacions de Sant Celoni al segle XIV" *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Vol. III. Barcelona: Fundació Noguera. 1989, pp. 249-260.

²⁴ BOSOM, Sebastià; VELA, Susanna: *Llibre de les provisions reials de la vila de Puigcerdà*. Barcelona: Fundació Noguera. 2009.

²⁵ BATLLE Y PRATS, Lluís: "Ordenaciones relativas a los judíos gerundenses" dins de *Homenaje a Millás-Vallcrosa*. Vol. I. Barcelona: CSIC. 1954, pp. 83-92.

²⁶ FARRENY SISTAC, Maria Dolors: *Processos de crims del segle XV a Lleida: transcripció i estudi ligüístic*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs / CSIC. 1986.

²⁷ ORRIOLS, Lluís: *Manuscrits del bé i el mal*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor. 1993.

2.4 Fonts literàries

Com ja hem dit anteriorment m'he ajudat de les fonts literàries per completar la recerca. He utilitzat obres literàries on apareixen prostitutes, mitjancers i localitzacions del món prostibulari d'autors com Ramon Llull, Joanot Martorell o Jaume Roig. Obres d'autors patristics i moralistes que analitzen el tema de la prostitució des d'un punt de vista cristiano-moral: Francesc Eiximenis, Sant Vicent Ferrer, Sant Tomàs d'Aquino, Sant Agustí, entre altres. Aquestes obres ens permeten veure el punt de vista de l'Església pel que fa al tema del sexe remunerat.

L'alcovota és tractada a literatura castellana (*La Celestina* de l'obra homònima o l'alcovota Trotaconventos de *El libro de Buen Amor*) però també àrabo-musulmana (Al-Tifasi, Ibn Hazm²⁸) i altres autors menys coneguts o anònims que fan adagis o petits versos. En són exemples el *Llibre de Tres*, el *Sermó del Bisbetó*, el *Llibre dels mariners* etc.

Tot i que la literatura no reflexa la realitat històrica plenament m'ha donat indicis, reflexions i retrata el simbolisme i la mentalitat medieval.

2.5 Fonts iconogràfiques

Existeixen nombroses referències iconogràfiques referents a la prostitució medieval. Normalment solen ser dibuixos marginals a documents que tracten sobre el tema de la prostitució. Hi ha diversos estudis que analitzen aquestes imatges i que també he incorporat per a la present recerca.²⁹ He fet cerques a manuscrits per localitzar

²⁸ Al-Tifasi amb l'obra *Esparcimiento de Corazones* i Ibn Hazm amb l'obra *El collar de la paloma*.

²⁹ ROSSELLÓ VAQUER, Ramon: *Sexe i erotisme a Mallorca i altres parts del món*. Mallorca: Editat per l'autor. 1994. CAMPBELL, C. Jean: "Courting, Harlotry and the Art of Gothic Ivory Carving" *Gesta*. Vol. 34. Nº 1. 1995.

imatges sobre el món prostibulari en biblioteques en línia com la Bibliothèque National de France entre altres.

2.6 Fonts del dret medieval

M'he ajudat també de les fonts del dret ja que marquen el marc legal en què es mouen la prostituta i els alcavots a la Baixa Edat Mitjana. He estudiat disposicions reials, furs, llibres de costums, llibres de privilegis entre d'altres. La majoria d'aquestes fonts estan publicades, per aquest motiu enumerem les utilitzades en la recerca actual:

- *Constitvtions y altres drets de Cathalunya* recull de disposicions legals, lleis i actes de Cort ratificades pels comtes de Barcelona i posteriorment pels reis de la Corona d'Aragó per al regne de Catalunya. Recopilades el 1702 i reeditades el 1995.
- Furs castellans: hem utilitzat el llibre de Heath Dillard titulat *La mujer en la reconquista* on recull disposicions sobre les dones dels furs castellans. Edició de 1993.
- *Aureum Opus*: recull de privilegis reials del Regne de València. Compilat el 1515. Hem utilitzat la versió original que es pot consultar a la Biblioteca valenciana digital:
 - <http://bivaldi.gva.es/consulta/registro.cmd?id=184>
- *Usatges de Barcelona*: recopilació legal del dret consuetudinari barceloní. Recopilat entre 1170 i 1195.
- *Costums de Tortosa*: recopilació de dret consuetudinari de la ciutat de Tortosa. Promulgats el 1279 i editats el 1996.
- *Costums de Lleida*: recull de disposicions legals que afecten a la ciutat de Lleida. Promulgats el 1228 i editats l'any 1998.

- *Costums de Girona*: recopilació de normes que afectaven a la diòcesi de Girona. Compilades al segle XIII. Editades el 1988.
- *Siete partidas*: recull de dret castellà promulgat per Alfons X el 1265. Edició de 1992.
- *Fori regni aragoni*: edició dels furs d'Aragó feta el 1447 per Gundisalvo García de Sancta María. Hem utilitzat la versió original que es pot consultar a la Biblioteca Virtual de Derecho Aragonés:
 - http://www.derechoaragones.es/i18n/catalogo_imagenes/grupo.cmd?path=100011
- *Llibre Verd de la Ciutat de Barcelona*: recopilació dels privilegis referent a la ciutat de Barcelona. La recopilació original en 4 volums entre els segles XI-XVII. Hem utilitzat l'original de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.
- *Fuero Juzgo*: traducció de 1241, ordenada pel rei Ferran III de Castella, del *Liber Iudicorum* visigot de l'any 654, en llengua romanç. Hem usat l'edició de 1815 de la Real Academia de la Historia.
- *Novisima Recopilación de las leyes de España*: recull del dret castellà des dels seus orígens fins al segle XIX. Edició de 1805.
- *Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y principado de Cataluña*: recull de les actes de Cort dels regnes de la Corona d'Aragó. Edició de 1883.

2.7 Fonts documentals publicades

Així mateix també he utilitzat diverses fonts documentals publicades de caire divers que enumerem a continuació:

- *Colección de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón* on s'inclouen disposicions reials, actes de Corts i altres documents.
- Visites pastorals: Hem utilitzat la informació recollida per Josep Baucells i Reig en els seus quatre volums titulats *Vivir en la Edad Media. Barcelona y su entorno. Siglos XIII-XIV* sobre les visites pastorals de les parròquies del bisbat de Barcelona publicats entre 2004 i 2007. Així mateix hem utilitzat la transcripció de la visita pastoral de 1303 del volum titulat *Processos de l'Arxiu Diocesà de Barcelona*, publicat l'any 1984.
- *Rúbriques de Bruninquer*: recull de notícies i fets històrics fet pel notari Esteve Gilabert Bruninquer (1561-1642), basat en documents de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Publicades l'any 1910.
- *Dietari del Antic Consell Barceloní*: relació cronològica de fets que afectaren a la ciutat de Barcelona i recollides a partir de 1390 pels mestres racionals de la ciutat. Hem utilitzat els quinze primers volums. Editats entre 1892 i 1894.
- *Dietaris de la Generalitat*: registre diari de fets militars, polítics i religiosos del Principat de Catalunya. Hem utilitzat el primer volum (1411-1539), editat l'any 1994. Es pot consultar a:
 - http://www.gencat.cat/eadop/Dietaris/Dietari_vol_0_1.pdf
- *Llibre d'algunes coses assenyalades*: recull de notícies succeïdes a la ciutat entre 1423 i 1579, recollides per l'arxiver, canonge i cronista Pere Joan Comes. Publicades el 1887.
- *El cavaller i l'alca vota*: transcripció i traducció del llatí al català del procés contra l'alca vota Na Trialls, publicat per

l'arxiver Jaume Riera i Sans, l'any 1987. És tracta d'un procés conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó on es jutja a Na Trialls i al cavaller Arnau Albertí per alcavotejar amb nenes verges a la ciutat de Barcelona.

2.8 Estructuració de la tesi

La present tesi doctoral incideix sobre diversos aspectes relacionats amb la prostitució. La recerca l'he començat analitzant l'evolució històrico-urbanística de la ciutat de Barcelona entre els segles XI-XV per fixar l'evolució del marc geogràfic. He continuat amb l'estudi de la prostitució i la sexualitat com a fet històric. Aquest tema l'he estructurat en dues parts: per una banda s'analitzen les visions (positives i negatives) sobre la prostitució al llarg de la història; per l'altra banda he analitzat els dos models de dona a la Baixa Edat Mitjana: la dona dins dels models establerts i la dona que s'escapa d'aquests. En aquells moments hi ha un canvi de mentalitat. Es passà del sistema trifuncional a un sistema purament laboral. Depenent de l'ofici o condició s'establí la situació social d'un individu. Es comencen a controlar -i a vegades a perseguir- a les minories de la ciutat: jueus, musulmans, pobres, contrets i marginats. En part degut al creixement de les ciutats i de les atribucions dels poders municipals. Com s'encabeix a la prostituta en aquest model?

He continuat analitzant la prostitució que s'exerceix a la ciutat fora dels bordells. He intentat respondre qüestions com: d'on venien les prostitutes que treballaven a la ciutat? Com es relacionaven les dones públiques i les autoritats? Entre altres. També he estudiat les relacions amb els poders fàctics (municipal i reial) i com es castigava a les prostitutes que no treballaven al bordell. També he vist com es relacionava l'esclavitud i la prostitució i, per últim, he presentat petites biografies de prostitutes de la ciutat.

En el següent apartat he tractat la vida als bordells baixmedievals barcelonins i he vist com s'assemblen força al funcionament d'altres bordells medievals que he pogut analitzar. Aquests bordells eren propietat del Consell de Cent i explotats per qui pagués més. A mitjans del segle XV hi hagueren fins a tres bordells oficials a la ciutat de Barcelona. Veurem com al segle XV hi ha un monopoli familiar que controla dos dels tres bordells. Aquest monopoli comportà certs conflictes amb el Consell de Cent. Finalitzo el capítol analitzant un conflicte a un dels bordells entre una prostituta i un mariner.

Posteriorment he analitzat quines són les sortides que tenien les prostitutes per abandonar la seva vida: d'ingrés en un monestir específic per a prostitutes amb uns models hagiogràfics concrets o bé el matrimoni. En aquest apartat, he analitzat casos concrets de prostitutes enclaustrades en aquests monestirs.

Per últim, he volgut tractar el món de l'alcauoteria a la ciutat de Barcelona. Gràcies als registres d'expulsions de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, he pogut resseguir el funcionament del procés legal d'acusació i posterior expulsió dels alcavots, quines penes se'ls imposava. Per últim he pogut veure com feien les súpriques al Consell de Cent per a que els alcavots fossin readmesos a la ciutat. Aquí també he analitzat a personatges concrets lligats a l'alcauoteria.

He cregut convenient a cada capítol afegir-hi un apartat de conclusions que després he desenvolupat a les conclusions finals.

Per acabar destaco que al llarg de la investigació he intercalat quadres i mapes per a aclarir o reforçar les dades que aporta el text. Tots els mapes i quadres són d'elaboració pròpia. S'ha volgut en tot moment que aquest aparell gràfic no resultés farragós ni molest, per aquesta raó he introduït els quadres i mapes que hem considerat imprescindibles per a la bona comprensió del text, mentre que a l'apèndix he afegit tots aquells quadres complementaris que poden resultar interessants. També en aquest apèndix he transcrit els documents complerts que s'han considerat més interessants.

III. PRESENTACIÓ I ESTAT DE LA QÜESTIÓ

La prostitució és un fet històric, universal i inherent a la majoria de les societats, tant antigues com modernes. Aquesta recerca per a obtenir el títol de doctor s'inscriu entre les tendències historiogràfiques de la Història de les Dones, la Sexualitat i l'estudi de la Vida Privada. Des dels anys 60 ençà, aquestes branques de la història han donat nombrosos i interessants resultats historiogràfics a tot el món. De vegades s'inclou la història de la prostitució dins d'altres branques: història dels marginats,³⁰ història urbana,³¹ història de la pobresa³²... Són força freqüents els articles i llibres que parlen de la prostitució medieval però encara queda molt de camí per recórrer. Anem a tractar quin és l'estat de la qüestió del nostre tema d'estudi centrant-lo en l'època medieval.

3.1 Els estudis dedicats a la prostitució fins al segle XX

La història de la prostitució ha despertat molta curiositat al llarg dels segles. A voltes s'ha tractat com un aspecte marginal i anecdòtic, dins d'estudis històrics més generals. Aquestes obres, sobretot les que es concentren a cavall entre el segle XIX i XX, solen tenir un transfons moralista.

Anteriorment al segle XIX, l'estudi de la prostitució pren protagonisme entre els erudits, sobretot als cercles mèdics. S'inicia amb el corrent mèdic anomenat higienisme i, arran d'aquest corrent, proliferen tractats i estudis que tracten la prostitució com a un paradigma negatiu.

³⁰ Per exemple MCCALL, Andrew: *Medieval Underworld*, New York: Barnes & Noble. 1999. L'original és de 1973. GEREMEK, Bronislaw: *La piedad y la horca*. Madrid: Alianza Editorial. 1998, entre molts d'altres.

³¹ Per exemple BARRAQUE, Jean-Pierre: "La prostitution dans les pays de la couronne d'Aragon à la fin du Moyen Age" *La rue lieu de sociabilité?* Rouen: Publications de l'Université de Rouen. 1994, entre molts d'altres.

³² Per exemple DYER, Christopher: *Niveles de vida en la Baja Edad Media*. Barcelona: Editorial Crítica. 1991, entre molts d'altres.

Un dels exemples més representatius és l'higienisme. La higiene, el principal objecte d'estudi de l'higienisme. Es fan estudis sobre la neteja i cura del cos influïts pels estudis dels microbis de Louis Pasteur el (1865), i el paper d'aquests en la propagació de les malalties humanes. La solució a aquest problema, és expandir mesures sanitàries i, així, evitar la proliferació, sobretot, de malalties venèries. Segons aquest corrent, la prostitució és una propagadora de malalties i s'ha d'extirpar de les ciutats. Aquesta consideració promou l'edició d'estudis mèdics que tracten la prostitució, des del punt de vista mèdic, però descurant els aspectes històrics. Aquesta postura higienista s'inicià a França i als Estats Units.³³ Moltes d'aquestes obres són promogudes per organismes institucionals.

El primer estudi sobre la prostitució a Espanya seguí el corrent higienista. L'any 1882 es publicà un treball dedicat a la ciutat de Barcelona escrit per Prudencio Sereñana y Pertegás. L'autor començà analitzant els antecedents històrico-geogràfics de la prostitució, donant nombroses dades estadístiques i aportant solucions per "guarir" la ciutat de la xacra de la prostitució.³⁴

³³ Per a França veure: PARENT-DUCHATELET, Alexandre Jean Baptiste: *La prostitution dans la ville de Paris, considéré sous le rapport de l'hygiène publique, de la morale et de l'administration*. París: Jean Baptiste Ballière et fils. 1836; GRANVEAU, Auguste: *La prostitution dans Paris*. Editat per l'autor. 1867. Per als EUA: SANGER, William W.: *History of Prostitution*. New York: Harper & Brothers Publishers. 1858.

³⁴ SEREÑANA Y PARTAGÁS, Prudencio [En línia]: *La prostitución en la ciudad de Barcelona estudiada como enfermedad social*. Imprenta de los Sucesores de Ramírez y Cía. 1882. <<http://www.ub.edu/geocrit/pspcredi.htm>> [Consulta: 04/03/2009]. Altres precedents es citen a: ALCAIDE GONZÁLEZ, Rafael [En línia]: "La introducción y el desarrollo del higienismo en España durante el siglo XIX. Precursores, continuadores y marco legal de un proyecto científico y social." *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*. Universidad de Barcelona Nº 50, 15 de octubre de 1999. <<http://www.ub.edu/geocrit/sn-50.htm>> [Consulta: 04/03/2009].

3.2 Els primers estudis històrics i les històries generals de la prostitució

Paral·lelament als estudis higienistes, començaren els estudis històrics de la prostitució. El primer estudi històric i rigorós sobre el nostre tema d'anàlisi, fou escrit per Auguste Edouard Phillipe Rabutaux,³⁵ publicat a París l'any 1865. Podem afirmar, sense por, que és el primer estudi amb una perspectiva moderna i històrica sobre l'estudi de la prostitució a diferents territoris. Rabutaux no jutja la prostituta des d'una perspectiva moral, ni la tracta com un objecte d'experimentació mèdica. L'autor es dedica a explicar com s'organitza el món prostibulari a l'Europa medieval, contrastant fonts històriques amb fonts del dret. L'autor inclou al seu estudi una col·lecció de fonts de diversos regnes medievals (Anglaterra, França, Nàpols, Portugal...) molt útils per a l'estudi de la prostitució.

Entre els segles XIX i XX, es feren dos estudis sobre la prostitució dedicats a la ciutat de València, sempre amb un transfons moralitzador. Vicente Boix (1855) introduí, dins la seva obra dedicada als furs valencians, un apartat sobre el bordell a la capital valenciana.³⁶ Uns anys després (1876) el llibreter i conservador del museu de València Manuel Carboneres va escriure una història de la prostitució a la València medieval fins a l'abolició dels furs.³⁷ Ambdues obres són força interessants ja que apleguen una base documental per a l'estudi de la prostitució a la ciutat de València medieval. Posteriorment, entre els anys 1932-1935, José Sanchis Sivera publicà un compendi d'estudis

³⁵ RABUTAUX, Auguste Philippe Edouard: *De la prostitution en Europe*. París: Lebigre-Duquesne Frères, Editeurs. 1865.

³⁶ BOIX, Vicente: *Apuntes históricos sobre los fueros del antiguo reino de Valencia*. València: Imprenta de D. Mariano Cabrerizo. 1855. El llibre, té un capítol dedicat únicament al bordell de la ciutat.

³⁷ CARBONERES, Manuel: *Picaronas y alcahuetas ó la mancebía de Valencia*. València: Imprenta de el Mercantil. 1876.

dedicats a la vida quotidiana a la València baixmedieval ampliant la informació dels autors anteriors.³⁸

A Catalunya es tractà el tema de la prostitució com a part d'obres històriques generals sobre algunes ciutats catalanes com ara Barcelona, Igualada i Tortosa.³⁹ El primer autor que tractà obertament sobre el món marginal i la prostitució medieval fou Joaquim Miret i Sans (1858-1919), si bé ho va fer des d'un punt de vista moral.⁴⁰

La prostitució també es tractà des de la història del dret. És força destacable l'estudi de Joaquín del Moral (1913). Aquest autor, recopilà diversos documents de la història del dret relacionats amb la prostitució. El marc cronològic fou força ampli: l'autor inicià el recull heurístic al món antic i l'allargà fins a l'Època Contemporània, on es recullen diverses disposicions dels governs europeus entre els segles XIX i XX.⁴¹ Per a aquest autor, la prostitució és un mal que s'ha de suprimir i, per fer-ho, cal conèixer les seves bases legals al llarg de la història.

Les primeres històries de la prostitució amb un caire històric modern i amb rigor es feren a partir del segle XX. Destaquen, sobretot, les aportacions d'Iwan Bloch, Vern L. Bullough i Fernando Henriques.⁴² Aquestes històries són generals i abracen un ventall cronològic extens.

³⁸ Hem utilitzat una edició posterior: SANCHIS SIVERA, José: *Vida íntima de los valencianos en la época foral*. Altea: Aitana. 1993. L'estudi parla de la prostitució de forma velada.

³⁹ És el cas per exemple de la magna obra de CARRERAS CANDI, Francesc: *Geografía General de Cataluña*. Vol I: La ciutat de Barcelona. Barcelona: Albert Martín Editor. 1910. També és un aspecte secundari a SEGURA, Joan: *Història d'Igualada*. Vol. 2. Barcelona: Estampa d'Eugeni Subirana. 1908 i també a BAYERRI Y BERTOMEU, Enrique: *Historia de Tortosa y su comarca*. Vol. 8. Tortosa: Imprenta de Algeró y Baiges. 1960.

⁴⁰ MIRET I SANS, Josep: *Sempre han tingut béch les oques. Apuntacions per la història de les costumes privades*. Barcelona: Stampa den F. Badia, carrer Dr. Dou, 14, 1882. Primera i segona sèries (1905 i 1906) en un sol volum. Edició facsímil. Barcelona: Editorial Altafulla. 2000.

⁴¹ MORAL, Joaquín del: *El Estado y la prostitución*. Casa Ed. de Felipe González Rojas. 1913.

⁴² BLOCH, Iwan: *Die Prostitution* (2 Vols). 1912-1922. Berlin: Lois Marcus; BULLOUGH Vern L: *History of Prostitution*. New York: University Books, 1964; HENRIQUES, Fernando: *Storia generale della prostituzione*. 2 vols. Milano: Sugar Editore. 1965. Edició original en anglès publicada a New York per McGibbon & Kee 1962.

Les seves obres no jutgen la prostitució sinó que l'analitzen com a fet històric, recolzant-se amb documentació arxivística tractant el tema des de l'època antiga fins al segle XX.

L'historiografia espanyola, pel contrari, es continuà amb la visió moralista. Enrique Rodríguez Solís, va fer un recull general del tema que englobà Espanya i Amèrica.⁴³ Publicat primer per entregues (1881-1893) i recopilat l'any 1921, l'autor utilitza autors que tractaren el tema anteriorment com Romualdo González Frago, Justo María Zabala i Benjamín de Céspedes, com ja hem dit, visions de caire moralista.

El règim franquista estroncà els estudis sobre la prostitució i la història de les dones en general a la Península Ibèrica. No és fins al final del règim que s'obren noves visions historiogràfiques, que ja s'havien desenvolupat a Europa i Amèrica.

En aquests continents, a partir dels anys seixanta, es desenvoluparen estudis en l'àmbit de la història de les dones, de la història de la marginació, des d'un punt de vista de la història social i no moral com s'havia fet anteriorment. Destaquen entre d'altres els estudis de Georges Duby, Leah Otis i Judith Pzinsser i Bonnie Anderson, entre molts altres.⁴⁴

3.3 Els estudis sobre prostitució medieval

Un dels primers llibres que aprofundiren en el món de la prostitució medieval, fou escrit per l'historiador polonès Bronislaw Geremek.⁴⁵ Estudià els marginats al París Baixmedieval i dedicà un

⁴³ RODRÍGUEZ SOLÍS, Enrique: *Historia de la prostitución en España y América*. Madrid: Biblioteca Nueva. 1921.

⁴⁴ DUBY, Georges: *Damas del siglo XII. Eloísa, Leonor, Iseo y algunas otras*. Madrid: Alianza Editorial. 1995. OTIS COUR; Leah: *Historia de la pareja en la Edad Media*. Madrid: Siglo XXI. 2000; AADD: *Historia de la Vida Privada*. Madrid: Taurus Ediciones. 1987; ANDERSON, Bonnie S., ZINSSER, Judith P.: *Historia de las Mujeres. Una historia pròpia*. Barcelona: Crítica. 1991.

⁴⁵ GEREMEK, Bronislaw: *The Margins of Society in Late Medieval Paris*. Cambridge: Cambridge University Press. 1987. L'edició original fou escrita en polonès (1971) i també fou traduït al francès (1976).

capítol complert a les prostitutes de la ciutat, la seva indumentària, els bordells i els alcavots. Geremek situa a les prostitutes en el llindar entre la legalitat i la marginació dins de la capital francesa. L'autor també va cartografiar, de forma minuciosa, les cases de prostitució de París en un mapa.⁴⁶

La prostitució medieval, com a objecte històric amb entitat pròpia, es tractà per primer cop en un article⁴⁷ de l'historiador francès Jacques Rossiaud l'any 1976. Rossiaud traçà les seves línies mestres sobre la prostitució medieval: fou un fenomen molt lligat als joves que no podien accedir al sexe sense un matrimoni pactat. Al seu entendre, molts d'aquests joves violaven a dones abans de casar-se i aquestes es converteixen en prostitutes. Per altra banda, segons aquest autor, la pobresa i la prostitució van molt lligades.

Posteriorment el mateix Rossiaud analitzà un ventall geogràfic més ampli en un segon estudi. Les ciutats estudiades, en aquest cas, són del sud-est francès: Lyon, Dijon, Orange entre altres. En aquest estudi, fixa la seva atenció en les relacions entre la prostitució i les autoritats municipals. L'autor arriba a la conclusió que els primers alcavots són els oficials de les ciutats medievals (*L'exemple du proxénétisme vient de haut*). Per aquest fet, s'estudien als alcavots, la seva procedència i els seus oficis secundaris. Es dona el cas que els mitjancers treballaven, en oficis legals, per encobrir la seva condició de proxeneta. Per últim s'analitzen les sortides que té la prostituta per abandonar el món prostibulari. En base a aquest article i d'altres,⁴⁸

⁴⁶ GEREMEK, Bronislaw: *The Margins...*, p.88.

⁴⁷ ROSSIAUD, Jacques: "Prostitution, jeunesse et société dans les villes du Sud-Est au XVe siècle" *Annales. Histoire, Sciences Sociales*. 31° Année. N° 2 (Mar.-Apr., 1976), pp. 289-325. Traduït a l'espanyol: "Prostitución, juventud y sociedad en las ciudades del sudeste en el siglo XV" AADD: *Amor, familia, sexualidad*. Barcelona: Argot. 1984, pp. 171-206.

⁴⁸ Per exemple: ROSSIAUD, Jacques: "Les métamorphoses de la prostitution au XV° siècle: essai d'histoire culturelle"; *La condición de la mujer en la edad media : actas del coloquio celebrado en la Casa de Velázquez, del 5 al 7 de noviembre de 1984*. Madrid: Universidad Complutense. 1986, pp. 155-186.

Rossiaud publicà l'estudi de la prostitució medieval per excel·lència l'any 1984 on exposà les bases teòriques abans esmentades.⁴⁹

Amb la publicació de l'article de Rossiaud de 1976 apareixen nombrosos articles, alguns de caire local.⁵⁰

Fins i tot, es planteja l'estudi historiogràfic de la prostitució com a l'article de Renzo Villa.⁵¹ L'autor tracta la historiografia de la prostitució, sobretot contemporània, recolzant-se en dues visions historiogràfiques. La primera seria que la prostitució ha d'anar lligada amb la història de la marginació. La segona abraçaria diverses visions del món prostibulari: la sanitat, la moral, les lleis i els aspectes socials. Villa acaba afirmant que s'hauria d'estudiar la prostitució com a fenomen de llarga durada per encabir-lo a la història de les mentalitats, ja que no es veu igual una prostituta al segle XV que al segle XIX. En definitiva, la prostitució s'ha de tractar com a subjecte històric per estudiar-lo millor.

A partir de la publicació del llibre de Rossiaud, a Europa van sorgir monografies fetes per diversos investigadors, com ara Leah Lydia Otis (1985), Maria Serena Mazzi (1991), Peter Schuster (1992), Ruth Mazo Karras (1996) entre altres.⁵² Schuster i Mazo Karras analitzen la prostitució medieval en territoris amplis (Alemanya i

⁴⁹ ROSSIAUD, Jacques: *La prostituzione nello medioevo*. Bari: Casa Editrice Laterza & Figli. 1984. L'edició castellana fou publicada l'any 1986: ROSSIAUD, Jacques: *La prostitución en el Medioevo*. Barcelona: Ariel. 1986.

⁵⁰ TREXLER, Richard C.: "La prostitution florentine au XVe siècle, patronages et cliènteles" *Annales. Histoire, Sciences Sociales*. 36e Année. N° 6 (Nov.- Dec., 1981), pp. 983-1015; MAZZI, Maria Serena: "Il mondo della prostituzione nella Firenze tardo medievale" *Ricerca storica*. Núm. XIV, 1984, 2-3, pp. 337-363; MAZO KARRAS, Ruth: "The regulation of brothels in medieval England" *Signs*. Vol. 14. N° 2. 1989, pp. 399-433. La revista *Studi Storici* dedicà un exemplar l'any 1986 titulat *Giustizia e reati sessuali nel Medioevo* on s'inclouïen diversos articles que parlaven de la prostitució medieval.

⁵¹ VILLA, Renzo: "La prostituzione come problema storiografico" *Studi Storici*. Anno 22, N° 2 (Apr.-Jun. 1981), pp. 305-314.

⁵² OTIS, Leah Lydia: *Prostitution in medieval society: The history of an urban institution in Languedoc*. Chicago: The Chicago University Press. 1985; MAZZI, Maria Serena: *Prostitutes and Lenoni nella Firenze del Quattrocento*. Milano: Mondadori. 1991; SCHUSTER, Peter: *Das Frauenhaus Sättdische Bordelle in Deutschland (1350-1600)*. Paderborn: Ferdinand Schöningh. 1992; MAZO KARRAS, Ruth: *Common Women. Prostitution and Sexuality in Medieval England*. New York & Oxford: Oxford University Press. 1996.

Anglaterra). Per contra, Otis i Mazzi redueixen l'espai estudiat: la primera estudia el Llenguadoc i la segona la ciutat de Florència.

Es dediquen capítols a la prostitució a les històries de les dones més importants: les escrites per Bonnie S. Andersson i Judith P. Zinsser i la dirigida per Georges Duby i Michele Perrot.⁵³

El fet que es consideri la prostitució com un fet historiogràfic més, va permetre que l'any 2006 Melissa Hope Ditmore publicés una obra de referència sobre el tema.⁵⁴ Aquesta enciclopèdia tracta els termes amb rigor i s'hi afegixen referències bibliogràfiques al final de cada article. És un bon punt de partida per veure els estudis que s'han fet sobre la història de la prostitució.

Per altra banda, hi ha obres que enquadren la prostitució dins d'altres processos històrics més amplis i de temàtica sexual. Aquest seria el cas de les obres de John Boswell⁵⁵ sobre la homosexualitat i la de James Avery Brundage⁵⁶ sobre el binomi sexualitat i cristianisme. Boswell parla de prostitució masculina i infantil, mentre que Brundage analitza els aspectes sexuals de la societat europea relacionant-los amb la moral cristiana.

Un dels primers estudis on es tractà la prostitució a la Barcelona Medieval fou la tesi doctoral de Francisca Roca Solà on es tracta la regulació de la vida dels ciutadans de la Barcelona del segle XIV. La prostitució és un apartat més de l'estudi, sense jutjar-la, i la prostituta passa a ser subjecte històric.⁵⁷ Per a la ciutat aparegueren altres estudis com els de la Dra. Teresa-Maria Vinyoles i Vidal qui obrí les portes per donar veu a les dones marginades i a les prostitutes

⁵³ DUBY, Georges, PERROT, Michele (dirs.): *Historia de las mujeres*. Madrid: Taurus. 1992. ANDERSON, Bonnie S.; ZINSSER, Judith P.: *Historia de las mujeres...*

⁵⁴ HOPE DITMORE, Melissa: *Encyclopedia of Prostitution and Sex Work [Two Volumes]*. Santa Barbara: Greenwood Press. 2006.

⁵⁵ BOSWELL, John: *Cristianismo, tolerancia social y homosexualidad*. Barcelona: Muchnik Editores. 1992.

⁵⁶ BRUNDAGE, James Avery: *La ley, el sexo y la sociedad cristiana en la Europa medieval*. Fondo de Cultura Económica. 2000.

⁵⁷ ROCA SOLÀ, Francisca: *La regulación de la vida ciudadana por el municipio de Barcelona (1300-1350)*. Tesi doctoral dirigida pel Dr. Emilio Sáez. Barcelona: Universitat de Barcelona. 1975.

medievals.⁵⁸ S'ha tractat la prostitució en nombrosos articles d'història local a d'altres localitats peninsulars, on s'analitza la prostitució d'un municipi o zona a l'Edat Mitjana: Girona, Valls, Lleida, Tàrrrega, Vilafranca del Penedès, Mallorca, València, Morella, Castelló, Zaragoza, Sevilla, País Basc, Lorca, Múrcia, Albacete i Castella entre altres.⁵⁹

⁵⁸ VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria: *Les barcelonines a les darrerries de l'Edat Mitjana (1370-1410)*. Barcelona: Fundació Vives Casajoana. 1976; "Unes notes sobre les marginades a Barcelona als segles XIV i XV" dins de *Acta Medievalia* núm. 2. Barcelona: Universitat de Barcelona. 1981; "La mujer bajomedieval a través de las ordenanzas municipales de Barcelona", dintre de *Las mujeres medievales y su ámbito jurídico*. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid. 1983; *La vida cotidiana a la Barcelona vers 1400*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor. 1985; "Niñas marginadas, mujeres marginadas. Las niñas en los documentos catalanes medievales." JIMÉNEZ TOMÉ, Mª José, BARRANQUERO TEXEIRA, Encarnación (eds.): *Estudios sobre la mujer. Marginación y desigualdad*. Málaga: Atenea. Estudios sobre la mujer. Universidad de Málaga. 1994.

⁵⁹ CLARA RESPLANDIS, Josep: *op cit.*, pp. 141-148; SECALL I GÜELL, Gabriel: "Els bordells medievals de Valls i el seu món" *Quaderns d'història tarraconense*. Núm. 4. 1984, pp. 131-153; VISA I ORÓ, Dolors: "Les dones i el món de la prostitució a finals del segle XIV" dins de Miscel·lània Homenatge a Josep Lladonosa. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs. 1992. pp. 315-321; PONS I CARRERAS, Neus: "La prostitució i el bordell a la Tàrrrega del segle XV" *URTX : revista cultural de l'Urgell*. Núm 4. 1992, pp. 71-78; BENITO JULIÀ, Roger: "La prostitució a dues viles medievals: Vilafranca i Barcelona" *Dyonisos*. Núm 11. 2007, pp. 9-16; BERNAT I ROCA, Margalida; SERRA I BARCELÓ, Jaume: "Folles fembres bordelleres. La prostitució femenina al tombant de l'edat mitjana (Ciutat de Mallorca segle XIV-XVI)" *Al tombant de l'edat mitjana. Tradició medieval i cultura humanista*. XVIII Jornades d'estudis històrics locals. Palma: Institut d'Estudis Balearics. 2000, pp. 213-249; PERIS, M. Carmen: "La prostitución valenciana en la segunda mitad del siglo XIV." *Revista d'història medieval*. Nº 1. Universitat de València. 1990. pp. 179-199; GRAULLERA, Vicente: "Los hosteleros del burdel de Valencia" *Revista d'història medieval*. Nº 1. Universitat de València. 1990, pp. 201-213; GRAU MONTSERRAT, Manuel: "El bordell medieval de Morella" *Boletín de la Asociación de Amigos de Morella y su Comarca* II-III (1972-1973) pp. 21-29; VICIANO, Pau: "El bordell dels prohoms. El control municipal de la prostitució al Castelló del segle XV". *AEM* 35/1, pp. 327-358; GARCÍA HERRERO, Maria del Carmen: "Prostitución y amancebamiento en Zaragoza a fines de la Edad Media" *En la España medieval*. Núm. 12. 1989, pp. 305-322; MORENO MENGUÍBAR, Andrés; VÁZQUEZ GARCÍA, Francisco: "Poderes y prostitución en España (siglos XIV-XVII). El caso de Sevilla" *Criticon*. Núm. 69. 1997, pp. 33-49; BAZÁN, Iñaki et alii: "Prostitución y control social en el País Vasco, siglos XIII-XVII" *Sancho el Sabio*. Núm 18, pp. 51-88; MOLINA MOLINA, Angel Luís: "La mancebía lorquina en la primera mitad del siglo XVI" *Murgetana*. Nº 103. 2000, pp. 43-55; RUBIO GARCÍA, Luís: "Estampas murcianas del siglo XV. Vida licenciosa." *Miscel·lània medieval murciana*. Vol. IX. 1982, pp. 223-228; CÓRDOBA DE LA LLAVE, Ricardo: "Adulterio, sexo y violencia en la Castilla Medieval" *Espacio, Tiempo y Forma*. Serie IV. 1994, pp. 153-184; MOLINA MOLINA, Angel Luis: "Notas para el estudio de los grupos sociales marginados: la prostitución en Albacete a finales de la Edad Media" Congreso de historia de Albacete. Vol. II. Albacete: Instituto de Estudios Albacetenses. 1983; WAIMAN, David [en línia]: "La prostitución en la legislación castellana del siglo XIII" *Primeras Jornadas de Filosofía Política*. Bahía Blanca: Departamento de Humanidades de la Universidad del Sur. 2008. <<http://www.cefysmdp.com.ar/mesas/2008/waiman.pdf>>.

Darrerament també s'han publicat monografies generals sobre la prostitució, com la de Angel Luís Molina Molina i l'obra conjunta d'Andrés Moreno Menguíbar i Francisco Vázquez García i l'estudi de María Teresa López Beltrán.⁶⁰

Actualment s'estan estudiant noves fonts que ens poden ajudar a completar els estudis sobre la prostitució medieval sobretot pel que fa a la persecució de les prostitutes, alcavots i altres delictes relacionats amb el sexe. Una d'aquestes fonts estudiades és de caràcter laic. Es tracta dels llibres de Cort de Batlle, on veiem les multes imposades a les prostitutes i alcavots de les ciutats.⁶¹

Les visites pastorals també continuen sent, objecte d'estudi. Aquestes visites són informes de l'estat de les parròquies. En aquests documents és on podem llegir com els delegats episcopals indaguen, amb l'ajuda i delació dels veïns d'una parròquia, els comportaments dels feligresos. A les declaracions hi apareixen prostitutes, alcavots, adúlter, concubinaris, homosexuals, bordells il·legals així com altres delictes sexuals condemnats per l'Església.⁶² Recentment s'han

⁶⁰ MOLINA MOLINA, Ángel Luis: *Mujeres públicas, mujeres secretas*. Murcia: Editorial KR. 1998; MORENO MENGUÍBAR, Andrés; VÁZQUEZ GARCÍA, Francisco: *Historia de la prostitución en Andalucía*. Sevilla: Fundación José Manuel Lara. 2004. LÓPEZ BELTRAN, María Teresa: *La prostitución en el reino de Granada a finales de la Edad Media*. Málaga: CEDMA. 2003. L'estudi de Molina engloba tota l'Edat Mitjana i inicis de l'Edat Moderna; l'estudi de Moreno Menguíbar engloba l'àrea geogràfica d'Andalusia; el llibre de López Beltran es centra en el Regne de Granada.

⁶¹ Per als llibres de la Cort del Batlle veure: BERTRAN I ROIGÉ, Prim: "Els llibres del batlle de Cervera, Galzeran Sacirera (1459-1460). Notes de vida quotidiana i conflictivitat urbana a Cervera, a darreries de l'edat mitjana" *Acta historica et archaeologica mediaevalia*. Num. 26. 2005, pp. 875-901; del mateix autor: "Conflictes socials a Cervera segons el llibre del batlle Antoni de Cabrera" *Miscel·lània cerverina*. Núm. 6. 1989, pp. 53-70.

⁶² Les visites pastorals de Barcelona foren estudiades a la magna obra de Josep Baucells sobre la ciutat de Barcelona: BAUCELLS I REIG, Josep: *Vivir en la Edad Media; Barcelona y su entorno en los siglos XIII i XIV (1200-1344)* 4 volums. Barcelona: CSIC. 2004-2007. Altres estudis sobre visites pastorals: MONJAS MANSO, Lluís: "Eva entre les dones del Baix Llobregat durant la Baixa Edat Mitjana" *Les dones i la història al Baix Llobregat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 2002; CANYELLES VILAR, Núria: *Clergues i pecats a la Baixa Edat Mitjana. El cas del Vendrell i Sant Vicenç de Calders*. Calafell: Llibres de matrícula. 2009; BENITO JULIÀ, Roger: "La visita pastoral de 1303 al Penedès i Garraf" *Del Penedès*. Núm. 18. 2008, pp. 29-41.

presentat a la Universitat de Barcelona dues tesis que estudien les visites pastorals i les predicacions a la Catalunya Baixmedieval.⁶³

Finalment, cal apuntar l'aparició d'un volum sobre el món prostibulari entre els segles XII i XVI. És el publicat per Jacques Rossiaud (2010) sobre la prostitució a Occident.⁶⁴ L'autor revisa els seus estudis des de principis dels anys 80 i n'amplia el marc geogràfic. Rossiaud, tracta, gràcies a una recopilació de fonts arxivístiques i bibliografia especialitzada, l'evolució de la prostitució a l'Europa medieval i afegeix noves aportacions. També cal destacar l'article recent (2015) de Coral Cuadrada on es tracten els autors que parlen i analitzen la prostitució des del punt de vista literari.⁶⁵

⁶³ CATALAN CASANOVA, Oriol: *La predicació cristiana a la Catalunya Baixmedieval* (2013); PALAU I BADUPELL, Josep: *El Bisbat d'Urgell a l'inici del segle XIV* (2015).

⁶⁴ ROSSIAUD, Jacques: *Amours vénales. La prostitution en Occident XIIe-XVIe siècle*. París: Flammarion. 2010.

⁶⁵ CUADRADA, Coral: "Historias de silencios: las palabras de las putas (siglos XV-XVI)" *Clío & Crimen* núm. 12. 2015, pp. 323-364.

IV. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

Al llarg dels segles la ciutat de Barcelona va anar experimentant diversos canvis històrics, demogràfics i urbanístics. En aquest apartat del nostre treball analitzarem com s'anà transformant el marc geogràfic de la nostra recerca, fins arribar als segles XIV i XV que corresponen al marc cronològic de la present tesi doctoral.⁶⁶

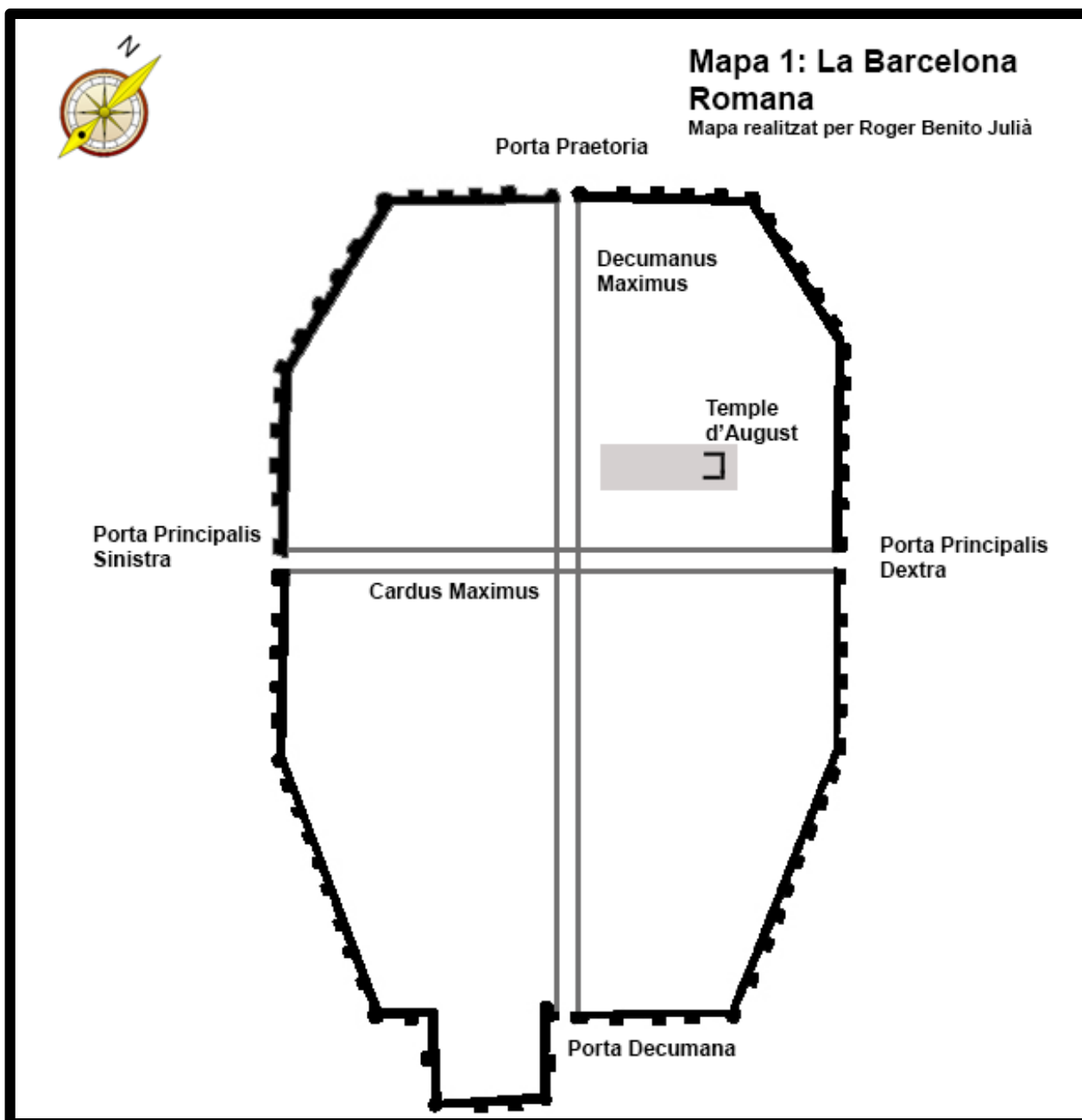
4.1 Antecedents i la fundació romana

Els primers establiments a l'actual territori de la ciutat de Barcelona es remunten al primer neolític tal com mostra un jaciment excavat al carrer de la Reina Amàlia, al barri del Raval. Es documentaren un habitatge complet, les tombes d'un adult i un infant, i altres restes datades a finals del neolític (5000 a 4500 a.C.). Del mateix període destaca la necròpolis situada a Sant Pau del Camp, així com les estructures en pedra de processat d'aliment i una tomba infantil al jaciment del carrer Riereta.⁶⁷

Entre els segles VII a VI a.C. n'està documentada l'existència de poblats de les tribus ibèriques dels laietans. Sembla que en aquesta època també hi hagué una colònia grega (Kallipolis), tot i que hi ha discrepàncies entre els historiadors sobre el seu emplaçament exacte. Els cartaginesos l'ocuparen durant la Segona Guerra Púnica i després s'hi van establir els romans.

⁶⁶ Hem utilitzat diversos estudis de caràcter general: VILAR, Pierre (dir): *Història de Catalunya*, vols. I-III. Barcelona: Edicions 62. 1988. SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume (dir.): *Història de Barcelona*. Vols. I-III. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. HERNÁNDEZ CARDONA, Francesc Xavier: *Història militar de Catalunya*. Vols. I-II. Barcelona: Rafael Dalmau Editor. 2001-2002. S'ha inclòs referències a estudis més concrets en les respectives notes al peu de pàgina.

⁶⁷ BORDAS PALAREA, Amaia, SALAZAR ORTIZ, Natalia: "Vestigis del neolític final al barri del Raval de Barcelona: estudi de les restes trobades al carrer Reina Amàlia" QUARHIS 2, pp. 24-35. Les excavacions del Carrer Riereta i Sant Pau del Camp foren realitzades per l'empresa Arqueociència l'any 2005.

La ciutat no fou fundada fins l'arribada dels romans a finals del segle I aC, sobre el mateix assentament ibèric anterior, on ja s'havien instal·lat des de l'any 218 a.C., i la varen convertir en una fortificació militar, de nom *Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino*, que era situada sobre el *Mons Taber*, una petita elevació on avui es troba el barri de la catedral i la plaça de Sant Jaume.⁶⁸ Barcelona estava enquadrada dins de la província romana de la Tarraconense que comprenia dues

⁶⁸ Veure Mapa 1

terceres parts de la Península Ibèrica. La capital d'aquest territori era Tarraco.

La ciutat seguia l'estructura típica de les ciutats romanes amb els dos carrers principals: el *cardus* i el *decumanus*, i tenia una estructura ortogonal. Al segle II fou emmurallada per ordre de l'emperador Claudi. L'obra de la construcció de la muralla va córrer a càrrec de Caius Coelius, segons diu una llosa trobada a Montjuïc al segle XIX.

A principis del segle III, la població de la Barcino romana s'estimava entre 4.000 i 8.000 habitants. Al segle IV, les muralles van ser reformades augmentant el seu gruix i alçada, i incorporant entre 75 i 78 torres de defensa. Aquestes muralles foren operatives durant uns mil anys fins l'ampliació de Jaume el Conqueridor. L'assentament romà de Barcino depenia administrativament de la ciutat més important: Tarraco, i segurament era menys important que altres ciutats romanes com Ilerda o Detursa.⁶⁹

4.2 L'arribada dels visigots

Al segle IV, els visigots, un dels pobles germànics més actius van començar a deambular dins de l'Imperi Romà. Els visigots, s'establiren entre els rius Dnièper i Danubi, van atacar nombroses vegades l'Imperi Romà d'Orient. El 410, comandats per Alaric, saquejaren Roma, la capital de l'Imperi Romà d'Occident. El successor d'Alaric, Ataülf menà els visigots cap al sud de la Gàl·lia.

Durant uns mesos de l'any 415, Barcelona fou ocupada pels visigots d'Ataülf i hi van instal·lar la capitalitat del seu regne. Ataülf, que s'havia casat amb la filla de l'emperador Teodosi (l'any 414), tingué el seu únic descendent, Teodosi, que morí al poc de néixer. Ataülf fou assassinat pel seu successor Vàlia. Aquest pactà amb Roma (l'any 416) un tractat de federació: Roma aprovisionava als visigots

⁶⁹ BENSCH, Stephen Peter: *Barcelona i els seus dirigents*. Barcelona: Proa. 2000, pp. 21-22.

mentre aquest intentava allunyar de la Península Ibèrica als sueus, alans i vàndals. En virtut del nou pacte, a l'any 418, els visigots abandonen la Gàl·lia i s'establiren a Aquitània. Tolosa va ser, en substitució de Barcelona, la nova capital visigoda.

Durant el regnat d'Euric, entre els anys 470 i 475, els visigots penetraren a Hispània i ocuparen la província Tarraconense i, per conseqüència, la ciutat de Barcelona.

El 531 sota el regnat de Teudis, Barcelona esdevingué de nou la capital del regne visigot en detriment de Narbona. Barcelona no era important, estratègicament parlant, pels visigots. La principal zona d'acció visigoda s'esdevenia al sud de la Península, sobretot a l'antiga província romana de la Bètica. El 548 fou assassinat Teudis i Barcelona va perdre definitivament la possibilitat de ser la capital visigoda. La capitalitat recauria, l'any 573, en Toledo per ordre del rei Leovigild.

El 540 es celebrà a la ciutat un concili de la província Tarraconense. A les actes del concili es recullen disposicions referents a la clerecia, però al final es troba l'important epígraf *De fisco Barcinonensi*. Aquest text permet afirmar que Barcelona era el centre d'un districte fiscal de la província.

4.3 Entre els musulmans i els carolingis

L'arribada dels musulmans a la Península comportà la desmembració del regne visigot ja molt debilitat per les lluites internes entre Roderic i Àkhila. La conquesta dels territoris peninsulars va ser mol ràpida. Aquesta rapidesa també s'ha de relacionar amb la capitulació de moltes de les ciutats que no oferiren resistència als invasors. Al segle VIII, concretament a l'any 716, Barcelona fou conquerida pel valí Al-Hurr ath-Thaqafí i s'inicià un període de gairebé un segle de domini musulmà durant el qual va rebre el nom de *Madinat Barshaluna*.

Les tropes musulmanes foren frenades l'any 732 a Poitiers per Carles Martell. La població musulmana s'establí a la Península Ibèrica. Aquesta es dividia, sobretot, en dos grups diferenciats: els àrabs i els berbers. Els primers s'instal·laren, majoritàriament, a les ciutats i els segons a les zones rurals.

L'any 801 la ciutat fou conquerida pels carolingis. Aquests establiren Barcelona com la capital del Comtat de Barcelona i l'incorporaren a la Marca Hispànica.⁷⁰

El rei carolingi, Lluís el Piadós, va designar a Berà com a comte de Barcelona. Aquest, com a senyor de la Marca Hispànica, rebé també el títol de marquès. Berà es revoltà l'any 820 i el poder carolingi el deposà i els seus territoris passaren a mans de Rampó.

Els musulmans atacaren la ciutat de Barcelona quatre vegades entre els anys 827 i 845. El 852 la van poder capturar i devastar. Durant un altre atac, a l'any 861, van conquerir els territoris dels voltants i van assetjar la ciutat. El comte Humfrid (nomenat el 857 pel poder carolingi), pogué pactar una treva. La manca d'ajuda per part dels carolingis feia que la relació entre els comtes i aquests s'anés debilitant. Guifré el Pilós (nomenat comte de Barcelona pels monarques carolingis el 878), fou l'últim comte designat pel poder central carolingi. A la seva mort (897) els comtats que controlava es repartiren entre els seus fills. Guifré i Sunyer reberen els comtats de Barcelona, Girona i Osona, Sunifred rebé el comtat d'Urgell i finalment, Miró rebé els comtats de Cerdanya i Conflent.

Hi hagueren noves escomeses musulmanes vers la ciutat de Barcelona. Durant la primera meitat del segle X s'esdevingueren atacs els anys 911, 914, 935, 940 i 956. La situació estratègica de la ciutat i el creixement econòmic va provocar que els musulmans tornessin a atacar i ocupessin la ciutat durant uns mesos de l'any 985, comandats

⁷⁰ Llegim als *Annales Regni Francorum*: *Ipsa aestate capta est Barcinona civitas in Hispania iam biennio obsessa.*

Consultat a <<http://www.thelatinlibrary.com/annalesregni francorum.html>> [9 agost 2009]

per Almansor. Aquest atac feu que molta de la població dispersa als voltants de la ciutat s'aixoplugués dins del clos emmurallat per tal d'estar més protegits.⁷¹ Posteriorment a l'atac musulmà, el comte Borrell II emprengué la reconstrucció de la ciutat.

4.4 La ciutat fins al segle XIII

Els senyors de la ciutat de Barcelona, entre els segles IX i X, eren el comte i el bisbe. Aquest fet marcà el creixement de Barcelona i seguí la divisió de *cardus* i *decumanus* romà. Tant el Castell Vell (situat a Llevant) com el Castell Nou (situat a Ponent) pertanyien al comte i el Castell del Regomir (situat al sud) i la Porta Bisbal (situada al nord) pertanyien al bisbe.⁷² La zona urbana es dividia en dues parts: la *urbs* o *civitas*, espai tancat per les muralles romanes i els *suburbium* o *burgus*, els nuclis de població que s'establien extramurs.⁷³

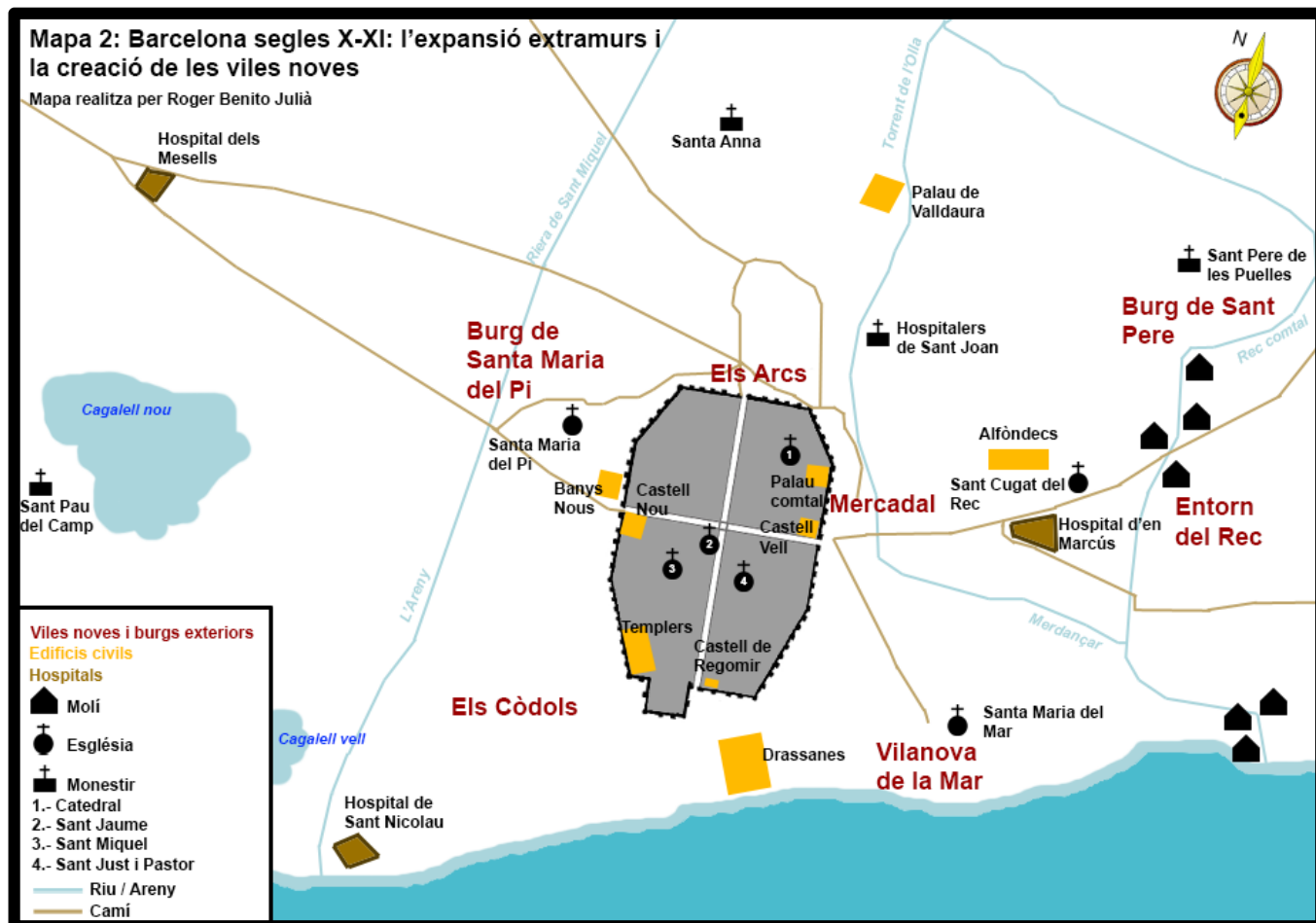
En aquesta última es fundaren noves esglésies, com la de Sant Cugat del Rec (1023), nucli d'un futur barri al llarg del camí del Vallès, i la de Santa Maria del Port citada el 1030. Per aquí passava el camí que anava cap a França, anomenada *Strata Francisca*. Es formaren altres burgs o "viles noves" al voltant de l'església de Santa Maria del Pi i de Santa Maria del Mar. El 1054 el bisbe Guislabert inicià la construcció d'una nova catedral, consagrada quatre anys després. El mes de maig del 1064, s'hi celebrà una assemblea sota la presidència del legat pontifici Hug Candi i dels comtes de Barcelona: Ramon Berenguer I i Almodis, on fou preparada una expedició contra Barbastre; al mateix temps una assemblea laica hi promulgà el nucli

⁷¹ ZIMMERMAN, Michel: "La prise de Barcelona par Al-Mansur et la naissance de l'historiographie catalane" *Annales de Bretagne et des pays de l'Ouest*. Núm. 87 (1980), pp. 191-218. Veure també: FELIU MONTFORT, Gaspar: *La presa de Barcelona per Almansor: història i mitificació*. Barcelona: IEC. 2007. BRAMON, Dolors: *De quan erem o no musulmans*. Vic: Eumo Editorial. 2000. L'estudi més recent sobre l'atac d'Almansor és de BALLESTÍN, Xavier: *Almansor i la destrucció de Barcelona*. Barcelona: Editorial Base. 2015, entre d'altres.

⁷² BENSCH, Stephen Peter: *op. cit.*, p. 29 i ss.

⁷³ BENSCH, Stephen Peter: *op. cit.*, pp. 27-28. Veure Mapa 2.

primitiu dels Usatges que serien compilats el 1150. L'any 1134 s'establiren els Templers a la ciutat dins de la muralla romana del sector sud-occidental on hi edificaren llur residència.

La ciutat medieval de Barcelona va esgotar l'espai dins de la muralla romana. Aquest fet va obligar a la creació de burgs, ravals i barris extramurs com: el del Pi, al voltant de l'església de Santa Maria, entre la porta del Castell Nou i la torrentera de la Rambla; el raval dels Arcs Antics, situat entre el Portal Major del Castell Vell i el torrent de Merdançar, on restaven testimonis dels arcs de l'aqüeducte romà i se celebrava el mercat; el raval de Santa Maria del Mar, entre la porta del Regomir i el port; i el raval de Sant Pere de les Puelles, creat al nord-est de la ciutat, al voltant del monestir.

L'activitat urbanística es desenvolupà també al Pla de Barcelona, amb la creació de nuclis com Sant Andreu de Palomar, Sant Genís dels

Agudells, Sant Gervasi, Sarrià, etc. L'abastament d'aigua es feia amb l'aprofitament dels rius Llobregat i Besós.

Els romans ja havien construït dos aqüeductes per abastir a la ciutat.⁷⁴ El revifament de la vida urbana anirà molt lligada a la construcció del Rec Comtal (aproximadament cap el 1040), que seguia l'antic aqüeducte de la línia del Besós. Aquest Rec apart de proporcionar aigua a la ciutat durant els segles posteriors, també proveí de força als molins fariners que s'hi establiren.

Barcelona, a mitjan segle XI, va esdevenir un important centre comercial, on confluïa una bona part de la producció agrícola dels voltants per a ser comercialitzada. Alhora, la ciutat era també un actiu centre del comerç de la sal i de productes de l'artesania local com el cuir, les armes, els teixits de llana, les peces de corall, etc.

Els avenços en els sectors productius, el despertar dels intercanvis amb Tolosa, Llemotges i París, i amb les fires de Saint-Denis i del nord d'Itàlia, va transformar els costums dels diferents estaments socials i els espais d'hàbitat i treball. Aquesta obertura al món exterior, feu créixer el tràfec de mercaderies a la ciutat.

La ciutat no es recuperà dels atacs musulmans fins al govern de Ramon Berenguer I (1035-76). La importància naval de Barcelona anà en augment, malgrat la confrontació amb algunes ciutats italianes (especialment Gènova). El progrés urbà fou espectacular al segle XII: els ravals augmentaren de població notablement. Aquest augment demogràfic es reflexà a la Vilanova del Mar, al burg de Sant Pere i els ravals entre les muralles i la Rambla. S'establiren nous habitants al voltant del monestir de Sant Pere i l'església de Sant Cugat. Es construïren nous nuclis al voltant del nou monestir de Santa Anna, de l'orde del Sant Sepulcre, i del palau de Valldaura, al carrer Comtal,

⁷⁴ Un d'ells seguia la riba del Besós i l'altra baixava per la Serra de Collserola.

cedit el 1172 als monjos del Cister. A l'est de la ciutat fou construïda la canonja augustiniana de Santa Eulàlia del Camp (1155).

Degut a aquest increment de població es fundaren nous centres assistencials. A mitjans de segle s'edificaren dos hospitals: el de mesells, del qual es conserva l'actual capella de Sant Llàtzer, i un altre fundat el 1147 pel mercader Bernat Marcús, anomenat Hospital d'en Marcús. Prop del port hi havia l'alberg de pelegrins de Sant Nicolau.

En aquest moment es poden diferenciar els estaments urbans segons la seva residència dins de la ciutat. El més poderós era format pels ciutadans -habitants de l'antic perímetre romà- i pels burgesos -residents als burgs o ravals- dedicats principalment al comerç, especialment marítim. Els pagesos, mariners i pescadors formaven part del grup molt nombrós -però amb poca força- dels menestrals. El comerç marítim estava relacionat amb el gran nombre d'estrangers que residien a la ciutat (pisans, genovesos, sicilians, bizantins, egipcis, sirians) i l'existència de les drassanes al costat del port. A la Vilanova del Mar hi havia tres alfòndecs i s'hi establiren els canviadors, tant jueus com cristians.

Els membres del braç militar no intervenien en la vida ciutadana sinó com a membres de la cort, llevat d'algunes poques famílies, com els Bell-lloc i els Montcada. La major part dels funcionaris eren en general fadristerms de la classe militar pertanyents a la clerecia secular. L'administració de la ciutat afectava només als ciutadans i els burgesos, per tal com la clerecia i la noblesa gaudien d'exempcions. Els jueus de la ciutat depenien directament del comte i, posteriorment, del rei.

Al segle XII la cort comtal, l'assemblea de magnats, el tribunal del comte i la cancelleria primerenca, eren els organismes superiors de l'Estat. El Veguer residia al vell castell dels vescomtes i el Batlle exercia funcions administratives o fiscals. Ambdós càrrecs eren oficials del comte i al segle XIII esdevingueren càrrecs al servei del rei.

Un segle després Barcelona esdevingué residència de la cort i, alhora element decisiu en les activitats de l'estat i en les relacions internacionals. De la primitiva oligarquia sorgiren diverses famílies que no comerciaven directament, sinó que vivien de les propietats a la ciutat. Una nova classe de mercaders es formà a base de gent sense béns immobles i l'escàs capital que, a través de préstec o de les comandes, esdevenien simples mandatariis dels enriquits. La política d'expansió marítima iniciada per Jaume el Conqueridor (1213-1276) concorria amb les aspiracions mercantils de la ciutat.

El comerç barceloní adquirí la llibertat de comerciar amb Mallorca (1230) i fou alliberat de tota imposició reial als territoris de la corona (1232). Durant la conquesta de València (1238), Barcelona forní 300 homes, 300 cavalls i onze galeres. A més d'ésser el port d'exportació dels productes del Principat (sal de Cardona, oli, vi), era el punt de distribució cap a l'interior de les mercaderies de luxe d'Orient. D'una manera temporal o permanent, els comerciants barcelonins s'establiren al llarg de la costa mediterrània, especialment al nord d'Àfrica (Tunis).

A mitjans de segle es cristal·litzaren les institucions marítimes que s'havien anat formant: el 1258 foren promulgades per Jaume el Conqueridor les *Ordinacions de la Ribera de Barcelona*; el 1279 fou autoritzada per Pere el Gran als mercaders barcelonins l'elecció de deu jutges per a llurs afers, precedent dels consolats de mar. Els *Costumes de la Mar*, l'aplicació dels quals és documentada ja a Barcelona el 1232, foren el nucli del futur *Llibre del Consolat de Mar*. Els creixents interessos comercials a ultramar feren necessari l'establiment d'alfòndecs (el de Tunis s'esmenta el 1252) i el nomenament de Cònsols, representants no solament dels interessos barcelonins, sinó també de la resta del comerç català (inclòs el valencià i el mallorquí) i del mateix rei, amb el dret de jutjar llur compatriotes en matèria civil i criminal. El 1266 i el 1268 Jaume el Conqueridor traspassà a Barcelona el dret de nomenar els Cònsols. Arribaren en aquella època

fins al nombre de 47 les ciutats amb representació consular barcelonina.

En un altre ordre de coses, al segle XIII, hi hagué la introducció de nous ordes conventuals a la ciutat. Fou l'origen d'una profunda transformació de l'església barcelonina: els dominics, establerts el 1219, obtingueren la capella de Santa Caterina del barri de Sant Pere; els franciscans, arribats també al començament del segle, s'establiren el 1247 a l'hospital de Sant Nicolau; les clarisses arribaren poc temps després i s'instal·laren a la Ribera. Pere Nolasc, aconsellat per Ramon de Penyafort, fundà l'orde de la Mercè (establert a l'hospital de Santa Eulàlia, a la Ribera), i Maria de Cervelló, cap al 1265, l'orde de les mercedàries. Extramurs s'instal·laren els monestirs de Jonqueres, de benedictines (1269), i de Valldonzella, de cistercenques (1263). Foren creades noves fundacions benèfiques: l'hospital de l'orde de Sant Joan (1205), el de Santa Eulàlia del Camp (1221) i els d'en Colom (1226) i d'en Vilar (1256), a més de l'organització de l'Almoina canonical (1217).

La presència de jueus adquirí un gran importància dins de la ciutat. A Barcelona, durant el segle XIII, hi havia dos calls: el Call Major i el Call d'en Sanahuja. El primer es situava dins dels murs romans i el segon prop dels banys nous. L'aljama barcelonina depenia directament del rei a través del Batlle. Els jueus estigueren cada vegada més lligats a la corona gràcies a llurs serveis com a prestadors, administradors i metges. Gràcies a aquest acostament a la corona obtingueren diversos privilegis. Les comunitats jueves, a canvi, deixaven diners als reis catalans per a les seves empreses militars. La sinagoga (que emparava una escola talmúdica) gaudia del dret d'asil i els jueus tenien dret a la treva i eren exempts de portar la rodella que els identificava.

Malgrat l'existència de la muralla romana ja hem vist que havien crescut nous nuclis fora d'aquest recinte. Per això es començà l'emmurallament de les viles noves, els ravals i els burgs. En temps del

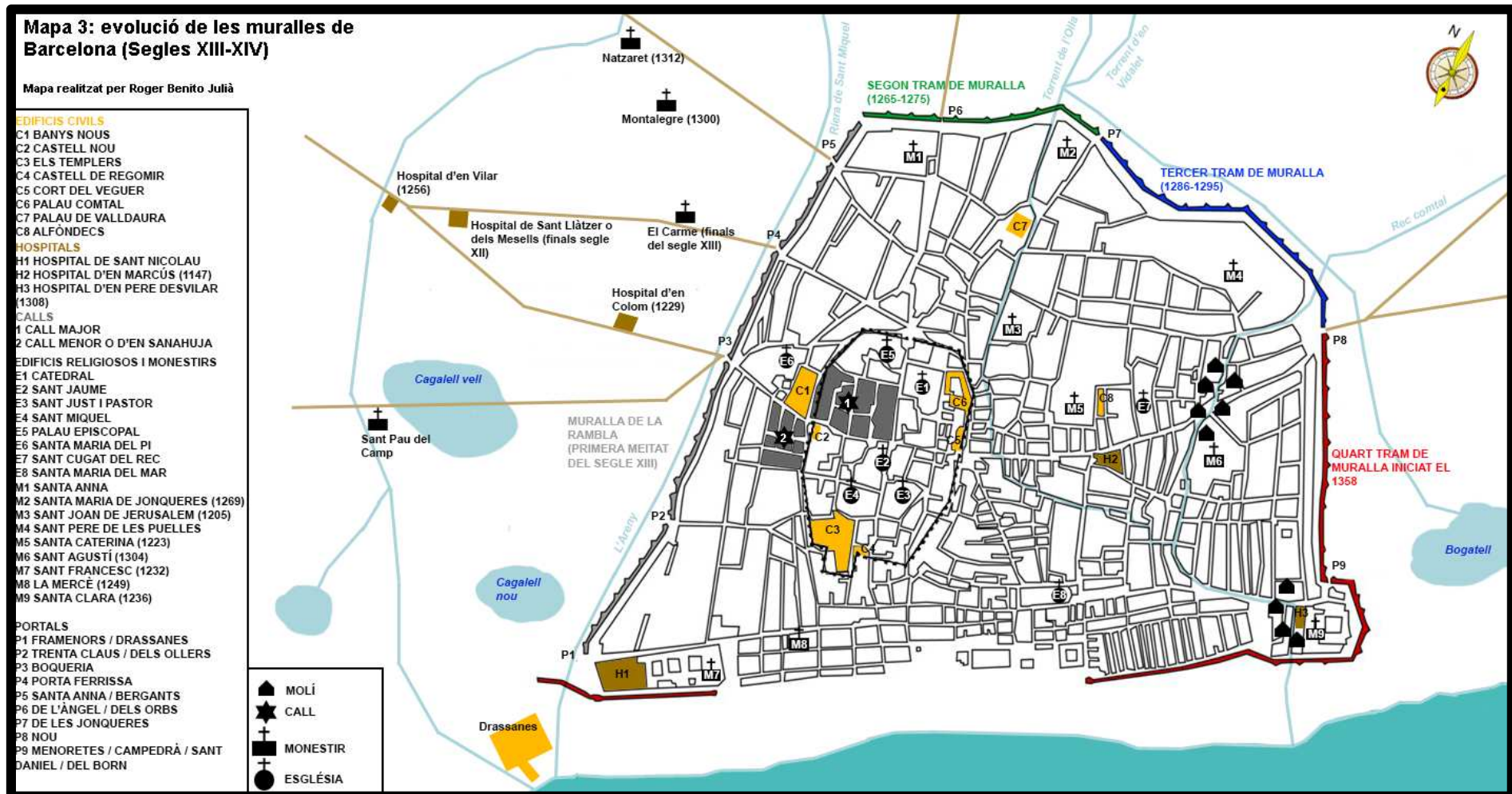
Conqueridor es plantejà la construcció d'un perímetre emmurallat per protegir les viles noves i delimitar el territori de la ciutat.

Les obres del primer tram de muralla començaren a la primera meitat del segle XIII amb la muralla de la Rambla (seguint la riera del Cagalell).⁷⁵ Es volien englobar dins del recinte els monestirs de Santa Anna, Santa Maria de les Jonqueres, Sant Pere de les Puelles i Santa Clara. Aquesta primera muralla finalitzava al mar. Es feren deu portals: Santa Anna (també anomenat dels Bergants), Porta Ferrissa, Boqueria, Trentaclaus (o dels Ollers) i el Portal de la Drassana prop del monestir dels franciscans (també dit dels Framenors). L'any 1275 es començà el segon tram de la segona muralla a la zona nord de la ciutat. Es crearen els portals dels Orbs (o de l'Àngel), de les Jonqueres. Quedà una part per tancar a la zona est que es finirà al segle XIV.

Paral·lelament a aquests fets, s'anà creant un *corpus* jurídic específic per a la ciutat. Un bon exemple n'és l'usatge *Item statuerunt* indica la concessió de pau i treva a una àmplia zona: *ayen ferma pau e veres treves, de Muntgat entrò al Castel de Feels, e des col de Finestreles entrò al col de sa Gavara e as col de Serola, e de Vail Ludrera enfre la mar ·XII· legües.*⁷⁶ Aquest territori abastava un gran nombre de municipis i barris actuals de la ciutat: Molins de Rei, Montgat, Gavà, Viladecans, Castelldefels, Sants, Horta, Sant Gervasi de Cassoles entre altres.

⁷⁵ Veure Mapa 3.

⁷⁶ ROVIRA I ARMENGOL, Josep (ed.): *Usatges de Barcelona*. Barcelona: Editorial Barcino. 1933, p. 83-84. Aquests termes es recolliran al Llibre Verd de la ciutat i s'usaran per a l'aplicació de les ordinacions.

El 1320 s'alçaren les forques amb permís de la Corona i donà lloc a l'àmbit jurisdiccional plenament. Per tant els Consellers podien impartir justícia als habitants dels municipis inclosos. La base d'aquesta jurisdicció és purament geogràfica ja que englobava els territoris entre el Besòs i el Llobregat.

Apart d'aquest terme tant gran, al segle XIII, es va consolidar un altre terme més reduït: l'hort i vinyet. El primer cop que s'esmenta és al privilegi *Recognoverunt proceres* de 1284. S'eximia als ciutadans de pagar cap exacció des del *Coll de Codines* i del *Coll de Cerola* fins a la mar. Així s'inclouïen els termes de Sants, Sarrià, Sant Gervasi i Sant Martí de Provençals.⁷⁷ Podem afirmar que a cavall dels segles XIII i XIV es van consolidar dos territoris de Barcelona. En primer lloc el terme judicial de Barcelona on la jurisdicció dels Consellers estava definida de forma diluïda i l'hort i vinyet on la jurisdicció era plena. Al llarg del segle XV s'instaurà el Carreratge que implicava que alguns municipis esdevenien carrers de la ciutat cosa que encara complicà més l'exercici de la justícia per part dels Consellers, de la ciutat.⁷⁸

A cavall dels segles XII i XIII es quan podem parlar de l'aparició d'un patriciat urbà a la ciutat de Barcelona. Hi hagueren certes famílies relacionades estretament amb el poder a la ciutat. Veiem com els Grony, Lull, Adarró, Bruguet o Durfort entre altres, eren els que ocuparen cadira de Conseller dins del Consell de Cent de Barcelona de forma majoritària. Aquest patriciat propicià, gràcies a l'engrandiment del seu poder econòmic, l'expansió per la Mediterrània i l'establiment de ports comercials.⁷⁹

⁷⁷ Aquests serien annexats per la ciutat al segle XIX.

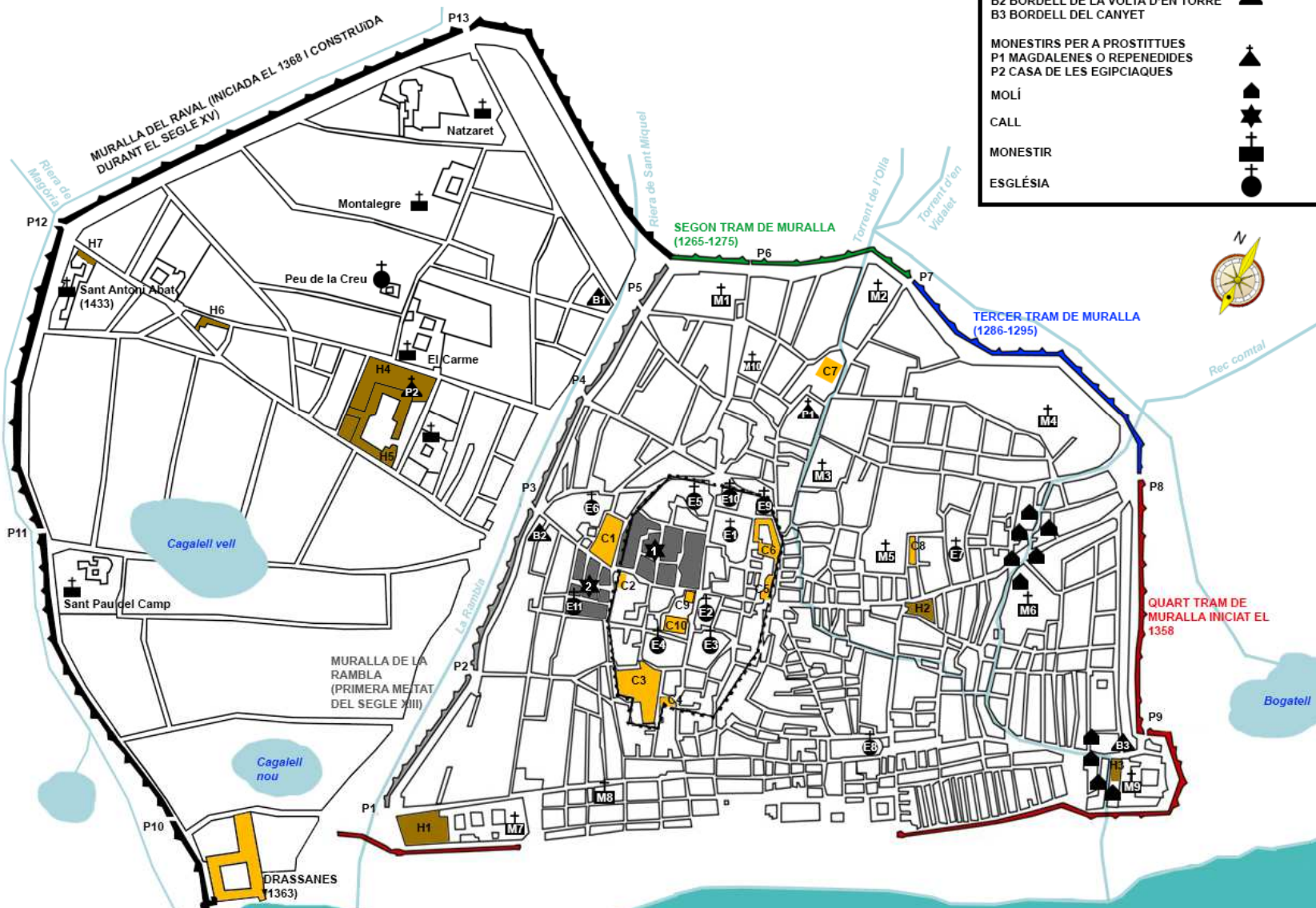
⁷⁸ El carreratge incloïa municipis com Cambrils, Igualada, Premià, Mollet, Martorell, Mataró, Ripoll fins a una setantena més.

⁷⁹ Per a veure l'evolució del patriciat urbà: BENSCH, Stephen Peter: *op. cit.*, pp. 155-211.

Mapa 4: Barcelona al segle XIV-XV

Mapa realitzat per Roger Benito Julià

- EDIFICIS CIVILS**
- C1 BANYS NOUS
 - C2 CASTELL NOU
 - C3 ELS TEMPLERS
 - C4 CASTELL DE REGOMIR
 - C5 CORT DEL VEGUER
 - C6 PALAU COMTAL
 - C7 PALAU DE VALLDAURA
 - C8 ALFONDECS
 - C9 GENERALITAT
 - C10 CASA DE LA CIUTAT
- HOSPITALS**
- H1 HOSPITAL DE SANT NICOLAU
 - H2 HOSPITAL D'EN MARCÚS (1147)
 - H3 HOSPITAL D'EN PERE DESVILAR (1308)
 - H4 HOSPITAL DE LA SANTA CREU (1401)
 - H5 HOSPITAL D'EN COLOM (1229)
 - H6 HOSPITAL DELS MESELLS (F. SXIII)
 - H7 HOSPITAL D'EN VILAR O D'EN MACIÀ (1256)
- CALLS (DESTRUÏTS EL 1391)**
- 1 CALL MAJOR
 - 2 CALL MENOR O D'EN SANAHUJA
- EDIFICIS RELIGIOSOS I MONESTIRS**
- E1 CATEDRAL
 - E2 SANT JAUME
 - E3 SANT JUST I PASTOR
 - E4 SANT MIQUEL
 - E5 PALAU EPISCOPAL
 - E6 SANTA MARIA DEL PI
 - E7 SANT CUGAT DEL REC
 - E8 SANTA MARIA DEL MAR
 - E9 PIA ALMOINA
 - E10 CASA DE L'ARDIACA
 - E11 ESGLÉSIA DE LA MERCÈ
- M1 SANTA ANNA**
- M2 SANTA MARIA DE JONQUERES (1269)
 - M3 SANT JOAN DE JERUSALEM (1205)
 - M4 SANT PERE DE LES PUELLES
 - M5 SANTA CATERINA (1223)
 - M6 SANT AGUSTÍ (1304)
 - M7 SANT FRANCESC (1232)
 - M8 LA MERCÈ (1247)
 - M9 SANTA CLARA (1236)
 - M10 SANTA MARIA DE MONTSIÓ (1351)
- PORTALS**
- P1 FRAMENORS / DRASSANES
 - P2 TRENTA CLAUS / DELS OLLERS
 - P3 BOQUERIA
 - P4 PORTA FERRISSA
 - P5 SANTA ANNA / BERGANTS
 - P6 DE L'ÀNGEL / DELS ORBS
 - P7 DE LES JONQUERES
 - P8 NOU
 - P9 MENORETES / CAMPEDRÀ / SANT DANIEL / DEL BORN
 - P10 PORTAL DE SANTA MADRONA
 - P11 PORTAL DE SANT PAU
 - P12 PORTAL DE SANT ANTONI O D'EN CARDONA
 - P13 PORTAL DELS TALLERS

- BORDELLS**
- B1 BORDELL DE VILADALLS
 - B2 BORDELL DE LA VOLTA D'EN TORRE
 - B3 BORDELL DEL CANYET
- MONESTIRS PER A PROSTITUTES**
- P1 MAGDALENES O REPENEDIDES
 - P2 CASA DE LES EGIPCIAQUES
- MOLÍ**
- CALL**
- MONESTIR**
- ESGLÉSIA**

4.5 Els segles XIV i XV

Durant el segle XIV la ciutat fou el nucli i la capital d'una potència mediterrània. L'expansió comercial prosseguí amb l'obertura de consolats a ciutats i illes de la Mediterrània, al nord d'Europa i al mar Negre. Gràcies a aquesta expansió comercial, creixeren grans capitals alguns propis dels mercaders. La ciutat no comptava amb banquers però sí de canviadors, que a la llarga, actuaren de prestadors i dipositaris. La pràctica de deixar diners en préstec en forma de censals es generalitzà creant nombrosos conflictes. L'any 1347 s'establí el tribunal del Consolat de Mar que resolien els afers mercantils i marítims.

L'any 1365 es feu el primer cens de la ciutat, on es comptaren 6668 focs (aproximadament uns 30000 habitants).⁸⁰ Hi havia altres nuclis de població com Sarrià i Sant Andreu que voltaven sobre uns 500 focs més. Després de la crisi de la Pesta Negra, el 1380, es comptabilitzen uns 7651 focs, el que suposa un augment considerable. Barcelona, a mitjans del segle XIV, era una ciutat mitjana dins el context europeu (no arriba a les xifres de població de Venècia o Gènova). A nivell local, però, era la ciutat més poblada de Catalunya i hi habitava la desena part de la població del país.

El declivi demogràfic més significatiu per Barcelona (i en general per tota Catalunya) va produir com a conseqüència de la guerra civil catalana (1462-1472). Aquest conflicte es reflectí al fogatge de 1497. Segons el recompte, a Barcelona hi havia 5.847 focs, un 12% menys dels que hi havia el 1365 i un 20% menys dels que hi havia el 1380. La migració que es va produir en la segona meitat del segle XV corresponia a persones de certa categoria política i econòmica, la qual cosa va sumir en una greu crisi la capital catalana. Sembla que aquest sotrac demogràfic ja s'havia superat el 1515, quan el fogatge indica que a la ciutat hi havia 6.432 focs, aproximadament els mateixos que

⁸⁰ Hem aplicat un factor de 4,5 persones per foc.

s'havien censat el 1368. Durant els segles XIV i XV les pestes esdevingueren cícliques. La majoria de la població era a la zona antiga de la ciutat, mentre que el Raval comprenia només un 13% dels habitants tot i representar el 43% de la superfície total.

Per altra banda, la comunitat jueva de la ciutat, perdé importància per la pèrdua de l'emparrà reial i els atacs de finals del segle XIV (1391). Es prohibí la residència de les comunitat jueves a la ciutat (1401) i els calls es despoblaren.⁸¹ Les zones dels dos calls barcelonins foren repoblades ràpidament.

Els ordes religiosos augmentaren, es fundaren congregacions de clarisses (Pedralbes), magdalenes (per a dones pecadores), carmelites (el Carme, situat al Raval), dominiques (Sant Pere Màrtir), agustins reformats (Sant Agustí) i cistercencs (monestir de Natzaret).

S'erigiren grans temples parroquials al burg de Santa Maria del Pi (1329), Sant Just (1343), i Santa Maria del Mar (1329-1384). A finals del segle XIII s'inicià la construcció de la nova catedral i es començaren a celebrar grans solemnitats religioses de caire públic com el Corpus (1316). La casa dels templers es convertí en palau reial, s'inicià la construcció de la llotja (1380), les drassanes reials (1363) i el Pallol d'Avall (1387).

A cavall dels segles XIV i XV les famílies que ostentaren càrrecs públics (Consellers, Batlles o Veguers) variaren respecte als segles anteriors. En aquest moment destaquen famílies com els Gualbes, els Setantí,⁸² els Santcliment, Destorrent entre altres.⁸³ Al segle XV,

⁸¹ BAER Ytzhak: *Historia de los judíos en la España Cristiana*. Vol. II. Madrid: Altolena. 1981, pp. 403-404.

⁸² Veure el complert estudi realitzat per CORTÉS, Cristian: *Els Setantí*. Barcelona: Fundació Vives Casajoana. 1973.

⁸³ SERRA ROSSELLÓ, Josep: *Cronología de los "veguers" de Barcelona*, Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona / Instituto Municipal de Historia de Barcelona (Documentos y estudios). 1961, veure també LALINDE ABADÍA, Jesús: *op. cit.*

aquestes famílies, en un primer moment burgeses, intentaren ascendir socialment emparentant-se amb famílies nobles.⁸⁴

Les guerres amb Castella del segle XIV acceleraren l'emmurallament de la ciutat. Les muralles del segle XIII foren represes (1358) amb el tancament de la zona oest i la construcció de nous portals: el Portal de les Jonqueres, el Portal Nou i el Portal de Sant Daniel (anomenat també d'en Campedrà o de les Menorettes), prop del monestir de les clarisses. El 1368 s'inicià el tancament de la zona del Raval, seguint el curs de la riera de Magòria. La construcció de la muralla i de les torres corresponents es perllongà durant tot el segle XV. Es crearen nous portals al llarg d'aquest nou clos: el de Santa Madrona, Sant Pau (prop del monestir de Sant Pau del Camp), Sant Antoni (prop del monestir amb el mateix nom) i el Portal dels Tallers, que donava pas al carrer homònim. No es va considerar oportú emmurallar la zona de la platja.⁸⁵

Durant els segles XIV i XV, amb aquesta nova muralla, es consolidà la delimitació del nucli de la ciutat que previndrà fins a l'enderroc de les muralles el 1854.

A la vegada, la ciutat es dividí en quatre quaters que coincidien a la Plaça del Blat.⁸⁶ La divisió era la següent:

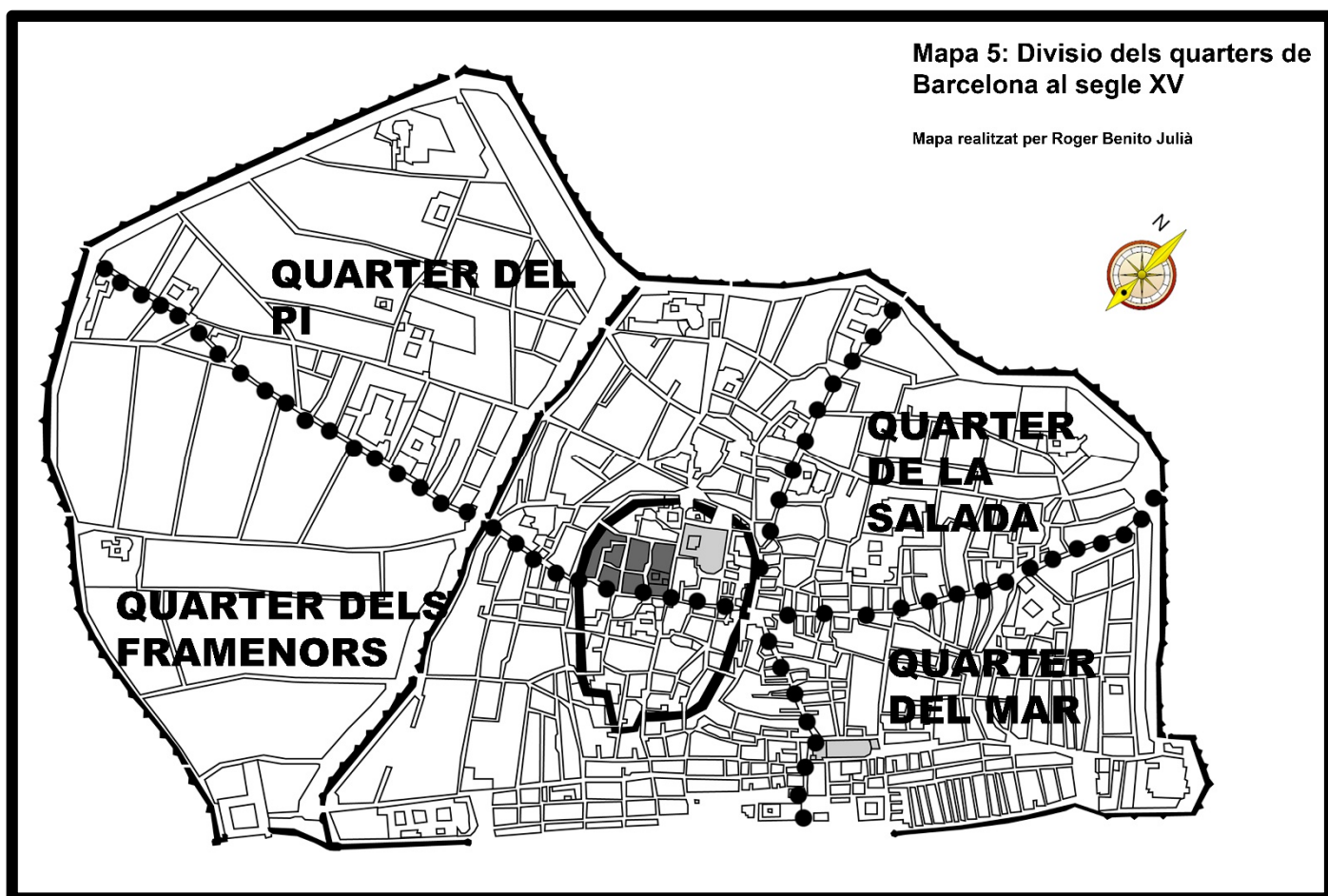
- Quarter del Pi (situat al nord-oest): *D'ací prenent, per lo carrer dejús lo Palau anant dret tro al alberch d'en Simonet Puig e d'aquí dret tro a les Ermites e d'aquí girant e anant tro al portal de Jonqueres.*
- Quarter del Mar (situat al sud-est): *D'ací prenent per lo carrer de la Mar e annat dret tro a les grasses de Santa Maria de la Mar e d'aquí prenent dret tro al puig de les Falsies lexant la Lotja a mà dreta.*

⁸⁴ A la present recerca veurem com els Gualbes, senyor útils dels bordells de Barcelona, passaran de burgesos a donzells gràcies a un matrimoni concertat.

⁸⁵ Veure Mapa 4.

⁸⁶ Es pot consultar l'esquema dels quaters a AHCB, 1B-XIX-5. Les descripcions dels quaters són d'aquest document. Veure Mapa 5.

- Quarter dels Framenors (situat a la zona sud-oest): *D'ací prenent per les Sederes anant dret tro a Sent Jacme e d'aquí dret tro als Banys Nous e anant tro al Portal de la Boqueria e d'aquí anant dret tro al portal de Sent Anthoni.*
- Quarter de la Salada, àlies de Sant Pere (situat al nord-est): *D'ací prenent per casa d'en Johan Serra e anant dret tro al Pont d'en Campdara e d'aquí anant dret tro al Portal Nou.*⁸⁷

La ciutat tenia en aquest moment dues parts ben diferenciades amb la Rambla com a separador: la zona antiga de la ciutat on es concentraven els organismes de poder i la majoria de la població i el Raval on hi havien camps i horts que abastien la ciutat. En aquesta

⁸⁷ MARSÀ, Francisco: *Onomástica barcelonina del segle XIV*. Barcelona: Universitat de Barcelona. 1977.

zona es concentraven força monestirs (Sant Pau del Camp, Santa Maria de Natzaret, Santa Maria de Montalegre, Santa Maria de Jerusalem) que varen ser absorbits per la ciutat i nombrosos hospitals (l'Hospital d'en Colom, l'Hospital de Sant Llàtzer o dels Llebreros⁸⁸, Hospital d'en Vilar). A principis del segle XV es fundà l'Hospital de la Santa Creu (1401), que centralitzà els serveis dels diversos hospitals de la ciutat a excepció del de Sant Llàtzer que tractava als llebreros.⁸⁹ Es crearen noves institucions de beneficència com la Pia Almoïna que assistia als pobres de la ciutat (construïda el segle XIII), que se sumà a les altres almoïnes dels temples barcelonins.

Al llarg del segle XIV es crearen dos bordells a la ciutat: Viladalls i la Volta d'en Torre, i al mitjans del segle XV el bordell del Canyet. També es fundaren dos monestirs relacionats amb el món prostibulari: les Magdalenes o Rependides (fundat el 1365 pel Consell de Cent) i la Casa de les Egipcíaques (fundat abans de l'any 1407).

Tot i les epidèmies de pesta, les guerres amb Castella i la crisi econòmica, el comerç subsistí i es produí una acumulació de capital fruit de les davallades demogràfiques. L'activitat marítima assolí el punt àlgid al primer terç del segle XV. La potència de la ciutat feu que s'adquirissin baronies al voltant de la ciutat (Montgat, Montcada, Cervelló, Castellví) i a zones més llunyanes (Elx, Crevillent, Flix, Miramar). L'enriquiment de l'oligarquia, entre altres factors, desencadenà els enfrontaments entre la *biga* i la *busca* durant el regnat d'Alfons el Magnànim.⁹⁰ A la segona meitat del segle XV, la ciutat

⁸⁸ També anomenat "dels mesells"

⁸⁹ Per a l'Hospital de la Santa Creu veure: DANON BRETÓS, Josep: *Aproximació històrica de l'Hospital General de la Santa Creu de Barcelona*. Barcelona: Fundació Vives Casajoana. 1978; CASTEJÓN DOMÈNECH, Nativitat: *Aproximació a l'estudi de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. Repertori documental del segle XV*. Barcelona: Fundació Noguera. 2007. Veure també l'interessant article de ILLANES ZUBIETA, Ximena: *Pequeños marginados: niños y niñas abandonados en el Hospital de la Santa Creu* en línia:

<http://www.edadmedia.cl/docs/Illanes/Ximna%20Illanes.%20Ninos%20abandonados%20en%20el%20Hospital.pdf> [Consulta: 13/08/2016]

⁹⁰ Estudiats per BATLLE GALLART, Carme: *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*. Barcelona: Institució Milà i Fontanals-CSIC. 1973.

visqué la guerra civil entre el rei Joan el Sense Fe i el seu fill Carles, príncep de Viana on també intervingué la Generalitat.

Un cop finalitzada la guerra civil (1472), Barcelona es trobava immersa en una crisi econòmico-demogràfica. La unificació dels regnes peninsulars sota el poder dels reis catòlics feu perdre pes a la ciutat de Barcelona. També afectà moltíssim el descobriment d'Amèrica, ja que Barcelona perdé pes comercial. Es desplaçà el comerç mediterrani cap als ports atlàntics. Aquesta situació s'agreujà degut a la prohibició que tenien els mercaders catalans per poder comerciar amb les places americanes. Aquests últims fets frenaren l'expansió demogràfica de la ciutat i el seu creixement comercial.

V. LA PROSTITUCIÓ COM A FET HISTÒRIC

5. La prostitució: un fet històric

La prostitució ha evolucionat al llarg de la història. En el present capítol veurem com la prostitució primer es dedicava a les deesses de l'amor i era considerada un fet sagrat i com posteriorment fou una activitat quotidiana de moltes cultures. Després compararem dos models de dona medieval: les dones privades i les dones públiques per a obtenir una visió completa d'aquests dos paradigmes femenins a la Baixa Edat Mitjana.

5.1 La prostitució i la sexualitat

La prostitució no ha estat vista de manera uniforme al llarg de la història. A l'antiguitat existia l'anomenada prostitució sagrada. Tant a l'Índia com als pobles antics de l'Orient Mitjà (entre els segles VI aC i segles III aC) es relacionava la prostitució amb el fet religiós.⁹¹ Als temples hindús hi vivien cortesanes que dansaven en honor als déus. Els temples fenicis d'Ishtar i Astarté (ambdues deesses de l'amor) eren atesos per sacerdotesses que venien el seu cos per honrar a les divinitats femenines. Aquests actes sexuals es feien en honor a la deesses del temple.⁹² Es considerava el plaer sexual com un fet del més enllà.⁹³ Aquesta prostitució sagrada també es donava a l'illa de Xipre,⁹⁴ al temple d'Afrodita o Astarté. La sacerdotessa s'havia d'entregar a un estranger abans de casar-se. Podem parlar de

⁹¹ Agraeixo des d'aquí les acotacions del professor Juan Francisco Martos Montiel de la Universidad de Málaga, especialista en la prostitució a l'antiguitat. Per a la Índia veure BHATTACHARJI, Sukumari: "Prostitution in Ancient India" *Social Scientist*, Vol. 15 nº 2, pp. 32-61. 1987. Segons aquest autor la citació literària més antiga es troba al *Rigveda*.

⁹² La prostitució sagrada també podia ser practicada per homes segons la Bíblia. Els monarques jueus hi lluitaren: *Fins hi havia per tot el país homes dedicats a la prostitució sagrada. Cometien totes les abominacions de les nacions que Jahvè havia desposseït davant els israelites.* (1R 14.24) El rei Asà expulsà als qui la practicaven: *Va expulsar del país els homes dedicats a la prostitució sagrada i va treure tots els ídols que els seus pares havien erigit.* (1R 15.12)

⁹³ BRUNDAGE, James Avery: *op cit.*, p. 32.

⁹⁴ FRAZER, James George: *La rama dorada*. México: Fondo de Cultura Económica. 2003, p. 384.

“prostitució” perquè els que gaudien dels serveis de les sacerdotesses pagaven amb diners.

A l'Egipte antic la prostitució ja era vista com un fet quotidià. Segons Heròdot les prostitutes egípcies tenien una gran reputació. El mateix autor ens informa que dos faraons, Ramsès i Quèops, van prostituir les seves filles, el segon per a poder pagar les obres públiques.⁹⁵

La prostitució a la Grècia antiga presenta petites variacions. Es continua amb la prostitució sagrada amb el culte d'Afrodita però amb una diferència. Al segle IV aC. es dividí en dues atribucions de la deessa: *Afrodita Urania*, que exaltava els aspectes celestials de l'amor i *Afrodita Pandemos* que reflexava els plaers sexuals. Aquesta última era la patrona de les prostitutes.⁹⁶ La prostitució a Grècia era vista com un fet corrent. Existia la prostitució comercial, sobretot d'esclaves i estrangeres.

L'estadista grec Demòstenes (384-322 aC.) dividí les dones en tres categories: *Tenim prostitutes per al nostre plaer i concubines per atendre a la nostra persona i esposes per a que ens donin descendència legítima*.⁹⁷ Demòstenes classificà a les dones sexualment actives en tres: prostituta, concubina i esposa. A Grècia, cadascuna tenia una funció a la societat: donar plaer als homes, atendre als homes i engendrar fills legítims als marits. Aquesta visió, com veurem més endavant, no és gaire diferent de la concepció a l'Edat Mitjana.

Era força diferent exercir la prostitució per altres dones gregues. Per exemple, l'esposa que es prostituïa es considerava una traïdora i

⁹⁵ Heròdot: *Història*. 2.126; 2.121; 2.135. Hem utilitzat l'edició de MONTAÑÉS, Ruben J., La Magrana, 2002.

⁹⁶ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 33.

⁹⁷ cit.at per BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 34.

perdia els favors de la seva classe social. El mateix passava si un home es prostituïa.⁹⁸

L'Imperi Romà aportà un corpus jurídic molt extens, pel que fa a la sexualitat dels individus. L'aportació més significativa fou la *Lex Iulia de Adulteriis* (18 aC) on es categoritzaren els diferents tipus d'actes sexuals. Aquesta llei diferenciava entre fornicació, adulteri i concubinatge. La fornicació o *stuprum* era un delictes propi de la dona soltera. L'adulteri fou tractat com un crim exclusivament femení i propi de les dones casades. Es veia el concubinatge com una subcategoria del matrimoni. Les prostitutes estaven per sota de les concubines. Tant les prostitutes com la prostitució no era motiu de preocupació de les autoritats romanes. El fet de vendre el cos no comportava cap càstig. Al calendari romà existia una festivitat dedicada a les prostitutes: la *Fasti Praenesti* del 25 d'abril. Existien dues classes de prostitutes: les que treballaven al bordell i les que ho feien per lliure. Les primeres estaven obligades a obtenir una llicència (*licencia stupri*) i poder treballar pagaven un impost especial (*vectigalia meretricum*). Les segones estaven al marge de la llei.⁹⁹

El dret romà castigava als marits que toleraven la promiscuïtat de les seves mullers. Si el marit no la repudiava era acusat d'alcauot (*leno*). El dret també castigava als mitjancers i amos dels bordells romans que eren qualificats d'*infames*. Aquests, perdien els seus drets socials i civils. Les esclaves obligades a prostituir-se podien demanar una indemnització als seus amos i obtenir la llibertat si s'havien prostituït per força.¹⁰⁰

Amb l'adopció del cristianisme per l'Imperi canvien les concepcions sobre la prostitució. La Bíblia és un manual de bones pràctiques sexuals i influirà a tota l'Europa occidental. A la Bíblia es

⁹⁸ DOVER, Kenneth J.: "Classical Greek Attitudes to Sexual Behavior" *Arethusa* 6 (1973), p. 62. Agraïm al professor Martos per facilitar-nos aquest article.

⁹⁹ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 43.

¹⁰⁰ Tots aquests aspectes són tractats a BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, pp. 45-61.

prohibeix l'adulteri en diversos passatges,¹⁰¹ així com la fornicació¹⁰² i l'homosexualitat.¹⁰³ També es castiga durament la prostitució, sobretot si la practiquen els sacerdots jueus o les seves filles.¹⁰⁴

L'escriptor patristic més influent, en aquestes qüestions, fou Sant Agustí d'Hipona (354-430). És en aquest autor on trobem tota la visió moral de la prostitució que s'adaptà a l'Edat Mitjana. A la seva obra *De Ordine* localitzem l'argument que serví de base justificativa per tolerar la prostitució medieval: *Aufer meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinus*.¹⁰⁵ Si s'apartaven a les meretrices dels afers humans tot seria inundat amb la luxúria. Agustí deixa a entreveure que la prostituta té una funció social per a mantenir l'ordre establert. Aquesta idea és la del mal menor: la prostitució era el fre a mals pitjors: adulteri, violació, onanisme, raptos de dones, homosexualitat...

¹⁰¹ *No cometis adulteri* (Ex. 20.14 Dins dels deu manaments); *L'home que cometrà adulteri amb la dona del seu proïsme serà castigat de mort, l'adúlter i l'adúltera*. (Lv. 20.10); *Si fos trobat un home jaient amb una dona casada, tots dos han de morir igualment, l'home que jeia amb ella i la dona mateixa*. (Dt. 22.22); *Després en va venir un que li digué: «Mestre, ¿quina cosa bona puc fer per obtenir la vida eterna?» Ell li contestà: «¿Per què em preguntes sobre el que és bo? Un de sol és el bo. Si vols entrar a la vida, guarda els manaments»*. Ell li digué: «Quins?» Jesús va respondre: «Doncs, no matis, no cometis adulteri, no robis, no llevis fals testimoni, honra el pare i la mare, i estima el teu proïsme com a tu mateix» (Mt. 19.16-19); *Però els covards, els descreguts, abominables, homicides, fornicadors, malèfics, idòlatres i tots els falsaris tindran la seva part a l'estany encès amb foc i sofre, que és la segona mort* (Ap. 21.8).

¹⁰² *Fugiu de la fornicació! Qualsevol pecat que comet l'home resta fora del cos; en canvi, el qui fornica peca contra el propi cos*. (1C. 6.18)

¹⁰³ *No jauràs amb cap home com es jeu amb una dona; és una abominació* (Lv. 18.22)

¹⁰⁴ *Al cap d'uns tres mesos van informar a Judà: «Tamar, la teva nora, s'ha prostituït, i fins està embarassada de la seva prostitució»*. Judà digué: «Traieu-la fora, i que sigui cremada». (Gn. 38.24) [Els sacerdots] *No prendran per muller cap prostituta ni cap desflorada, ni cap repudiada pel seu marit, perquè el sacerdot és consagrat al seu Déu*. (Lv. 21.7) *La filla d'un sacerdot que es profana prostituïnt-se, profana el seu pare; serà cremada*. (Lv. 21.9)

¹⁰⁵ MINGE, Jacques-Paul: *Patrologiae cursus completus. Series Latina*. Vol. XXXII. París. 1877, p. 1000. cit.at per BOSWELL, John: *Cristianismo, tolerància...*, p. 176 nota 50.

Això no vol dir que aquesta idea no topés amb alguns detractors. El més conegut fou Sant Ambrós de Milà (c. 340-397) que considerava una falta molt greu les relacions amb meretrius.¹⁰⁶

A l'Imperi Bizantí -i concretament durant el regnat de l'emperador Justinià (c. 527-547)- veiem diverses accions legislatives innovadores que afectaren a la prostitució. Es legislà protegint a les esclaves que eren prostituïdes pels seus amos.¹⁰⁷ L'any 534, el mateix emperador ordenà tancar tots els prostíbuls i prohibí alcavotejar a tota la ciutat de Constantinoble. Arrel d'això, es creà el primer hospici per a prostitutes retirades, fórmula que s'adaptarà a l'Europa occidental a partir del segle XIII.¹⁰⁸

Paral·lament, als regnes de l'Occident europeu, el dret germànic anà substituïnt al dret romà. Aquest nou dret aportà noves fórmules de tractar i, sobretot, de castigar la prostitució.

Les lleis visigodes recollides al *Fuero Juzgo* en són un bon exemple: es donarien tres-centes fuetades a la dona que exercís la prostitució. Si la prostituta reincidia se li tornava a aplicar la mateixa pena, era entregada a un home pobre (*mesquino*) i era expulsada de la ciutat on residís. Si la dona es prostituïa amb consentiment del pare o la mare rebria cent assots. Qui permetés que es prostituís una serventa rebria tres-centes fuetades.¹⁰⁹ Tot i això, l'adulteri era considerat un delicte més greu que no pas la prostitució.¹¹⁰

¹⁰⁶ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, pp. 118-119.

¹⁰⁷ Segurament pel passat de la seva esposa Teodora. Hem documentat disposicions semblants aplicades a la Barcelona de la Baixa Edat Mitjana.

¹⁰⁸ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, pp. 129-130. Posteriorment a Occident es "descobrí" la figura de Maria Magdalena i es feren nombrosos convents per a prostitutes penedides. Veure capítol dedicat a les sortides a la prostitució de la present Tesi Doctoral.

¹⁰⁹ FJ, LL. III, TIT. IV, CAP. XVII: *Si alguna muier libre es puta en la cibdad públicamente, si fuere provada por muchas vezes, e recibe y muchos omnes sin veguenza, esa tal muier dévela prender el sennor de la cibdad, e mandel dar CCC azotes delante el pueblo, e depues déxenla por tal pleyto, que nunca mas fallen en tales cosas. E si depues la conosciere e hy torna, dénle CCC azotes de cabo, denla por sierva a algun mesquino, e nunca mas entre en aquella cibdad.* Les disposicions són del rei visigot Recesvint (649-672).

¹¹⁰ FJ, LL. III, TIT. IV, CAP. III: *Si la muier casada faze adulterio, e non la prisiesen con el adulterio, el marido la puede acusar antel iuez por sennales e por*

Al regne dels francs s'instituí el concubinatge com un fet acceptat.¹¹¹ A l'època de Carlemany (768-814), hi hagueren molts canvis en certs aspectes de les relacions entre home i dona que influïrien posteriorment. Per exemple, es començà a identificar a la família com una unitat de descendència directa i patrilineal. Per a l'Església el matrimoni esdevé la unió entre un home i dona amb llur consentiment. Per tant es considera que el sexe dins del matrimoni no és impur.¹¹² El mateix emperador promulgà els *Capitulars de Carlemany*, on es condemnava el concubinatge i es perseguia a les prostitutes que treballaven als carrers per a expulsar-les.¹¹³ El fill de Carlemany, Lluís el Piadós (814-840), intentà lluitar contra la prostitució per la via del càstig corporal. Exhibia les prostitutes i les punia públicament.¹¹⁴ Els successors de Lluís el Piadós intentaren aplicar les mateixes mesures de repressió. El resultat fou negatiu i no es va poder eradicar el sexe remunerat.

presumpciones e por cosas que sean convenibles. E si pudiere seer mostrado el adulterio connozuda mientras, la muier e el adulterador sean metidos en poder del marido, assi cuemo es dicho en la ley de suso, e faga dellos lo que quisiere; FJ, LL. III, TIT. IV, CAP. XIV: Si algun omne fiziere por fuerza fornicio o adulterio con la muier libre, si el omne es libre reciba C azotes, e sea dado por siervo a la muier que fizo fuerza; e si es siervo, sea quemado en fuego. Hy el omne libre que por malfecho fuere metido en poder de la muier, en ningun tiemo non pueda casar con ella. E si por aventura ella se casar con él en alguna manera, pues quel recibiere por siervo, por pena deste fecho sea sierva con todas sus cosas de los herederos mas propinquos; FJ, LL. III, TIT. IV, CAP. XVI: Si la sierva fiziere por su grado adulterio fuera de casa del sennor, el sennor a poder de vengarse en su sierva solamentre. Mas si el omne libre o siervo faze adutlerio con la sierva por su grado de la sierva en la casa del sennor, el omne libre reciba C azotes, si la sierva fuere buena; e si la sierva fuere vil, deve aver L azotes, e nenguno no ge lo deve retraer.

¹¹¹ SANGER, William W.: *History of Prostitution*. New York: Harper & Brothers Publishers. 1858, p. 93 i ss.

¹¹² Aquesta idea del matrimoni es veu reflexada en els textos d'Hicmar de Reims: "un matrimoni sense consumació era un matrimoni incomplert"; citat per BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, pp. 149 i ss. Segles després, Sant Vicent Ferrer també teoritzà a favor de les relacions sexuals dins del matrimoni: *Si tu de matrimoni vols haver plaer carnal, pren-lo lícitament, ab manera deguda per Déu ordenada*. (SSVF, II, p. 36) / *Però no-y és entesa luxúria de marit e muller usant de llur bon matrimoni per la manera per Déus ordenada*. (SSVF, II, p. 272).

¹¹³ SANGER: *op. cit.*, p. 94. Transcrits i traduïts en part a RABUTAUX, Auguste Philippe Edouard: *op. cit.*, p. 181 i ss.

¹¹⁴ El document és de l'any 820. cit.at per BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 158.

Durant la primera croada (1095-1099) moltes prostitutes van acompanyar als croats a les expedicions per recuperar Terra Santa. Això provocà les queixes de molts canonistes de l'Església ometent la idea de mal menor de Sant Agustí, ja que es basaren en el dret romà i els autors patristics que condemnaven la prostitució per a reafirmar-se. Tot i això, els canonistes tractaren la prostitució com una petita taca de la societat que es podia tolerar. El que es perseguia amb mà dura era l'alcaoteria i l'adulteri, ja que podien trencar una institució més important, com era el matrimoni.¹¹⁵

Al segle XII, el religiós *Andreas Capellanus* va escriure un tractat sobre l'amor amb el títol *De Amore*.¹¹⁶ El tractat fou encarregat per Maria de Xampanya, filla del rei Lluís VII de França (1120-1180). L'obra consta de tres llibres que descriuen diversos aspectes de l'amor i les relacions que se'n deriven. En un principi es cregué que tractava els aspectes de l'amor cortès però els estudis més recents el veuen com un manual de bones pràctiques amoroses i sexuals. L'autor parla també de la prostitució com a exemple negatiu del que no és l'amor. La prostitució és font d'incestos:

*Si vero quaeratur, quid de meretricis sentiamus amore, dicimus omnes meretrices penitus esse vitandas, quia ipsarum foedissima commixtio est, et incestus cum eis crimen semper fere committitur.*¹¹⁷

Segon el tractat les prostitutes només es mouen per obtenir regals dels seus clients:

*Praeterea meretrix raro se alicui concedere consuevit nisi primo fuerit muneris susceptione gavisa.*¹¹⁸

¹¹⁵ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, pp. 214-215 i 297-298.

¹¹⁶ Els tres llibres es poden consultar a <http://www.thelatinlibrary.com/capellanus/capellanus1.html>, les cites posteriors són d'aquesta edició electrònica. Existeix una edició impresa bilingüe: CREIXELL VIDAL-QUADRAS, Inés (ed.): *De Amore o Tratado sobre el amor*. Barcelona: El Festín de Esopo / Quaderns Crema. 1985.

¹¹⁷ Capítol XII, p. 284-285.

¹¹⁸ Capítol XII, p. 284-285.

Al segle XIII ja podem parlar de prostitució urbana. El creixement demogràfic i urbà ajudà a què aflorés aquest tipus de prostitució. Aquest desenvolupament de les urbs medievals no exclou que hi hagués una prostitució rural. El problema és que les fonts per estudiar el sexe remunerat en aquestes zones són gairebé inexistents.

La visió que es té del sexe remunerat canvia en els segles posteriors. A cavall de l'Alta Edat Mitjana i de la Baixa Edat Mitjana, es vol regular la prostitució, no prohibir-la, com havien intentat els monarques carolingis.

Es feren expulsions de prostitutes d'algunes ciutats com Bolonya (1259), Venècia (1260 i 1314), Mòdena (1327).¹¹⁹ La més coneguda fou la de París on el rei Lluís IX (1226-1270), dictà un edicte d'expulsió de les prostitutes de les ciutats dels seus regnes (1254). A l'edicte també s'incloïa la confiscació les seves robes i altres béns. Dos anys després, el mateix rei repetí l'ordre d'expulsió però afegint-hi una clàusula on es permetia a les prostitutes estar a les ciutats sempre que no estiguessin en carrers determinats, prop d'esglésies, monestirs o cementiris i que s'instal·lessin extramurs de les ciutats. El mateix sobirà intentà convèncer a les prostitutes per a què deixessin la seva vida a canvi d'una pensió vitalícia.¹²⁰ Totes aquestes mesures no tingueren l'èxit esperat i es deixaren de banda les expulsions per la tolerància vers la prostitució.¹²¹

¹¹⁹ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, pp. 446-450.

¹²⁰ Les diverses dades de Lluís IX es poden trobar a: GEREMEK, Bronislaw: *The Margins...*, p. 212 i ss.

¹²¹ MCCALL, Andrew: *op. cit.*, p. 190. El document fou recollit per RABUTAUX, Auguste Phillipe Edouard: *op. cit.*, p. 189 i ss; veure també ROSSIAUD, Jacques: *La prostitució en el Medievo*. Barcelona: Ariel. 1986, p. 75 i ss. L'autor francès inclou part de l'edicte de 1256, on es diu que es volen "expulsar a les dones folles del seu cos i altres noies comunes". El 1269 es tornà a recordar l'edicte, poc abans de la segona croada. A l'edicte de 1269, també es prohibia la blasfèmia, la usura... temes molt ma considerats per la moral de l'Església.

L'augment demogràfic, al que fèiem referència, feu que els homes es casessin més tard i que s'institucionalitzessin els bordells.¹²² A voltes, la presència d'estudiants dels Estudis Generals propiciava que hi haguessin prostitutes a les ciutats. A Barcelona no hi hagué aquest problema a la Baixa Edat Mitjana però sí, per exemple, a la ciutat de Lleida.¹²³

En aquest mateix segle, hi ha també un canvi de mentalitat molt important a Europa. Es redescobrí la visió "naturalista" de la vida i també s'analitzaren els diferents tipus de pecats. Es classificaren entre pecats "carnals" i "espirituals". Segons els moralistes de l'època, s'havia de lluitar contra els pecats "antinaturals" o "contra natura" però s'acceptaren els pecats "naturals".¹²⁴ En aquest moment és quan el dret medieval, inspirat en el dret romà, sumat a l'auge de les universitats, tipificà els diversos delictes sexuals i se'ls fa encabir en la moral de l'Església.

Aquests delictes es classifiquen en diverses categories: fornicació, adulteri, sodomia, bestialisme, onanisme, rapte de donzelles, violacions, concubinatge...¹²⁵ L'adulteri es considera un

¹²² Segons el Dr. Flocel Sabaté Curull, el matrimoni s'havia establert entre els segles XI-XII. El divorci en èpoques anteriors era acceptat i practicat. Amb el matrimoni es té un major control social per part de l'Església però es mantenen els divorcis en els estaments superiors. Amb els matrimonis es preservaven els llinatges i la concepció de superioritat masculina. Per això s'imposà el concepte de la virginitat. SABATÉ CURULL, Flocel: "Evolució i expressió de la sexualitat medieval" *AEM*, 23. Barcelona: CSIC, p. 170 i ss.

¹²³ Aquesta ciutat comptava amb Estudi General des de l'any 1300. Alguns estudiants atacaren el bordell l'any 1485 degut a un avalot. LLADONOSA I PUJOL, Josep: *L'Estudi General de Lleida del 1430 al 1524*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 1970, p. 84.

¹²⁴ ROSSIAUD, Jacques: *op. cit.* p. 95 i ss. Els pecats contra natura eren els pitjors. El més perseguit era la relació homosexual o sodomia, ja que no tenia cap finalitat reproductiva. Per aquest mateix motiu es prohibeix el bestialisme i la contracepció.

¹²⁵ Serien molts els exemples que trobem als codis legals medievals: a les lleis visigodes ja es troben disposicions contra els delictes sexuals sobretot contra l'adulteri i contra els sodomites (Llibre III, Títols IV i V). Als Costums de Tortosa trobem la prohibició de violar dones verges (9.2.1) com també als Usatges de Barcelona (*Si quis violenter; De similiter de rebus; Si quis virginem*). El llibre de costums tortosí recull els càstigs d'allitar-se amb la dona d'altri (9.2.2) o una dona no verge soltera (9.2.3). Gairebé tots els codis medievals tenen apartats per condemnar l'adulteri: al Fuero de Cuenca el marit podia matar als amants si els sorprendia en l'acte. Si el marit no la matava la dona adúltera seria assotada

delicte molt greu perquè trenca la unitat matrimonial. Els càstigs contra aquest crim eren força durs.¹²⁶ Algunes disposicions, contra l'adulteri, es documenten a les cartes de població del segle XII. És el cas de la carta de població de Lleida de l'any 1150 on el càstig és força significatiu:

*Et si quis fuerit captus in adulterio cum uxore alterius, currant ambo, vir et femina, per omnes plateas civitatis Ilerde, nudi et verberati, nec aliud dampnum honoris vel peccunie inde sustineant.*¹²⁷

juntament amb l'amant. El rei Jaume el Conqueridor incloïa als furs d'Aragó (1285) un capítol referent al adulteri i l'estupre. També trobem altres exemples a las *Siete Partidas* d'Alfons X. Ferran el Catòlic decretà un privilegi contra les concubinàries a finals del segle XV (*AOpus*, f. 216r.). A Barcelona també trobem ordinacions contra els homes que tenen dones *amigades*, *concupines* i altres (AHCB, Consell de Cent, Ordinacions Originals, Doc. 925. 1473, març, 15. Barcelona).

¹²⁶ Veure imatge 1.

¹²⁷ FONT I RIUS, José Ma: *Cartas de población y de franquicia*. Vol 2. Barcelona: CSIC. 1983, pp. 129-132. Altres exemples semblants són els de les cartes de població d'Agramunt (1163) i de Balaguer (1211), recollides pel mateix autor.

Figura 1: Adúlter castigats públicament a so de trompa. Imatge dels Costums de Tolosa de Llenguadoc (1296). Publicat per DUBY, George: *Europa en la Edad Media*. Barcelona: Ed. Blume. 1981, p. 184.

Els autors eclesiàstics recuperen la idea agustiniana del mal menor. El teòleg anglès Tomàs de Chobham (c. 1160-1233/36) recollí la idea de Sant Agustí sobre la prostitució. El sexe a canvi de diners era un fet necessari perquè els homes eren propensos als desitjos sexuals i als mals pitjors: assassinats, sodomia i altres perversions sexuals.¹²⁸ Un dels autors que també recollí la idea agustiniana fou Sant Tomàs d'Aquino (1225-1274) a la seva *Summa de Teologia*. Afirmar el sant que a vegades s'han de tolerar alguns mals per obtenir més avantatges o evitar altres mals pitjors.¹²⁹

Aquesta idea fou repetida i difosa per diversos teòlegs i predicadors al llarg dels segles XIV i XV per tot Europa. Joan de Gerson

¹²⁸ BROOMFIELD, F (ed.): *Thomae de Chobham Summa Confessorum*. Louvain: Editions Nauwelaerts, 1968, pp. 403-404.

¹²⁹ ST. TOMÀS: *Summa de Teología. Parte II-II*. Q. 10-A.11. Madrid: BAC. 1994, p. 121-122. Posteriorment transcriu la famosa cita de Sant Agustí.

(1363-1429) digué que les meretries eren un vici tolerable com també podia ser-ho la usura a les ciutats per evitar danys pitjors:

*In omnia republica tollerari possunt aut debet uicia que absquod deteriori periculo nequod corrigi nequod extirpari valent. Quando autem illud esset et quando non difficile est es sepe impossibile generaliter diffinire nisi prout circumstantiis particularibus inspectis prelati superiores et sapientes determinabunt. Derinde est de meretricibus et usuris et consimilibus que quiquod permiuitur.*¹³⁰

El franciscà gironí Francesc Eiximenis (1330-1409) també justificà la prostitució basant-se en a l'escrit de Sant Agustí:

*Ara, és així que, jatsia que simpla fornicació ab fembra pública sia gran pecat, així com damunt és dit, e tal que la llei de Déu puneix, emperò, per tal quant natura humana és tota corrompuda e inclinada a aquest pecat, en tant que si aquest pecat era punit per la senyoria present, **seria en gran perill que los hòmens no falssen major pecats, així com pecat d'adulteri e pecat contra natura**, los quals són notables nocuments de la cosa pública, per tal-la senyoria dissimula aquest pecat de fornicació, e el permet.*¹³¹

Eiximenis ho enfocà des d'un punt de vista útil. S'havia de preservar la comunitat o la Cosa Pública.

La idea de mal menor fou recollida també pel dominic Sant Vicent Ferrer (1350-1419):

*Sent Agostí fa qüestió si entre cristians se poden sostenir bordells. Diu que hoc, bordells generals en a[lg]una part de la ciutat, axí com los mesells que·ls fan estar apartats, per a que la malaltia no s'apegue als altres: axi les dones públiques se pegues si estan entre les altres.*¹³²

¹³⁰ Transcrivim del facsímil GERSON, Joan de: *Normes de ben obrar*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear. 1985, p. 25.

¹³¹ EIXIMENIS, Francesc: *Lo Crestià*, Barcelona: MOLC. 1983, p. 155-156.

¹³² CHABÁS, Roque: "Estudio sobre los sermones valencianos de San Vicente Ferrer" *Revista de archivos, bibliotecas y museos*. VIII. 1903, p. 294.

Ferrer distingí la prostitució permesa de la no permesa, a la qual l'anomena "especial":

Puteria especial es hostaler qui te putana, o clergue concubina, o putana que esta en alguna part de la ciutat.

Per al sant valencià el correcte és que les dones públiques estiguin al bordell.

Tanmateix al tolerar la prostitució apareixen nous problemes morals relacionats amb el sexe remunerat.

Es desenvoluparen altres dilemes morals respecte al sexe remunerat i els seus guanys. Per exemple, Tomàs de Chobham desenvolupà el dubte sobre si les prostitutes podien donar almoines a l'Església. Els diners de la prostituta, guanyats de forma pecaminosa i per una persona impura, plantejaven una incertesa més que raonable. Chobham arribà a la conclusió que si la dona es prostituïa per necessitat, l'almoina podia ser acceptada sense cap problema. En canvi si la prostituta exercia per plaer, els diners donats no podien ser acceptats per l'Església.¹³³ També es discutí a Occident, si les prostitutes havien de pagar el delme. S'arribà a la conclusió que era millor que el paguessin i que no se'l gastessin en foteses.¹³⁴

Es desenvoluparen idees que relacionaven la prostitució amb l'astrologia, recollides de tradicions anteriors.¹³⁵ Podem llegir a l'Atles de Jafudà Cresques de 1375 que segons el dia i la posició lunar:

¹³³ ROSSIAUD, Jacques: *op. cit.* P. 104

¹³⁴ Per ambdues dues qüestions veure BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, pp. 297-298 i 368-372.

¹³⁵ Segons el *Tetrabiblos* (III, 14), manual d'astrologia de Ptolomeu (S I-II dC), les estrelles podrien fer que les dones esdevinguessin prostitutes i pot produir efectes similars sobre els homes. Veure: LEMAY, Helen: "The stars and human sexuality: some medieval scientific views". *Isis*. Vol. 71 n° 1 (March 1980), pp. 127-137, més concretament la p. 131.

*Lo XXI jorn es mal a tota hobra e tota mercaderia. E lo malalt morrà. E qui naxerà vivrà LXXII ayns, e sera mal hom ladre e robador. **E si es fembra sera àvol fembra, e mal parlera e pereçosa.***¹³⁶

A finals del segle XIII i fins el segle XV, els municipis i els regnes es doten de reglamentacions específiques i enclaustran a les prostitutes en els bordells públics i municipals.¹³⁷ És en aquest moment quan la persecució contra l'alcavoteria es va accentuant. També es fan normatives reguladores per a les prostitutes i el bon funcionament del bordell. Aquestes regulacions les podem classificar en diversos grups:

- Religioses: tancament del bordell i de les dones públiques durant certes festivitats religioses.
- Sanitàries: tancament del bordell en temps de pesta o epidèmia.
- Morals: els bordells no es podien ubicar en carrers patricis i les dones públiques no podien barrejar-se amb les dones "privades".
- Indumentària: les prostitutes vesteixen de forma diferenciada de les dones honestes. En aquest moment apareixen les lleis sumptuàries i sobre la indumentària per a tots els ciutadans.

Aquestes regulacions també seran aplicades a la ciutat de Barcelona, objecte del nostre estudi.

Moltes ciutats, tenien oficials encarregats de vetllar per l'ordre i el control dels bordells i de les prostitutes. A València existia el "rei dels arlots".¹³⁸ Aquest oficial s'ocupava de mantenir l'ordre als bordells i de les dones públiques. Aquest càrrec va ser derogat per Pere el

¹³⁶ BUCHON, Jean Alexandre: *Notice sur un atlas en langue catalane, de l'an 1374, conservé parmi les manuscrits de la bibliothèque du Roi*. Separata de: *Notices et extraits des manuscrits de la Bibliothèque du Roi*. T. XIII, 2e pte. 1838, p. 31.

¹³⁷ Hem trobat una excepció: al País Basc i Navarra no es documenten bordells però sí prostitució de carrer. Veure: BAZÁN DÍAZ, Iñaki; VÁZQUEZ GARCÍA, Francisco; MORENO MENGÍBAR, Andrés: *op. cit.*, p. 56 i ss.

¹³⁸ Un arlot segons el DCVB és un "Home vil, de mala vida" o bé un "Noi". Arlot sembla que té la mateixa arrel que "harlot" prostituta en anglès.

Cerimoniós l'any 1337 degut als abusos comesos pels que estaven en el càrrec.¹³⁹ A diverses ciutats de França també existí un càrrec semblant. Era el "rei dels bergants" que vigilava a les prostitutes i als lladres.¹⁴⁰ No hem documentat que Barcelona tingués algun oficial específic que vetllés per les prostitutes i el bon funcionament dels bordells, però sí que, tal com veurem, molts oficials reials tenen conflictes amb el món prostibulari.

Era un fet comú i acceptat, entre els segles XIV i XV, que hi hagués certes famílies que controlessin els bordells com un negoci més dins de les ciutats. Aquests llogaven al municipi l'ús dels bordells i moltes vegades establien estratègies familiars per controlar millor els bordells.¹⁴¹ No hi havia cap dilema moral de controlar un negoci que explotava les dones públiques.

És en aquest moment que podem parlar d'institucionalització de la prostitució. En aquesta etapa és on ens hem fixat per fer la present tesi i l'hem centrat en la ciutat de Barcelona.

Els municipis d'aquesta època diferenciaren, a la documentació generada, entre l'amistançament i de l'adulteri. L'amistançament és una relació entre dos solters. L'adulteri és una relació sexual en la que un dels dos membres està casat. Aquestes dones ser anomenades a la documentació barcelonina amb la designació *amigues*. Aquestes dues pràctiques foren perseguides pel Consell de Cent durant el segle XV. En tenim un exemple molt clar de l'any 1473 quan es fa un ban de caire moralitzador prohibint el joc, les tafureries, les concubines, amistançades i regulant aspectes de la prostitució i dels alcavots de la ciutat:

¹³⁹ ACA, Registres de Cancelleria 863, f. 189v. (1337, març, 6). També recollit a *AOpus*, f. 103r. Es troba la transcripció a CODOIN VIII, p. 184 i ss. Veure el text complet a l'Appendix Documental (Document 6).

¹⁴⁰ Aquest es documenta a Lyon, Artois i a altres ciutats franceses, veure ROSSIAUD, Jacques: *La prostitución...* p. 77.

¹⁴¹ Com veurem posteriorment a Barcelona controlaven els bordells famílies importants, com els Gualbes, Terré, Mugull o Bussot. Aquest fet es dona també a altres zones.

*Item cogitats aquella misericòrdia e immensa clemència de Nostre Senyor Déu, divulgada per lo proffeta dient: totstemps que lo impiadós lexan la sua error de les inquitats de aquell nom recorde. Ordonaren los honorables consellers e prohomens de la dita ciutat que si per ventura algun home, mullerat, habitador de la dita ciutat de qualsevol ley, aventat o condició sie per lo maligne adversari seduït ha tenguda en lo passat e o de present té públicament o palesa en concubina o amigua alguna dona enmascuda o secular o regular usant comunicant e perticipant ab aquella en perjudici de son matrimoni e de la honestat de aquell dons V dies del die de la publicació de la present, comptadors tal dona concubina o amiga haie lexada ab tot efecte sots pena de C sous a quescun q lo qui farà o staran per vint jorns continuus en la dita presó sens conport algun.*¹⁴²

Els monarques medievals també proclamaren regulacions que afectaven als seus regnes.¹⁴³ A tall d'exemple veurem diversos documents de reis catalans. Durant el regnat de Pere el Cerimoniós es promulgaren diverses disposicions a les Corts. A Montblanc (1363) es promulgà que les *fembres vils* no podien cohabitar amb les honestes: *Fembras vils de lurs cors públicament diffamadas, en carrer de alguna ciutat, vila o loc en lo qual estigan honestas personas, e e estar son acostumadas, noy gozen estar en ninguna manera, ans puxan, e dejan esser gitadas de aquen hoc encara de lurs proprias casas.*¹⁴⁴

Dotze anys després, a Lleida (1375) el Cerimoniós promulgà diverses disposicions contra els abusos dels alcavots i hostalers de bordell vers les prostitutes.¹⁴⁵

L'Església continuà permetent la prostitució, sempre seguint la condició de mal menor descrita per Sant Agustí. Un exemple a

¹⁴² AHCB, Consell de Cent, Ordinacions Originals, 1B-XXVII-14, doc. 925 (1473, març, 15. Barcelona). També foren estudiats alguns casos per VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria: "Unes notes..."

¹⁴³ Existeixen nombrosos exemples. Un dels més paradigmàtics és Alfons V de Portugal quan, a mitjans del segle XV, publicà ordinacions tractant tots els temes relacionats amb la sexualitat: dormir amb dones casades, alcavots, adulteri, prostitutes i relacions sexuals interètniques. Veure *Ordenações do senhor rey D. Alfonso V*. Libro V. Coimbra: Na Real Imprensa da Universidade. 1786.

¹⁴⁴ CCAT. Ll. IX, Tit. VIII, Cap. XI.

¹⁴⁵ CARAVPC, p. 305.

Catalunya són les cartes del any 1377 enviades primer per l'encara infant Joan al seu Pare el rei Pere el Cerimoniós i la resposta donada per aquest al seu fill. A la carta enviada al Cerimoniós, l'infant Joan li demana com resoldre les baralles entre diversos nobles. L'infant li proposa al seu pare de tolerar-los les petites baralles i tornejos per aclarir les coses i que ell mateix ja farà de jutge. Així com fa l'església amb els bordells, que els tolera per evitar mals majors:

*[...] com l'Església permet los bordells per tolre majors peccats axí, senyor vos e jo per tolre e desoir majors mals, podem permetre e lexar fer als sotmeses armes e fets cavallerosos e de bon exemple [...]*¹⁴⁶

La resposta del Cerimoniós inclou la mateixa idea agustiniana pel que fa a la Església i els bordells, que aquests es toleren com a mal menor:

*[...] que per aquest fet no recorreguen a altres fora de la nostra senyoria e siu fan fets vostre poder que vinguen a vostre mans e exeguits tantost la dita pena no·ns contrasta. Çò que deyts que l'Esgleya permet bordells per esquivar maiors peccats e per desviar maiors mals, que açò, és bé fet [...]*¹⁴⁷

A principis del segle XV, durant les Corts de Barcelona de 1413, Ferran d'Antequera promulgà diversos manaments per regular queyhs els hostalers no tinguessin prostitutes treballant als seus hostals.¹⁴⁸ Amb aquests exemples veiem com els reis, a més dels municipis, també els interessava tenir controlada la prostitució als seus regnes però no erradicar-la.

L'adulteri seguí essent perseguit per la Església, ja que, distorsionava la unitat fonamental procreadora: el matrimoni. L'amistançament era vist per l'estament eclesiàstic com un pecat

¹⁴⁶ ACA, Registres de Cancelleria, 1744, f. 31r. 1377, juliol 8. Girona. (Veure el text complert al Document 12 de l'Apèndix Documental).

¹⁴⁷ ACA, Registres de Cancelleria 1260, f. 117r. 1377, juliol 10. Barcelona. (Veure el text complert al Document 13 de l'Apèndix Documental).

¹⁴⁸ PONS I GURI, Josep M. (ed.): *op. cit.* Ll. IX, Tit. VIII, Cap. XXXIII.

menor i animava a les parelles a casar-se. Ambdues pràctiques no solien ser remunerades, això és un dels aspectes que els diferenciaven de la prostitució. Quan una dona exercia la prostitució ho feia a canvi de diners.

Paral·lelament a la institucionalització de la prostitució, s'hagueren de cercar solucions a les dones que volien deixar el món prostibulari. S'expandiren i es rendí culte a les figures de les santes penedides. Santa Magdalena, Santa Maria Egipcíaca, Santa Afra, Santa Pelàgia, entre altres. Eren arquetips que podien seguir les prostitutes per abandonar la seva vida de pecat. Ja hem esmentat que Justinià fou el primer de crear un monestir per a les dones deshonestes. A Renània, Rodolf de Worms, capellà del nunci papal Conrad de Zährinhen, fundava l'orde de Santa Maria Magdalena com a refugi de les prostitutes penedides. L'orde magdalenesa tingué molt d'èxit. Gregori IX li atorgà l'aprovació papal el 1227 i brotaren cases sobretot a Alemanya i França. Aquestes dones usaven un hàbit de color blanc, signe de la puresa, i seguien la regla agustiniana.¹⁴⁹ També n'aparegueren a la ciutat de València i a Barcelona, on excepcionalment, documentem dues institucions reformadores: les Magdalenes i les Egipcíaques.¹⁵⁰ Una altra sortida que es busca a les prostitutes és casar-les i encabir-les en el sistema legal medieval.

Tal com veurem, una altra de les sortides que tenien les prostitutes era el casament. El papa Innocenci III, a finals del segle XII, a la decretal *Inter Opera Caritatis*, proclamà que els homes que es casaven amb prostitutes feien una tasca piadosa.¹⁵¹ Aquest precepte es complí als segles XIV i XV. Documentem nombroses deixes per a

¹⁴⁹ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 364.

¹⁵⁰ A València es fundà el monestir de les Repenedides el 1345. Aquests centres eren de fundació reial i municipal conjunta. A Barcelona es fundà a l'any 1372. Aquestes fundacions solien ser de fundació reial o papal sumant-hi la gestió municipal. A Barcelona hi hagué un segon centre: la Casa de les Egipcíaques a principis del segle XV. Veure per a València: CARBONERES, Manuel: *op. cit.*

¹⁵¹ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 368.

què les prostitutes obtinguessin un dot per a poder-se casar. En casar-se la prostituta tornava a un dels camins marcats per la societat medieval.

Les idees no hi entenen de períodes històrics. Amb el Concili de Trento (1545), ja entrada l'Edat Moderna, es volgué controlar i prohibir la prostitució a Europa.¹⁵² Però en canvi veiem que al segle XVI el bisbe de Barcelona, Joan Dimes Loris, el 1590 (any d'una forta epidèmia de pesta) digué que la prostitució era necessària per a la ciutat de Barcelona.¹⁵³

Al segle XVII l'assaonador Miquel Parets definia, al seu dietari, el bordell com a *casa de pecat per a evitar majors danys y majors pecats*.¹⁵⁴ Al llarg del segle XVI a Europa es van tancant els bordells, però als regnes hispànics això succeeix un segle més tard. Fins el 1629 que es tancaran els bordells als regnes d'Aragó, per una pragmàtica de Felip IV que sis anys abans l'havia aplicada a Castella.¹⁵⁵ Però, com bé sabem, això no fou la fi de la prostitució a casa nostra. De fet, la prostitució no desapareix i es trasllada del bordell al carrer. Anirà prenent més força la figura de la cortesana. En aquests segles les prostitutes deixaran de ser "dones públiques" per a ser "dones secretes".

5.2 Dos models diferents: les dones baixmedievales i les prostitutes

¹⁵² BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 558.

¹⁵³ AHCB, Cartes Comunes Originals, X-51, ff. 23r-25v.

¹⁵⁴ cit.at per ALONSO I TAMBO, Anna: "Encalus espacials de la prostitució a la Barcelona del Segle XVII" *Actes del V Congrés Internacional d'història local*. Barcelona: L'Avenc. 1999, pp 421-431. El manuscrit es troba a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, Fons Antic, Mss. 224-225. Editat parcialment per AMELANG, James; TORRES, Xavier: *Dietari d'un any de pesta (1651)*. Vic: Eumo Editorial. 1989.

¹⁵⁵ NRLE Ll. XII, Tit. XXVI, Ll. VII.

Des del punt de vista moral, a l'Edat Mitjana existien dos models de dona: l'honesta i la deshonest. Aquesta bipolarització es fa palesa a la documentació medieval i desembocarà en un model de doble moral. Hi havien unes normes per a les dones privades i unes altres per a les dones públiques.

5.2.1 Les dones baixmedievals

Les dones medievals que seguien el "camí recte" tenien tres opcions de vida: el casament, la vida contemplativa en comú (a un monestir) o en solitari (beguinatge).¹⁵⁶ Tot i que, aquesta darrera opció, fou perseguida i prohibida pel papat.¹⁵⁷

Les dones a l'Edat Mitjana havien d'aportar dues coses per a poder-se casar: la seva virginitat i el dot. El primer significava que la dona era un mirall de la Verge Maria i que era pura.¹⁵⁸ El segon era una compensació monetària per a fer front al matrimoni.

Les dones privades, tenien aquesta condició perquè estaven lligades a un home (sigui el pare, el marit o el germà).¹⁵⁹ No tothom podia accedir a elles. Pel contrari, les dones públiques, eren les dones a les quals tothom, pagant una certa quantitat, podia accedir-hi. Són un model negatiu, són: *mulieres viles de corpore*.

¹⁵⁶ No hem documentat cap prostituta que optés per aquesta opció vital.

¹⁵⁷ Aquesta via espiritual fou condemnada pel trencament amb l'ordre establert per l'Església. Veure: BOTINAS I MONTERO, Elena, *et alii: Les beguines*. Barcelona: Publicacions de l'abadia de Montserrat. 2002.

¹⁵⁸ Són nombrosos els exemples que es troben als textos jurídics: els Usatges de Barcelona, els furs de València, els Costums de Tortosa.

¹⁵⁹ Tenim un exemple a les ordinacions barcelonines de 1473: *De anar dones de nits. Item ordonaren los dits Consellers e prohombres, evitar molts desordres e scandels e actes desonestos e de ma exempli que d'aquí avant no sia lícit ne permés a qualsevol dona axí vella com jove, e axí eclesiàsticha com secular, anar sens llum de nit desfressada o no desfressada per ciutat en alguna manera pus sien passades dies hores après tocada la hora de la Avemaria si donchs no iran ausparperades de sos merits o de germans cosinsgermans on els nebots o cunyats sots ban de X lliures a quescun e per quescuna vegada que serà fet lo contrari*. (AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-10, f. 35r. Any 1471. Barcelona).

Com es veuen les dones a la Baixa Edat Mitjana? El *Llibre de tres aconsella*:

*Tres coses desfan l'om: mala fembra, boca leminera e lenga mal parlera.*¹⁶⁰

L'humanista català Bernat Metge escrigué (1340 o 1346-1413):

*Fembra és animal imperfet, de passions diverses desplaents e abominables passionat, no amant d'altra cosa sinó son propi cors e delits.*¹⁶¹

Tot i que és un text satíric i burlesc, Bernat Metge, dona molta informació sobre com es percep a la dona a la Baixa Edat Mitjana: la dona és un ésser que no és perfecte, que es deixa arrossegar per les seves passions (per tant és un animal passional i no racional) i que només té ulls per a tenir cura del seu cos:

E per haver especialment la carn lluent e clara, no curants que n'envelleixen abans de temps e en perden les dents e poden fortment, sinó que les aigües, perfums, algalia, ambre e coses aromàtiques que porten supleixen llur pudor, pintant-se ab innumerables unguents e colors.

Aquesta visió no sempre havia estat així. Què hi havia abans d'aquesta visió negativa i misògina de les dones? Què va influir per a que es canviés la visió que es tenia de les dones? Aquestes són algunes de les preguntes que intentarem respondre en aquest apartat.

¿Què és el que fa que les dones –éssers passionals, imperfectes, irracionals, infidels, luxuriosos, immadurs– estiguin per sota dels

¹⁶⁰ Número 29.

¹⁶¹ METGE, Bernat: *Lo Somni*. Barcelona: Edicions 62 (MOLC). 1991, p. 95. Bernat Metge també va escriure en contra els homes en l'obra citada. Aquest debat entre sexes s'inscriu en la "querella de les dones" i Bernat Metge no hi pren partit, sinó que destaca les febleses dels dos sexes. L'home es veu ridiculitzat en la quarta part de *Lo Somni*. La cita posterior correspon a la mateixa obra.

homes –éssers perfectes, racionals, fidels?– a la Baixa Edat Mitjana. Sense cap mena de dubte és, la idea del patriarcat.¹⁶²

Què és el patriarcat? És un sistema d'idees que rep la influència de moltes cultures anteriors, (mesopotàmica, hittita, jueva, assíria etcètera) fins que conflueixen en el moment del desenvolupament de la filosofia a la Grècia clàssica i al cristianisme durant l'Edat Mitjana. En un primer moment es veuen a les dones com a procreadores, com a font de vida i de fertilitat.¹⁶³ Els déus masculins, no eren els més importants, ho eren més les deesses de la fertilitat. La dona era considerada font de vida, reproductora, les dones tenien el poder de contactar amb els déus.¹⁶⁴

De mica en mica i a mesura que es van desenvolupant els primers imperis i ciutats-estats, les dones van perdent aquesta condició de procreadores i passen a convertir-se en esclaves reproductores, ja que tenir fills era per a la família el més important. Es desenvolupa la idea de "família patriarcal", o sigui una família de filiació patrilineal, controlada pel pare i on les filles són moneda de canvi per a poder tenir aliances en matrimonis concertats. La successió passa al fill, abans que a la filla i els béns heretats també. Es desenvolupa una "doble prostitució": per una banda la professional (en què una dona s'hi dedica com a mitjà de subsistència) i l'obligada (que és l'esclava que atorga els seus favors sexuals al seu amo, per por de perdre la protecció).¹⁶⁵ Segons Lerner la prostitució comercial, deriva directament de l'esclavitud. És en aquest moment, durant l'aparició dels primers

¹⁶² Les idees de la teoria patriarcat ha estat estudiades per LERNER, Gerda: *La creació del Patriarcat*. Barcelona: Editorial Crítica. 1990, ens basem en aquest llibre per parlar-ne. Segons la mateixa autora, és "la manifestació i la institucionalització del domini masculí sobre les dones i els nens de la família i l'ampliació d'aquest domini masculí sobre les dones a la societat en general", pp. 340-341.

¹⁶³ LERNER, Gerda: *op. cit.*, p. 33 i ss.

¹⁶⁴ Hem tractat el tema a l'apartat anterior de la tesi quan parlàvem de la prostitució sagrada.

¹⁶⁵ LERNER, Gerda: *op. cit.*, pp. 193-216.

imperis i les primeres ciutats-estats, que es creà una regulació de la sexualitat femenina.¹⁶⁶

Les formes de control de les prostitutes, en el món antic, no són massa diferents a les de l'Edat Mitjana¹⁶⁷, segons Lerner, se les obliga a anar sense el vel que les cobreixi la cara:

*Ni [las esposas] de [señores], ni [las viudas] ni [las asirias] que salen a la calle pueden dejar su cabeza al descubierto. [...] Una ramera no se puede tapar con un velo; su cabeza debe estar al descubierto.*¹⁶⁸

La mateixa llei també indica que una esclava no es pot cobrir, vol dir això que s'equipara a les esclaves i a les prostitutes?

Amb l'arribada del judaisme, base primerenca del cristianisme, la cosa no canvia sinó que s'accentua. L'únic Déu, és home i a més és creador. La deessa mare ha desaparegut. La classe sacerdotal passa a ser també exclusiva dels homes. Les dones ja no són intermediàries amb els déus i la prostitució sagrada és perseguida i abolida. És més, la primera dona, segons el llibre del Gènesi, Eva, va ser creada a partir de la costella del primer home, Adam.¹⁶⁹ Aquest fet és molt simbòlic, ja que la vida de la dona li ve donada a partir de la vida de l'home. A més se la culpa del pecat original.

Tot això, no canvia amb el desenvolupament de la filosofia a la Grècia clàssica. Al llarg dels segle IV a. C., Aristòtil desenvolupà les seves idees. Tal i com explica Gerda Lerner la dona és el subjecte passiu d'una relació sexual, ja que aquesta només fa d'element contenidor de la llavor que li ha posat l'home (el seu esperma), veritable ser actiu:

Si entonces, el hombre representa lo efectivo y lo activo y la mujer, vista como tal, lo pasivo, se sigue que en lo que la mujer

¹⁶⁶ Lerner es basa per afirmar això en les lleis meso-assiries.

¹⁶⁷ Recordem que a l'Edat Mitjana s'obliga a vestir de maneres diferencials a les prostitutes per a no confondre-les amb les dones honrades.

¹⁶⁸ Aquest text correspon a les lleis meso-assiries i és citat per LERNER, Gerda: *op. cit.*, p. 209.

¹⁶⁹ Gèn. 1,26-27 i Gèn. 2,7-8; 18-24.

*contribuiría al semen del hombre no sería semen, sino materia para que el semen se excitase.*¹⁷⁰

Afirma Aristòtil:

La naturaleza, teniendo en cuenta la necesidad de la conservación, ha creado a unos seres para mandar y a otros para obedecer. Ha querido que el ser dotado de razón y de previsión mande como dueño, así como también que el ser capaz por sus facultades corporales de ejecutar órdenes, obedezca como esclavo, y de esta suerte el interés del señor y el del esclavo se confunden.

*La naturaleza ha fijado, por consiguiente, la condición especial de la mujer y la del esclavo. La naturaleza no es mezquina como nuestros artistas, y nada de lo que hace se parece a los cuchillos de Delfos fabricados por aquéllos. En la naturaleza un ser no tiene más perfectos cuando sirven, no para muchos usos, sino para uno solo. Entre los bárbaros, la mujer y el esclavo están en una misma línea, y la razón es muy clara; la naturaleza no ha creado entre ellos un ser destinado a mandar, y realmente no cabe entre los mismos otra unión que la de esclavo con esclava, y los poetas no se engañan cuando dicen: "Sí, el griego tiene derecho a mandar al bárbaro", puesto que la naturaleza ha querido que el bárbaro y el esclavo fuesen una misma cosa.*¹⁷¹

La dona com a tal té la mateixa condició que té un bàrbar o un esclau. Aquestes idees d'Aristòtil no sempre havien estat les dominants. Anteriorment Plató al seu llibre *La República* postulava per una igualtat entre els dos sexes:

*[...] si la diferencia [entre hombres y mujeres] tan sólo consiste en que las mujeres llevan niños y los hombres los engendran, no sirve para probar que una mujer difiera de un hombre en cuanto al tipo de educación que ha de recibir; y por consiguiente seguiremos manteniendo que nuestros guardianes y sus esposas deben tener los mismos objetivos.*¹⁷²

La unió de les dues postures, judeo-cristiana i greco-romana, fa que el patriarcat sigui una idea assumida a tota l'Europa Occidental. Si

¹⁷⁰ LERNER, Gerda: *op. cit.*, pp. 301-302.

¹⁷¹ ARISTÓTELES: *La política*. Madrid: Espasa Calpe. 1997, p. 40 i ss.

¹⁷² cit.at per LERNER, Gerda: *op. cit.*, p. 307.

considerem el cristianisme i la filosofia grega com la base de la nostra cultura, hem d'admetre que el patriarcat és una idea que està molt present en les societats posteriors, com per exemple la que nosaltres estudiem: la dels darrers segles medievals. Anteriorment entre els pobles germànics, explica Tàcit, les dones tenien veu a les assemblees i era el marit i no la dona el que aportava el dot:

*No és la muller la que ofereix el dot al marit, sinó el marit a la muller. Hi intervenen els pares i els parents, i examinen els dons; dons no recercats per al solaç femení, ni perquè s'orni amb ells la núvia, sinó bous i un cavall guarnit i un escut amb fràmea i espasa.*¹⁷³

A l'Europa al segle XIII, hi ha un canvi de mentalitat importantíssim, es passa d'una obertura respecte a la dona a un tancament, que és la base de la misogínia dels segles posteriors. El 1255 a la Universitat de París, institució que controlava el coneixement, s'imposà la lectura d'Aristòtil com a referència obligada per a tots els alumnes.

Els textos d'Aristòtil havien viscut un renaixement en el món àrabo-musulmà cap a la primera meitat del segle IX, on a la ciutat de Bagdad es fundà una escola de traductors del grec.¹⁷⁴ Posteriorment amb els comentaris d'Averroes, del segle XII, i les traduccions fetes per Jacobo Veneto feren que les idees aristotèliques s'expandissin per Europa, penetrant per la Península Ibèrica, Itàlia i l'illa de Sicília. La traducció de Guillem de Moerbeke fou ja l'adoptada per l'Universitat de París, usant traduccions anteriors o directament fetes des de l'àrab.¹⁷⁵

Tal i com explica María-Milagros Rivera-Garretas, es passà de la teoria de la "complementarietat dels sexes" –teoria que afirma que els homes i les dones som substancialment diferents i que som iguals– per la teoria de la, "polaritat dels sexes" –teoria que afirma que els homes

¹⁷³ TÀCIT: *Germània*, dins de *Obres Menors*. Barcelona: Fundació Bernat Metge. 1926. Llibre XVIII.

¹⁷⁴ REALE, Giovanni: *Introducción a Aristóteles*. Barcelona: Editorial Herder. 1985, p. 165 i ss.

¹⁷⁵ REALE, Giovanni: *op. cit.*, pp. 166 i 167.

i les dones son substancialment diferents i els homes estan per sobre de les dones-.¹⁷⁶ Aquest canvi en la visió de la concepció de la dona s'anomena "revolució aristotèlica" i fou estudiat per Prudence Allen.¹⁷⁷ Hi hagué una lluita entre les dues teories al llarg del segle XIII i XIV.

Un bon exemple per veure aquest canvi és el *Libro de les Confesiones* de Martín Pérez. Tal com afirma Josep Hernando¹⁷⁸, fou compost cap a l'any 1316 i va tenir una difusió considerable a la Península Ibèrica i representa una forma de pensar en tot l'Occident Medieval. Si ens fixem en el vocabulari d'aquest manual trobem moltes paraules que es repeteixen contínuament: *estado, oficio, trabajar, trabajo, labor, labrar, menester*.

Aquest canvi, juntament amb les diferents reflexions sobre el treball, ofici i rendiments sobre aquests,¹⁷⁹ desembocarà en una visió negativa de les dones. Aquesta visió es veurà reflectida en la literatura, com l'exemple que hem citat anteriorment de Bernat Metge, així com en el pensament i la pràctica de l'església i a les Universitats.¹⁸⁰

Al segle XIV, es desenvolupà, primer a Itàlia i després per tot Europa el moviment humanista, que coincideix amb l'acceptació de les idees de la revolució aristotèlica. Aquest moviment cultural desenvolupà la teoria de "la unitat dels sexes", que deia que tant els homes com les dones som iguals. Tal com afirma Rivera-Garretas, es passa d'un règim de dos a un món d'universals, on només es veu el món des del règim d'un.

¹⁷⁶ RIVERA-GARRETAS, María-Milagros: *El fraude de la igualdad*. Barcelona: Editorial Planeta. 1997, p. 33 i ss.

¹⁷⁷ ALLEN, Prudence: *The Concept of Woman. The Aristotelian Revolution, 750 BC-AD 1250*. Montreal i Londres: Eden Press. 1985.

¹⁷⁸ HERNANDO I DELGADO, Josep: *Sociedad i cristianismo en un manual de confesores del siglo XIV. El "Libro de les confesiones" de Martín Pérez*. Barcelona: Universitat de Barcelona. 1979.

¹⁷⁹ Un exemple molt clar d'això és el Manual de Confesores de Martín Pérez, estudiat per Josep Hernando. Veure nota anterior.

¹⁸⁰ RIVERA-GARRETAS, María-Milagros: *op. cit.*, p. 35.

Però en una societat que s'estructura per l'ofici que cadascú exerceix, ¿com es classifica a la dona, que normalment no treballa?; o més ben dit ¿com es classifica a la dona, el treball de la qual, no es reconegut ni valorat? La resposta la podem trobar en la marginació que ha de patir la dona.

La dona a la Baixa Edat Mitjana és considerada un ésser inferior als homes, un ésser que es deixa endur per les seves passions, irracional, feble, que només serveix per a la procreació, lasciu, que ha de ser dominat pels homes, éssers racionals, forts, que són els que donen el fruit de la procreació. La dona treballa, però no en un ofici remunerat. Ha de servir a l'home, tant pel que fa als aspectes domèstics (menjar, roba) com pel que fa als seus apetits sexuals. A canvi l'home li dona protecció¹⁸¹ o bé la manté amb els diners que aquest guanya.

La finalitat última de la dona és donar fills al marit i a poder ser fills mascles que puguin heretar els béns del marit, ja que el sistema hereditari d'aquesta època era patrilineal i l'herència passava directament al primogènit mascle. La procreació és el més important del matrimoni. Les dones eren usades com a moneda de canvi en casaments per a intentar tenir millors contactes amb altres famílies. D'aquesta política familiar se'n deriva la idea de la família patriarcal, que perdurarà fins a mitjans del segle XX.

La confluència del patriarcat com a part inherent de l'estructura social i el predomini de les idees aristotèliques, són les causes per a què a la Baixa Edat Mitjana es tingui una visió tant negativa de la dona.

5.2.2 Un canvi de mentalitat

Al segle XIV, la ja vella concepció trifuncional, postulada per Adalberó de Laon i Gerard de Cambray i que fou estudiada per Georges

¹⁸¹ Aquesta protecció és donada en primer lloc pel pare i posteriorment pel marit.

Duby,¹⁸² que dividia la societat en tres grans grups: *bellatores*, *oratores* i *laboratores* fou superada pel canvi de la realitat social i mental de principis del segle XIV. Com es classifica la societat doncs?, a través del seu treball. Gilbert, bisbe de Limerick entre els anys 1110 i 1130, entenia les relacions entre homes i dones així:

*Aquellos que están contenidos en estos grados en el seno de la iglesia parroquial, están divididos en tres. Entre ellos, los que están en la cima de la pirámide deben ser considerados como los "oratores", y porque algunos de ellos estan casados, los llamaremos hombres y mujeres. Los que están a la izquierda en la pirámide son los "aratores", entre los que hay tanto hombres como mujeres. A la derecha, los "bellatores", hombres y mujeres. No digo que la función de las mujeres sea orar, trabajar o combatir, sino que ellas están casadas con los quienes oran, trabajan y combaten, y ellas los sirven.*¹⁸³

Gilbert se n'adona de la difícil empresa que és intentar incloure les dones en el sistema trifuncional. La posició de la dona ve condicionada pel matrimoni.

La societat s'estructura en estats o categories socials, i les persones es defineixen per aquest estat. Cada un d'aquests estats representa una part del funcionament de la societat. Aquest funcionament pot ser adequat o no, però el treball és el valor de referència i l'oci no és un valor moral ni ètic. El que dignifica el treball és la seva capacitat de ser útil a la societat. A canvi del treball es necessita una compensació salarial (i la prostitució no és una excepció). Per tant, treball, ofici i professió són el punts que marquen els estats. El treball no és un pecat, sinó un valor de referència, que s'oposa a l'ociositat i perquè a través d'aquest treball es pot aconseguir la salvació.

Un exemple d'aquesta estructura socio-laboral és l'expulsió que es donà a la ciutat de Barcelona d'habitants que no es guanyessin la

¹⁸² DUBY, Georges: *Los tres órdenes o lo imaginario del feudalismo*. Barcelona: Petrel. 1980.

¹⁸³ DUBY, Georges: *Los tres órdenes...*, p. 374.

vida treballant. L'any 1324, es dictà un ban per expulsar als pobres que no visquessin a la ciutat o als regnes de la Corona:

*Ordenen los consellers, e·ls prohómens de la ciutat que tot mendicant e tot concret e esmonyonat, e tot orp, e affoylat, e tot altre mendigant, sia hom o sia fembra, qui sia estrany, ne d'altre lengua, qui sia en Barchinona ne sia dins los termens del territori [...] Que dins IIII dies primers vinents sien tots exits de la ciutat ab tots los dits termens, axí que depuys no·y estien ne·y tornen. E aquells dels damunt dits qui part los dits IIII dies serà trobat en la ciutat o dins los termens damunt dits, serà escobat e gitat de la ciutat e dels temrens ab de grans assots ay tantes vegades com hi sia trobat. Entenem emperò, aclaren los dits Consellers e prohómens, que tot hom e tota fembra és entés que sia estrany e de lengua estrangera que no sia natura de les terres del senyor Rey d'Aragó e del Rey de Mallorca.*¹⁸⁴

Hi hagueren ordres semblants contra pobres i espunyats (1374 i 1375),¹⁸⁵ i al segle XV contra els *falsos pobres* a la sèrie de Testaments de Consellers:

*Item sien membrants de la gran multitud de falsos pobres o acaparadors que perceben les almoynes als freturosos e importunen tots aquells qui convenen als divinals officis en la Seu. E en les esgleyes parroquials e dels monestirs. E qui vullen veure certa ordinació, la qual és en la casa del Racional de la dita ciutat. E semblantment de esquivar de la dita ciutat la multitud de hermitants que de no soler hic son los quals han jaquits los hereus e hermitatges e só se fets ciutedans e sembres hic molts errors.*¹⁸⁶

¹⁸⁴ AHCB: Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent, VIII, f. 25r. (1324, març, 21. Barcelona).

¹⁸⁵ Any 1374: *Item ordonaren que tot espunyat e contret o en altra manera affollat que dins VIII dies primers vinents sia fora de la ciutat e territori e termens d'aquella. E·s sian transpostats en altres parts o lochs on puxen viure sots ban d'ésser escobats.* (AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent, XXIV, f. 34r. 1374, juliol, 21. Barcelona) L'any següent es repeteix la mateixa crida amb una estructura semblant. (AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XXIV, f. 72r. 1375, gener, 5. Barcelona)

¹⁸⁶ AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-3, f. 15v. (Any 1440). Es repeteix la mateixa súplica als Testaments de 1441 i 1442.

5.2.3 La prostituta en la literatura medieval

Al contrari que els documents oficials, la literatura ens presenta la prostituta des de diverses òptiques. La literatura ens dona una visió diversificada de la prostitució i de les prostitutes depenent de l'autor que en parla.

Certs autors consideren la prostitució i a les prostitutes com un fet totalment negatiu, mentre que, n'hi han que consideren a la prostituta com una víctima de la societat. Per a Ramon Llull les prostitutes són víctimes:

A l'entrant de la ciutat estaven les fembres de bordell. Un jorn s'esdevenç que el canonge de plors passava per aquell lloc e viu gran re d'aquelles fembres; e assec-se costa elles e començà a dir aquestes paraules:

-Plorar vull loc pecats d'aquestes fembres que es veuen als demonis per un diner. Tot lo món no val una ànima, e cascuna dona sa ànima, per un diner, al demoni. A plorar me convé com lo príncep no veda que en aquest lloc aquestes fembres, qui fan pecar los hòmens, no estien. Ploren mos ulls com no haguessen aquest ofici.

Dementre que lo canonge plorava enaixí, les fembres de bordell ploraven ensems amb lo canonge e escusaven-se per pobretat. En plors era lo canonge ab les fembres, e les gents qui passaven per la carrera n'avien pietat. Dementre que enaixí ploraven, un ric burgès qui no havia infants, entrava cavalcant en son palafré en la ciutat, e sa muller e altra companya venia e sa companyia; e oí les paraules que lo canonge e les fembres deïen. Per los mèrits del canonge, Deus volc espirar de divinal gràcia lo burgès e sa muller, e reeberen per filles aquelles fembres, e menaren-les a llur alberg; e lo burgès feu un hespital on esteguessen totes aquelles fembres qui es volrien partir de pecat de luxúria; e lo burgès e sa muller comanaven-les a ésser serventes, o a alcun mester de què vivissen les metien. E lo burgès tractà ab lo príncep e ab lo consoat de la ciutat que null temps fembres de bordell no esteguessen per los camins qui són a l'entrant de la ciutat, per ço que els hòmens ni les fembres qui entren e ixen en la ciutat no prenguessen mal exempli.¹⁸⁷

¹⁸⁷ LLULL, Ramon: *Llibre d'Evast e Blanquerna*. Barcelona: Edicions 62 (MOLC). 1982, p. 191.

Llull culpa al "príncep" –o sigui a les institucions o autoritats– de les desgràcies de les prostitutes. Això indica que les autoritats saben que hi han prostitutes però no fan res per a millorar la seva situació. L'autor denuncia que aquestes s'han d'entregar carnalment a canvi d'un diner per viure. En aquest fragment també dona una de les possibles sortides a la prostitució: la creació d'hospitals o cases de penedides per a què les dones no hagin de treballar més al bordell i que gràcies a la donació d'algun benefactor –en el fragment, el burgès– les prostitutes puguin viure sense haver de fer servir el seu cos. Una de les altres sortides a la prostitució que planteja Llull es que puguin trobar una altra feina, com per exemple de serventes. La causa que expressa Llull a la seva vida és bàsicament una: la pobresa. Les dones que no poden sobreviure, degut a que estan desarrelades els queda una solució difícil: la prostitució. Destaca que Llull en cap moment faci servir cap adjectiu negatiu per descriure a les prostitutes. Aquest fragment del *Llibre d'Evast e Blanquerna*, és en el fons un exemple amb què Llull ofereix les pautes que s'han de seguir amb les prostitutes.

La cosa canvia si ens fixem en la literatura posterior. Al *Llibre de tres*, veiem com la prostituta té una condició totalment negativa: *Tres coses enganen l'om jove: pluge manuda, vi dolset e làgremes de putana*.¹⁸⁸ La prostituta és una dona que enganya a l'home fingint sentiments que no té per així treure'n un benefici.

Per a Francesc Eiximenis la prostitució va lligada a la alcavoteria i a més la relació amb una prostituta dona un fruit menyspreable que són els fills bastards, ja que aquests estan fora del matrimoni:

Lo terç punt principal que ensenya aquí mateix Avicena si és que los rectors de la cosa pública deuen esquivar totes aquelles persones qui retraen los hòmens a matrimoni per vies il·lícites e carnals. Car, com los matrimonis sien radical fonament de la cosa pública e tota natura humana haja a conservar degudament e justa per via de

¹⁸⁸ RIQUER, Martí de (ed.): *Llibre de tres*. Barcelona: Quaderns Crema. 1997, p. 28.

*matrimoni [...] Per zel encara dels matrimonis, e en llur favor, deuen ésser gitats de les comunitats aquells qui procuren divorcis e separacions de marit i muller, així com són alcavots o alcavotes, qui procuren adulteris per los quals són violats los matrimonis e los hòmens molt damnificats, en quant alguns ne lleixen llurs mullers e van a les entranyes; e per consegüent, és interés de legítima generació d'infants legítims. [...] No-res-menys encara, per los adulteris és la cosa pública molt damnificada per los infants que naixen bords, los quals són inaptes a actes legítims eclesiàstics e seglars, e totstemp envergonyits.*¹⁸⁹

Als bestiaris es sol comparar a les sirenes amb les prostitutes i es defineixen les seves característiques negatives. Al bestiari francès titulat *Trésor*, traduït al català per Guillem de Copons l'any 1418, podem llegir:

*Mas la veritat, les serenes foren iii àvols fembres qui enganaven tots los trespessants e·ls amtien en pobretat. E dien les històries que elles ahvien alas e ungles, per significança de la Amor que vola e fér; e conversà en aygua per ço com luxuria fo feta de humiditat.*¹⁹⁰

A altres bestiaris, aquesta idea no s'expressa tan clarament però es pot llegir entre línies:

*Aquestes çerenes podem nós comparar a les fembres qui no són de bona conversació, qui enganen los hòmens, los quals se anamoren d'elles, o per bellesa de cors, o per ullades que elles los fan, o per paraules enginyoses que elles diguen, o en altra manera.[...] Axí com diu lo savi: que tot hom qui leix la amor de Déu per la amor de fembra, pot dir verament que és en mal port aribat.*¹⁹¹

La literatura de fora de Catalunya també aporta diverses connotacions pel que fa a la prostitució. Juan Manuel ens dona tant una visió de les prostitutes com del bordell allà on viuen. L'autor ens explica que un filòsof molt famós entrà un cop en un bordell. Els seus alumnes li recriminen, però ell els respon que la fama no es perd si ja és té tot

¹⁸⁹ EIXIMENIS, Francesc: *Lo Crestià...*, p. 213.

¹⁹⁰ WITTLIN, Curt (ed.): *El Libre del Tresor*. Versió catalana de Guillem de Copons, Barcelona: Editorial Barcino. Vol. II. 1976, p. 45.

¹⁹¹ PANUNZIO, Saverio: *Bestiaris*. Vol. I. Barcelona: Editorial Barcino. 1963, p. 80.

i cometre actes que semblin impurs. Juan Manuel explica que les prostitutes viuen en un mateix carrer:

Et acaesçió que un dia, yendo por la calle de aquella villa do morava et do tenié muchos discipulos que aprendían dél, quel tomó talante de se desenbargar commo es dicho. Et por fazer lo que los físicos le conseiavan, et era su pro, entró en una calleja para fazer aquello que non pudié escusar.

Et atal fue su ventura, que en aquella calleja do el entró, que moravan y las mugeres que públicamente biven en las villas fiziendo daño de sus almas et desonra de sus cuerpos. Et desto non sabía nada el philósopho que tales mugeres moravan en aquel lugar. Et por la manera de la enfermedat que él avía, et por el grant tiempo que se detovo en aquel lugar et por las semejanças que en él paresçieron quando salió de aquel lugar do aquellas mugeres moravan, commoquier que él non sabía que tal compañã.¹⁹²

Als *Fabliaux* francesos apareixen diverses prostitutes en diversos contes. En un d'ells hi ha una prostituta que està servint a una dama i que aquesta aconseguix casar-la, una de les sortides aconsellades per a les prostitutes:

-Alison te he conseguido una boda. No habrá mujer mejor casada de aquí al Támesis.

-¿Me habéis llamado para eso?, dijo Alison. Es bajeza reírse de una pobre chica de la calle que pasa necesidad.¹⁹³

En aquest fragment, Alison *una muchacha de la vida* ens dona informació de la situació de les prostitutes: moltes es veien abocades a la prostitució per la seva pobresa.

5.2.4 La prostituta en la documentació medieval

Com es pot fer encabir a la prostituta dins de l'estructura socio-laboral esmentada anteriorment? La prostituta no segueix el camí marcat (casament o vida contemplativa). Manté relacions sexuals

¹⁹² JUAN MANUEL: *El conde Lucanor*. Madrid: Castalia. 1992, p. 240.

¹⁹³ CASAS, Felicia de (ed.): *Fabliaux*. Madrid: Cátedra. 1997, p. 97.

sense finalitats reproductores i a més n'obté un guany econòmic. Però la prostituta era considerada, com ja hem dit, un element regulador de crims sexuals pitjors.

A l'hora de parlar de la prostituta medieval hem de tenir en compte que les fonts que tenim no són mai directes. O bé procedeixen del poder (processos, bans, ordinacions...) o bé són fonts literàries. A més aquestes fonts surten, de mans masculines, fet que influeix enormement. Tot plegat ens dona una visió esbiaixada de la prostituta. Les fonts documentals a la Barcelona baixmedieval denominen la prostituta de diverses formes, la majoria negatives:

- *Àvols fembres*
- *Bagassa*
- *Fembra pública*
- *Fembra qui sia àvol de son cos*
- *Fembra vil*
- *Fembres bordelleres*
- *Fembres deshonestes*
- *Fembres públiques peccadores*
- *Mulieres viles de corpore*

Aquests noms i adjectius que es donen a les prostitutes obeeixen a una raó. Es classifica a les dones en dos grans grups un de positiu i un de negatiu: les honestes i les deshonestes; les dones privades i les dones públiques; en definitiva les dones que segueixen el camí marcat i les que se'n desvien. Les prostitutes estan en el segon grup. A més a aquests noms cal sumar-hi una altra raó: les dones honestes estan lliures de pecat cosa que les prostitutes no. Aquestes, són peccadores, ja que practiquen el sexe sense un afany procreador. Som del mateix

parer que Serena Mazzi: "el matrimoni és el marc de la sensualitat legal".¹⁹⁴

Era freqüent -i molt greu- a la Catalunya baixmedieval insultar a una dona dient-li "bagassa" o alguns dels seus derivats: *bagassa merdosa, bagassa vil, filla de bagassa*.¹⁹⁵ L'any 1460 s'acusà al saig barceloní Gabriel Vilanova pel mateix fet: [...] *ha desonrada sa muller, dient li paraules injorioses e diffamant-la per àvol fembra* [...].¹⁹⁶

Per analitzar la realitat reflectida en la documentació, és important fixar-nos en el document del 1388, on Joan el Caçador concedeix permís a Gilabert de Rovira per a que pugui formar un exèrcit de cinquanta homes per a anar a atacar al regne de Fes. Amb aquest exèrcit els acompanyaven deu prostitutes per al seu servei:

*Ecce quod nos utpote qui pro fideli orthodoxe exaltatione tanquam vervis catilicus quomdocumque possimus propugnamus et quibuscumque aliis involantibu gratis afecitbus damus locum Gilaberto Rovira, oriundo civitatis Derturse qui pro terendis sarracenorum et ad dictas terras regis de Feç, tranfretandi quinquaginta homines armatos et decem mulieres publicas ad servitium eorundem pro faciendo guerram dictic infidelibus licenciam dedimus cum presenti.*¹⁹⁷

La prostituta és vista com un instrument que dona plaer i que els homes i les institucions, controlades per aquests, les poden fer servir com i quan vulguin. També és vista com una dona que no segueix el camí marcat: en un procés de 1304 defineix a la prostituta Elisenda de Tolba com a *vil fembra pública et malvada et fa tot lo contrari de bona dona car*.¹⁹⁸

¹⁹⁴ MAZZI, Maria Serena: *op. cit.*, p. 62.

¹⁹⁵ cit.ats per SABATÉ, Flocel: "Femmes et violence dans la Catalogne du XIV" *Annales du Midi*. Núm. 207 (Julliet-Septembre). 1994, pp. 280-281; Veure també BERTRAN, Prim: "Conflictes socials a Cervera, segons el llibre del batlle Antoni de Cabrera (1356-1357)" *Miscel·lània Cerverina*. Núm. 6. 1988, pp. 59-70.

¹⁹⁶ AHCB, Consellers, Miscel·lània, 1C.V-13/15r. (1460, octubre, 16. Barcelona).

¹⁹⁷ ACA, Registres de Cancelleria, 1895, f. 29r. 1388, setembre, 1. Saragossa. (Document 17 de l'Apèndix Documental).

¹⁹⁸ ACA, Processos de Cancelleria 12/14. Fou estudiat i transcrit per DOMINGO I GABRIEL, Anna: "La veu dels sarraïns i sarraïnes de la Corona d'Aragó a la documentació cristiana del segle XIV" *Sharq al-Andalus* 12, pp. 11-22.

El que és innegable és que la prostituta forma part de la societat baixmedieval. Ho veiem reflectit en la documentació de Barcelona i també en la literatura. Al Tirant Lo Blanc cap al final d'una processó organitzada pel rei, cap al final desfilen també les prostitutes:

*Aprés venien totes les dones públiques e les qui vivien enamorades, e ab tots los rufians qui anaven ab elles, e cascuna portava en lo cap una garlanda de flors o de murta perquè fossen conegudes; e si n'hi havia neguna casada que se'n fos anada del marit havia portar en la mà una petita bandera. E anaven ballant ab tamborinos.*¹⁹⁹

Però també la prostituta és vista com un problema per a la ciutat. No un problema moral, sinó un maldecap més dintre d'un centre urbà. Els testaments de consellers de Barcelona mostren com moltes vegades hi ha disputes i baralles als bordells. Aquests documents mostren els assumptes pendents que deixen els consellers sortints de la ciutat per als consellers entrants.²⁰⁰ Són moltes les ciutats que regularen la vida de les prostitutes i que les veien com una preocupació més de la vida urbana. A les ciutats italianes solien oferir-se darrere de les catedrals.²⁰¹ A tall d'exemple: l'any 1493 alguns veïns d'Écija (clergues, monges i veïns honorats) es queixaren dels insults que rebien de prostitutes i alcavots. Els reis, Isabel i Ferran instaren a que es creés un bordell apartat i explotat pel Concejo.²⁰²

És important remarcar que cap dona cristiana podia relacionar-se sexualment amb fidels d'altres religions.²⁰³ Una de les raons per a que

¹⁹⁹ MARTORELL, Joanot Martorell / GALBA, Martí Joan de: *Tirant lo Blanc*. Barcelona: Edicions 62 (MOLC), Vol. 1. 1984, p. 81.

²⁰⁰ AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-3, any 1444., f. 12r-12v. N'apareixen també en anys posteriors.

²⁰¹ ANDERSON, Bonnie S.; ZINSSER Judith P.: *Historia de las mujeres*. Barcelona: Crítica. 2007, p. 387.

²⁰² Veure: MORENO MENGUÍBAR, Andrés; VÁZQUEZ GARCÍA, Francisco: *Historia de la prostitución en...* p. 104.

²⁰³ Veure l'interessant article de RIVERA-GARRETAS, María-Milagros: "La construcción de lo femenino entre musulmanes, judíos y cristianos" *Acta Historica et Archaeologica Medievalia*, núm. 16-17. Barcelona: Universitat de Barcelona. 1995-

portessin signes distintius era estrictament sexual degut a que no se'ls diferenciava físicament.²⁰⁴ Estava estrictament prohibit que les prostitutes cristianes anessin o tinguessin relacions sexuals amb sarraïns o jueus. Al Llibre de Costums de Tortosa s'establia que qualsevol dona cristiana que anés al llit amb jueu o sarraí serien *tiraçats e rocejats* i posteriorment ambdós cremats.²⁰⁵ Les relacions que es consumaven eren investigades, perseguides i castigades. Coneixem tres exemples de relacions castigades. El primer és el de la ja esmentada Elisenda de Tolba la qual denuncià a Ayçola i al pastor Llorenç perquè ambdós van amagar la identitat del primer per tenir relacions amb ella.²⁰⁶ El segon exemple és el del jueu Llop Abenxeyl anomenat "de la Penya", de la vila d'Alcolea, acusat, entre altres coses, d'allitar-se amb prostitutes tal com feien els cristians.²⁰⁷ El document és de 1318 i fins deu anys després no se'l sentencià a morir cremat.²⁰⁸ Un altre cas conegut és el del sarraí Lop "lo fusteró" que havia tingut relacions sexuals amb una prostituta cristiana a l'hospital d'Arándiga.

1996, pp. 167-179, que tracta àmpliament el tema de les relacions interètniques. Un altre exemple és el recollit per Antoni Pons: *si alcun dels dits jueus seri atrobat amb fembra crestiana en loc sospitós per haver copla carnal, que sien abdós cremats sens tota mercè*; veure PONS, Antoni: *Judíos del Reino de Mallorca durante los siglos XIII XIV. Palma de Mallorca*: Miguel Font Editor. 1984, p. 199. Sant Vicent Ferrer ho exposa en relació als bans de les autortziats: *Si la ordenació que moro o juheu no jague ab cristiana se servave, bon regiment serie aquest.* (SSVF, VI, p. 164). Veure també el recent estudi de NIRENBERG, David: *Religiones vecinas*. Barcelona: Crítica. 2016.

²⁰⁴ Al cànon 68 del quart Concili del Laterà, celebrat l'any 1215, es proposà que degut a la semblança física entre cristians, jueus i musulmans, aquests dos últims portessin signes distintius que els diferenciessin dels cristians. Als jueus se'ls obligava a portar el caperó i la rodella i als musulmans a tallar-se el cabell de formes determinades. Aquest fet és recollit per NIRENBERG, David: *Comunidades de violencia*. Barcelona: Península. 2001, p. 191 i ss.

²⁰⁵ MASSIP I FONOLLOSA, Jesús (ed.): *Costums de Tortosa*. Barcelona. Fundació Noguera. 1996. 9.2.7, p. 415. També trobem disposicions semblants als furs de Cuenca, Teruel i Sepúlveda fent referència a les relacions entre cristianes i musulmans i jueus.

²⁰⁶ Vid. supra.

²⁰⁷ *Item quod ibas de nocte in modum christiani ad meretrices.* (ACA, Registres de Cancelleria 382, ff. 137r-138r. Any 1318). Els seus altres crims eren greus: temptar i mantenir relacions amb dones cristianes, jurar en fals, maltractar la seva muller, venerar imatges herètiques, redactar documents falsos, encunyar moneda falsa, maleir la Verge Maria i els sants i blasfemar, entre altres crims.

²⁰⁸ ACA, Registres de Cancelleria 531, f. 67v. (Any 1328).

L'any 1398 l'infant Martí instà al justícia d'Arándiga per a que s'informés sobre la relació i se'l castigés com es mereixia.²⁰⁹

Aquests processos donen una idea de la importància i la magnitud d'aquests crims sexuals. Aquesta norma de control ètnico-religiós era freqüent a tota l'Europa Medieval. Els jueus de Daroca es queixaren de que les prostitutes vivien molt a prop del call i tenien por que els acussessin de mantenir relacions amb elles. Coneixem també el cas d'uns sarraïns que foren multats per allitar-se amb una prostituta cristiana.²¹⁰

Hi ha documentats pocs casos d'altres ciutats amb bordells específics per a grups ètnics.²¹¹ La prostitució a la ciutat de Barcelona no es realitzava únicament amb dones cristianes. A un ban de Barcelona, de l'any 1374, podem llegir:

*Ara oiats per manament del batle ordonaren los consellers en promesa de la ciutat que neguna juhia pública no gos star dins los murs de la ciutat per rahó de son peccat.*²¹²

Al mateix ban es deia que cap jueu no protegís a cap dona pública a casa seva.²¹³ El càstig era per al jueu ja que si es complia alguna de

²⁰⁹ ACA, Registres de Cancelleria, 2077, f. 9v. 1389, gener, 20. Montsó. Publicat per FERRER MALLOL, Teresa: *Els sarraïns de la corona catalano-aragonesa en el segle XIV. Segregació i discriminació*. Barcelona: CSIC 1987, p. 329.

²¹⁰ NIRENBERG, David: *Comunidades de...*, p. 209. També dóna altres exemples BOSWELL, John: *The Royal Treasure: Muslim Communities under the Crown of Aragon in the Fourteenth Century*. New Haven: Yale University Press, pp. 343-345. 1977.

²¹¹ Per exemple el bordell dels negres de la ciutat de València. Veure: CARBONERES, Manuel: *Picaronas y alcahuetas o la mancebía de Valencia. Apuntes para la historia de la prostitución. Principios del siglo XIV hasta poco antes de la abolición de los fueros*. València: Imprenta de el Mercantil. 1876, p. 79 i també SANCHIS SIVERA, José: *Vida íntima de los valencianos en la época foral*. Altea: Ediciones Aitana. 1993, pp.78-79.

²¹² AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, XXIV, f. 42v. (1374, maig, 25. Barcelona. Document 11 a l'Apèndix Documental).

²¹³ "Item, negun juheu ne altre qualsevol persona de qualque condició sie no la gos acullir en casa sua ne en altre loch de la ciutat faent peccat." AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, XXIV, f. 42v. (1374, maig, 25. Barcelona. Document 11 a l'Apèndix Documental).

les dites infraccions seria *escobat* per la ciutat. A les ordinacions de Girona de 1358 també hi ha un capítol establint que cap jueu mantingui relacions amb cristianes al call.²¹⁴ Carreras Candi recollí la notícia d'un procés on s'esmenta que prop del monestir de Sant Pau del Camp *les esclaves negres hi feyen bordell*.²¹⁵ Hem documentat dues prostitutes sarraïnes. Una dona anomenada "Sala" treballa per l'alcavot portuguès Joan al bordell de Viladalls i és sarraïna.²¹⁶ L'altra l'hem documentada quan anava a Tarragona amb el llaut de Joan Virgili.²¹⁷

En moltes ocasions les prostitutes i els alcavots eren utilitzats com a cap de turc per a l'explicació de fenòmens naturals que escapaven al coneixement medieval. Per exemple, a la ciutat de Nàpols hi hagué un fort terratrèmol, tal i com narra el Dietari del Capellà d'Alfons el Magnànim:

*En l'any MCCCCLVI, a V de deembre, a tres hores ans del dia, vench tan gran terratrèmol en la ciutat de Nàpols e en lo realme, que may fon vist ni sentit tan espanta[b]le cosa; e feu gran mal, que deroqua esglesies, castels, fortes cases, e lochs, de que hi mori molta gent; e lo senyor rey se troba fora la ciutat de Napols. [...] Estimació de la gent que es morta fins la present jornades de la terratremol de V de deembre, si mes no menys de [...] milia persones.*²¹⁸

Aquest fet desencadenà que la reina Maria de Castella fes pregonar crides per regular el joc, la indumentària femenina, les blasfèmies, l'alcavoteria i les prostitutes de la ciutat de València l'any 1457.²¹⁹ Localitzem casos similars a Manresa on s'obligà al tancament

²¹⁴ CODINA, Jaume; PERIS, Sabí: "Ordinacions de Girona de l'any 1358" *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. 1985, p. 198.

²¹⁵ És una veritable llàstima que l'autor no doni correctament la referència del document. cit.at per CCandiG, p. 898. El procés és de mitjans del segle XV.

²¹⁶ L'alcavot fou expulsat de la ciutat el vint-i-u de novembre de 1462. (AHCB, Consell de Cent, Ordinacions originals, XXVI-9, doc. 612).

²¹⁷ ACA, RP, BGC 1084, fol. 91r. (1434, març 1. Barcelona. Apareix com a Maria *la moriscota*).

²¹⁸ CABANES, PECOURT, Maria Desamparados: *Dietari del capellà d'Alfons V el Magnànim*. Zaragoza: Anubar Ediciones. 1991, p. 183.

²¹⁹ *Per los lochtinent de governador e batle general d'aquest regne nos és stat notificat com vostra senyoria los havia scrit de l[e]s tribulacions e congoxes de la gran terratrèmol que en la ciutat e realme de Nàpols era, e que volguéssen prevenir*

del bordell per evitar l'ira divina i a Girona on s'actuà contra els mitjancers sexuals a causa d'un terratrèmol l'any 1427.²²⁰

Un dels exemples més extrems que hem documentat és la prohibició que les prostitutes toquessin menjar. Aquest fet es dona a Reus (1409), Solsona (1434) i Girona (1436), i anteriorment a la ciutat d'Avinyó (1243).²²¹ A Girona, a més, s'esmenta aquesta ordinació unint les prostitutes i els jueus:

*Item, que ningun jueu o ज्या o fembre pública no gos ni preseumescha palpar ne tocar tro que comprat o pagat ho haurà algunes de les coses açó anomenades, çò és alguna carn qui's vene escorxada, ne formatges freschs, ne peix fresch ne salat ne neguna fruyta verda, ne pances, ne figues seques, dàtils, ni pinyons, ne brotos, cols ne espinachs. E açò sots pena de ·X· sous a cascun e per cascuna vegada qui de les dites coses vendrà en lo die que sabrà la present ordinació no ésser provada he hage a denunciar al dit mostassaf sots pena de ·X· sous a cascun e per cascuna vegada.*²²²

*a la ira de nostre senyor Déu, pregant e placant aquell que, per sa clemència infinida, ne volgués preservar e guardar la persona del senyor rey e aquesta ciutat e regne, e encara tots lurs regnes e terres, castigant e corregint los vicis e pecats e faent processons. Per què, senyora molt excel·lent, encontinent, haüds alguns col·loquis e parlaments per veure quin ordre e manera s'í servaria, a la fi havem fet una processó molt solemne en la qual són stats e anats tots òrdens d'aquesta ciutat, e algunes ordinacions per extirpar e foragitar tots vicis e pecats; e primerament, molt excelent senyora, en les faldes de les gonelles de les dones, les quals, rocegaven en molt gran excés, e per lo consell de aquesta ciutat són stades reduïdes a dos pal[m]s sots certes penes, e après, en los jochs, blasfemadors de Déu e de nostra Dona, àvols fembres, alcavots e altres. AMV, Lletres missives-23, f. 85r.-85v. Publicat per RUBIÓ VELA, Agustín: *Epistolari de la València Medieval* (II). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 1998, p. 256. Altres conseqüències dels terratrèmols al segle XV foren estudiades per FIGLIUOLO Bruno: "Terremoti, statti e societati nel mediterraneo nel XV secolo" *Acta Historica et Archaeologica Medievalia*. Núm. 16-17. 1996.*

²²⁰ RIERA MELIS, Antoni, et alii: "Catàstrofe i societat a la catalunya medieval: els terratrèmols de 1427-1428" *Acta Historica et Archaeologica Medievalia*. Núm. 20-21. 1994, p. 722.

²²¹ Per a Girona: BATLLE PRATS, Lluís: "Ordenaciones relativas...", pp. 83-92. Per a Reus: GUIX I SUGRANYES, Josep Maria (ed.): *El llibre de la cadena de Reus*. Reus: Asociación de Estudios Reusenses. 1963, p. 75. Per a Solsona: RIU CABANAS, Ramon: "Aljama hebrea de Solsona". *Boletín de la Real Academia de la Historia*. Tomo 21. 1892, p. 23. Per a Avinyó, veure BRUNDAGE, James Avery: *La ley, el sexo...* p. 449.

²²² Veure nota anterior.

5.3 Conclusions

En un primer moment la prostitució era una manifestació sagrada. Als temples de deesses de l'amor (Afrodita / Ishtar / Astarté) es mantenien relacions per honrar aquestes deesses. Aquesta consideració canvià a l'antic Egipte, es legislà al món romà i rebé la influència del cristianisme primitiu.

El cristianisme i les seves idees contra els delictes sexuals (sobretot l'adulteri) influí en els càstigs contra la prostitució de l'Alta Edat Mitjana.

L'Imperi Bizantí fou el primer aplicar regulacions pioneres que en segles posteriors s'aplicaran als regles cristians d'occident, juntament amb la influència del dret germànic i carolingi.

Com hem vist, la dona a l'Edat Mitjana estava supeditada a la voluntat dels homes (pare, germans, marit...). Pel que fa a la idea de la prostitució durant l'Edat Mitjana podem distingir dues èpoques ben diferenciades. A l'alta Edat Mitjana es va legislar sobre la prostitució prohibint-la i expulsant a les prostitutes de les ciutats. A principis de la Baixa Edat Mitjana, els monarques i les ciutats comencen a regular l'exercici de la prostitució i el funcionament dels bordells. Aquestes idees es regeixen pel pensament agustinianà del "mal menor". Degut a aquestes regulacions trobem prohibicions de les relacions interètniques (entre musulmans i cristianes per exemple) o les extremes de que les prostitutes no toquessin menjar dels mercats.

Existien dos tipus de dones, les privades (segueixen la línia marcada) i les públiques que venen el seu cos a canvi de diners. Aquestes dues línies de dones femenines s'han de diferenciar, per això es creen disposicions i normatives, per a la regulació de les prostitutes. La literatura ens ofereix versions positives i negatives de la prostitució, segurament per la influència de la idea del mal menor. En algunes ocasions les prostitutes, juntament amb altres elements marginats de

la societat com jugadors o alcavots, són perseguits i castigats com a resposta a desastres i catàstrofes naturals.

Posteriorment, a l'Edat Moderna, aquesta permissivitat anà endurint-se fins a prohibir la prostitució. En aquest moment l'exercici de la prostitució esdevingué un acte perseguït i és el moment de l'aparició de les cortesanes, les amants... Llavors les "dones públiques" es transformaren en les "dones secretes".

VI. LA PROSTITUCIÓ FORA DEL BORDELL A LA BARCELONA MEDIEVAL

En el present capítol tractarem sobre les prostitutes que treballaven fora dels bordells barcelonins. Com hem vist, la prostitució era un ofici mal considerat però tolerat. Les dones que es dedicaven a la prostitució es movien dintre de l'àmbit jurídic del Consell de Cent i de les disposicions reials. Aquestes dones, que treballaven fora del bordell, eren perseguides tant per les autoritats municipals barcelonines com per les reials. En contraposició a aquestes hi havia les dones que treballaven al bordell que estudiarem al capítol següent.

6.1 La prostitució no permesa: les fembres de fora del bordell

Abans de l'existència dels prostíbuls, existia el comerç carnal que anava per lliure, fora dels bordells i que escapava del control municipal. La prostituta que treballava fora del bordell era considerada una criminal. Aquestes prostitutes podien treballar a cases particulars i també al carrer. En aquest cas se les anomena *cantoneres*²²³ ja que s'instal·laven a les cantonades dels carrers per atraure els seus clients. Algunes de les prostitutes posseïen casa pròpia o bé exercien en habitacions llogades. La majoria d'aquestes prostitutes eren explotades per un alcavot.²²⁴

Ambdues formes de prostitució, tant al carrer i com a cases particulars, eren perseguides tant per les autoritats municipals de la ciutat de Barcelona com pel poder reial.

Sens dubte és la prostitució que més costa de documentar, tot i que, segurament, era la fórmula més practicada a la ciutat. El sexe remunerat, practicat fora dels bordells, perjudicava als senyors

²²³ És la situació de Violant, prostituta valenciana, explotada per l'alcavot Alenya (AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Especials, 1B-V-12, ff. 37v.-38v); l'alcavot fou expulsat l'any 1441 de la ciutat de Barcelona.

²²⁴ Dels alcavots en parlarem més endavant exhaustivament. Existia una tercera via en algunes ciutats medievals que era l'exercici de la prostitució als banys. Aquest tipus no l'hem documentat a la ciutat de Barcelona.

usufructuaris d'aquests, trencant el seu monopoli del sexe prostibulari.²²⁵ En aquest aspecte, així com en el dels bordells, intervingueren tant els monarques com el govern municipal. Aquestes intervencions fan que no sigui clar el límit entre els dos poders. Coneixem alguns carrers on hi havia prostitutes i casos concrets de dones que exercien la prostitució per diverses raons que ara anirem a tractar.

6.2 La vida de les prostitutes de fora del bordell

Les primeres amonestacions contra les prostitutes de la ciutat les hem de cercar al llibre del Consell de Cent on apareixen de forma indirecta referint-se als alcavots: *E és entès per alcavot tot hom qui tenga fembres públiques e qui viua dels pecats d'aquelles.*²²⁶ Posteriorment el Consell de Cent anirà fent les prohibicions més explícites.

Una altra de les fonts més primerenques que ens parlen de prostitutes a Barcelona és la visita pastoral de 1303. A la zona de Santa Maria del Pi es registrà que: *Raimundus speciarum sustinuit semper et sustinet in proprio hospicio quod mulieres viles et venales ac meretrices commorantur.*²²⁷

Moltes de les prostitutes eren de fora de la ciutat. Gràcies al registre d'expulsions d'alcavots de la ciutat de Barcelona coneixem noms i situacions d'algunes de les prostitutes que treballaven a la ciutat de Barcelona fora dels bordells oficials.²²⁸ També sabem gràcies a les

²²⁵ Veure Document 41 a tall d'exemple.

²²⁶ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent I, fol 26v. (1302, abril, 19. Barcelona).

²²⁷ AADD: *Processos...* p. 59

²²⁸ Les crides donen un marc cronològic entre els anys 1401 i 1469. Entre els anys 1404 i 1414 i 1414 i 1426 hi ha buits. Les crides es troben compilades a AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Especials, 1B-V-12. Però també se'n troben al registre d'ordinacions (volums 3 i 4) i a diversos volums de les Ordinacions

crides i altres documents que algunes prostitutes tenien apel·latius propis, segurament, per poder-les identificar millor. Trobem sobrenoms que fan referència al color de pell o del cabell com Margot *la roya*, Francina *la morisca*, Margelida *la roge*, Maria *la negra*. Documentem renoms que fan referència a aspectes físics de la dona: *la coia*, Violant *la torta*, Elisenda *la grossa*, Johaneta *la petita*, Caterina *la rossa*, Isabel *la camusa*. A d'altres prostitutes se les coneix amb alguns malnoms força significatius: *la bastarda d'Eredia*, *la perla cristiana*, *la monge*. També documentem apel·latius geogràfics que fan referència al lloc d'origen de la dona: Elvira *la gallega*, Angelina *la siciliana*, Johana *la viscaïna*, Maria *la mallorquina*, *la napolitana*.²²⁹

L'origen de les prostitutes és un aspecte que es pot ampliar una mica més enllà d'aquests malnoms. A les crides contra els alcavots documentem la procedència d'algunes de les prostitutes que treballaven amb els mitjancers. D'un total de 473 prostitutes documentades, coneixem la procedència de 235:

Originals (Vols. 6, 8, 9, 10, 11 i 12). Es poden veure les referències complertes al Quadre d'expulsions inclosos als apèndixs.

²²⁹ Com veiem en aquests exemples, algunes de les prostitutes només se les coneix pel sobrenom.

Quadre 1: Procedència de les prostitutes de la ciutat de Barcelona vingudes dels regnes sota domini dels reis catalans				
ZONA I PROVÍNCIES ACTUALS	CIUTAT O ZONA	QUANTITAT	TOTAL	
CATALUNYA	PROVÍNCIA DE BARCELONA	Barcelona	1	7
		Canyelles ?	1	
		Cardona	3	
		Manresa	2	
	PROVÍNCIA DE GIRONA	Girona	3	7
		La Bisbal ?	1	
		Empordà	2	
		Santa Coloma de Farners ?	1	
	PROVÍNCIA DE LLEIDA	Lleida	1	1
	PROVÍNCIA DE TARRAGONA	Montblanc	1	4
		Tarragona	1	
		Tortosa	1	
		Valls	1	

ARAGÓ	ARAGÓ	Sense regió específica	16	33
	PROVÍNCIA DE SARAGOSSA	Calatayud	3	
		Carinyena	2	
		Ejea de los Caballeros	2	
		Saragossa	9	
		Tarazona	1	
VALÈNCIA	PROVÍNCIA DE VALÈNCIA	Gandia	1	48
		València	44	
		Vila-reial	1	
	PROVÍNCIA D'ALACANT	Oriola	1	
		Xàtiva	1	
ILLES MEDITERRANI	MALLORCA	Mallorca	6	27
	SARDENYA	Sardenya	3	
	SICÍLIA	Sicília	11	
NÀPOLS	NÀPOLS	Nàpols	7	
TOTAL				127

Quadre 2: Procedència de les prostitutes de la ciutat de Barcelona vingudes d'altres zones península ibèrica (fora dels regnes catalans)				
ZONA I PROVÍNCIES ACTUALS		CIUTAT O COMARCA	QUANTITAT	TOTAL
CASTELLA	PROVÍNCIA DE BURGOS	Burgos	7	26
	CASTELLA	Sense regió específica	13	
	PROVÍNCIA DE CONCA	Conca	1	
	PROVÍNCIA DE SORIA	Soria	1	
	PROVÍNCIA DE ZAMORA	Zamora	1	
	PROVÍNCIA DE TOLEDO	Toledo	3	
ANDALUSIA	PROVÍNCIA DE CÒRDOVA	Còrdova	8	23
	PROVÍNCIA DE MÁLAGA	Antequera	1	
	PROVÍNCIA DE JAÉN	Jaén	2	
	PROVÍNCIA DE CÁDIZ	Jerez (de la Frontera)	1	
	PROVÍNCIA DE SEVILLA	Sevilla	11	
NAVARRA	COM FORAL DE NAVARRA	Estella	1	8
		Navarra	6	

		Pamplona	1	
PAÍS BASC	VIZCAYA	Biscaia	14	14
ALTRES ZONES DE LA PENÍNSULA IBÈRICA	GALÍCIA	Sense regió específica	4	16
	LOGROÑO	Logroño	4	
	MÚRCIA	Múrcia	1	
	ASTÚRIES	Oviedo	2	
	EXTREMADURA	Plasencia	4	
	CANTABRIA	Santander	1	
TOTAL				87

Quadre 3: Procedència de les prostitutes de la ciutat de Barcelona de zones de fora la Península Ibèrica i fora dels regnes catalans				
ZONA ACTUAL		CIUTAT O ZONA	QUANTITAT	TOTAL
ITÀLIA	TOSCANA	Florència	1	2
	VÈNETO	Venècia	1	
FRANÇA	FRANÇA	Sense especificar	3	7
	GASCUNYA	Sense especificar	4	
BÈLGICA O HOLANDA	FLAMENQUES	Flamenques	3	4
		Flandes	1	
GRÈCIA	SENSE ESPECIFICAR	Sense especificar	2	2
PORTUGAL	SENSE ESPECIFICAR	Sense especificar	3	3
TOTAL				18

Com veiem als quadres la majoria venien de les terres de la Corona. El segon grup en importància procedien de la Península Ibèrica i el tercer i menys nombrós de fora de la Península Ibèrica i fora de la Corona. D'aquests resultats destaquen sobretot les prostitutes vingudes des de València (44). Moltes venien de llocs llunyans com Galícia, Grècia, Nàpols, Sicília, Jaén...

També en tenim una bona representació de l'origen a una procura de l'any 1448²³⁰ on apareixen diverses dones públiques de la ciutat:

Quadre 4: Prostitutes que apareixen a la procura de 1448	
<u>NOM DE LA PROSITUTA</u>	<u>LLOC D'ORÍGEN</u>
Catherina de Jahent	Jaén
Anthonia de Corveres	?
Maria de la Serra	?
Maria la portuguesa	Portugal
Johana la perpenyanesa	Perpinyà
Isabel la valenciana	València
Johana la valenciana	València
Caterina la aragonesa	Aragó
Eufrasina la valenciana	València
Caterina la morrentassina	?
Ima la valenciana	València
Caterina de Torres	?

El document després de citar-les les anomena *omnes femine prostibularis comorantis infra mensa civitatis Barchinone*. Com veiem aquí la majoria també són de València.

²³⁰ AHPB, Miquel Abella 176/2, f. 85v. (1448, agost, 17. Barcelona). Veure transcripció al Document 46 de l'Apèndix Documental.

Una altra font per conèixer l'origen de les prostitutes de la ciutat és el registre de coses vedades del batlle de Barcelona:

Quadre 5: Origen prostitutes segons el registre de coses vedades del batlle de Barcelona (1423-1499)	
Aragó	3
Barcelona	1
Burgos	1
Cardona	1
Castella	7
Catalunya	1
Córdoba	2
Ejea	1
Galícia	2
Grècia	1
Jaén	1
Lleida	1
Logroño	1
Mallorca	1
Nàpols	1
Navarra	2
Perpinyà	2
Portugal	1
Saragossa	1
Sarraïna?	1
Sella (València)	1
Sense dades	79
Sevilla	5

Sicília	3
València	14
Valladolid	2
Viena	1
Viscaia	3
TOTAL	140

Tornem a trobar una majoria de prostitutes d'origen valencià. Amb menor mesura també localitzem dones públiques de Castella i Sevilla dins de la ciutat de Barcelona. Destaca també, per la seva llunyania, una prostituta vinguda de la ciutat de Viena.²³¹

Els llibres d'entrades de l'Hospital de la Santa Creu²³² mostren que la majoria de prostitutes que anaven a l'hospital eren valencianes:

Quadre 6: Origen de les prostitutes segons els llibres d'entrades de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona (1457 / 1473-1492 / 1497-1500)	
Borgonya	2
Castella	1
Còrdova	1
Manresa	1
Múrcia	1
Navarra	3
Sardenya	1
Sense dades	3
Tarancón	1
València	6
TOTAL	20

²³¹ Al següent apartat parlarem més extensament d'aquest registre.

²³² BC, AH Vol. 1 (1457); Vol. 2 (1473-1479); Vol. 3 (1480-1483); Vol. 4 (1484-1492); Vol. 5 (1497-1500).

6.2.1 *Les prostitutes i el mar*

Una de les vies d'entrada i sortida de les prostitutes era el port de la ciutat de Barcelona. Moltes prostitutes es feien assegurances de viatge per viatjar en vaixell. Ens ha quedat constància de les caucions fetes per les prostitutes al *Registre de coses vedades* del Batlle General de Catalunya.²³³ La documentació registra les mercaderies prohibides pel III Concili del Laterà (1179) susceptibles de vendre's a territoris islàmics.²³⁴ Al Concili i en diverses butlles posteriors es prohibeix mercadejar amb ferro (i per extensió metall i armes), productes per construir naus (sèu, quitrà, fusta...) i altres mercaderies com cavalls, aliments etc. El comerç amb l'islam no s'aturà i per això es fixà un sistema de registre de mercaderies prohibides. A la Corona d'Aragó tant esclaus com dones lliures havien d'obtenir llicència per agafar un vaixell. Trobem diverses tipologies de dones que viatgen soles: casades, vídues, lliures (apareixen com a *dona de si mateixa*), solteres, dones que van amb família (normalment amb els fills), fadrines (*Puellas*), dones *enamorades* i prostitutes. Els registres també registren el patró del vaixell, el tipus de vaixell, la quantitat de les assegurances i la validesa d'aquesta. A vegades també s'inclou si el viatge era ordenat per algú en concret.

Als primers volums de registres no localitzem prostitutes. Això no vol dir que les prostitutes no utilitzessin la via marítima per moure's. Hem documentat una assegurança, registrada pel notari Bernat Sans, per la qual Caterina de Sevilla pagà a Pere Alemany vint-i-cinc lliures per portar-la a l'illa de Sardenya el vint-i-nou d'abril de l'any 1400.²³⁵ La primera als registres del Batlle apareix el 1423 on el mercader de

²³³ Aquests registres es troben a l'ACA, RP, BGC. Les sèries són discontinües i són totes del segle XV (1401-1499). Algunes de les sèries varen ser estudiades per VELA AULESA, Carles: "Naves y marinos vascos en Barcelona a partir de los registros de cosas vedadas (1438-1499). *Istas* vol. 3. Donostia: Museo Naval. 2000, pp. 629-648.

²³⁴ És al cànon 24. citat per VELA AULESA, Carles: Op. cit., p. 630.

²³⁵ AHPB, Bernat Sans 87/1, f. 16v. 1400, abril, 29. Barcelona. Transcrit a l'Apèndix Documental (Document 27).

Barcelona Joan Navarro feia una assegurança de deu lliures d'una *muliere prostibulari vocata Johanica* que anava amb la barca d'Antoni Cardona.²³⁶ Les assegurances rondaven entre les deu i les cinquanta lliures. La durada de l'assegurança variava entre els quatre i dotze mesos. També hi havia prostitutes que no pagaven cap mena d'assegurança. Aquestes deuriem pactar un preu amb el patró del vaixell que no apareix reflectit al document. Coneixem set prostitutes que arribaren a la ciutat via marítima: set provinents de València i una de Tortosa. No creiem que aquestes dades reflecteixin la realitat i per tant s'ha de valorar que existien entrades al port no registrades de prostitutes.

De les prostitutes que marxaven des de Barcelona en coneixem diversos destins:

Quadre 7: Destins prostitutes segons els registres de coses vedades del batlle de Barcelona	
Castell de Càller	1
Cotlliure	6
Gaeta (Nàpols)	1
Mallorca	32
Mallorca o Eivissa	1
Nàpols	10
Perpinyà	2
Pisa	1
Sardenya	1
Sàsser	1
Sitges o València	1
Tarragona	9
Tortosa	5
València	48

²³⁶ ACA, RP, BGC 1080, f. 2v.

Sense destí conegut	11
TOTAL	130

Tal i com podem observar el trànsit era dins de l'àmbit mediterrani i sobretot a zones de la mateixa Corona. Destaca, novament, València com el primer destí de les prostitutes que sortien de la ciutat. L'únic transport a un territori forà és a la ciutat de Pisa (1445).

Com ja hem esmentat al registre apareixen els noms dels patrons. Hi han patrons que s'especialitzen en portar prostitutes ja que apareixen en diversos registres. L'any 1440 fou un dels que hi hagueren més moviment de dones públiques ja que es registraren vint sortides des de Barcelona. En aquest any trobem diversos patrons que porten prostitutes diverses vegades.

Un dels exemples més significatius és Joan Camps. El mes de juliol de 1440 aquest patró fa cinc viatges cap a València portant, amb el seu llagüt, a les prostitutes Margarita Stopinyana, Caterina de la Costa, Antonia Garau, Margarida i Teresa. Posteriorment s'emportà a una prostituta, anomenada Gràcia, a la mateixa destinació. Aquest patró feia les assegurances per deu lliures i amb una validesa de quatre mesos.²³⁷

L'agost del mateix any, Pere Miralles portà a dues prostitutes (Caterina de la Torre i Constància de Córdova) cap a Tortosa amb un llagüt. L'assegurança era de quatre lliures per a un temps de deu mesos.²³⁸

Posteriorment documentem dos viatges cap a Mallorca del patró Joan Soler amb el seu bergantí, durant els mesos de setembre i octubre del mateix any. Durant el primer viatge porta a dues prostitutes: Teresa i Constança amb una assegurança de deu lliures vàlida per

²³⁷ ACA, RP, BGC 1086, ff. 108r-108v i f. 122r.

²³⁸ ACA, RP, BGC 1086, f. 110r.

quatre mesos. En el segon viatge porta a tres prostitutes (Caterina, Francina Olivera i Teresa de Sevilla). El preu de l'assegurança fou el mateix però la validesa era de sis mesos.²³⁹

Un altre any amb força activitat fou l'any 1444 quan es portaren a disset prostitutes. Aquí destaquem al patró Joan Mates que a l'abril transportà a tres prostitutes cap a València amb una assegurança de deu lliures amb una cobertura de sis mesos. Aquest patró ja havia transportat a dues prostitutes, tres anys abans amb una assegurança de vint-i-cinc lliures per quatre mesos, a València.²⁴⁰

També hem documentat que hi ha patrons que passen el negoci del transport marítim als seus fills. És el cas de Joan Virgili, fill de Pere Virgili. El pare portà a Maria de Cohent cap a Tarragona amb el seu llagüt, l'any 1432. Dos anys després el fill portà a dues prostitutes (Maria *la moriscota* i Marina la gallega) cap al mateix port.²⁴¹

La majoria dels patrons són catalans i coneixem l'origen concret d'algun: com Joan Darder de Tossa, Pasqual Pedrosa de Palamós o Pere Devi de Lloret. Alguns són patrons de Barcelona i també ciutadans de la ciutat.²⁴² També hi havia patrons foranis. Documentem registres on s'anomena al patró pel seu origen: *el sicilià*, *el valencià* i d'altres on s'especifica l'origen concret: Rodrigo de Santander, Martí Sanxó de València o Guillem Ballestes, *patró de Benicarló*.²⁴³ També documentem naus foranes, com la de Joan Darder que menava una nau biscaina, o la galera florentina que es dirigia a Pisa i que transportava a Elionor de Cruïlla.²⁴⁴

²³⁹ ACA, RP, BGC 1086, f. 117v. i ff. 121v-122r

²⁴⁰ Per l'any 1441: ACA, RP, BGC 1086, f. 142r. Per l'any 1444: ACA, RP, BGC 1087, f. 23v.

²⁴¹ ACA, RP, BGC 1084, f. 3v. i f. 91r, respectivament.

²⁴² Documentem a Anthoni Cabot (1449) apareix com a "patró de Barcelona" (ACA, RP, BGC 1087, f. 111r.) i Pere Matheu (1451) que apareix com a "patró i ciutadà de Barcelona" (ACA, RP, BGC 1088, f. 32v.)

²⁴³ Tant "el sicilià", "el valencià" com Rodrigo de Santander apareixen al registre ACA, RP, BGC 1087 (ff. 27v, 37v, 38v i 40v.) de l'any 1444. Martí Sanxó de València el documentem l'any 1450 transportant a Ysabel de Còrdova (ACA, RP, BGC 1088, f. 22r). Guillem Ballestes és registrat l'any 1458 (ACA, RP, BGC 1089, f. 55r).

²⁴⁴ No es coneix el nom del patró de la galera (ACA, RP, BGC 1087, f. 54r), any 1445.

Als registres de coses vedades es documenta el personatge que patrocina el viatge de la prostituta. Per exemple el sastre Antoni Genovés envià a Joana de València, Caterina López i Antoneta de Lleida a Mallorca l'any 1444.²⁴⁵ La nau florentina que transportava Elionor de Cruïlla, patrocinada per l'hostaler Joan de Vic de la ciutat de Barcelona. Hem documentat dos alcavots que patrocinen el viatge de les seves prostitutes: el frener Joan Roca²⁴⁶ i un tal *n'Angelet* que sembla el malnom d'un alcavot.²⁴⁷ El primer feu transportar a la prostituta siciliana Garita cap a Mallorca a la nau d'un tal Puiggam. El segon feu portar a Guiumar a la mateixa destinació, però no es coneix al patró. Un altre exemple és el de les prostitutes Madalena i Catalina *la napolitana* que van a Nàpols *ab son amich*.²⁴⁸

S'han documentat altres paral·lelismes semblants a d'altres ports. La historiadora María Ferreira afirma que al port de València hi havia hostalers de bordell gallecs que feien de cap de pont per rebre les prostitutes gallegues.²⁴⁹ A mitjans del segle XV es documenta a Arias Galego *hostaler de bordell* que rep a Maria Gonçalves *la gallega*. L'hostaler era fiador d'un patró sevillà que primer la condueix a Sevilla, poc després a Peníscola (1412) i l'any 1422 a Barcelona.²⁵⁰

6.3 El poder reial, el Consell de Cent i la prostitució a la ciutat de Barcelona

Tant els monarques com els governs municipals medievals intentaren regular la prostitució a regnes i ciutats. En aquest apartat

²⁴⁵ ACA, RP, BGC 1087, f. 19r.(1444).

²⁴⁶ ACA, RP, BGC 1083, f. 87r. (1431). Joan Roca havia estat expulsat l'any 1428 de la ciutat per alcavot durant cinc anys. Sembla que no va respectar la prohibició (AHCB, 1B-V-12, f. 4v-6v).

²⁴⁷ ACA, RP, BGC 1087, f. 93v.

²⁴⁸ ACA, RP, BGC 1087, f. 101v. (Any 1448).

²⁴⁹ FERREIRA PRIEGUE, Elisa M^a: *Galicia en el comercio marítimo medieval*. Fundación Pedro Barrie de la Maza. 1988, p. 690.

²⁵⁰ ARV. B-243 n° 572 / ARV. B-248b, f. 229 / ARV. B-258bis, f. 236. Les cites són de l'autora de la nota anterior.

tractarem com es relacionà la prostitució amb el poder reial a la ciutat de Barcelona.

Els sobirans intervingueren per vetllar pel bon funcionament dels bordells i mantenir l'ordre entre prostitutes, clients, hostalers de bordell i altres actors que intervenien en el comerç carnal a la Barcelona Baixmedieval. També eren els garants, juntament amb les autoritats municipals, de l'ordre i la moral de la ciutat.

Ja hem tractat algunes de les disposicions dels monarques referents a la prostitució. Als regnes catalans també actuaven, com hem apuntat, i ara ho veurem amb més detall a les regulacions a la ciutat de Barcelona. Hem de tenir amb compte que el poder del Consell de Cent estava supeditat al poder reial. Els reis catalans tractaren de regular la prostitució a la ciutat i als regnes amb diverses disposicions. Aquest fet no feia que entressin en conflicte el poder reial i el Consell de Cent, però sí que no deixava gens clara fins on arribava el control reial i el control municipal, del sexe remunerat a la ciutat. Els monarques solien actuar quan el Consell ja havia intentat solucionar el problema.

L'any 1328 el rei Alfons el Benigne ordenà al Veguer i Batlle de la ciutat de Barcelona que no deixés barrejar les dones públiques amb les honestes. Aquesta eventualitat és una de les obsessions tant de les autoritats reials com de les autoritats municipals.²⁵¹ El Consell de Cent promulgà una crida semblant el vint-i-sis de setembre de 1439 on es fa referència a totes les disposicions reials sobre la convivència de els dones honestes i les dones públiques: [...] *que les fembres, de lurs cors*

²⁵¹ ACA, Registres de Cancelleria 431, f. 204v.-205r: *Cum non sit honestum nec decens quod mulieres licentes et inhoneste participacionem vel publicam conversacionem habeant cum honestis* [...] (1328, setembre, 22. Daroca). És la justificació que es dona per expulsar una prostituta del carrer de la Sederia. Un altre exemple és el citat per Carreras Candi on la reina Maria de Castella ordena foragitar a les prostitutes dels carrers dels Ollers i el Portal de Trenta Claus on hi vivien dones honestes. (ACA, Registres de Cancelleria 3148, f. 108r.; CCandiG, p. 584, n. 1515. 1448, agost, 6. Barcelona).

*públicament diffamades, no deuen star en algun carrer de la ciutat en que haien acostumat star persones honestes [...]*²⁵²

Els reis solien fer disposicions que afectaven a tot el Principat. L'any 1363, com ja hem dit, Pere el Cerimoniós, ordenà que les dones públiques no es barreassin amb les honestes durant les Corts de Montsó. La idea de separació de les dones honestes de les dones públiques és molt clara en un document de la reina Violant de d'Hongria de 1390, on s'especifica clarament que les prostitutes han de viure al bordell i han d'estar separades de les dones honestes:

*[...] que todas mulleres de mala fama sean estadas de la dita villa o esten en lugar do las públicas mulleres dadas a pecado han acostumbrado de estar. Por esto a vosotros e a cadauno de vos dezmos e mandamos dins incorrimiento de la nuestra ira e pudignación. Encara vos comandamos que a todas e sendas mulleres de mala fama que sean dentro de la dita villa fagadas estar en el lugar público donde han acostumbrados estar malas mulleres.*²⁵³

Aquesta ordre es repeteix constantment en la documentació municipal. Al mateix document ja citat de l'any 1439 ho veiem:

*Ordonaren los Consellers e prohombres de la dita ciutat axí per aprovació de la constitució per lo senyor Rey en Pere, d'alta recordació, feta en les Corts Generals per ell celebrades en la vila de Muntçò havent que les fembres, de lurs cors públicament diffamades, no deuen star en algun carrer de la ciutat en que haien acostumat star persones honestes ans poden ésser gitades de lurs pròpies cases.*²⁵⁴

La indumentària diferenciava els estaments socials a l'Edat Mitjana. El Consell de Cent –i també els sobirans– intentaven regular la llargada de les cues dels vestits femenins, la mida de les calces dels homes, les joies i ornaments d'ambdós.²⁵⁵ Són molts els documents

²⁵² AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions 1B-IV-6, f. 116v. (1439, setembre, 26. Barcelona).

²⁵³ ACA, Registres de Cancelleria 2029, f. 118v. 1390, juny, 23. Girona. (Veure Document transcrit a l'Apèndix Documental, Document 18).

²⁵⁴ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-6, f. 116v. (1439, setembre, 26. Barcelona).

²⁵⁵ Una de les ordres més antigues –i també més complertes– fou promulgada per Alfons el Benigne, l'any 1330 on es fa referència a les peces fetes amb fil d'or, plata,

que es troben referent a la vestimenta de les prostitutes. Com que es considera a les prostitutes el model que no havien de seguir les dones honestes, a les primeres, els hi era permès el que estava prohibit a les segones. El ban més antic referit a la indumentària de les dones públiques barcelonines fou promulgat per Alfons el Benigne l'any 1330 i es reflexa la idea de diferència entre prostitutes i dones honestes:

*Item, que noll hom de qualque condició sia que sia de Barchinona o estia en Barchinona qui prena o espós o afferm muller que ans que la espós ne après no gos trametre per si ni per altre a la esposa o muller sua joyes negunes ne diners ne a neguna dona ne altra persona de aprt de la novia ne de la part del novi salvant que a la núvia puscha trametre bossa et cinta et guants et dos anells et no res als. E aquests ordinaments comencen lo dia de pasqua primer vinent et que duren XX anys primers esdevenidors. Et qui contra aquests ordinaments o alguns d'aquests farà pagarà per ban per cascuna vegada que contrafaça per cascuna de les coses dessus dites cincents solidos en axó que si dona neguna cau en lo dit ban e no ha bens parafernals de que·l puxa pagar que·l marit pach lo ban más que·l se puxa retenir ell o son hereu del exovar. **Mas en aquests ordonaments no són enteses fembres vils et àvols de lur cos ans tota fembra àvol et vil de són cos puxa portar aytals vestidures com se vulla et en aytal manera com se vulla.**²⁵⁶*

Deu anys després, de la prohibició del Benigne, el Consell ordenà que les prostitutes no portessin roba d'abric:

capes, pedres precioses etc. (ACA, Registre de Cancelleria 482, f. 74r. 1330, gener, 23. València). Publicat a CODOIN VIII, p. 178; veure text complert al Document 5 de l'Apèndix Documental) Es pot veure també a AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-1, ff. 61v.-62v (1434, juny, 22. Barcelona); AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions 1B-IV-10, f. 14v. (1471. Barcelona). També es volgueren regular els regals de nocces massa ostentosos: AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-10, f. 36v.-37r. (1473, març, 15. Barcelona). Rafael Conde documentà unes ordinacions ceriverines molt semblants que també afectaven a les dones públiques a Cervera, CONDE DELGADO DE MOLINA, Rafael: "Vestit i societat: Les ordinacions sumptuàries de Cervera (1344)" *Miscel·lània Cerverina*, núm. 2, pp. 25-42.

²⁵⁶ ACA, Registres de Cancelleria 482, f. 74r. Veure nota anterior. Posteriorment trobem disposicions molt semblants sobre la prohibició del luxe indumentari als casaments a AHCB, Arxiu del Veguer, Crides del Veguer i el Batlle X-2, f. 19v-23v. Sant Vicent Ferrer opina *que Per què portar or e argent o altres coses belles, ja açó és disconvenient al cors* (SSVF, V, p. 54)

[...] *Ordonaren los consellers e els prohomens de la ciutat qui neguna fembra qui públicament sia àvol de son cors no gos portar per Barchinona capa ne mantell ne negun altre abrigall, ans haien a anar en cors. E qui contrafarà pagam per ban vint sous, e si paga·ls no·ls pot estarà presa I dia al costell de la mar. [...]*²⁵⁷

L'any 1371 el Veguer anà una mica més enllà i prohibí que les prostitutes portessin indumentàries luxoses i pells:

*Item que naguna fembra bordallera del primer que del mes de janer primer vinent a avant no gos portar pena vayra ne arminis ne drap de seda ne dor ne xemellats ne mantons ne collars sots ban de perdra les dites coses que sobra si portarà.*²⁵⁸

Hi ha bans molt semblants que s'anaren promulgant al llarg del segle XIV, XV i principis del segle XVI.²⁵⁹ Tot i les prohibicions de portar roba d'abric hem documentat que no es seguia al peu de la lletra. Si comparem les ordinacions amb les possessions de les prostitutes dels llibres d'entrades de l'Hospital de la Santa Creu veiem que algunes prostitutes ingressaven malaltes amb tabards, mantons, jaquets entre altres peces.²⁶⁰

²⁵⁷ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XV, f. 35r. (1340, octubre, 30. Barcelona). Veure document complet a l'Apèndix Documental (Document 7).

²⁵⁸ AHCB, Arxiu del Veguer, Crides del Veguer i el Batlle X-2, f. 16r. (1371, desembre, 19. Barcelona. Document 9 transcrit a l'Apèndix Documental).

²⁵⁹ Als Testaments de Consellers de 1425, 1426 i 1428 es renoven les ordinacions sobre la indumentària dels Barcelonins. (AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-2, f. 8r; 8r.; 6v; respectivament). En un ban de març de 1504 es prohibeix a les fembres públiques *portar mantells, capes, mantos, collars, samarres, samarrons ne altres vestidures o abrigalls ans ha o ne ffer anar en cors o en gonella o ab cot, a peu*; (AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-12, f. 118r. 1504, març, 14. Barcelona.) Ferran el Catòlic també promulgà una crida sobre el luxe indumentari el 6 de febrer de 1488 referit a la ciutat de Barcelona (ACA, Registres de Cancelleria 3566, f. 52v.) Aquestes disposicions es documenten a d'altres poblacions com Solsona: *Item, que, neguna fembra publica, no gos portar mantell ne capa, ni manteta, ne manto, sots ban de sinc sous.* (1434). La disposició fou publicada per CARRERAS CANDI, Francesch: "Ordinacions urbanes de bon govern a Catalunya" *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* XI, p. 328.

²⁶⁰ Un exemple paradigmàtic és el de Aldonza la murciana que portava mantó i tabard quan ingressà a l'Hospital. (AHSCSP, Llibre d'entrades, AH2, f. 31r. 1473, gener, 2. Barcelona; veure transcripció al Document 62 de l'Apèndix Documental).

Per alguns autors estava mal vist que les dones es maquillessin, ja que:

*Aço acostumen de fer les àvols fembres e les dones que son mundanals cars pintense la faç per tal que apareguen belles als ulls dels hòmens.*²⁶¹

A la ciutat de Barcelona documentem aquest fet. Johana *la moriscada*, prostituta expulsada el 1442, s'especifica que *va ab lo morro pintat*.²⁶²

Una de les disposicions més conegudes és la derogació del "rei dels arlots" de la ciutat de València, pels seus abusos d'autoritat. Aquest oficial era l'encarregat de vetllar pel funcionament dels bordells i les prostitutes. El càrrec fou derogat l'any 1337 pel rei Pere el Cerimoniós i les seves funcions traspassades al Justícia Criminal.²⁶³

L'any 1380, el mateix monarca, promulgà un ban on s'establia que les prostitutes havien de viure al bordell, si no serien castigades. També s'estipulava que les prostitutes no podien barrejar-se amb les dones i persones honestes. El mateix document també prohibia als alcavots tenir les seves dones treballant al bordell:

*Et easdem penas disponimus et volumus incurrere lenones et alios qui de dictis mulieribus in pretactum nefarium actum relapsis in aliquod prostibulum presumpserint reducere seu modo aliquo tenere ibidem.*²⁶⁴

²⁶¹ CODOIN XIII, p. 619 (Carta de Sant Bernat a sa Germana p. 430).

²⁶² AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Especials, 1B-V-12, f. 41v.-42v. (1442, novembre, 22. Barcelona).

²⁶³ ACA, Registres de Cancelleria 863, f. 189v. 1337, març, 6. València. (Document 6 de l'Àndex Documental). També recollida al *AOpus*, f. 103r. Aquest decret fou publicat a CODOIN VIII, p. 184. Existeixen oficials semblants a altres ciutats: a París existia el *Roi des Ribauds* (BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 447) i a Florència els oficials de l'*Onestà*, que controlaven l'organització de les prostitutes i els personatges marginats de la ciutat. (MAZZI, Maria Serena: *op. cit.*, pp. 200-231).

²⁶⁴ ACA, Registres de Cancelleria 987, f. 130r. 1380, maig, 3. Barcelona. Publicat a CODOIN VI, p. 369. Veure Document 14 a l'Àndex Documental.

El 1390 Joan el Caçador atorgà un privilegi a la ciutat de Barcelona sobre l'expulsió dels alcavots, tafurers i vagabunds de la ciutat del que parlarem més endavant.

Les reines, segurament, per la seva condició de dones, s'implicaren en la lluita contra la prostitució. La primera fou Maria de Luna, esposa de Martí l'Humà, quan el mes de març de 1397 feu pregonar per la ciutat sobre les *fembres* i els hostalers. Al document podem llegir que els hostalers de la ciutat tenen als hostals dones treballant com a prostitutes:

*Item la dita senora sabent que en lo dit principat d'algun temps ençà e novament se·s deduit en demanda cascuna que los hostalers en les ciutats, viles e lochs del dit principat tenen notoriament **fembres abandonades a ús e peccat de carnalitat** ab los caminants e altres dels quals molts per la avinentesa que troben raen en lo dit peccat que en altre manera se·n abstendrien de ques segueix gran offens a Nostra Senyora, Déu e diffamació e dan a la cosa pública.* ²⁶⁵

Segons el document es faria castigar al que mantingui relacions amb la prostituta, passejant-lo mentre se'l va assotant, per la ciutat. Si es localitza al amic de la dona aquest haurà de pagar vint sous de ban:

E si lo contrari farà que corre que la vila públicament ab açots. E si al qui amich de la dita fembra ve ab ella conegue axí mateix la vila la un poren de dalt e lo arbre cayeine en pena cascuna vegada de vint sous de avenidors e exigidors d'ell e de sos béns per los officials de la ciutat, vila o loc on les dites coses se cometran e conductors e compartidors per la forma de les penes dessus dites. ²⁶⁶

Documentem aquest fet a un procés de 1428, on una Caterina *la monja*, prostituta de València, parà hostel a Barcelona. Aquesta

²⁶⁵ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Especials 1B-V-13, f. 29r. i ss. (1397, març, 14. Barcelona).

²⁶⁶ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Especials 1B-V-13, f. 32v.-33r. (1397, març, 14. Barcelona).

albergava a diverses dones públiques a l'hostal: Johana *Xica*, *la valenciana* i Elionor *la perpinyanesa*. El procés es generà degut a les pallisses que rebia Caterina del seu espòs Joan Llorenç.²⁶⁷

Una de les reines que més actuà sobre la prostitució fou la lloctinent d'Alfons el Magnànim, Maria de Castella. El primer document fou de 1421, dirigit al Batlle de Barcelona per a que actués contra les dones públiques.²⁶⁸ El mes de desembre de 1433 es dirigí al governador general de Catalunya per a que expulsés les dones que vivien del seu cos fora dels bordells oficials.²⁶⁹ Un mes després actuà contra les prostitutes del carrer Jerusalem i al carrer d'en Porta.²⁷⁰ L'11 de setembre de 1436 promulgà ordenà al Sotsbatlle de Barcelona que lluités contra els alcavots amb les prostitutes d'aquests, tafurers, blasfemadors i qui mugués bregues i baralles a la ciutat.²⁷¹ La mateixa reina Maria de Castella, el vint-i-quatre del mes de març de 1452, promulgà un ban contra els alcavots que tinguessin prostitutes als bordells, la indumentària de les prostitutes, entre altres temes.²⁷²

Aquests són alguns dels exemples sobre l'actuació de reis i reines a la ciutat de Barcelona referent a la prostitució. També en podem trobar a d'altres ciutats dels regnes catalans: Tarragona, València, Girona, Lleida.²⁷³ Com veiem l'actuació dels reis i de les reines

²⁶⁷ ACA, Cancelleria, Processos en Quart, 1428. Veure transcripció al Document 33 de l'Apèndix Documental.

²⁶⁸ ACA, Registres de Cancelleria 3119, f. 40v. 1421, juliol, 8. Barcelona.

²⁶⁹ ACA, Registres de Cancelleria 3125, f. 63r. 1433, desembre, 15. Barcelona.

²⁷⁰ ACA, Registres de Cancelleria 3125, f. 108r. 1434, gener, 19. Barcelona.

²⁷¹ ACA, Registres de Cancelleria 3129, f. 152r. 1436, setembre, 1. Barcelona. (Veure transcripció completa al Document 36 de l'Apèndix Documental).

²⁷² ACA, Registres de Cancelleria, 3268, f. 7v. 1452, març, 24. (Veure la transcripció al Document 48 de l'Apèndix Documental).

²⁷³ A Tarragona la reina Maria de Castella intervingué per ubicar el bordell fora de les muralles, sense èxit: AHT, Concilium 1448-1449 // 10-5-1448, sf. cit.at per CORTIELLA I ÒDNA, Francesc: *Una ciutat catalana a les darreries de la Baixa Edat Mitjana: Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona. 1984, p. 333; als privilegis de València trobem nombroses actuacions dels reis: a tall d'exemple veure AOpus f. 207r. A Girona intervingué Alfons el Magnànim i la reina Maria de Castella. El primer per a que les prostitutes estiguessin al bordell de Joan Dacda (BATLLE I PRATS, Luís: "Diplomatario gerundense de Alfonso el Magnánimo" *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*. 1957, p. 10 i 44-45) i la segona per a que els hostalers no tinguessin dones públiques als hostals (CLARA RESPLANDIS, Josep: *op. cit.*, p.144; a Lleida el rei Ferran d'Antequera intervingué contra les prostitutes que tenien alcavots i els

catalanes depenia del seu propi criteri i moltes vegades passaven per sobre de les autoritats municipals.

El Consell de Cent també promulgà bans i ordinacions específics per a la ciutat sense la intervenció dels monarques per regular la prostitució. Hem de tenir en compte que les prostitutes eren un grup laboral reconegut dins de la ciutat però que no s'agrupaven en cap organització gremial com passava a París.²⁷⁴ Per tant les prostitutes estaven regulades directament pel Consell de Cent barceloní. Normalment les disposicions del Consell solien ser prohibicions.

Una de les més antigues²⁷⁵ era la de no deixar les portes obertes de les cases de les prostitutes, després del toc del seny del lladre, ni que anessin de nit amb un llum encès pels carrers de la ciutat:

*Ordonaren los consellers e·ls prohombres de la ciutat que naguna fembra vil no vaia de nit ab lum ho menys de [...] ne tenga la porta oberta depuys que lo seny del ladre avia tocat tro avisi la de la Seu. E qui contrafarà açò pagarà per ban cascuna vegada X sous. E si pagar no·ls pot estarà X dies presa al costell.*²⁷⁶

Hem de tenir en compte que en aquesta data (1321) encara no existien els bordells públics a la ciutat i s'exercia la prostitució domèstica. L'any 1324 es repetia la crida per a que no es deixessin les portes obertes:

hostalers que tenien fembres al seu hostel. El document fou recollit per VILLANUEVA, Jaime: *Viage literario a las iglesias de España*. Vol. XVII. Imprenta Real: Madrid, 1851, p. 253.

²⁷⁴ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 447. La patrona d'aquest gremi era Santa Maria Magdalena, fet que no era casual. Per la ciutat de Barcelona no s'ha documentat cap gremi per a prostitutes, però si el patronatge de la mateixa santa entre els sastres i giponers de la ciutat: CODOIN vol. XLI, p. 290 (ACA, RC, 2591, f. 122r. Document datat el 1418, desembre, 2. Barcelona; al mateix document n'hi ha un altre d'insert amb el privilegi atorgat anteriorment per Pere el Cerimoniós el 1385, setembre, 12. Besalú). Veure: BONNASSIE, Pierre: *La organización del trabajo en Barcelona a fines del siglo XV*. Barcelona: CSIC. 1975.

²⁷⁵ Fins al moment el Consell de Cent només havia regulat sobre com foragitar els alcavots de la ciutat.

²⁷⁶ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent VII, f. 26v. (1321, març, 21. Barcelona). Transcrit a l'Apèndix Documental (Document 3).

*Item que ninguna fembra pública, alcavota, ne altra qui està al carrer de Vila Days, qui va a la Riera, no gos tenir la porta oberta pus que·l seny del ladre hay cayllat entro l'esqueylla de la Seu. E qui contra assò farà, pagarà per ban cada vegada V sous, o si paga·ls no·ls pot estarà V dies presa al costell.*²⁷⁷

Els dies de la setmana i les festes religioses marcaven el pas del temps a la Barcelona baixmedieval. Hi havia dies de la setmana i períodes de l'any en que s'havia de respectar la festa i no es podia realitzar cap activitat laboral. Un dels exemples més significatius fou la prohibició de treballar els diumenges des de Pasqua fins a Sant Miquel (29 setembre) per descarregar mercaderies a la platja.²⁷⁸ La prohibició d'exercir la prostitució i el tancament dels bordells per dates senyalades era una de les normes més comunes a la Baixa Edat Mitjana. A la majoria de les ciutats del sudest de França, estudiades per Rossiaud, es tancaven els bordells per Setmana Santa i Nadal.²⁷⁹

La normativa no era tant dura a Barcelona ja que només es tancava per Setmana Santa com en d'altres ciutats medievals.²⁸⁰ Hem de tenir amb compte que la Setmana Santa era la culminació de la Quaresma, que era el període de recolliment espiritual després de la disbauxa del Carnestoltes. Era un moment en que l'Església volia potenciar la vivència espiritual dels laics. Aquesta potenciació es feia pregonant sermons contra el joc, l'alcauoteria, la prostitució i altres

²⁷⁷ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell VIII, f. 24v. 1324, març, 15. Barcelona. (Veure Document 4 de l'Apèndix Documental).

²⁷⁸ AHCB; Arxiu del Veguer, Crides del Veguer i el Batlle X-4, f. 7r. El manament del Batlle especifica que tant els *sclaus de la Ribera o qualsevol altra persona no gos de la festa de Pascha tro fins a la festa de Sant Miquel carregar o descarregar en la plaja de la dita ciutat algunes mercaderies ne altres robes o coses en dicmenges o festes manades o volents qui hagen vigília sens licencia expressa del dit batle o Consellers. E qui en los dits dicmenges carregarà o descarregarà si doncs no era per necessitat o fortuna de temps o per traure persones qui vingueren de varatge o per qualsevulla altres qui hi volian ayat pagaran per ban cascuna vegada L sols.* (1346, abril, 13.)

²⁷⁹ ROSSIAUD: *La prostitución...*, p. 15. Veure també del mateix autor "Prostitución, juventud...", pp. 172-176.

²⁸⁰ Per exemple a Lleida veure VISA I ORÓ, Dolors: *op. cit.*, pp. 320-321. A Tarragona es conserven els albarans de les despeses de manutenció de les prostitutes per Setmana Santa, veure: CORTIELLA I ÒDNA, Francesc: *op. cit.*, pp. 333 i 334. A Saragossa també se les tancava per Setmana Santa, veure GARCÍA HERRERO, M^a del Carmen: *op. cit.*, p. 305.

aspectes morals per moltes viles medievals.²⁸¹ La primera disposició referent al recolliment de les prostitutes de Barcelona és de l'any 1372,²⁸² però trobem una descripció del ban més extensa l'any 1373.²⁸³ En aquest segon document es detalla quant de temps se les tanca, les raons del tancament, on ha de ser l'estada de les prostitutes i com ha de ser aquesta estada. L'enclaustrament durava des del Dimecres Sant fins després del dinar de dilluns de Pasqua. Al document s'especifica que se les tancarà a un hospital prop del monestir de Santa Clara:

[...] en l'hospital de la dita ciutat qui és prop Santa Clara o en altre loch covinent, hon estiguin les dites fembres sots feel e honesta guarda tancades del dimecres sant après ab se qui tro al die de Pashua après dinar.

Es tancava a les prostitutes per complir el precepte d'abstinència carnal per part dels homes de la ciutat i per veure si se les podia apartar de la seva vida:

[...] atenent a Déu, essent molt placent retenir son proysme de pecat e specialment en aquell temps qui li es pus acceptable axí com és la Setmana Santa de Pashua en la [...] de la passió del n[ostr]e salvador, és feta singular e devota comemoratio. E [com experi]entia ha mostrat que, per encloure les f[e]mbres públiques pecadores alguns dieu de la dita Setmana Santa, se són mol[ts] [ho]mens segurs tolre abstinència del públich pecat de carnalitat, e entre les altres pus que algunes delles divinalment inspirades a Nostre Senyor de tot lur cor s[e] [con]vertien es tornaven.

²⁸¹ Per exemple a Cervera: MIRÓ I BALDRICH, Ramon: "Predicadors a Cervera (Segles XV-XVII)". *Miscel·lània Cerverina*. 2009, pp. 165-221.

²⁸² AHCB, Arxiu del Veguer, Crides del Veguer i el Batlle X-2, foli solt. El text és força escuet: *Ara hoiats per manament del Veguer ordonaren los Consellers e prohombres de la ciutat que tota fembra pública que estiga en los bordells de la ciutat se vage per vuy tot die que és dicmenge a XXIII del present mes de març al Hospital de la ciutat qui és prop lo monastir de Santa Clara. E aquí dins lo dit hospital estien III dies següents ço és dijous, divendres e dissapte tot die. E que non gosen exir sots ban de L sol. e de ésser escobades per la ciutat. En lo qual hospital seran provehides los dits III dies.* (c. 1372 o 1373).

²⁸³ AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13/1, f. 2r. (1373, març, 22. Barcelona). Les cites posteriors són del mateix document. Veure transcripció al Document 10 de l'Apèndix Documental.

La crida per avisar a les dones públiques es faria amb un joglar el dilluns i el dimarts abans del dimecres, dia del tancament: *Item deuen fer fer ab jutglar lo dilluns o lo dimarts de la Setmana Santa la crida ja damunt sobre açò ordonada.*

L'organització del tancament mobilitzava moltes persones: en primer lloc el Consell de Cent designava entre quatre i sis prohoms per enclaustrar les prostitutes: *estatuí perpetualment qué d'aquí avant [cas]cún any en la [ciu]tat sien per los Consellers elets IIII o VI prohómens, qui per reverència de Déu façen en nom e per part dels dits Consellers en[claustrar] totes les fembras públicas.* Els prohoms disposaven de cent sous per organitzar el tancament i pagar les despeses.²⁸⁴ Aquests, ajudats per altres homes i vídues, havien de demanar almoines -inclòs al rei, al primogènit- per al sosteniment de les prostitutes:

E los dits prohómens a açò elets deuen tantost acaptar en taules e per la ciutat e encara al senyor Rey e al senyor duch e altres notables persones qui sien en la ciutat segons quels serà vist faedor a la provisió de les dites fembres. Item deuen a emprar los dits prohómens algunes dones vídues prou fembres e honestes en aquell nombre ques serà viares qui aximateix lus acapten entre dones per la dita rahó.

Coneixem un dels acaptadors: Bertomeu Toxó que el dia 13 d'abril d 1378 recaptà cinquanta sous de l'almoiner reial Fra Guillem Deudé.²⁸⁵

²⁸⁴ A la ciutat de Tarragona es donaven trenta sous per la manutenció de les prostitutes: *Dats a la dona na Philomena den Sala XXX sous barcelonesos, per provisió e altres coses necessàries faedores a les fembres públiques en la Setmana Santa, per tal que sien luytades de peccat.* (AMT: comptes del clavari (després del llibre d'actes de 1387). S/f. Publicat per: MORERA I LLAURADÓ, Emili: *Tarragona Cristiana: historia del arzobispado de Tarragona y del territorio de su provincia*. Vol. II. Tarragona: Diputación Provincial de Tarragona. 1954, p. 894.

²⁸⁵ *Item pos en dada a XIII d'abril a-N Berthomeu Toxó acaptador de les fembres peccadores a la Semmana Sancta. Aví albarà de manament del senyor rey, en lo qual mana al masestre [sic] racional que, sens altre cautela, los reebe en comte L sous.* Publicat per ALTISENT, Agustí: *L'almoina reial a la Cort de Pere en Cerimoniós. Estudi i edició dels manuscrits de l'almoiner Fra Guillem Deudé, monjo de Poblet (1378-1385)*. L'Espluga de Francolí: Publicacions de l'Abadia de Poblet (Scriptorium Populeti nº 2). 1969, p. 38.

Les quatre ordres²⁸⁶ i els mendicants s'havien d'encarregar de que les prostitutes es confessessin. També havien de procurar que es digués missa cada dia del tancament i que la de Divendres Sant fos cantada:

Item deuen los dits prohoms a emprar los IIII orders i mendicants que les prehiqui e les consellen e los frares de quescun orde I die. Item lus deuen procurar los dits prohoms altar e prevere quilis digue misse tots dies e al divendres sant la passi en cantant.

Els prohoms havien de procurar que dos saigs i un cap de guaita vigilessin l'hospital de possibles intrusions:

Item haien los dits prohoms que bon cap de guayta e II saigs qui les guarden de nit e de die.

Els escollits pel Consell també s'encarregaven de la intendència: havien de buidar tres cambres de l'hospital, obtenir matalassos i estores per dormir i procurar menjar, carbó i llenya a les prostitutes durant el tancament:

Item sien manlevats per los dits prohoms matalssos travessers e estores hon jaguen. Item deuen fer buydar les III cambres qui són en lo hospital de la ciutat sobre l'ort e deu ésser feta tanca acostumada en l'entrada del dit hospital. Item que haien viandes sufficients e coch e lenya.

Finalment al document es fa una advertència als alcavots de les prostitutes enclaustrades:

Item ordonaren los dits consellers e prohómens que nagon alcavot amich o deut a les dites fembres no gos venir ne entrar públicament ne amagada dins lo dit hospital de la ciutat ne ser entre o entorn de les parets d'aquell per cridar-les ne per fer lur senyal per veer-les ne parlar ab elles, dementre qui sien dins lo dit hospital. E qui contra farà que sia scobat per los lochs acostumats de la ciutat.

²⁸⁶ El document no especifica quines ordres són, però creiem que serien els franciscans, els dominics, mercedaris, agustins,

Aquesta mateixa disposició s'anà repetint però amb un canvi d'escenari ja que a partir de la fundació de la Casa de les Egipciaques es recloïa a les prostitutes en aquesta institució. La maïoral de la Casa rebia durant aquests dies una part de les rendes de l'Hospital d'en Pere Desvilar:

E per çò que la maïoral de la dita casa haie de que puxe fer la messiò necessària a les fembres dessus dites. E los dits honorables consellers e prohómens assignaven a la dita maïoral una de les porcions que·s donen cascún die en lo hospital d'en Pere dez Vilar.²⁸⁷

L'any 1446 es deliberà que les dones romanguessin als bordells durant la Setmana Santa vigilades pels capdeguaites de la ciutat. Rebrien per a les despeses part del que se lidonava al Correu de la ciutat de les rendes de l'Hospital d'en Pere Desvilar:

Aquesta jornada de dimarts lo discret en Johan Franch, notari, scriva del honorable Consell dix a mi Gabriel Canyelles, scriva del offici del Racional de la dite ciutat que los honorables Consellers ab concell de cent prohómens havien provehit e ordonat que com a IIII del mes de abril any MCCCCXXXVII los honorables Consellers qui lavos eren ab cert Concell haguessen provehit que en los dimecres, dijous, divendres e dissabtes de les setmanes Sanctes per reverència de la sancta passió de Jhesu Xrist totes les ffembres bordelleres de la ciutat se enclouguessen dins la Casa de les Egipciaques a les quals o a la maïoral de aquelles per la despensa de les dites bordelleres assignaren la porció la qual lo Correu de la ciutat reebia cascun any en lo hospital d'en Pere Desvilar de la dita ciutat. E ara los dits honorables consellers e cert Concell haien provehit et ordonat que les fembres romanguen en lurs bordells, perço que aqui sien guardades per los capdeguaites, perço volgueren, provehiren e ordonaren que la dite porció romanga a les dites dones egipciaques ab tal perço càrrech que de la dita porció, la qual pren sumes cascun any de VII ll. XI s. sien dats als dits capdeguaites per remuneració dels treballs de la dita guarda cascun any sexanta sis s. E tot lo residuum de la dita porció sie et romanga a les dites Egipciaques axí per ornament del altar de lur casa com en

²⁸⁷ AHCB, Consell de Cent, Registre de deliberacions, 1B-II-1, ff. 172v.-173r. El document és de 1437, la transcripció és a l'Apèndix Documental (Document 37).

*altres necessitats lurs segons es continuat en lo dit libre vuyte de jornades en cartes-LXVIII.*²⁸⁸

Tot i que són més imperceptibles a la documentació també hi havia prostitutes sarraïnes i jueves. L'any 1374 el govern municipal de Barcelona prohibia que cap *juhia pública no gos star dins los murs de la ciutat per rahó de son peccat*. També prohibia que se les acollís: *Item, negun juheu ne altre qualsevol persona de qualque condició sie no la gos acullir en casa sua ne en altre loch de la ciutat faent peccat.*²⁸⁹

6.4 Els carrers vedats, les zones prohibides i els moviments interiors

Afirmava Francesc Eiximenis:

*Mes avant, segons estatuts e privilegis que axí mateix juren, e per bona honestat, **les àvols fembres no deuen estar entre les bones, a esquivar contagi, ans deuen estar en lur deputat loc.***²⁹⁰

En aquest text, i altres, els governs municipals medievals es recolzaren per prohibir a les prostitutes que estiguessin en certs carrers "nobles" de les ciutats. Així evitaven que les prostitutes es barreassin amb les dones privades. Una de les zones referides per l'estudi de Jacques Rossiaud on es desenvolupaven activitats prostibulàries eren els banys públics.²⁹¹

²⁸⁸ *Dietari del Antich Consell Barceloní*. Vol. X (IX-XIII). Barcelona: Henrich i cia. 1893. Document datat el cinc de juliol de 1446.

²⁸⁹ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, XXIV, f. 42v. 1374, maig, 25. Barcelona. (Transcrit a l'Apèndix Documental, Document 11).

²⁹⁰ EIXIMENIS, Francesc: *Doctrina compendiosa*. Barcelona: Editorial Barcino. 1929, p. 80.

²⁹¹ ROSSIAUD, Jacques: *op. cit.*, p. 14.

Figura 2: imatge d'uns banys amb prostitutes. BNF MS Français 289, f. 414v. Le Livre de Valerius Maximus.

Tot i que Barcelona comptava amb aquest equipament, no hem documentat cap ordinació que parli d'aquest fet, apart de la prohibició esmentada d'exercir al carrer del Banys Nous.²⁹²

Trobem nombrosos documents on es prohibeix exercir la prostitució en carrers i portals concrets de la ciutat de Barcelona.²⁹³ Les primeres disposicions són del regnat d'Alfons el Benigne. La més antiga (1328) és un manament del rei al Veguer de Barcelona i el Vallès per a que el Batlle de Barcelona i els seus lloctinents expulsin les prostitutes del carrer del davant de l'hospital dels llebreros.²⁹⁴ El mateix monarca (1333) intervingué per expulsar a les meretrius dels carrers Santa Anna, Canuda, Bot i el portal de la Porta Ferrissa per les queixes dels veïns.²⁹⁵ Els tres carrers estaven prop del bordell de la Volta d'en Torre i el portal entre l'esmentat bordell i el bordell de Viladalls. El mes de juny Alfons el Benigne manà que s'expulssessin a les prostitutes que visquessin entre les dones honestes i que es

²⁹² A Tortosa l'any 1347 s'establí un dia de la setmana per al bany de les dones i homes d'origen jueu i musulmà. Aquests dos dies eren els permesos per als banys de les prostitutes. Com és natural no es permetia anar cap d'aquests dos dies a una dona cristiana als banys: *Item [h]an stablit et ordinat qu·els juheus et les juhies no vagen no gocen anar als banys de la ciutat per banyar-se si no I dia la sepmana, ço és dilluns; ni los sarrahins no sarrahines si no I dia la sepmana, ço és divendres; ni les àvols fembres públiques sino en los dits II dies la sepmana ço és dilluns e de divendres. En los quals dies neguna cristiana no gos anar a banyar als dits banys. Et qui contra les dites coses o algunes daquelles farà o vindrà sàpia que pagarà per cascuna vegada que contra farà o vindrà V sous.* (Transcrit per: BAYERRI Y BERTOMEU, Enrique: *op. cit.*, pp. 318-319.) Hi havia altres disposicions sobre els banys i les prostitutes a diversos furs castellans: POWERS, James F.: "Frontier Municipal Baths and Social Interaction in Thirteenth-Century Spain" *American Historical Review*. Vol. 84, N° 3, (Jun. 1979), pp. 649-667. A Lleida al costat dels banys de Santa Magdalena existia un bordell públic, fet quen o creiem que sigui casual. Veure: LLADONOSA I PUJOL, Josep: *Història de la ciutat de Lleida*. Barcelona: Curial Edicions. 1980, pp. 153-154.

²⁹³ Al Mapa 6 hem situat els carrers on es prohibeix la prsotitució.

²⁹⁴ ACA, Regsitres de Cancelleria 431, ff. 204v.-205r. (1328, agost, 17. Daroca). Transcrit per MUTGÉ VIVES, Josefina: "Documents sobre vida ciutadana i urbanisme a Barcelona durant el regnat d'Alfons el Benigne (1327-1336)" *Miscel·lània de Textos Medievals* 7. Barcelona: CSIC. 1994, p. 269.

²⁹⁵ ACA, Registres de Cancelleria, 462, ff. 135r.-135v. (1333, maig, 30. Montblanc). Transcrit per MUTGÉ VIVES, Josefina: "Documents..." p. 303.

lloguessin els seus immobles.²⁹⁶ El juliol de 1335 els veïns dels carrer Sant Pau es queixaren al monarca i es dictaminà que s'expulguessin a les dones públiques per a que no es barregessin amb les honestes.²⁹⁷

Les primeres disposicions municipals (de l'any 1339) corresponen al mateix carrer de Sant Pau cantonada amb el carrer Robadors.²⁹⁸ S'hi prohibeix l'estada de *tota vil fembra qui sia àvol de són cos* i dels alcavots d'aquestes. Tant les prostitutes com els alcavots han de marxar en deu dies després de la crida.

Un any després (el 30 d'octubre) es prohibia que cap *fembra vil* ni cap mitjancer fos al carrers Cap de Tàpies, Carrer Nou i Carrer dels Tallers.²⁹⁹ Ambdós documents presentats inclouen una clàusula per a que es prohibeixi als veïns llogar cap propietat o honor per a que puguin exercir tant prostitutes com alcavots. Els documents també coincideixen en la multa a pagar qui contradirà el ban: deu sous o deu dies de presó. El mateix dia es prohibeix exercir la prostitució al carrer d'en Roca.³⁰⁰ El ban que es pagaria si s'infringia l'ordre era de vint sous o vint dies de presó. També es pagarien vint sous si algú llogava cases a les prostitutes. Tots aquests carrers són prop del centre més important de prostitució (Viladalls) i prop de la Rambla, on després s'hi ubicaran els bordells.

L'any 1343 es prohibí que tant prostitutes com alcavots estiguessin a la *Villa Nova*.³⁰¹ Aquesta comprenia el monestir de Santa Clara, el pont de Campedrà, diversos albergs particulars i el molí d'en Mayol. S'establia que havien d'abandonar la ciutat en els propers deu

²⁹⁶ ACA, Registres de Cancelleria, 462, f. 143v. (1333, juny, 1. Montblanc). Transcrit per MUTGÉ VIVES, Josefina: "Documents..." p. 304.

²⁹⁷ ACA, Registres de Cancelleria, 472, f. 284r.-284v. (1335, juliol, 9. Barcelona). Transcrit per MUTGÉ VIVES, Josefina: "Documents..." p. 314.

²⁹⁸ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent XIV, f. 32r. (1339, abril, 10 /1339, juliol, 15. Barcelona).

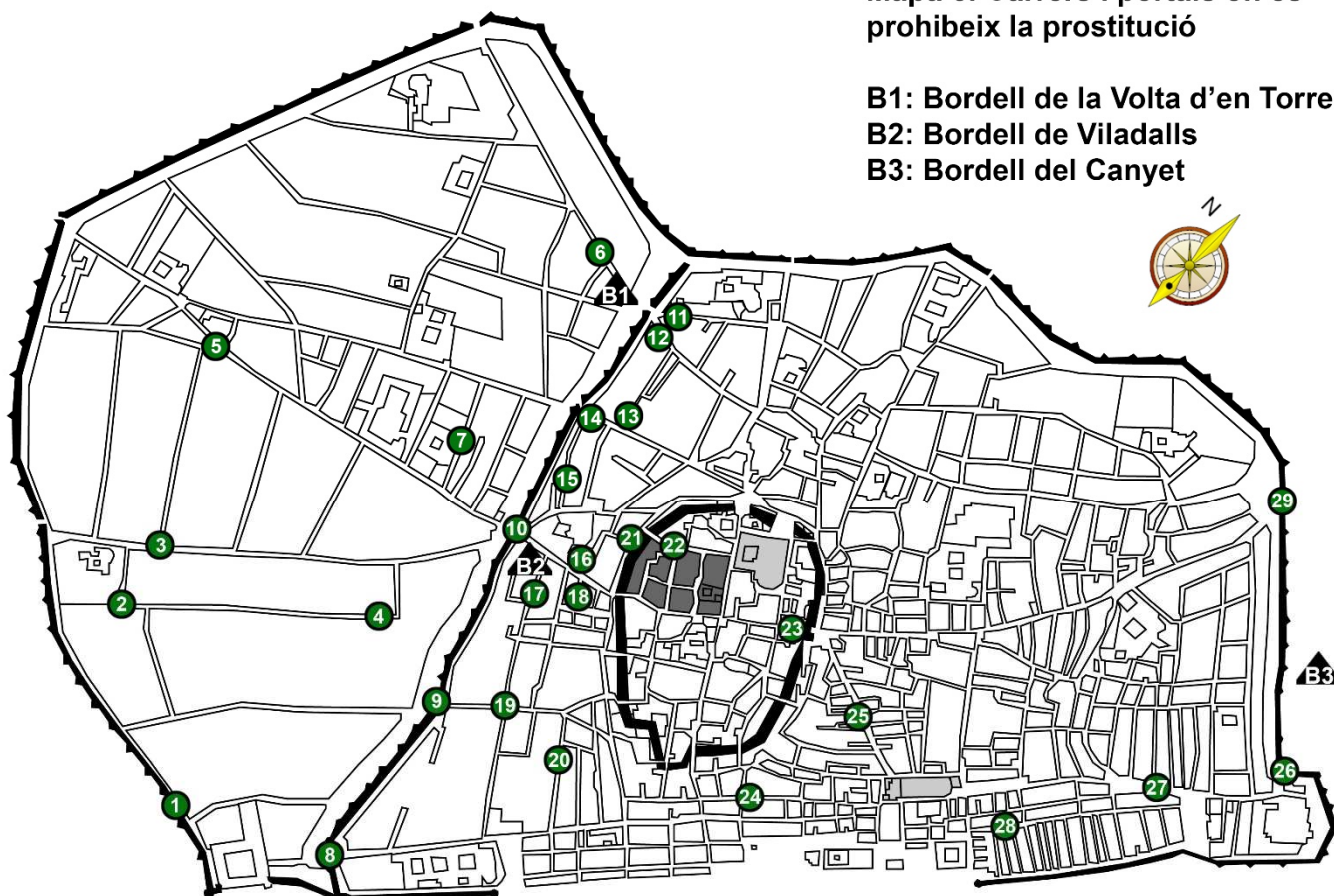
²⁹⁹ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent XV, f. 32v. (1340, octubre, 30. Barcelona).

³⁰⁰ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent XV, f. 44r. (1340, octubre, 30. Barcelona).

³⁰¹ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XVI, f. 42r. (1343, febrer, 26. Barcelona).

Mapa 6: Carrers i portals on es prohibeix la prostitució

B1: Bordell de la Volta d'en Torre
B2: Bordell de Viladalls
B3: Bordell del Canyet

1.- Portal de la Drasana	15.- Carrer d'en Roca
2.- Carrer de les Tàpies	16.- Carrer de Na Quintana
3.- Carrer Sant Pau cantonada amb carrer Robador	17.- Carrer de Viladalls
4.- Carrer Nou	18.- Carrer del Vidre
5.- Carrer Hospital
(Davant de l'Hospital dels Llebrós)	19.- Carrer Escudellers
6.- Carrer Tallers	20.- Carrer dels Còdols
7.- Carrer Jerusalem	21.- Carrer dels Banys Nous
8.- Portal dels Framenors	22.- Carrer de Santa Eulàlia
9.- Portal de Trenta Claus	23.- Carrer de la Cort del Veguer
10.- Portal de la Boqueria	24.- Carrer Ample
11.- Carrer de Santa Anna	25.- Carrer de les Basses de Beseya
12.- Carrer de la Canuda	26.- Portal de Sant Daniel
13.- Carrer del Bot	27.- Rec Comtal
14.- Porta Ferrissa	28.- Ribera
	29.- Portal Nou

Mapa realitzat per Roger Benito Julià

dies. Si no ho feien pagarien vint sous. Al mateix document es prohibia que es llogués qualsevol tipus d'immoble a les prostitutes sota la pena de cinquanta sous. En aquesta zona, a mitjans del segle XV, és on s'hi instal·larà el bordell del Canyet.

L'any 1356 es prohibí que les prostitutes i alcavots estiguessin al carrer de Na Quintana sots ban de 10 sous.³⁰² Les prostitutes que treballaven fora dels bordells a vegades oferien els seus serveis als clients dels hostals i les tavernes. Al mateix document el Consell de Cent prohibí que cap hostaler *gos acullir les dites fembres peccadores a jeure*, sota la pena de vint sous. El document també ens informa que es prohibeix que *negun hostaler ne taverner qui sia dins lo dit carrer no aculla les dites fembres en nangun cas a menjar ne a bouren ne a jeure en casa, de les finestres o terrat de la qual puxen mirar o badar en la carrera pública e encasa dels vehyns e de les persones honestes qui aquí estan*.³⁰³ En aquest fragment es veu com el veïnat actuava moltes vegades com a delator davant de les autoritats.

Al febrer de l'any següent es prohibia que les prostitutes estiguessin al Portal de Sant Daniel, a la plaça dels Fra Menors, prop del rec comtal i a la zona de la Ribera. Qui no ho complís hauria de pagar cinquanta sous o estar-se un dia al costell.³⁰⁴

L'any 1374 el rei Pere el Cerimoniós, prohibí que les dones públiques visquessin al carrer del Vidre i de Rauric, molt a prop del bordell de Viladalls. Aquesta ordre fou ratificada pel seu fill Joan el Caçador.³⁰⁵

³⁰² AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XIX, f. 54v. (1356, abril, 9. Barcelona).

³⁰³ *Ídem*.

³⁰⁴ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XIX, f. 90v. (1357, febrer, 28. Barcelona).

³⁰⁵ ACA, Registres de Cancelleria, 1845, f. 39v. (1390, febrer, 25. Barcelona). Transcrit per VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria: *Les barcelonines...* p. 157-158. Coneixem l'ordre del rei Pere el Cerimoniós perquè està inserida a la ratificació del seu fill.

El germà de Joan el Caçador, el rei Martí l'Humà, restringí (1397) a les dones públiques que es barregessin amb les dones honestes a la Volta d'en Lladernosa, també anomenada Volta d'en Rosar.³⁰⁶

La lloctinent i esposa del rei Alfons el Magnànim, la reina Maria de Castella, lluità fervorosament contra la prostitució exercida fora del bordell. L'any 1433 prohibí llogar habitacions a prostitutes als carrers dels Banys Nous, al Portal de la Boqueria i a la casa d'Antoni Cases.³⁰⁷ Un any després, el 19 de gener, ordenà que es prenguessin mesures contra les dones públiques que vivien als carrer d'en Porta i Jerusalem.³⁰⁸

Tres mesos després, el Consell de Cent prohibí l'estada de les dones públiques entre el Portal Nou i el Portal de la Boqueria. Aquesta prohibició incloïa els carrers: [...] *avant vora lo mur fins al portal de la Ferrarra al dels Frares Menors. E del sit dit Portal devellant a vant per lo Carrer d'en Relat fins al cantó dels Banys Nous mentant per lo carrer de la Boravia fins al dit portal de la Boqueria fins³⁰⁹ al dit Santa Eulàlia o en lo carrer d'en Maseguer [...].³¹⁰ El ban estipulava que si es trobava cap prostituta dins d'aquests límits es pagarien cent sous, tot i que tingués una casa llogada. La raó que s'esgrimí fou molt clara ja que *lo bordell de Viladalls e el bordell de la Volta d'en Torre on tal fembra viu e ha acostumat de estar.*³¹¹*

L'octubre de 1436 el Veguer de Barcelona, Guillem de Santcliment, i el Batlle, Mateu des Vall, restringiren l'estada a diverses zones de la ciutat:

³⁰⁶ ACA, Registres de Cancelleria, 2111, f. 5v. (1397, juny, 4. Barcelona). No hem localitzat la ubicació del carrer.

³⁰⁷ No coneixem la ubicació d'aquesta casa. ACA, Registres de Cancelleria 3125, f. 63r. (1433, desembre, 15. Barcelona). cit.at per CCandiG, p. 583.

³⁰⁸ ACA, Registres de Cancelleria 3125, f. 108r. (1434, gener, 19. Barcelona). cit.at per CCandiG, p. 584.

³⁰⁹ Segueix *al dit portal de la Boqueria* ratllat.

³¹⁰ AHCB, Consell de Cent, registre d'ordinacions, 1B-IV-6, f. 19r. (1434, març, 20. Barcelona).

³¹¹ Ídem.

Del portal de la Boqueria al de Santa Eulàlia davallant o avant vora lo mur fins al portal Derasanés als dels Frares Menors.

E del ésser dit Portal devallant o avant per lo carrer Ample fins al cantó del carrer d'en Simó Oller.

E del dit cantó o carrer muntant o en avant per lo de la Reina.

E carrer d'en Relat fins al cantó dels Banyes Nous, muntant per lo carrer de la Boqueria, fins al dit Portal de la Boqueria al de Santa Eulàlia o en lo carrer d'en Masseguer o en lo carrer travesser [...] ³¹².

Tots els carrers eren a prop del bordell de Viladalls. La multa per incompliment era de cent sous. El mateix Veguer i el Batlle Mateu Desplà feren prohibir (1437) que qualsevol meuca visqués al carrer de les Basses de Bessella. Qui ho incomplís pagaria de multa cent sous. Al mateix document també es prohibia el lloguer d'albergs i cases per fer lo dit quest.³¹³ La raó que es dona és la de que per viure les prostitutes ja tenen els bordells de Viladalls i de la Volta d'en Torre. Vint anys després, en un document molt semblant, es tornava a prohibir que les dones públiques visquessin al mateix carrer. Els càstigs eren els mateixos.

L'any 1451 el Consell de Cent ordenà que s'expulsessin a les prostitutes que vivien entre els portals de Trenta Claus i dels Frares Menors.³¹⁴ Sembla ser que l'ordre no prosperà i dos anys després es deliberà que es permetés viure *algunes fembres àvols e públiques, e aquells qui tenien cases e orts de la dita placeta*³¹⁵ fins al dit Portal de XXX Claus.³¹⁶

A partir del 1475, localitzem prohibicions genèriques per a que les prostitutes no puguin romandre ni treballar als carrers de la ciutat. L'actuació era clara: *les dites fembres sien forçades de anar als lochs*

³¹² AHCB, Consell de Cent, registre d'ordinacions, 1B-IV-6, f. 65r. (1436, octubre, 4. Barcelona). Existeix un document molt semblant a AHCB, Consellers, 1C-V-13/1, f. 6.1. copiat en lletra moderna (1434, març, 20. Barcelona).

³¹³ AHCB, Consell de Cent, registre d'ordinacions, 1B-IV-6, f. 68v. (1437, març, 8. Barcelona).

³¹⁴ AHCB, Consell de Cent, registre de Deliberacions, 1B-II-6, f. 145v. (1451, setembre, 2. Barcelona).

³¹⁵ La placeta fa referència a la que hi havia davant del Portal dels Frares Menors.

³¹⁶ AHCB, Consell de Cent, registre de Deliberacions, 1B-II-8, f. 108v. (1453, juliol, 3. Barcelona).

a elles pertanyents.³¹⁷ Un dels altres llocs on actuaven les prostitutes eren els hostals. El Consell de Cent reordenà l'ofici dels hostalers i la seva confraria, dedicada al la Mare de Déu d'agost i Sant Marta, el vint de juliol de 1502.³¹⁸ En aquest redreç es fan referència a alguns dels delictes i abusos que es cometien als hostals de la ciutat: es jugava a daus, es robava als clients i no s'hi podien *acullir dones qui deshonestament, vinguent dormir o practicar ab hòmens*, sota pena de tancament de l'hostal.³¹⁹ En el mateix document es dona potestat a fer intervencions directes als oficials de la ciutat i tancar els hostals que no seguissin les ordinacions publicades.

Sabem d'altres llocs on exercien les prostitutes pel registre d'alcajots.³²⁰ Veiem el quadre següent:

Quadre 8: prostitutes que treballen fora del bordell (segons dades de AHCB, Consell de cent, registre d'ordinacions especials, 1B-V-12 i altres sèries)	
<u>NOM DE LA PROSTITUTA</u>	<u>CARRER O LLOC ON ESTÀ</u>
Coia	Prop dels Framenors
Jacmeta	Darrera la Volta d'en Torre
Caterina	Prop de la Volta d'en Torre
Maria Bernat	Està a les Basses de Beseya
Maria Rodrigues	Està al Portal de la Drassana
Giumar	Sol estar al carrer d'en Girasol
Isabel Rodríguez	Està entre mur i mur
Violant	Cantonera

³¹⁷ AHCB, Consell de Cent, registre de Deliberacions, 1B-II-22, f. 150v-152r. (1475, febrer, 15. Barcelona).

³¹⁸ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-12, f. 82r. (1502, juliol, 20. Barcelona).

³¹⁹ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-12, f. 82r. (1502, juliol, 20. Barcelona).

³²⁰ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Especials, 1B-V-12. Aquest registre conté les crides fetes contra els alcajots de la ciutat de Barcelona.

Isabel d'Estrada	Estava al mur
Anthonia Grau	Estava al mur
Violant	Estava al mur
Dolsina	Entre mur i mur
Catharina	Posa en l'hostal petit d'en Muntserrat
Lufрасina <i>la monge</i>	Està entre mur i mur
Margoy <i>la roya</i>	Està al mur de la Drassana
Margarida	Estava al carrer de Sant Pau
Caterina de Neus	Està al mur de la Boqueria
Alianor Agustina	Està al carrer d'en Robador
Johana	Està al carrer d'en Rocha
Maria de Bonilla	Està entre mur i mur
Isabel	Està al Carrer d'en Rocha
Isabel	Està entre mur i mur i al Portal de Trenta Claus
Sa muller	Està al Carrer Nou
Ffrancina	Està entre mur i mur i al mur de la Boqueria
Ffrancina <i>la morisca</i>	Entre mur i mur, al protal de Trenta Claus i al Portal de Drassana
Caterina Sorrera	Està entre mur i mur i al mur de la Porta Ferissa
Elienor	Està al carrer Jerusalem
Aldonça	Està entre mur i mur i al mur de la Porta Ferissa
Caterina	Està al carrer Jerusalem
Llur filla i altres	Estan prop lo Carme
Isabel Olivera	És al carrer de Jerusalem
Maria	Dins lo Portal de Trenta Claus
La filla de Mauela, pescatera (Sa filla)	Està al carrer d'en Camaroques

Isabel i la seva filla	Estaven davant del dormidor dels Frares Menors
Caterina	Està a la Placeta de la Drassana
La filla de Catherina la moriscada (Sa filla)	Està al Carrer de Sant Pau
Isabell	Està entre mur i mur
Catharina	Està entre mur i mur

Si observem les dades del quadre precedent, la majoria de dones públiques de fora del bordell treballaven prop dels murs i dels portals. Aquests dos espais eren lloc de reunió i d'entrada dels rodamóns i viatgers. Tres de les prostitutes les localitzem prop de dos monestirs (els Frares Menors i el monestir del Carme). Onze de les prostitutes les localitzem a carrers concrets.³²¹ La majoria d'aquests carrers es trobaven prop dels bordells de Viladalls o de la Volta d'en Torre.

Coneixem les possessions d'algunes de les prostitutes que treballaven en cases de particulars gràcies al registre d'entrades malalts de l'Hospital de la Santa Creu. Caterina la valenciana per exemple portava diversos objectes de la seva cambra a casa de mossèn Crespà: *Primo un lit ab marffaga e posts e matalaff e travaser tot nou. Item un parell de lamberles. Item una fflasada e un parell de coxins de ffluxell. Item un parell de tovalolas. Item un parell de tapins nous.* Destaca finalment: *Item un retaula de madona.*³²² Un altre exemple és el de Francisca la toledana. Aquesta ingressà el 1479 i portava a més d'un matalàs *de tela blanca bo* i altres tipus de teles i llençols diversos objectes de valor o de cert luxe: *Item mes un drap de pingall de la istoria de Jerusalem [...] Item mes una turquesa dor ab la pedra blava [...] es en un cofret patit.*³²³

³²¹ Veure Mapa 6.

³²² AHSCSP, Llibre d'entrades, AH 2, f. 154r. El document és del 20 de juliol de 1478. La prostituta morí el dia 30 del mateix mes.

³²³ AHSCSP, Llibre d'entrades, AH 2, f. 173r. EL document és del 15 de maig de 1479.

És força freqüent que les prostitutes aprofitessin les zones deshabitades de la ciutat per a instal·lar-s'hi. Això és un fet força freqüent a finals segle XIV quan els bordells no estaven plenament instituïts. El primer moviment intern de les prostitutes barcelonines es produí a l'any 1363.³²⁴ L'infant Joan, futur rei Joan el Caçador, ordenà al Veguer de la ciutat que fes tapiar unes cases abandonades prop del monestir dels Dominics. Aquestes cases s'havien abandonat pels efectes de la pesta negra a la ciutat i, aprofitant l'avinentesa, s'hi havien afincat prostitutes i alcavots. El document descriu gràficament la situació i l'actitud dels veïns:

Et quod peius est, tam mulieres publice quam pedisete et serue palam et publice, die noctuque intrant in dictum diuerticulum ibique questiem suorum corporum exercent cum viris ribaldis lenonibus ac satellitibus, ex quibus rixe et alia grauia inter ipsos et alitos etiam honeste inde transeuntes conmiuntur indiferenter.

El document inclou una crida inserida on s'especifica la situació dels carrers i els propietaris de les cases ocupades:

Mana l'onrat en Johan Terré, sotsueger e lochtinent de Veguer de Barcelona, comissari per lo senyor infant en Johan, primogenit e governador general dels regnes e terres del senyor Rey a aço deputat, de consell del discret en Francesch Lena, assident seu en aquestes cosses. Als hereus d'en Pere Tarrach e d'en Guillem Agosti ca enrera, que dins spai de X dies primer vinents hajen fets tancar los portals de les cases que han en lo carreró vulgarment appellat la Volta d'en Queral, de portes de fust o de pedra o rajoles ab calç, sots pena de mil sous Barcinone, al fisch del dit senyor infant applicadors. En altra manera, passats los dits X dies, lo dit lochtinent hauria d'ells la dita pena e no res menys farà tancar los dits portals a lurs messions.

L'any 1396 passà una situació semblant al Call Major de Barcelona: el rei Joan el Caçador manà foragitar les prostitutes que

³²⁴ AHCB, Consell de Cent, 1B IX Lletres reials originals, anys 1362-1364, s. f. El document fou transcrit per LÓPEZ DE MENESES, Amada: *Documentos acerca de la peste negra en los dominios de la Corona de Aragón*, Zaragoza: Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón, Vol. VII (Zaragoza, 1953-1955), p. 428-431. El document és del 16 d'octubre de 1363.

s'havien establert al Call Major després de l'atac de 1391 al barri jueu. El document estableix que les dones públiques no podien viure en un clos emmurallat segons la llei, fent referència a la Cort de Montsó de 1363. L'ocupació de calls per part de prostitutes es va produir també a València i a Perpinyà.³²⁵

6.5 Esclavitud i prostitució

El binomi entre esclavitud i prostitució es pot resseguir a partir de certes normatives promulgades per les autoritats de la ciutat de Barcelona. No són regulacions singulars, ja que es donaren a altres ciutats medievals i en èpoques pretèrites. Recordem, per exemple, el precedent bizantí que prohibia que els amos obliguessin a les seves esclaves a prostituir-se.

A la Barcelona dels segles XIV i XV els esclaus eren l'estament més baix de la piràmide social. Se'ls podia utilitzar com treballadors domèstics, nodrisses o bé com a instructors de fills d'estaments benestants. El Consell de Cent justificava el gran augment del nombre d'esclaus a finals del segle XIV degut a una falta de mà d'obra que treballa en feines millor pagades:

Certa cosa és que per defalliment o falta de companyes nostrades, qui no volen star ab senyors ne aprendre officis, desitjants més star per studis, o pedagochs, o dides, o companyones, per rahó con haien pus folgadamente e prenen majors soldades, ha convengut

³²⁵ Per a Barcelona: ACA, Registres de Cancelleria 2025, f. 35r. 1396, maig, 6. Torroella de Montgrí. Publicat per VINYOLÉS I VIDAL, Teresa Maria: *Les barcelonines...*, p. 177; veure transcripció al Document 21 de l'Apèndix Documental. Aquesta ocupació dels calls per les prostitutes també es donà a València on també es foragità a les prostitutes dos anys abans (1394): *Item con fos proposit al present consell que en algunes partides de la dita ciutat e senyaladement de la ça enrere jueria estauen e habitauen diverses fembres peccadrius publiques, en gran escandel de molts e de moltes, especialment dels vehinats [...]* Publicat per DANVILA, Francisco: "El robo de la judería de Valencia 1391" *Boletín de la Real Academia de la Historia*. Tom 8, 1886, p. 33. Hem documentat una situació semblant a Perpinyà després de l'expulsió dels jueus de la ciutat (1494), on s'ordena que les prostitutes s'estableixin al call de la ciutat. ACA, Registres de Cancelleria 3610, f. 318r: [...] *quant a les cases del call que dien vos donaven cent y sexanta lliures de renda cascun any y que servissen y fossen dedicades per a estar les dones del publich.* (Document datat el 1494, abril, 10. Medina del Campo).

*de poch temps ençà als habitants de Bachinona, així ciutadans honrats com dones vídues d'estament, com encara als menestrals e persones qui han, l'hauran de comprar e haver sclaus o esclaves de diverses nacions.*³²⁶

Al document podem veure els maldecaps que causen els esclaus a la ciutat:

*Los quals, així com a persones brutes e voluptuoses, hans sembrats en la dita ciutat molts e diverses vicis, que havien acostumats stant ja en lurs terres hon vivien voluptuosament, e siguent lur vida bestial, així com són: laponies, embriagueses, luxúries, alcavoteries, ladrocinis, metzines o molts altres crims enormes, dels quals abans d'aquest temps era quítia aquesta ciutat.*³²⁷

Les lleis medievals castigaven a les esclaves que mantenien relacions sexuals no permeses pel seu amo.³²⁸ Una de les conjuntures més recurrents a la ciutat de Barcelona era la prostituta-esclava tot i que es donava a altres zones.³²⁹

³²⁶ AHCB, Consellers, 1C-V-13/10, f. 3r. (El document el podem datar entre els anys 1390 i 1400. Existeix un estudi dels contractes de lactància de les esclaves realitzat per HERNANDO i DELGADO, Josep: "L'alimentació làctia dels nadons durant el segle XIV. Les nodrisses o dides a Barcelona, 1295-1400" *Estudis històrics i documents dels Arxius de Protocols*, vol. XIV. Col·legi de Notaris de Barcelona. Barcelona, 1996, pp. 39-157.

³²⁷ AHCB, Consellers, 1C-V-13/10, f. 3r. (~ 1400).

³²⁸ Són diverses les compilacions: als *Furs de València*, vol. V, p. 109-112, (Edició de Germà Colón i Arcadi García, Barcelona: Editorial Barcino. 1990) es dóna el supòsit de si un cristià té un fill amb una sarraïna esclava, les esclaves que copulaven amb escuders i mossos, entre altres casos.

³²⁹ Localitzem prohibicions municipals a Igualada (SEGURA, Joan: *Història...*, p. 214; 1420, desembre, 13. Igualada). També es persegueix a les esclaves concubines (p. 215); a Berga trobem l'any 1421 el mercader berguedà Bernat Parera fa testament i en aquest allibera la seva esclava Clara, no sense algunes condicions. La primera condició és que l'esclava ha de treballar un any per a l'hereva del testador i que aquesta li ha de donar vestit i roba de casa, en concret, un parell de llençols i un parell de mantes o bé el seu preu equivalent, 50 sous. La segona condició és que l'esclava no es pot prostituir ja que en cas que ho faci, l'alliberament quedarà sense efecte (SANTANDREU I SOLER, Mª Dolores: *La vila de Berga a l'Edat Mitjana. La família dels Berga*. Volum I. Tesi doctoral dirigida pel Dr. Manuel Riu i Riu. 2006, p. 322); a Mallorca es pagaven deu lliures per tenir una esclava treballant al bordell, segons les ordinacions del governador Ramon d'Abella (1393), publicades per PONS, Antoni: *Constitucions e ordenacions del regne de Mallorca (Segles XIII-XV)* Palma: Estampa Guasp. 1932; a la ciutat de Girona es multava amb 1000 sous als amos que obligaven a prostituir a les seves esclaves veure CLARA RESPLANDIS, Josep: *op. cit.* p. 144.

Les esclaves barcelonines que es prostituïen eren perseguides pel Consell de Cent. Sembla que la raó principal de que es prostituís una esclava era pagar-se la seva redempció anomenada *talla*.³³⁰

El primer document referent a aquest pagament, a la ciutat de Barcelona que localitzem és de l'any 1397.³³¹ La reina Maria de Luna, esposa del rei Martí l'Humà, prohibí que els amos explotessin sexualment a les seves esclaves per a que aquestes es paguessin la llibertat. El document és molt incisiu. La raó principal d'aquest fet és *lur insaciable ambició e damnada avarícia donen lurs esclaves a talla*. Els amos de les esclaves *les lexen abandonament usar del dit peccat sens talla e aquell trahen quest o guan per lo qual han les dites persones donar loch a les dites esclaves e lo dit principat los sostenen*. El càstig per a l'incompliment de la prohibició era una multa de cent sous.

L'ordre de la reina Maria de Luna fou reiterada pel rei Ferran d'Antequera a la Cort de Barcelona de 1413 però en un altre àmbit: el dels hostals.³³² El rei relaciona als hostalers i les esclaves que treballen als hostals *abandonades a ús, e a peccat de carnalitat ab los caminants*. La pena per incomplir la Constitució era de vint florins per a l'hostaler i per a la dona un càstig físic: *correga la vila hon lo dit hostel serà públicament ab açots*.

L'any 1414 el Consell de Cent generà tres documents sobre esclaves que es prostitueixen per pagar-se la talla referits a la ciutat de Barcelona. Aquest fet es deu al capítol de la Cort de Barcelona abans esmentat. El primer, del març de 1414,³³³ és una ordre directa dels Consellers de la ciutat: Francesc Bruguers, Lluís de Gualbes, Joan

³³⁰ Pel tema del pagament de les talles o manumissions veure MUTGÉ VIVES, Josefina: "Les ordinacions de Barcelona sobre els esclaus" AADD: *De l'esclavitud a la llibertat: esclaus i lliberts a l'edat mitjana*. Barcelona: CSIC. 2000, pp. 246-264.

³³¹ AHCB, Consell de Cent, Registre d'ordinacions especials 1B-V-13, f. 31v-32r. (1397, març, 14. Barcelona). Les cites posteriors són del mateix document.

³³² CCAT Ll. IX, Tit. VIII, Cap. XXXIII.

³³³ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, XXIX, f. 1r. 1414, març, 26. Barcelona. Transcripció a l'Apèndix Documental (Document 30).

Savasses, Pere de Santcliment i Galceran Dusay. Aquests havien rebut queixes de que hi havia esclaves que es prostituïen a la ciutat. El document conclou que serien empresonades les esclaves que serien enxampades. El segon document és del set de juliol. Aquí es presenta a les esclaves com a víctimes de les talles desmesurades exigides pels seus amos: *les esclaves qui per lurs senyors o dones són dades o atorgades a grans o desmodades talles, com les dites esclaves per tal que pusquen pagar les dites talles abandonen lurs cossors a lur peccat de carnalitat per traure'n quest o guany.*³³⁴ El càstig era de trenta sous o trenta dies de presó per a l'esclava detinguda. Si la mateixa esclava era enxampada de nou seria castigada *en pena o ban de ésser assotada per la dita ciutat sens alcuna gràcia o remissió*. L'últim document és del registre d'ordinacions. Aquest fou pregonat el 14 de juliol i és semblant a l'anterior.³³⁵

Posteriorment, l'any 1433, es renovaren les ordinacions sobre esclaves que es prostituïen. El document no presenta cap novetat i addueix els mateixos arguments que els anteriors: les talles desmesurades.

Les esclaves també es prostituïen en llocs força inhòspits. Per exemple, Carreras Candi cità un procés de 1454 de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona on a un hort del monestir de Sant Pau del Camp: *fins les esclaves negres hi feien bordell.*³³⁶ Era un bon lloc per exercir la prostitució ja que quedava molt apartat de la ciutat.

³³⁴ AHCB, Consell de Cent, registre d'ordinacions especials, 1B-V-13, f. 1r. (1414, juliol, 7. Barcelona). Hi ha un trasllat idèntic al foli 2r, amb data de 1414, juliol, 7. Barcelona.

³³⁵ AHCB, Consell de Cent, registre d'ordinacions, 1B-IV-4, f. 5v. (1414, juliol 14. Barcelona).

³³⁶ CCandiG, p. 898, n. 2413.

6.6 Els oficials i la prostitució

Com ja hem esmentat, no hem documentat cap oficial específic que vetllés pel bon funcionament del món prostibulari barceloní. Això no vol dir que els oficials no es relacionessin amb les prostitutes i de vegades hi haguessin conflictes.

Francesc Eiximenis ens presenta una visió força negativa dels oficials:

*Dic-vos, doncs, que la primera abominació és que'ls dits oficials no tant solament no esquiven ne castiguen los peccats, frauds, engans e altres mals, ans per haver diners los nodexen e'ls mantenen contra propri e exprés sacrament, en gran offensa de Déu, en difamació de la senyoria temporal, en dan e destrucció de la cosa pública e en dampnació de lurs ànimes.*³³⁷

Al *Llibre de Tres* es relacionava els oficials i els alcavots ja que els primers protegien als segons: *Tres coses fan bon oficial: que no sia corruptut e fassa justícia al gran e menut e d'alcavots no fassa scut.*³³⁸

A la ciutat de Barcelona els oficials encarregats de mantenir l'ordre eren els caps de guaita i manaven a un cos d'ordre inferior: els saigs.

L'any 1345 el Consell de Cent prohibí que els saigs fossin alcavots ni tinguessin prostitutes al seu servei:

*Dels saigs que no tenguen fembra pública.
Item qye negun saig qui haia muller no gos ésser alcavot ne tenir fembra pública ne altre.*³³⁹

El càstig era la pèrdua del seu ofici i ésser assotat: *E qui contrafarà perdrà tots temps l'offici e serà escobat sens tota mercè.*³⁴⁰

³³⁷ EIXIMENIS, Francesc: *Doctrina...*, p. 80.

³³⁸ RIQUER, Martí de (ed.): *op. cit.*, p. 35.

³³⁹ AHCB, Consell de Cent, *Llibre del Consell XVII*, f. 19r. 1345, novembre, 30. Barcelona. (Document 8 de l'Apèndix Documental).

³⁴⁰ Ídem.

Els anys 1356 i 1357 el Consell de Cent repetí la crida contra els oficials que mantinguessin prostitutes a la ciutat.³⁴¹ El càstig era el mateix que l'any 1345.

No és casual, veient els documents precedents, que el rei Joan el Caçador regulés les relacions –l'any 1388– entre oficials reials i prostitutes. L'epígraf més important és el primer on es prohibeix que els oficials reials mantinguessin prostitutes al bordell:

Que nengú de la casa del senyor rei gos tenir fembra en lo bordell.

Per esquivar peccats e vicis mals los quals se pertanyen mills guardar a la reyal magestat que a altres persones, e per clar e bon eximpli, a nostres servidors és sotmeses: volem e ordinam que tot hom, de qualque condició sia, o estament qui de nostra casa de la reyna e de tots nostres infants seran no gosen tenir fembra o fembres en bordell: e siu fan que de present sien dampnats de carta de ració e sien foragitats de nostra casa e mercè, e de dita reyna, e infants donant poder als escrivans de ració de casa nostra. De la reyna e dels dits infants e, amamt-los expressament que de present que sapien algú o alguns qui fembre en lo dit bordell tindran que·ls hagen per ras de la dita carta de ració sens esperar altre manament nostre e de la dita reyna e infants.³⁴²

L'ordre es repetí per als escrivans de ració del rei i dels altres membres de la casa reial.

També es decretà l'ordre a la inversa, que cap prostituta tingués com a client cap oficial de la Cort Reial:

Que les fembres públiques no gosen tenir per amics hòmens qui sien de casa del dit senyor.

Encara volem e ordonam que el dit algutzir de continent diga a alguns de son offici que facen manament a totes les fembres públiques que d'ací avant no tenguen per amics hòmens qui sien de casa nostra ne de la dita reyna ne de nostres infants i e siu fan e nou denunciien que hagen a corerer la vila açotan e après que sien exellades de tots

³⁴¹ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, XIX, f. 76v. (1356, desembre, 14. Barcelona); AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XX, f. 17v. (1357, desembre, 19. Barcelona).

³⁴² ACA, Col·lecció de Manuscrits 27, f. 179v. Publicat al CODOIN VI, p. 392. 1388, febrer, 17. Barcelona. Veure transcripció al document 16 de l'Apèndix documental.

*nostres regnes e terres. E semblantment no haje a fer denunciar si algún de casa nostra e de la dita reyna e infans tindran alguna de les dites fembres. E si·ls dits hostalers no ho denunciem que sien encorreguts en la dita pena o que paguen mil sous a la cort sens tota mercè.*³⁴³

Finalment també es prohibí als oficials reials jaure o menjar als bordells:

*Item, que no gosen participar contínuament axí en menjar, com en jaura en los bordells ne en los hostals de aquells sots encorrimment de les dites penes.*³⁴⁴

6.7 Càstigs contra les prostitutes de fora del bordell

Les prostitutes que eren enxampades treballant fora del bordell, al carrer o en un hostal eren castigades durament.³⁴⁵ El Consell de Cent castigava amb cent sous a l'hostaler que acollís prostitutes al seu hostal:

Dissapte a XVI de decembre del any MCCCCLXXV foren fetes e publicades per a ciutat de Barchelona les ordinacions següents:

Ara hoiats tot hom generalment de part dels honorables mossen Pere Despla, sotsveguer e regent la vegueria de per absència de de mossèn Iohan Benet Terre, cavaller, regent la dita vegueria, e de mossèn Andreu de Marles, batle, e den Francesch Colomer, mostaçaff de la ciutat de Barcelona, ço es de quesqu d'ells tam com toque a se juredicció.

[...]

Item, ordenaren los dits consellers e promens següents la disposició de les constitucions de Cathalunya,³⁴⁶ les coses següents disposants. Ordonaren que alguna persona dessus dita qui tendra hostal no gos tenir ne permetre en aquell algun joch de gersqua o altre joch de daus, sinó de taules, ne permetre en apartments per ells o per altres fets o fahedors ne jochs partits ne acullir dones qui deshonestament vinguin dormir o pratiquar ab homens. E qui

³⁴³ Ídem p. 394.

³⁴⁴ Ídem p. 394.

³⁴⁵ AHCB, Documentació corporativa gremial B/32, s. f. (1475, desembre, 16. Barcelona).

³⁴⁶ Segurament es refereix a la promulgada per Pere el Cerimoniós a Lleida de l'any 1375.

contrafarà ultra les penes en dites constitucions statuide incorreguen en la infracció del dit jurament e en lo dit ban de cent solds.

Sant Vicent Ferrer reflectí aquesta duresa als seus sermons:

E axí fets statut, après una crida, que deguna fembra pública o putana notòria no gos estar fora lo bordell comú, sots pena que sie açotada.³⁴⁷ [...] putana no estigue en casa de degú, mas que vaje al bordell apartat a la hun cap de la vila, si viure volrà en lo peccat.³⁴⁸ [...] Axí mateix de putanes, que no estiguen per los carrers o cantonades o ostals, que·l frare o hom que té muller, que no haurà cura de allò, ella lo tire, e ach! Ve'l-vos que cau.³⁴⁹

La primera ordinació per a que no treballessin fora del bordell de Viladalls és del segon terç del segle XIV.³⁵⁰ Posteriorment s'emetien diverses ordres per a que les dones públiques no treballessin fora del bordell, l'òrgan de control sexual legalitzat.

Un altre exemple característic el localitzem l'any 1421 al registre d'ordinacions de la ciutat. Es prohibia que *de que daqui avant alguna fembra pública o de àvol forma no gos logar alberch o altra habitació fora los carrers de Viladalls e deua guyndar en lo qual carrer deua guyndar lux lo carrer de Viladalls*. El càstig era força exemplar: 30 sous i 30 dies de presó. Al mateix document es prohibia que les dones públiques mengessin o beguessin fora de Viladalls i els seus entorns sota la mateixa multa.³⁵¹

L'any 1434 es prohibia llogar habitació a les fembres bordelleres, ja fora dels dos bordells: Viladalls i la Volta d'en Torre. Si s'incomplia es pagarien deu lliures de ban.³⁵² Un altre exemple el localitzem tres

³⁴⁷ SSVF, III, p. 112.

³⁴⁸ SSVF, III, p. 226.

³⁴⁹ SSVF, VI, p. 164.

³⁵⁰ Concretament de 1367: AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, XXIII, f. 21r. (1367, desembre, 29. Barcelona). Publicat per VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria: *Les barcelonines...*, p. 132.

³⁵¹ AHCB, Consell de Cent. Registre d'ordinacions ciutat de Barcelona, 1B-IV-4, f. 12v. (1421, agost, 23. Barcelona).

³⁵² AHCB, Consell de Cent. Registre d'ordinacions ciutat de Barcelona, 1B-IV-6, f. 19r. (1434, març, 20. Barcelona).

anys després, quan el regent de la Vegueria de la ciutat de Barcelona, Ramon Desplà, ordenà que es fes efectiva l'ordre dels consellers per a que les prostitutes romanguessin als bordells.³⁵³

La pena variava si la prostituta era jueva. Al document ja citat de 1374 sobre les prostitutes jueves i qui les acollís la pena era física: *E qui contra res daçò farà, serà scobat o scobada ab grans asots per los lochs acostumats de la ciutat.*³⁵⁴

El que no coneixem és quin càstig s'imposava, o no, a les prostitutes que treballaven per a un alcavot. Gràcies al registre de crides contra els alcavots coneixem la pena que s'imposava al mitjancer però no s'esmenta si es castigava a la prostituta.

L'any 1490 el Consell de Cent publicà unes ordinacions que resumeixen totes les conductes deshonestes dels habitants de la ciutat. Són la culminació d'anys de regulacions i prohibicions. El document justifica les prohibicions degut a les pestes i epidèmies que són un càstig d'origen diví:

*Com sia cert e manifest que les punicions e flagells los quals per la providència divina, son donats e tramesos als pobles e singularment les epidemias e pestilencias e morteldats vinguen per los peccats comesos en gran offensa de la sua divinal Maiestat.*³⁵⁵

Es condemnaren els blasfemadors, els joc i els jugadors, els qui tenien casa de joc, els qui tenien amants (*amiga o concubina*), els alcavots i els assaltants a monestirs. Els qui infringissin aquests bans serien assotats o condemnats a penes de presó (*d'estar C dies en la presó a pa e aygua*). Les prostitutes que treballen fora del bordell tenien el mateix càstig però podien anar a raure als dos bordells oficials:

³⁵³ AHCB, Consell de Cent, Registre de deliberacions, 1B-II-1, f. 175r. (1437, abril, 18. Barcelona).

³⁵⁴ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, XXIV, f. 42v. 1374, maig, 25. Barcelona; Veure Document 11 de l'Apèndix Documental.

³⁵⁵ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-11, f.114v. (1490, juny, 3. Barcelona).

*Item, ordonaren los dits Consellers e prohomens que d'ací avant no sia lícit o permés a qualsevol fembres fahents o vivents del quest publich star o habitar en la present ciutat, usant lo dit quest sino en los bordells de Viladalls, de la Volta d'En Torra o en altres lochs per ordinacions de la dita ciutat en habitar tals fembres permesos o destinats sots pena de ésser assotades o d'altre pena aconeguda dels dits consellers.*³⁵⁶

Aquest document reflexa un canvi de mentalitat ja que fins al moment a les prostitutes no se les havia punit físicament i no se les havia culpat de desastres naturals ocorreguts a la ciutat.

6.8 Petits retalls sobre la vida de les prostitutes

L'existència de prostitutes en certs carrers de la ciutat ocasionava conflictes veïnals. Aquests conflictes moltes vegades eren denunciats i recollits en processos. Els veïns solien denunciar a les dones que exercien el sexe remunerat ja que això donava "mala fama" al carrer o bé perquè era una zona prohibida per a les prostitutes. Tractarem algunes d'aquestes vides fragmentades de prostitutes que treballaven al marge de la legalitat.

6.8.1 Sor Agnès del carrer de davant l'hospital del llebrosos

Un dels casos més significatius és el de sor Agnès³⁵⁷ una dona dedicada la vida contemplativa. Aquesta vivia prop del carrer del hospital dels llebrosos de la ciutat. Agnès es queixà al monarca Alfons el Benigne per a que expulsés als *homines et mulieres viles* que vivien al seu carrer ja que la pertorbaven amb bregues i aldarulls. El rei instà

³⁵⁶ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-11, f. 116r. (1490, juny, 3. Barcelona).

³⁵⁷ ACA, Registres de Cancelleria, 430, f. 87r. (1328, novembre, 5. La Bisbal). Publicat per MUTGÉ VIVES, Josefina: *Documents...*, p. 273.

al batlle de la ciutat que expulsés a tota la gent immunda que vivia al carrer per a que no interferissin en l'oració de la sor Agnès.

6.8.2 Eulàlia i Clara

Teresa-Maria Vinyoles estudià dos casos de prostitució il·legal relacionades amb el control veïnal. El primer d'ells, és el d'Eulàlia³⁵⁸, filla de la lliberta Guillema, que vivia al carrer del Bot. El document en qüestió és un recull d'informació, per part dels Consellers de la ciutat de Barcelona, de les activitats d'aquesta dona. El document és de l'any 1405. Es fan tres preguntes bàsiques als veïns: si la dona és prostituta, si és alcavota i si és malparlada. Aquestes preguntes són contestades per sis veïns: Arnald Albagés, mestre de cases del carrer del Bot, Eiximeno de Deroça, Francesca, muller d'en Sanxo de Xorques, del carrer del Bot, Lúcia, esposa de Domingo Ram, Maria, dona d'Arnald Albagés i Domingo Ram, mestre de cases del carrer del Bot. No hi ha cap dels testimonis anteriors que afirmi que Eulàlia es dediqui a la prostitució, però sempre es veuen entrant i sortint homes de casa seva. Segons el document Eulàlia ja havia estat expulsada anteriorment del carrer de Bertrallans³⁵⁹ i multada amb deu lliures per exercir la prostitució en el dit carrer de forma il·legal. És per això i per res més que se li fa aquest procés informatiu. Els veïns també ens informen que Eulàlia sortia de casa seva amb el cap cobert, segurament per a que no fos reconeguda, cosa que estava prohibida a les dones públiques, i no tornava fins l'alba.

Domingo Ram, mestre de cases, ens informa que un diumenge anaren a casa seva quatre homes per dir-li que sortís al vespre amb ells o amb un d'ells. Afirmar Domingo: *de fet al vespra la dita Eulàlia*

³⁵⁸ AHCB, Consellers, Miscelània 1C-V-13/1, f. 3. (1405, octubre 3 i 5. Barcelona). Publicat per VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria: "Unes notes..."

³⁵⁹ Tal i com apunta Teresa Maria Vinyoles, és estrany que vagi a viure a un carrer tant pròxim.

axí de casa ab lo cap cubert e anassen la on li plach a dar-se plaser, la qual cosa és de mal exempli a tot lo veynat.

En aquest fragment citat Domingo Ram ens dona la raó per a que tothom sospiti d'ella: Eulàlia, que ja venia precedida de mala fama, està desobeint la moral de l'època. Està donant *mal exempli*. Està fent el que una dona honrada no pot fer: rebre homes, sortir sola de nit, viure sola...

Maria, muller de Joan Albagés també ho enfoca cap a la direcció de la moral. Ella havia advertit a Eulàlia sobre aquest comportament i aquesta: *no res menys li tramés dos homens qui manaçaren a ella testes li digueren que si son marit no la castigava que ells la castigarien.*

Eulàlia havia estat casada i, durant el matrimoni, se n'havia anat amb un altre home. Potser per això li venia la mala fama que tenia. Segons tots els testimonis entrevistats Eulàlia era molt malparlada i tenia constantment conflictes amb el veïnat. L'esposa d'Arnald Albagés afirma que havia amenaçat als veïns amb posar-li's una denúncia davant dels Consellers de la Ciutat de Barcelona. Sembla ser segons els testimonis d'aquest document que Eulàlia no es dedicava a l'alcauoteria, o almenys els veïns interrogats no ho saben, ni pensen que es pugui dedicar a aquest afer.

El segon cas de prostitució il·legal estudiat per la Dra. Vinyoles és el de Clara³⁶⁰ que estava davant del dormidor dels Frares Menors. El document de que disposem, de l'any 1415, és també una investigació feta pels Consellers als veïns de la zona. Se'ls pregunta exactament el mateix que el document anterior: si la dona és prostituta, si exerceix l'alcauoteria i si és malparlada. Clara té llogada una casa a un tal Mercer. Els testimonis interrogats són: Guillem Ramon Sala, mestre de cases que viu davant del dormidor dels Frares Menors, Julià Oliva, mestre de cases, Angelina, esposa de Guillem

³⁶⁰ AHCB, Consellers, Miscelània 1C-V-13/1, f. 6. 1415, maig 2. Barcelona. Les cites posteriors són del mateix document.

Ramon Sala, Pere Vinyoles, sabater, Antoni de Plà, mariner, Marió, esposa d'Antoni de Plà, Elionor, muller de Jaume de Borja, manobre, el mateix Jaume de Borja, Joan Espanyol, Antònia, la muller de l'anterior, Joan Alegre, fuster i Nicolau Sunyer, hortolà. Pel que podem llegir al document la dita Clara, rebia a homes de diversos estaments a casa seva. Segons Guillem Ramon Sala alguns d'ells hi menjaven, hi bevien i hi dormien:

E dix que en casa de la dita Clara venen homens de diverses condicions fort desonestament, los quals menjen e beuen e jaen de nits ab la dita Clara.

Angelina, la dona del dit Guillem Ramon, afirma rotundament que és *àvol fembra*. De la mateixa forma opinen Antoni de Plà, Elionor, Jaume de Borja, Joan Espanyol, la seva muller Antònia, Joan Alegre. Per a Pere Vinyoles –que tenia una paret mitjera amb l'habitatge de Clara– *jau amb pressa*. Els testimonis restants només afirmen que veuen entrar i sortir molts homes de diverses condicions.

Tots els testimonis ens afirmen que no saben si és alcavota, però tots afirmen que és molt malparlada i amenaça als veïns.

En els dos casos anteriors es veu com la fama és important per a una dona. La moral medieval juga un paper molt destacat en aquest aspecte social: les persones són honrades, o no, depenent de la seva fama.

6.8.3 Eulàlia de Molins de Rei: prostituta, alcavota, bruixa o metzinera?

Un dels exemples més insòlits que hem documentat és el d'Eulàlia de Molins de Rei a la que se la jutjà per diversos crims l'any

1424.³⁶¹ El procés conté diversos interrogatoris fets a diversos veïns de Eulàlia, els quals enumerem en el següent quadre:

TESTIMONIS DEL PROCÉS CONTRA EULÀLIA DE MOLINS DE REI (1424)		
NÚMERO	NOM	SITUACIÓ O OFICI
1	EULÀLIA	ACUSADA
2	BERENGUER LLOPART	MARIT DE L'ACUSADA
3	GUILLEM MATHA	AMANT DE L'ACUSADA
4	FRANCESCA	ESPOSA DE BERENGUER OLIVER (TESTIMONI 14-FORNER)
5	JOANA	ESPOSA DE LLORENÇ BALLARÓ
6	BERENGUER TERROÇ	TEIXIDOR DE DRAPS DE LLI
7	CONSTANÇA	CASADA AMB JAUME PESTELLER (TESTIMONI 9-HOSTALER)
8	BERNAT DE PUIGDAT	SASTRE
9	JAUME PESTELLER	HOSTALER I MARIT DE CONSTANÇA (TESTIMONI 7)
10	BARTOMEU DE COMABLANCA	MESTRE DE CASES
11	MARGARITA	CASADA AMB BERENGUER PEDROSA
12	BERENGUER MÀGER	SÍNDIC DE LA VILA DE MOLINS DE REI
13	BENVENGUDA	VÍDUA DE PERE BALLARÓ

³⁶¹ Al segle XV aquesta vila formava part de la jurisdicció de Barcelona. El procés es troba a ACA, Processos en Quart, 1424. El procés té 27 folis i és inconclús. Les citacions següents provenen del mateix document. Veure Document 32 de l'Apèndix Documental per a la transcripció completa.

14	BERENGUER OLIVER	MARIT DE FRANCESCA (4)
15	ANTONI CAVALIES	SABATER
16	ANTONI MASSOT	?

La primera a declarar fou Francesca, muller de Berenguer Oliver.³⁶² La testimoni explica que Eulàlia estant a casa de Guillem Mata caigué per les escales i estigué cinc mesos al llit. Aquest li obrí la bossa de mà *e obri-la davant ella testes, e trobà dins aquella draps ligats ab molts nus, en què havia algunes coses guaix a manera de pega e moltes altres coses que ne ella testes ne lo dit Guillem no coneixen que eren. E aximateix hi trobaren caramida, la qual lo dit Guillem conagué tantost, e lo dit Guillem dix a ella testes verament açò: "Són matzines e jo són matzinat per aquesta bagassa".*³⁶³ Després d'aquest fet Guillem no volia menjar a la taula amb Eulàlia i la feu fora de casa seva. Eulàlia optà per anar-se'n a Barcelona. Finalment Francesca declarà sobre el caràcter d'Eulàlia: *és mala fembra, e que's baralla ab totom de no res, e desonra e vile totes les dones que no's deuria sofferir.*³⁶⁴

El següent testimoni fou Joana, muller de Llorenç Ballaró habitant de Molins de Rei. La seva declaració aportà una dada nova: Eulàlia s'havia casat amb Berenguer Llopart.³⁶⁵ Afirmava també *que la dita Eulàlia era una gran bagassa e que li havia furtada paylla e ordi e altres coses que venia a altres persones.*³⁶⁶ Segons Joana, l'acusada també revenia altres coses robades a d'altres habitants de la vila i vivia en un hostal: *a la muller d'en Camprodó, carnicer, e que li venia vi grech a*

³⁶² Declarà el 3 de juliol de 1424.

³⁶³ f. 1v. El DCVB defineix la caramida com: *pedreta negra, com un bo d'ametlla, que abunda molt poc i té la virtut de curar les picades verinoses, per la qual cosa se'n diu també pedra de verí.*

³⁶⁴ f. 2v.

³⁶⁵ Declarà el dia 28 de juliol de 1424.

³⁶⁶ f. 3r.

*quarters, e aximateix ne vené al hostel d'en Johan Janer, on ella testes stava, e palla e vin grech, e a ella testes moltes vegades après que ha marit pres.*³⁶⁷ Eulàlia exercia la prostitució a l'hostal de Joan Janer. A Joana també se li pregunta si Guillem Matha havia acusat a Eulàlia d'emmetzinar-lo i declarà que tenia caramida i altres verins. A la testimoni també se li demanà si Eulàlia era l'amant (*amiga*) de Guillem Mata. Joana declarà que Eulàlia vivia amb Guillem i que l'havia presa a un altre home de la que n'era l'amant: *Guillem tenia la dita Eulàlia en casa sua, e que menjava e jahia en casa del dit Guillem Matha, e que la havia levada a ·I· hom, lo qual a ella testes ara no li recorda com ha nom, e que er fama que la tenia per amiga.*³⁶⁸ A Joana se li demana si l'acusada viu amb Guillem Mata. Respon: *e que·y jau algunes vegades però no ho sabia amb certesa.*³⁶⁹ Se li preguntà a Joana si Eulàlia està descontenta (*hage mal solàs*) amb el seu marit Jona Llopart. La testimoni ho afirmà i argumentà: *que moltes vagades ha hoÿt ella testes que la dita Eulàlia lo manassava per lo dit Guillem, e que li ha fort mal solàs que lo marit se'n desesperà, e veis d'altra part que la dita Eulàlia renegà les steles dient que mal viatge faça qui·l li ha donat, que no ha sinó mal ab son marit, que no li·n pot fer, e que si ella lo podia jaquir que·n faria de bon grat.*³⁷⁰ Per últim se li demana a Joana si Eulàlia és *mala fembra*. La resposta és força eloqüent: *e dix que hoc, que ella testes veu que ab totes quantes dones ha en la vila s'és berellada, e que ha fort mala lengua, e que ja altra vagada lees han treta per sa mala lengua.*³⁷¹ La resposta ens aporta una nova dada, Eulàlia es dedicava a l'alcavoteria: *ella testes que ella testes hoÿ dir al dit Guillem Matha que la dita Eulàlia era stada alcaueta de una dona muller de ·I· scrivà de Barchinona, e que aquesta rahó la volien*

³⁶⁷ f. 3r.

³⁶⁸ f. 4r.

³⁶⁹ f. 4r.

³⁷⁰ f. 4r i 4v.

³⁷¹ f. 4v.

*stobar.*³⁷² Joana també declarà que havia comés altres crims: *e li hoÿt dir aximateix que la dita Eulàlia havia fet matar ·I· home en Barchinona, al carrer de les Prehicadoresses, e molts altres mals que havia fets que no·s porien comptar.*³⁷³

El tercer testimoni és Berenguer Terrós, teixidor de draps de lli de la vila de Molins de Rei.³⁷⁴ El primer que se li demana és si coneix a en Guillem Mata declarà que el coneixia. Berenguer declarà que Eulàlia era l'amant de Guillem Mata i que aquest, s'havia barallat amb un escriptent de Barcelona per Eulàlia. També declarà que aquesta li havia robat a Guillem Mata, que era metzinera i fetillera. Per aquests fets l'havia fet fora de casa seva.³⁷⁵ Terrós declarà que Eulàlia era una dona conflictiva, malparlada i que per aquesta causa l'havien expulsat: *dix que per no res se baralla e vil té totom, axí hòmens com dones, e que perçò com ha privadesa ab lo dit Matha ne manassa a tothom; e que és de tan mala lengua que quaix ab totes quantes dones sia ha s'és berellada, e que ja altra vagada hic és estadada foragitada per maliffetes e per mala lengua, e queych fou axil·lada.*³⁷⁶ El testimoni també declarà que tenia males relacions amb el seu marit (Berenguer Llopart) i que aquest era impotent: *Interrogato sie ell testes sab ne ha hoÿt dir que la dita Eulàlia hage mal solàs al dit Berenguer Leupart, marit seu, e dix que no·y sap res, sinó que ha hoÿt dir que l'altre dia la baté per la sua mala lengua; e que ha hoÿt dir a la plaça aquí que·s sia que no podien viure, e que lo dit Leupart no li ho podia fer.*³⁷⁷

Constança, esposa del hostaler Jaume Pesteller, fou la quarta testimoni.³⁷⁸ Declarà que ja feia divuit anys que Eulàlia era l'amant de Guillem Mata. Constança explica que Guillem la tragué de casa perquè

³⁷² f. 4v.

³⁷³ f. 4v.

³⁷⁴ Declarà el mateix dia que la testimoni anterior (28 de juliol de 1424).

³⁷⁵ f. 5r.

³⁷⁶ f. 5v.

³⁷⁷ f. 5v-6r.

³⁷⁸ Declarà el mateix dia que la testimoni anterior (28 de juliol de 1424). L'hostaler declarà més endavant en el procés.

feia fetilleries i metzines amb caramida i cordes lligades amb nusos. També digué que *la apel·lava bagassa e alcauota e làdria, dient que li havia furtada civada e paylla e moles altres coses*. Constança aportà informació ja coneguda: Eulàlia era malparlada, havia revenut coses robades i insultava al seu marit que era impotent: *bacallar, traïdor e porch, que no tens prou a res, e entre les altres coses li diu que no li ho pot fer*.³⁷⁹ Segons la declaració Guillem era amenaçat per Eulàlia, però Mata l'amenaçà a portar-la davant l'autoritat de la reina: *Interrogata si ella testes sab que manàs per lo dit Guillem Matha, e dix que hoc, que parlant ab qui·s vuylla tantost manassa que en Matha los farà venir devant la reyna*.³⁸⁰ La testimoni ens aporta informació nova: Eulàlia havia fet matar l'amant que tenia a Barcelona al carrer del Joglar. En aquest punt se'ns informa que Eulàlia era prostituta a la ciutat de Barcelona i havia estat expulsada de Molins per aquest fet: *Interrogata a qui·u ha hoÿt dir, e dix que quant la dita Eulàlia vench açí ab lo dit om qui·l havia mort (h)o hoÿ dir comunament. E après ·I· dia ella testes anà a Barchinona ab la dita Eulàlia, e quant fou al carrer d'en Juglar la muller d'en Barçeló e tothom del vehinat dehia que la dita Eulàlia havia fet matar ·I· hom, e que era mala fembra; e dehien a ella testes com podia anar ella testes ab ladita Eulàlia, com fos mala fembra e desonesta. E dix ancara ella testes interrogada que la dita Eulàlia és stada foragitada d'aquesta vila per mala fembra ab sentència, dues vegades, e que la devien scobar, que en prima hic pujà per aquesta rahó, e àls dix que no·y sab*.³⁸¹

El sastre Bernat de Puigdat, habitant a Molins de Rei, fou el següent a declarar.³⁸² El testimoni aportà nova informació: el preu dels béns robats ascendien a dos-cents florins.³⁸³ Puigdat no aportà cap altra informació significativa.

³⁷⁹ f. 7r. Segons el DCVB un *bacallar* és un *vilà, home de costums baixes o delictives*.

³⁸⁰ f. 7r.

³⁸¹ ff. 7r-7v.

³⁸² El testimoni prestà declaració el 30 de juliol de 1424.

³⁸³ f. 8v.

Jaume Pesteller fou el següent testimoni.³⁸⁴ Aquest declarà que Eulàlia va ser amant de Mata fins que Vicent Ferrer³⁸⁵ visità Molins de Rei: *Interrogato quant temps a sos vijares la tench per amiga, e dix que no li recorda, mas que la ha tenguda fins que mestre Vicens fou vengut en aquesta vila, e açò li ha dit lo dit Guillem.* Aquest repeteix informació ja donada pels testimonis anteriors.

El mestre de cases Bartomeu de Comablanca³⁸⁶ també fou interrogat, però no donà informació addicional a la ja coneguda per les declaracions anteriors.

La següent testimoni fou Margarita, muller de Berenguer Pedrosa, habitant de la vila de Molins de Rei.³⁸⁷ Margarita aportà noves dades al procés: feia més de setze anys que Eulàlia vivia a la casa de Guillem Mata. També cita les discussions entre Guillem i Eulàlia: *bagassa, alcauota e metzinera, que tu m'has metzinat e m'has posada caramida, que de València e de Çaragossa me fahies venir quant tu volie, e que m'as robat e furtat quant havia.*³⁸⁸ També declarà sobre qui va comprar la palla, propietat de Mata, que venia Eulàlia: *ne vené a·n Ffrançoy Bisbe.*³⁸⁹ Les altres informacions són les mateixes que aportaren els altres testimonis.

El cas arribà a les autoritats municipals de la vila: Bernat Màger, síndic de Molins de Rei, fou el següent testimoni.³⁹⁰ Sembla ser que Eulàlia havia tingut un nadó i que aquest no era de Guillem Mata, el seu amant: *Guillem Matha no havia jagut ab la dita Eulàlia despunys que·n hagué una creatura.*³⁹¹ En canvi Eulàlia afirmava que el fill era de Mata i que havia avortat: *Dix aximateix que ·I· dia, lo qual ara a ell*

³⁸⁴ Declarà el mateix dia que l'anterior. Pesteller era el marit de Francesca (Testimoni 4).

³⁸⁵ Segurament fou l'any 1409, ja que aquest any predicà a la vila d'Igualda de camí a Lleida: SEGURA, Joan: *op. cit.*, p. 403 i ss.

³⁸⁶ Declarà el mateix dia que l'anterior.

³⁸⁷ Declarà el mateix dia que l'anterior.

³⁸⁸ f. 14r.

³⁸⁹ f. 14v.

³⁹⁰ Declarà el 3 d'agost de 1424.

³⁹¹ f. 16r.

*testes no recorda, que la dita Eulàlia dix a ell testes que ella se'n era emprenyada del dit Matha, e que se'n era affollada.*³⁹² El síndic ens parla de les pràctiques de fetillera apart de les ja conegudes: *e que havia una ymage de cera qui tenia ·I· aguylla en dret del cor ficada, e moltes altres coses qui designaven ésser metzines.*³⁹³ L'oficial ens informa que Eulàlia havia estat expulsada de la vila i que no havia complert el termini d'expulsió, per això: *fou presa e mesa en grossa cadena, e de fet hic vench en prima per scobar-la, axí que madona d'en Relat a gran pregàries de algunes persones li perdonà lo scobament mas que no·ych tornàs, e pagà ·IIII· florins com prima; e ell testes dix que·y treballà molt a favor de la dita Eulàlia, e que·n donà ·X· florins a la dita madona d'en Relat.*³⁹⁴ Segons la llista de Batlles de Lalinde Abadía, l'any 1405 manà un Batlle a Barcelona de nom Berenguer de Relat. Aquesta dada ens donaria una data aproximada de l'estada d'Eulàlia a Barcelona.³⁹⁵ Aquesta suposició la podem refermar amb les declaracions de la següent testimoni: Madona Benvenguda, vídua de Pere Ballaró.³⁹⁶ Se li demana si: *Interrogata si ella testes sab ne ha hoÿt dir que la dita Eulàlia sia stada presa per la sua malícia e que la volguessen estobar; Benvenguda respon: dix que **en temps d'en Relat** la volgueren stobar per maliffetes que havia fets, e de fet hic pujà en prima lo morro de vaques per scobar-la.*³⁹⁷ Aquesta resposta referma la nostra suposició. La testimoni no aporta cap informació nova.

El forner Berenguer Oliver donà informació sobre els insults que es dedicaven els implicats.³⁹⁸ Mata li havia dita Eulàlia: *bagassa matzinera, que tu m'as matzinat e ab caramides me tiraves.*³⁹⁹ També

³⁹² f. 16r. "Afollar" significa avortar segons el DCVB.

³⁹³ f. 16v.

³⁹⁴ f. 17v.

³⁹⁵ LALINDE ABADÍA, Jesús: *op. cit.*, p. 299.

³⁹⁶ Declarà el 5 d'agost de 1424.

³⁹⁷ ff. 19v-20r.

³⁹⁸ Declarà el mateix dia que la testimoni anterior.

³⁹⁹ f. 22r.

li digué: *bagassa, làdria e matzinera, que tu m'as robat civada e paylla e altres cosas, mas jo te'n faré penadir.*⁴⁰⁰ Eulàlia reptava al seu marit comparant-lo amb en Mata i retreient-li la seva impotència: *Eulàlia a son marit, e dix que hoc, que-l crida "pegès merdors", e que "més val en Matha en lo cul que no fa son marit en la bocha"; e dix que ha hoÿt dir ell testes que la dita Eulàlia diu que son marit no li-u pot fer.* La font del forner era òbvia: *Interrogato a quibus audivit dici predicta, e dix que a moltes dones dins lo forn, les quals ara a ell testes no recorden.*⁴⁰¹

La única informació que aporta el següent testimoni, el sabater Antoni Cavalies, natural de Molins de Rei, es que ha sentit a dir a molts habitants de la vila que: *malahit sia qui leych ha tornada, referint-se a Eulàlia.*⁴⁰²

L'últim testimoni fou Antoni Maçot, natural de la mateixa vila.⁴⁰³ Les úniques dades que aporta són coses que li diu Eulàlia al seu marit: *Eulàlia li dehia, "sab-vos greu con jo-y entre per Déu la casa d'en Matha serà la tua sepultura"; dix aximateix que tots dies li diu a son marit que per la Passió de Déu com ella lo lexaria, que no li tany que ella sia sa muller, e que més val en Matha en lo cul que no fa son marit en la bocha, e molts altres scars que li diu e li fa tots temps, manassant per en Matha.*⁴⁰⁴

No coneixem la sentència del cas d'Eulàlia. Podem afirmar que Eulàlia era una prostituta? Que era alcavota? No ho podem afirmar amb tota seguretat, però s'intueix podria ser alcavota per la declaració de Joana l'esposa de Llorenç Ballaró que ho afirma obertament. Molts dels testimonis la defineixen com a *mala fembra* (apareix l'eufemisme setze vegades al procés). Podrien voler dir que era prostituta amb aquesta fórmula? No ho sabem amb certesa. Era força freqüent confondre les

⁴⁰⁰ f. 22r.

⁴⁰¹ Ambdues cites corresponen al mateix foli: f. 22v.

⁴⁰² f. 25r. El testimoni declarà el mateix dia que el testimoni anterior.

⁴⁰³ Declarà el mateix dia que la testimoni anterior.

⁴⁰⁴ ff. 27v-28r.

amants (*amigues*) amb meuques. Si ens fixem en els registres d'expulsió d'alcevots entre 1405 i 1424 no localitzem cap alcavota de nom Eulàlia ni tampoc cap prostituta. Posteriorment (1442) localitzem una alcavota de nom Eulàlia Mates. Aquesta, podria ser la mateixa Eulàlia, protagonista d'aquest procés.⁴⁰⁵

El procés ens mostra com funcionava la justícia criminal més propera als habitants. Els veïns eren interrogats i actuaven de deladors contra una dona que no s'havia integrat a la vila i que estava rodejada de rumors. Havia matat l'home del carrer de les Predicadores? Era una metzinera? Era una bruixa? Practicava malefícis amb la figureta de cera? El que si que afirmen tots els testimonis és que era malparlada i l'amant de Guillem Mata.

6.8.4 La procura de les prostitutes

Ja hem parlat anteriorment de la procura, datada a l'agost de 1448, que fan diverses prostitutes de fora la ciutat. L'hem destacat perquè ens informa sobre l'origen de les prostitutes que apareixen a la procura. El document és troba conservat a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona.⁴⁰⁶ Resumint el contingut del document: unes prostitutes de fora nomenen a Mateu Terrassa com a procurador seu. D'aquest petit document en podem extreure alguns aspectes que ens semblen interessants. Les prostitutes eren agents actius dins de la societat barcelonina. Tenien que resoldre afers i necessitaven serveis jurídics (en aquest cas un procurador). Si el document fou registrat per un notari és que el procurador l'havia acceptat. A cada nom que apareix al document hi ha la ferma. Les prostitutes en grup nomenen al procurador. Això ens podria indicar certa cohesió social, o, com a mínim, cohesió laboral. El document potser ens indica que les

⁴⁰⁵ AHCB, Consell de Cent, Ordinacions del Consell de Cent, 1B-V-12, f. 41v-42. (1442, novembre, 22. Barcelona).

⁴⁰⁶ AHPB, Miquel Abella 176/2, f. 85v. (1448, agost, 17. Barcelona). Veure transcripció al Document 46 de l'Apèndix Documental).

prostitutes tenien problemes econòmics i una situació de precarietat. Recordem que les prostitutes es presenten al document com *omnes femine prostibularis comorantis infra menia civitatis Barchinone*. No s'anomena si treballen a cap bordell o zona en concret. Però, si més no, es posen d'acord per contractar a Mateu Terrassa com a procurador.

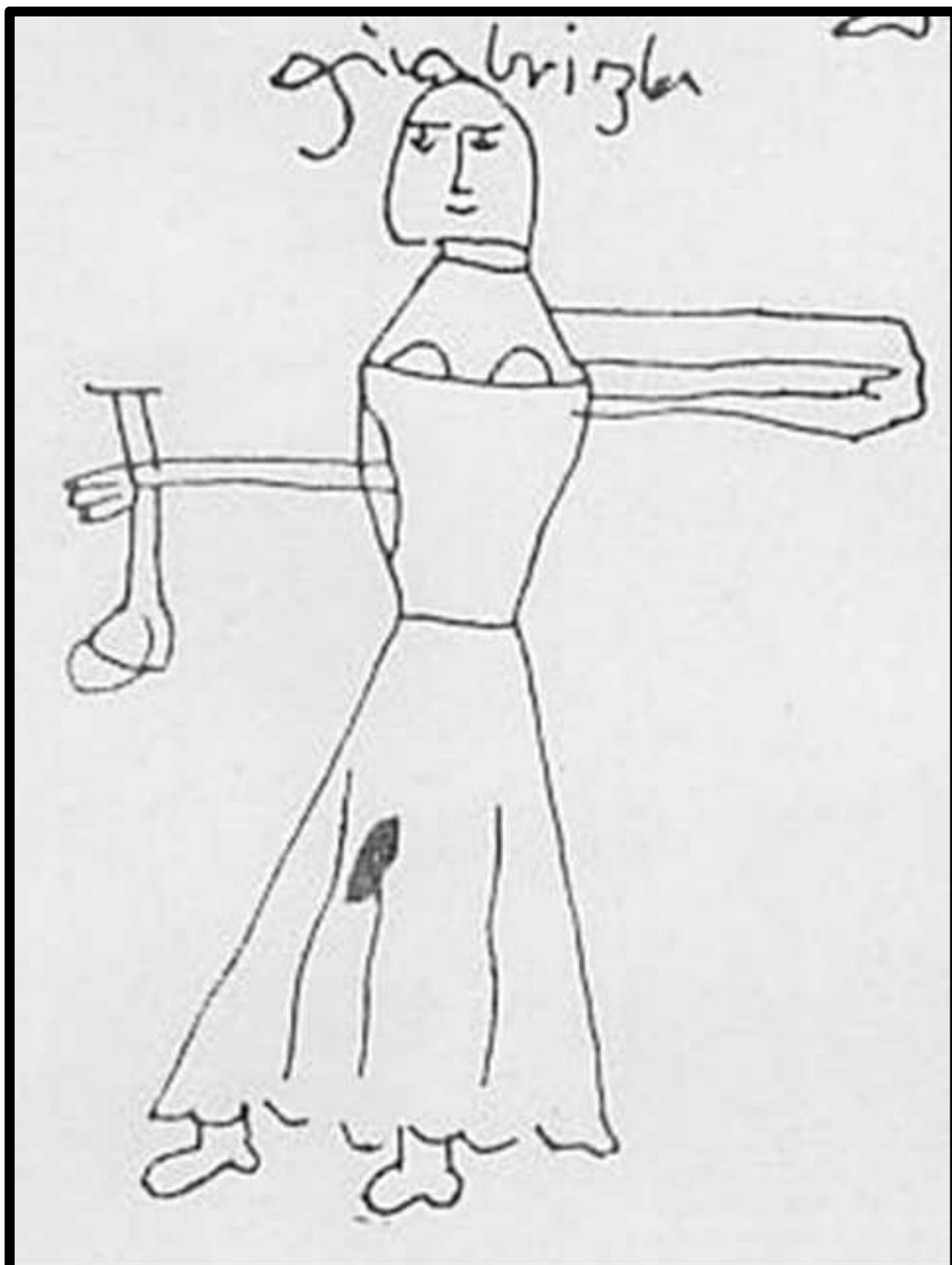
6.8.5 Una imatge d'una prostituta barcelonina

A l'interior de la coberta posterior del volum 30b de la secció Vària de l'Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona l'estudiós mallorquí Ramon Rosselló Vaquer va trobar i publicar una imatge força significativa pel nostre treball (Figura 3).

Es tracta d'un dibuix del segle XV d'una prostituta, segurament, de nom *Guabriela*. La dona té marcada les seves faccions sexuals (pits i vagina) i té a la mà un fal·lus.

Aquest dibuix ens dona una idea de la indumentària de les prostitutes més enllà de la documentació: faldilla llarga, brusa o camisa escotada (marcant els pits). La prostituta va calçada i sembla que porti un collar. Aquest dibuix sembla que s'addiu amb les ordinacions sobre la indumentària de les prostitutes: han d'anar sense abrigall i no podent portar joies. També sembla que la prostituta va calçada. Potser és agosarat dir-ho, però que la prostituta agafi el fal·lus potser fa referència a que realitzava actes masturbatoris amb els seus clients. El dibuix tot i que ser marginal és una de les fonts directes més interessants que hem treballat en la present tesi doctoral.⁴⁰⁷

⁴⁰⁷ ROSSELLÓ VAQUER, Ramon: *op. cit.*, p.40.

**Figura 3: Dibuix de la prostituta Guabriela
(AHCB, Patrimonial, Varia 30b)**

6.9 Conclusions

Abans i, també després, de la instauració dels bordells a la ciutat hi havia prostitució. La prostituta que s'establia per lliure o que exercia fora dels bordells barcelonins era perseguida. Moltes de les prostitutes venien de fora de la ciutat i segurament es veien abocades a treballar com a prostitutes o bé per subsistir o bé per les extorsions d'un alcavot. L'origen de les prostitutes era força divers, tot i que, la majoria venien de València. Hem documentat que moltes venien i marxaven de la ciutat per via marítima. Algunes, fins i tot, viatjaven amb el seu alcavot. Barcelona era un port ben situat i proveïa de prostitutes a moltes ciutats i regnes del Mediterrani (Mallorca, Sardenya, Sicília, Nàpols, Grècia...). El port de Barcelona es pot considerar com un port de redistribució dins del negoci de la prostitució. De l'arribada per vies terrestres no en coneixem detalls ja que no es genera documentació.

Tant el poder reial com el Consell de Cent volgueren regular i extirpar la prostitució de fora dels bordells. Prohibiren a les prostitutes que visquessin en certs carrers (sobretot carrers situats a la dreta de la Rambla).

El Consell de Cent organitzà normes de caràcter més veïnal que regulaven diversos aspectes de la prostituta: la indumentària, l'obertura i llum de les cases privades i el tancament de les prostitutes per Setmana Santa, moment de penitència i recolliment espiritual.

El Consell i també la reina Maria de Luna regularen i prohibiren a les esclaves que es prostituïen per poder pagar la seva llibertat, obligades pels seus amos. És possible que aquests mateixos amos utilitzessin a les seves esclaves com a esclaves sexuals dins de l'àmbit domèstic.

A Barcelona a diferència d'altres ciutats -com per exemple València amb el rei dels arlots- no hi havia un oficial específic per controlar el món prostibulari. Els encarregats de controlar les prostitutes que vivien fora del bordell eren els saigs i els caps de guaita,

oficials que mantenien l'ordre a la ciutat. Aquests oficials a vegades no complien els manaments, cometien abusos i tenien prostitutes al seu servei.

Els càstig contra la prostituta que exercia fora del bordell era totalment arbitrari. Podia ser una multa o bé un càstig físic, tot i que veiem que a partir del segle XV s'imposen més les penes pecuniàries.

La documentació, i sobretot els processos, ens permeten reconstruir petites biografies de prostitutes que exercien fora del bordell. Aquí veiem com els paper del veïns és crucial ja que se'ls interroga sobre la conducta de les dones.

El control veïnal era clau per a que les autoritats poguessin actuar vers les dones que es prostituïen de manera particular. Les delacions es donen per exemple en les visites pastorals com en els processos que hem estudiat en el present capítol. Quan es portava a terme una investigació per les autoritats medievals s'interrogava als testimonis, però també als veïns dels acusats. Les declaracions podien ser contradictòries. Fixem-nos en el cas de Eulàlia de Molins de Rei: alguns testimonis l'acusen de prostituta, altres d'alcavota, de fetillera, revenedora... Per tant, a voltes, els processos quedaven sense tancar per manca de veracitat.

Les prostitutes eren un element actiu dins de la ciutat i, tot i el seu ofici, se les tolerava. Aquestes tenien que interactuar amb altres persones, fora de l'exercici de la seva activitat. La procura de les prostitutes ens dona un bon exemple d'aquestes interacció. El fet que actuïn en grup també ens fa pensar que segurament tenien certa cohesió social i certa pertinença de grup. Tot i això, a Barcelona, no es documenta cap gremi de dones públiques, com si que passava per exemple a París.

VII. ELS BORDELLS A LA BARCELONA MEDIEVAL

7. Els bordells públics baixmedievals

Tot i ser una molèstia per als veïns i habitants de les ciutats, la veritat és que la majoria d'urbs baixmedievals tenien bordells. Els prostíbuls medievals solien ser de titularitat municipal i eren llogats pels governs municipals a canvi d'un preu estipulat prèviament. També podien ser controlats per altres autoritats.⁴⁰⁸ A Andalusia es diferenciava entre els bordells municipals (*mancebías concejiles*) i els bordells que formaven part d'un monopoli o d'una casa nobiliària (*mancebías señoriales*).⁴⁰⁹

La ubicació comuna dels prostíbuls era prop de les muralles o bé a les afores de la ciutat. Com diu Vicent Ferrer: [...] *bordell particular no sia sostingut, general bé, per als melestrucs, al cantó de les viles no en mitg*.⁴¹⁰ Aquesta ubicació a les afores de les ciutats la trobem en diverses poblacions i ciutats medievals.⁴¹¹ Aquesta mesura es feia per evitar el contacte entre dones honestes i dones públiques. També per evitar que les prostitutes treballessin als carrers i zones més benestants de la ciutat. Tant el municipi com els monarques vetllaven

⁴⁰⁸ Els exemples són molt nombrosos. A Estrasburg el bisbe creà i pagà de la seva butxaca el bordell per obtenir diners. Veure MCCALL: *op. cit.* p. 183. El mateix autor explica que el bisbe de Winchester controlava la majoria de bordells londinencs, pp. 183-184. L'any 1500 els reis Ferran i la reina Isabel permeteren la construcció del bordell a Cadis que era controlat pel govern municipal i dos particulars. Veure: MORENO MENGUÍBAR, Andrés; VÁZQUEZ GARCÍA, Francisco: *Historia de la prostitución...* A Castelló el municipi mantenia el bordell per evitar mals pitjors i atacs dels joves de la ciutat a dones honestes, veure VICIANO, Pau: *op. cit.*, pp. 327-358.

⁴⁰⁹ MORENO MENGUÍBAR, Andrés; VÁZQUEZ GARCÍA, Francisco: *Historia de la prostitución...*, p. 25.

⁴¹⁰ SSVF,III, p. 112. Ja hem tractat el tema anteriorment sobre el pensament d'aquest Sant Valencià.

⁴¹¹ Existeixen nombrosos exemples. A Tarragona la Reina Maria de Castella intervingué l'any 1448 per a que el bordell es traslladés a les afores de la ciutat, ja que estava molt a prop del convent dels frares menors. Finalment no s'aconseguí. (AHT, Concilium 1448-1449 sf.) cit.at per CORTIELLA I ÒDENA, Francesc: *op. cit.*, p. 333. En aquesta mateixa ciutat existia el Portal del Bordell al sud-oest de la ciutat veure BOLÓS, Jordi: *Els orígens medievals del paisatge català*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 2004, p. 431. A Múrcia el bordell era fora muralles prop de la parròquia de San Miguel, veure RUBIO GARCÍA, Luis: *Vida licenciosa en la Murcia Bajomedieval*. Murcia: Academia Alfonso X el Sabio. 1991, p. 100.

per a que les prostitutes barcelonines treballessin dins del bordell.⁴¹² Aquestes disposicions també són molt comunes a d'altres ciutats medievals.⁴¹³ La raó principal era no perjudicar el monopoli dels senyors dels bordells, dels que parlarem més endavant, i evitar que, les prostitutes, treballessin a certes zones de la ciutat.

Eiximenis –amb la seva idea d'ordre a les ciutats– diu que el bordell, els hospitals de llebreros, les tafureries i les clavegueres s'havien de situar *a la part contrària d'aquell vent qui més s'usa en la ciutat per tal que lo vent aquell no tir les infeccions del dit lloc, ans les lluny e no les li hi lleix acostar.*⁴¹⁴ Aquesta idea de que el bordell és un lloc infecciós i per tant negatiu és corrent arreu d'Europa.

Es coneixien a les *fembres bordelleres* com les dones públiques que treballaven al bordell de la ciutat de Barcelona. Aquestes restaven a mercè de l'hostaler de bordell, l'encarregat del prostíbul.

Com vivien les prostitutes al bordell? Sabem que no era una vida agradable. Els hostalers de bordell extorsionaven a les prostitutes tal com podem llegir a un capítol de la Cort de 1375 de Lleida:

*Item como sie estat trobat, que hostalers de fembras de bordell e aquells quilz logan casas, o draps de lit, las opprimen, e las fan extortions no degudas, volent haver de ellas loguers fort excessius, e destrempats, de las casas, lits, e draps, quels logan, per tal com elles no poden tenir casas en altra part fora los bordells, e han a logar per força aqui casas de aquells qui las hi han, e que lurs casas tenen aqui agaballadas, e per consegüent han a logar lits, e draps de aquells mateys, com de altrás personas bonament non trobassen.*⁴¹⁵

⁴¹² Existeixen molts documents referents al tema: AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-6, f. 117v. (1440, octubre, 24. Barcelona); AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-6, f. 133r. (1442, abril, 14. Barcelona).

⁴¹³ Per a Castelló de la Plana, veure: VICIANO, Pau: *op. cit.*, p. 334; un altre exemple és el d'Igualada, recollit per SEGURA, Joan: *op. cit.*, p. 213.

⁴¹⁴ EIXIMENIS, Francesc: *Lo Crestià...*, p. 190.

⁴¹⁵ CARAVPC Tomo III: cortes de Cataluña III (1368-1375). Madrid: 1900, p. 305.

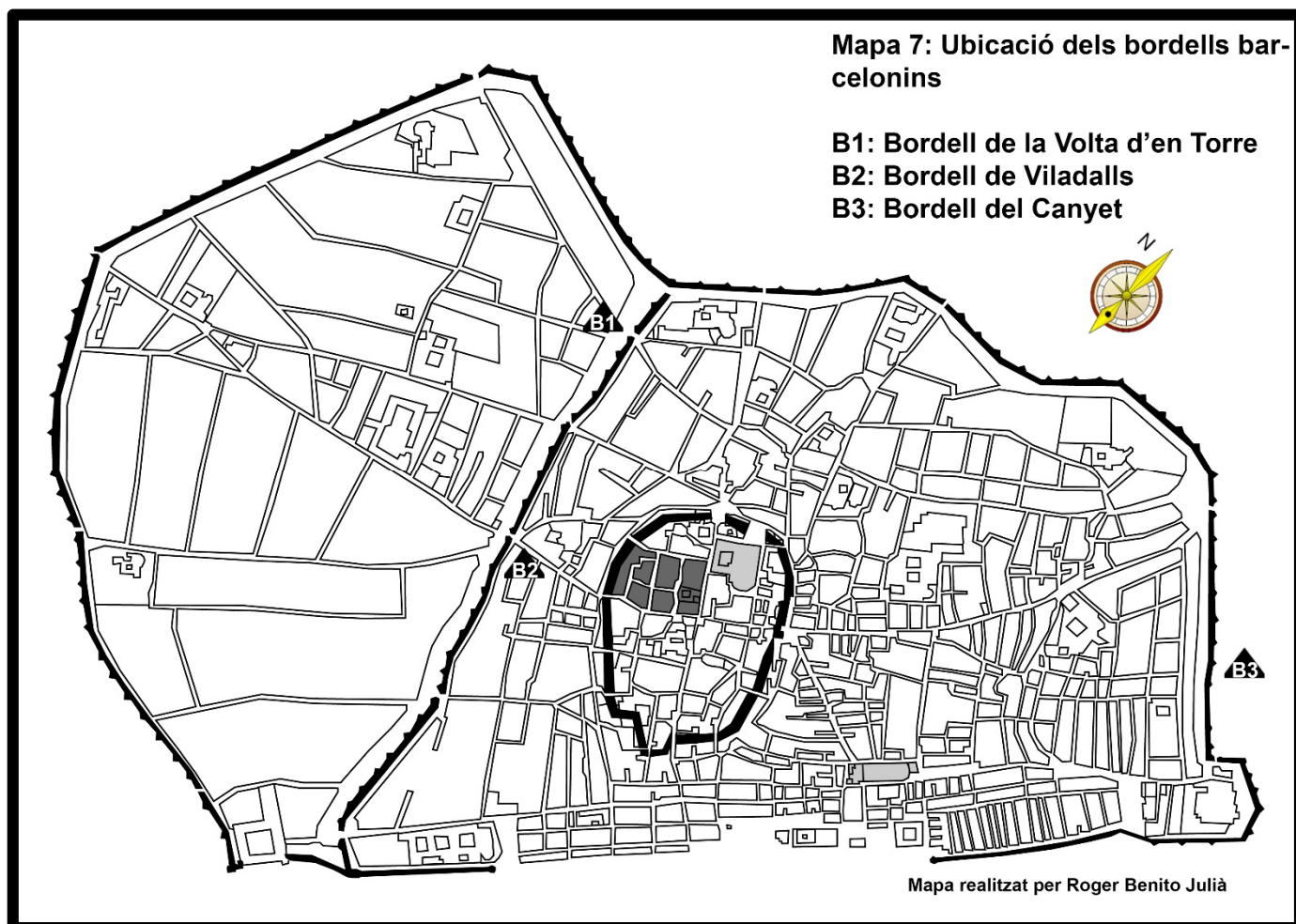
Tanmateix anar al bordell era un fet quotidià. Era un lloc on s'hi podia veure, menjar i dormir (com un hostal) i que incloïa el valor afegit de les prostitutes. Joan el Caçador aconsellava als seus oficials:

Que los damunt dits contínuament no mengem ne jaguen en los bordells.

*Item, que no gosen participar contínuament axí en menjar, com en jaura en los bordells ne en los hostals de aquells sots encorrimment de les dites penes.*⁴¹⁶

Mapa 7: Ubicació dels bordells barcelonins

B1: Bordell de la Volta d'en Torre
B2: Bordell de Viladalls
B3: Bordell del Canyet

⁴¹⁶ ACA, Col·lecció de Manuscrits 27, f. 179v. 1388, febrer, 17. Barcelona. (Veure transcripció al Document 16 de l'Apèndix Documental).

Un altre exemple d'aquesta quotidianitat el trobem en una declaració d'un testimoni d'un procés de 1374:

E dix que és ver que, en temps que lo dit P. Colell pres la muller sua, estava lo sogre e sa sogra e ·I· alberch que havien a Viladays, e aquí menjava contínuament ab ells.

Un altre testimoni declarà al mateix procés:

*E dix que és ver que·l dit P. Colell e sa muller estaven ab son sogra (sic) e sa sogra, e menjaven e bevien de ço que havien de les dites fembres de loguer del hostal.*⁴¹⁷

7.1 Els tres bordells barcelonins

Les referències més antigues de bordells, en aquest cas de caràcter particular, a la ciutat de Barcelona, les trobem a la visites pastorals. A la visita de 1303, feta pel bisbe Ponç de Gualba, al veïnat de Santa Maria del Pi, n'hi havia un *iuxta furnum d'en Thió est prostibulum publicum et sunt ibi bene ·X· meretrices*.⁴¹⁸ A la mateixa visita se'ns informa d'un bordell amb una triple funció: *Bernardus de Sancta Eulalia tenet publice prostibulum et tafureriam et procuram lenocinia et alia inhonesta*.⁴¹⁹ A la visita de 1305 prop de la Seu: *Na Maria Sederà, uxor Petri de Bruguera, tenet in domo propria lenocinium et prostribulum (sic) recolligendo ibi quoslibet masculos et mulieres ad carnis contubernium indifferenter*.⁴²⁰ També hi havia prostíbuls prop d'hospitals: *Item na Cleriana tenet publicum prostibulum ante*

⁴¹⁷ ACA, Cancelleria, Processos en foli 123/1. (1374, agost, 11. Barcelona).

⁴¹⁸ Aquesta visita fou publicada a AADD: *Processos de l'Arxiu Diocesà de Barcelona*. Volum I. Barcelona: Generalitat de Catalunya. 1984, p. 59.

⁴¹⁹ Ídem, p. 59.

⁴²⁰ cit.at per BAUCCELLS I REIG, Josep: *Vivir en la Edad...* Vol. III, p. 1931. L'autor dona nombroses referències sobre prostíbuls d'altres localitats.

*hospicium Petro Marchi. Item Na Noguera facit idem prostibulum et hospitatur eas.*⁴²¹ Alguns declarants diuen el carrer on hi ha el bordell: *Item dixerunt quod En Ventayola qui moratur in vico de na Quintar tenet publicum prostibulum.*⁴²²

A les poblacions dels voltants de la ciutat també hi havia prostíbuls i bordells. A Molins de Rei: *Item quod Elicsendis Moragasa tenet publice prostibulum* (1303).⁴²³ Els testimonis de Sant Vicenç dels Horts delataren a Na Moneta ja que tenia un prostíbul (1314). A Santa Eulàlia de Provençana Berengària mantenia un prostíbul on s'hi cometia adulteri.⁴²⁴

Fins a quin punt els bordells que apareixen en aquestes denúncies es poden considerar bordells públics, controlats per les autoritats o bé són bordells particulars? En aquest moment el Consell de Cent ja legislava sobre les *fembres públiques*. Quina raó tenia per no legislar sobre aquests bordells? Per això creiem que es tracten de cases de prostitució particulars. Tot i aquest fet les visites pastorals ho consideren com a bordells perquè la funció que tenen és la de proporcionar sexe a canvi de diners.

A la ciutat de Barcelona s'institucionalitzaren els bordells ben entrat el segle XIV. Barcelona a finals de segle tenia dos bordells públics: el de Viladalls i el de la Volta d'en Torre. A mitjans del segle XV documentem un tercer bordell, de curta durada, anomenat bordell del Canyet. És un fet força inaudit que la ciutat tingués tres bordells a mitjans del segle XV. Només les grans urbs com París tenien més d'un bordell.⁴²⁵ A Barcelona els tres bordells estaven ubicats prop de les muralles.⁴²⁶ Viladalls i la Volta d'en Torre a la muralla de la Rambla i el

⁴²¹ AADD: Processos... p. 108, ambdues són de la visita de 1303.

⁴²² AADD: Processos... p. 108, també de la visita de 1303.

⁴²³ AADD: Processos... p. 56. Anteriorment apareix Na Moragoseta que viu en concubinatge. Podria ser la filla de la propietària del bordell?

⁴²⁴ Aquests exemples foren recollits per MONJAS MANSO, Lluís: "Eva entre les dones del Baix Llobregat a la Baixa Edat Mitjana" *Les dones i la història al Baix Llobregat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 2002, p. 116.

⁴²⁵ GEREMEK, Bronislaw: *The Margins...*, p. 213 i ss.

⁴²⁶ Veure Mapa 7.

bordell del Canyet prop del Portal de Sant Daniel a l'altra banda de la ciutat. Aquests bordells eren controlats pel Consell de Cent i arrendats a qui els volgués explotar. Per aquest motiu el Consell de Cent o el Veguer feien bans per a que les prostitutes anessin a treballar als bordells de la ciutat.⁴²⁷

Al Testament de Consellers de 1440 on els Consellers sortints escriuen als Consellers entrants:

Item sien membrants los dits consellers esdevenidors que façen servir a la sengla, la ordinació feta per consellers e prohomens que les fembres bordelleres, les quals estan per la ciutat escampades, e continuen llur quest en la manera que fan aquelles que stan en los bordells no continuen lur quest fora los dits bordells ans haien anar totes als dits bordells. E que de açò donen special càrrech als obrers de la dita ciutat, los quals coscuna setmana ne facen cerca per la dita ciutat segons és stat remés ordonat a misser Bonanat Pere. E no solament les dits fembres bordelleres, mas encare altres appellades secretes o cantoneres de les quals es sembrador tota la ciutat. E en temps passat fort poques ne staven per alguns racons per que es mester ^{f. 15r.} sien esquivades que en ·I· camp on haie sembrada ensemps bona labor e mala, la mala offega la bona.⁴²⁸

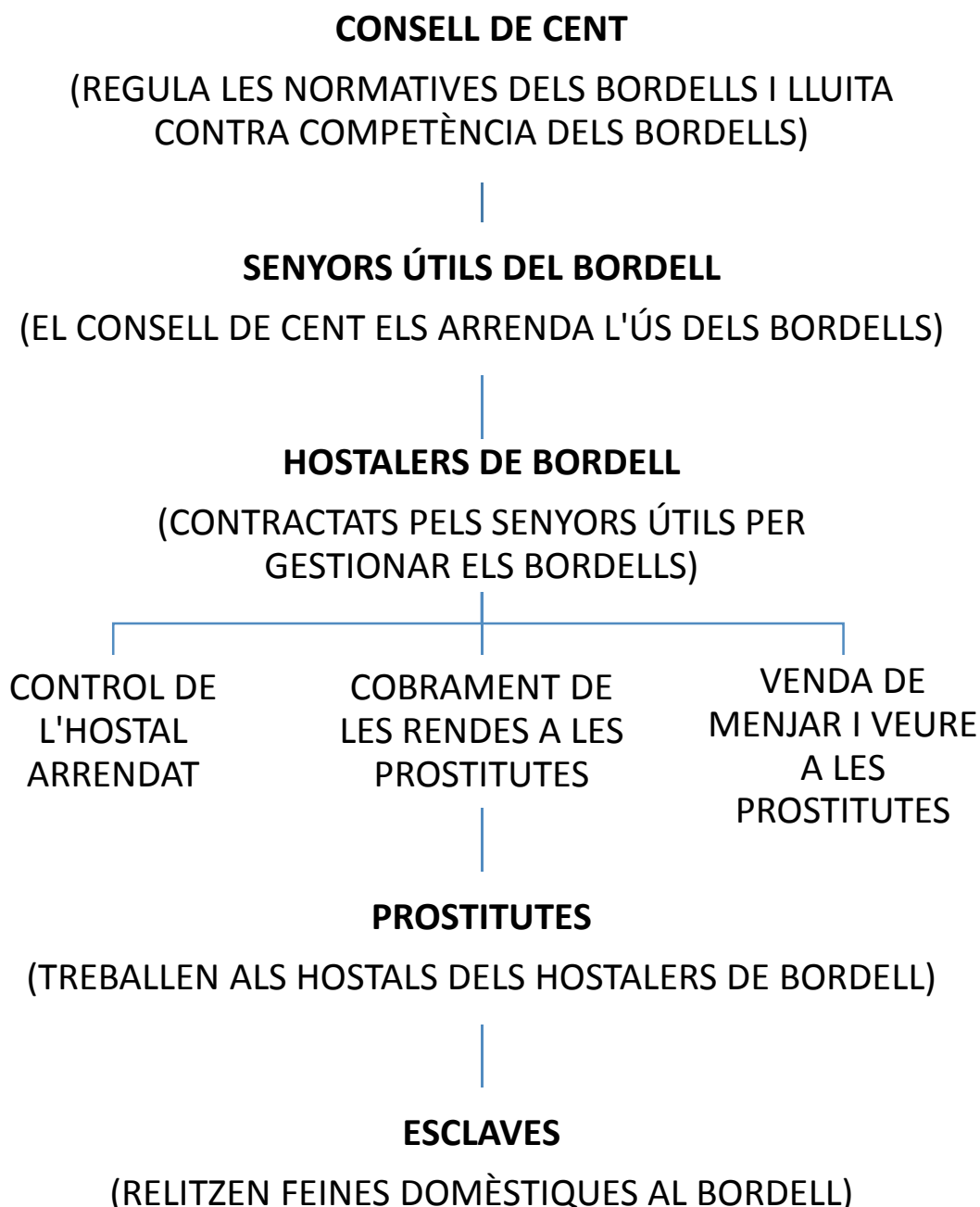
Els bordells no ens els hem d'imaginar com un sol edifici, sinó una sèrie de petites cases anomenades "hostals" o "albergs" on cada dona vivia i hi treballava. Aquest conjunt d'hostals era controlat per l'hostaler de bordell. L'hostaler de bordell s'ocupava del dia a dia del bordell i de cobrar els diners a les dones públiques, donar-los a qui

⁴²⁷ Veure Esquema 1.

⁴²⁸ AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-3, f. 14v-15r. (Any 1440). Es repetiren documents semblants als anys 1441 i 1442 (Veure Document 18). Una crida de 1471 diu: [...] *Item per be e utilitat de la cosa pública de la dita ciutat per squivar molts inconvenients desonestats comeses que per les coses devall scrites se segueixen es poder seguir ordonaren los dits honorables consellers e prohomens de la dita ciutat que daci avant no sia licit o permes a qualsevol fembres bordelleres fahent quest de lur cos star, habitar en la present ciutat fahents dit quest sino en los bordells de Viladalls o de la Volta d'en Torra o en altres lochs per ordinacions de la ciutat en habitar tals fembres peremsos o destinats sots ban o pena de assotar. [...]* (AHCB, Arxiu del veguer, Crides del Veguer i del Batlle, X-7, f. 106v. 1471, desembre, 5. Barcelona. Aquestes crides són freqüents a tot el segle XV i són inspirades en la pragmàtica de la Cort de Lleida de 1375 feta pel rei Pere el Cerimoniós.

ESQUEMA 1: RELACIONS ENTRE EL CONSELL DE CENT, ELS SENYORS ÚTILS DEL BORDELL, HOSTALERS DE BORDELL, PROSTITUTES I ESCLAVES DELS BORDELLS DE BARCELONA

(ELABORAT PER ROGER BENITO JULIÀ)

tingués l'usdefruit del bordell i aquest pagava una quantitat fixa, semblant a un cens, al Consell de Cent. A Barcelona els bordells no estaven formats per un clos emmurallat com el bordell de la ciutat de València. Al costat del riu Túria existia la *Pobla de les auols fembres*, tot un recinte emmurallat, amb carrers interns, que separava les prostitutes de la resta de la ciutat.⁴²⁹ Les prostitutes del bordell de Perpinyà també vivien en un recinte tancat amb una sola porta i un guarda.⁴³⁰

Algunes de les prostitutes que treballaven als bordells barcelonins ho feien a instàncies del seu alcavot. Això comportava que l'alcavot en treia més guanys que si treballessin al carrer o en cases particulars.

D'un total de 473 prostitutes localitzades a les crides contra els alcavots veiem que 221 treballaven als bordells legals de la ciutat de Barcelona. Si desglossem els resultats en els tres bordells:

Quadre 9: Prostitutes que treballen per un alcavot dins dels bordells de Barcelona	
<u>BORDELL</u>	<u>NOMBRE DE PROSTITUTES</u> <u>(SEGONS CRIDES 1B-V-12)</u>
VILADALLS	140
VOLTA D'EN TORRE	67
BORDELL DEL CANYET	14
TOTAL	221

⁴²⁹ Entenem per "pobla" l'equivalent a un barri. També s'anomenava pobla de les bones dones o pobla del bordell. Veure VIDAL BELTRAN, Eliseo: *Valencia en la época de Juan I.* Valencia: Universidad de Valencia. 1974, pp. 110-113 i també CARBONERES, Manuel: *op. cit.*, pp. 13-14.

⁴³⁰ Es recull l'ordre dels cònsols de la ciutat a GARCIA EDO, Vicent (ed.): *El llibre verd major de Perpinyà*. Barcelona: Fundació Noguera. 2010, p. 707. El document és de 1384.

Per altra banda aquestes dades ens donarien una mica orientació sobre la importància real de cada un dels bordells barcelonins.

Anem ara a tractar cada bordell per separat per veure'n les seves característiques.

7.1.1 El bordell de Viladalls

Abans d'haver-hi el bordell, la zona de Viladalls ja era un focus de prostitució dels més importants de la ciutat. A la visita pastoral de 1303, feta pel bisbe Ponç de Gualba, Guillem Cirer, habitant de Molins de Rei, tenia públicament a Romina, esposa del difunt Montserrat al lloc de Viladalls: *Item dixerunt quod Guillelmus Cirer tenet publice Barchinone Romina uxor quondam domini Muntserrat in parrochia Sancte Marie un loco vocato a Viladaiils.*⁴³¹

No coneixem el significat del mot "Viladalls", però el que sí que sabem és que Viladalls era un carrer que anava a la Riera (del Cagalell) i que anteriorment s'anomenava carrer dels Còdols.⁴³² La primera disposició del Consell de Cent sobre el carrer fou de 1324. El document diu que les prostitutes deixaven la porta oberta després del toc del Seny del Lladre. Aquest toc de campana indicava que els habitants havien de tancar-se a casa. Si eren sorpresos pels saigs o els caps de guaites podien ser detinguts. La multa per deixar la porta oberta era de cinc sous o cinc dies tancada al castell.⁴³³

⁴³¹ AADD: *Processos...* p. 55.

⁴³² En un establiment emfitèutic al carrer dels Còdols s'especifica que ara s'anomena de Viladalls (ACVD, Pergamí 1-67-16 (B-9), 1374, juliol, 12. Barcelona). Existia un forn de vidre a Viladalls documentat al llarg dels segles XIV i XV: CAÑELLAS I MARTÍNEZ, Sílvia; DOMÍNGUEZ RODÉS, Mª Carme: "Els forns de vidre de Barcelona i la seva rodalia" *AEM* 38/2, pp. 611-637. No és casual que a prop de Viladalls existís el carrer del Vidre.

⁴³³ *Item que ninguna fembra pública alcavota ne altra qui està al carrer de Vila Days, qui va a la Riera, no gos tenir la porta oberta pus que·l seny del ladre hay cayllat entro l'esqueylla de la Seu. E qui contra assò farà, pagarà per ban cada vegada V sous, o si paga·ls no·ls pot estarà V dies presa al castell.* (AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell VIII, f. 24v. 1324, març, 15. Barcelona. Transcrit a l'Apèndix Documental (Document 4)) Aquesta disposició es repetí dos anys després.

L'any 1367 documentem per primer cop el bordell de Viladalls, en un ban per a que les prostitutes no abandonessin el bordell.⁴³⁴ El document ens especifica els carrers amb que limitava el bordell: el carrer del Vidre (*Vedriers*), Boqueria, dels Ollers i el carrer d'en Rauric (*Rourich*).⁴³⁵ Al mateix document es prohibia que les prostitutes mengessin i beguessin fora del bordell.

Sembla ser que al carrer de Viladalls hi havia gran quantitat d'hostals. El vint-i-nou de desembre⁴³⁶ del mateix any es derogava l'ordre per als hostals de *na Bell Vyll* i de *na Violant*, segurament per les seves queixes. Al carrer de Viladalls a finals del segle XIV hi tenia llogat un hostel Elicsén Cugada a l'oficial Ramon Martí. Aquest volia trencar el contracte de lloguer.

El document no diu explícitament que sigui un bordell però ho deixa entreveure, ja que al [...] *dit hostel tenga en aitals usos, volent lo preu del dit hostel esmerçar en rendes de què puga passar son temps bé e honestament [...]* Sembla que Ramon Martí amenaçà a Cugada per a que a l'hostal s'hi exercís la prostitució: [...] *e la dita venda no puixa fer en neguna manera per grans menaces que'l dit Ramon Martí fa [...]*. Cugada era vídua i sembla que exercí l'alcavoteria.⁴³⁷ Llegim a un procés de 1374: [...] *na Cugade, que fuit meretrix*.⁴³⁸ El Consell de cent es posà de la seva part: [...] *que aquell* (es refereix a Ramon Martí) *li lleix francament per forma que ella ne puga fer ses voluntats [...]* qui

⁴³⁴ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, XXIII, f. 21r. (1367, desembre, 6. Barcelona). Publicat per VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria: *Les barcelonines a les darrerries...*, p. 132.

⁴³⁵ Veure Mapa 8.

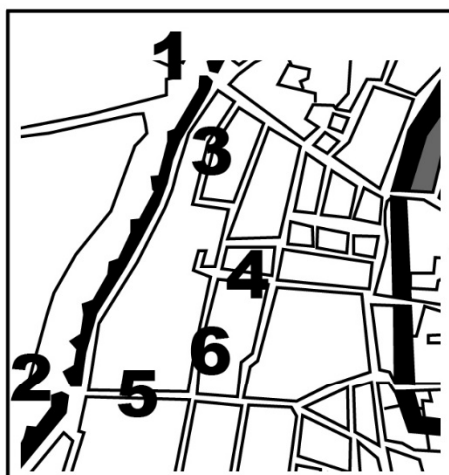
⁴³⁶ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, XXIII, f. 21r. (1367, desembre, 6. Barcelona). Publicat per VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria *Les barcelonines a les darrerries...* p. 133.

⁴³⁷ VINYOLES VIDAL, Teresa Maria: "La violència marginal a les ciutats medievals (exemples a la Barcelona dels volts del 1400)". *Revista d'Història Medieval, 1: Violència i marginació en la societat medieval*. València, pp. 155-177.

⁴³⁸ ACA, Cancelleria, Processos en foli 123/1. (1374, agost, 11. Barcelona).

sots regidors e mantenedors de la cosa pública e defenedors de dones vídues e miserables e de pupils òrfens.⁴³⁹

Mapa 8: Ubicació del bordell de Viladalls

- 1.- Portal de la Boqueria**
- 2.- Portal de Trenta Claus o dels Ollers**
- 3.- Carrer de Viladalls**
- 4.- Carrer de Rauric**
- 5.- Carrer dels Ollers**
- 6.- Carrer del Vidre**

Mapa realitzat per Roger Benito Julià

Els bordells eren llocs on hi havia moltes baralles i bregues. El 1375 documentem al bordell de Viladalls que Antoni Muntaner *no ha*

⁴³⁹ AHCB, Consell de Cent, Lletres Comunes Originals, 1B-X-2, f. 108r. (~1374?) Publicat per VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria: "L'amor i la mort al segle XIV. Cartes de dones del segle XIV." *Miscel·lània de textos medievals*. Núm. 6. Barcelona: CSIC. 1996, p. 180. El document no està datat però sembla de finals del segle XIV, principis del XV.

*necara una any pasat o enguan, hac brega a Viladays ab P. Ximénez de Fontes, de la escudería del senyor rey, o ab amics d'aquell.*⁴⁴⁰

El mes de gener de 1376 documentem que el batlle Berenguer Morey recollí una brega a Viladalls on s'havien barallat el mariner Guillem Pagès i el moler Riusec.⁴⁴¹ Un altre exemple el trobem el 1398

Figura 4: Dibuix referent a la prohibició de portar armes als bordells. (AHCB, Varia, 30b.)

on es barallen Na Getnava, *fembra pública qui sta a Viladays*, amb el seu alcavot (al document se l'anomena *amich* sense dir-ne el nom).⁴⁴² Al bordell també era prohibit portar-hi armes per evitar que hi haguessin ferits en les baralles.⁴⁴³ Sembla que aquesta imatge que es troba a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona fa referència a aquesta prohibició.⁴⁴⁴

⁴⁴⁰ Aquesta dada la trobem a un procés contra adulteri contra Margarida, esposa de Frederic Bonniu, acusada d'adulteri. ACA, Cancelleria, Processos en foli 134/12. Document recosit al procés s. f. (1375, setembre, 30-1376, gener, 18. Barcelona).

⁴⁴¹ [...] *Item reebí a VI del dit mes, d'en Riusech, moller, delat que havia hauda una brega a Viladays ab en Guillem Pagès, mariner, lo qual fou nafrat en la mà per lo dit Riusech. Feu composició a XLIII ss., los quals abatuts XI ss. que doné a aquell qui acusà lo dit fet, resten: XXXIII ss.* [...] Publicat per CASAS HOMS, Josep Maria: *Llibre del batlle reial de Barcelona. Berenguer Morey (1375-1378)*. Barcelona: Fundació Vives Casajoana. 1976. / Veure Figura 3, publicada per ROSSELLÓ VAQUER, Ramon: *op. cit.*, p.40.

⁴⁴² ACA, Mestre Racional, 1549, f. 7r. cit.at per SABATÉ, Flocel: "Femmes...", p. 308. El mateix autor ens ofereix un exemple de Tortosa de 1386 on *una fembra mundaria fou nafrada de V greus colps de coltell*, p. 286.

⁴⁴³ AHCB, Consell de Cent, Registre d'ordinacions ciutat de Barcelona, 1B-IV-4 (03/01/1414-05/06/1425), f. 3v.

⁴⁴⁴ AHCB, Varia, 30b. Publicat per ROSSELLÓ VAQUER, Ramon: *op. cit.*, p.40, (Veure Figura 4).

Sembla que el 1415 el bordell de Viladalls obtingué una gran notorietat. Almenys ho afirma Elionor, muller del manobre Jaume, en el recull d'informació contra Clara acusada de prostituta. Explica Elionor: Elionor, muller d'en Jacme, manobre, qui està en lo dit carrer, testes jurada e interrogada et cetera. E dix que massa és notori que la dita Clara és àvol e vil de son cors e que té axi gran bordell com aquelles de Viladalls.⁴⁴⁵

Sabem una mica més del funcionament intern dels hostals de Viladalls gràcies a dos comandes.⁴⁴⁶ Ambdós documents són de finals del segle XIV (1385 i 1397) i cadascun, estableixen a un matrimoni per que exerceixin d'hostalers de bordell.

A la comanda de 1385⁴⁴⁷ Francesc Just, algutzir del duc de Girona, i la seva esposa Isabel estableixen com a comanadors a Simó de Montsó, mariner, i a la seva esposa Maria Sanchis de Calatayud pel seu hostel del carrer Viladalls durant un any. Hem de dir que en cap moment s'esmenta la paraula "bordell" però segurament a l'hostal hi exercien prostitutes. Nou anys abans ja hem localitzat a Francesc Just. El baster Arnau de Ventayols havia establert en emfiteusi a l'algutzir unes cases amb cinc portals al carrer dels Còdols (o de Viladalls) que pertanyien al monestir de Sant Pau del Camp, per un cens anual de tres-cents sous.⁴⁴⁸ Podria aquest establiment ser el gènesi del bordell de Viladalls? Creiem que seria factible que un oficial obtingués els permisos necessaris del govern municipal per a crear un bordell.

Tornant al contracte, les prostitutes, havien de pagar pels llits i per la roba de llit. Els diners eren recollits per Simó i Maria i dats als

⁴⁴⁵ AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13/1, f. 6r. 1415, maig 2. Barcelona. Publicat per VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria: "Unes notes...", pp. 107-132.

⁴⁴⁶ Localitzats a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB, Joan Nadal, 54/1, f. 37v.-38r. 1385 [juliol, 4]. Barcelona. (Veure Document 15 de l'Apèndix Documental) i a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB, Arxiu Notarial, IX.3 (Carpeta Bordells), s. f.). 1397, juny, 19. Barcelona. Veure transcripció l'Apèndix Documental (Document 22).

⁴⁴⁷ AHPB, Joan Nadal, 54/1, f. 37v.-38r. 1385 [juliol, 4]. Barcelona. (Veure Document 15 de l'Apèndix Documental).

⁴⁴⁸ ACVD, Pergamí 1-67-16 (B-9) (1374, juliol, 12. Barcelona).

amos de l'hostal. Els altres guanyats que poguessin fer el matrimoni eren per a ells.⁴⁴⁹ L'hostal era *en lo lloc apellat Viladays*. Segons el document tenia una certa grandària ja que disposava de quatre portals un que donava al carrer de Viladalls, un al carrer del Vidre i els altres dos a un carreró tocant al del Vidre.⁴⁵⁰ Posteriorment es reduïren a dos. A l'hostal hi servien dues esclaves que es dedicaven a fer els llits i feinejar. Els guanyats d'aquestes esclaves eren per a als amos de l'hostal. L'última clàusula especifica que tant Simó com Isabel compliran amb les condicions pactades, sota pena de cinquanta lliures barceloneses.

La segona comanda de 1397⁴⁵¹ és força més elaborada que l'anterior. Sobta una dada interessant: un dels testimonis qui signava el document de 1385, Joan Mugull⁴⁵², el trobem com a qui estableix la comanda amb els interessats. Mugull fa la comanda sobre un hostal amb cambres, i un alberg amb hort. Els interessats són Pere Coll, habitant de Barcelona i la seva muller Margarida. La durada és per un any.⁴⁵³ Els diners que feien les dones que treballaven a l'hostal eren cobrades per Pere i Margarida i haurien de ser entregades a Mugull cada dissabte.⁴⁵⁴ Dels diners o rendes recaptades no en podien

⁴⁴⁹ Els arrendadors dels bordells venien menjar i beure a les prostitutes.

⁴⁵⁰ *Capitols fets e convenguts entre Ffrancesch Just, dels ofici de la algotzeria del senyor duch, ciutadà de Barchinona, e la dona na Isabel muller sua, de una part, e en Simó de Muntsó, mariner e la dona na Maria Sanxís de Calatayud, muller sua, ciutadans de la dita ciutat de altre part. Sobre la comanda que·ls dits Ffrancesch Just e Isabel, muller sua fan als dit Simó de Muntsó e Maria Sanxís, muller sua del hostal lo qual los dits Ffrancesch Just e Isabel, muller sua, han en la ciutat de Barcelona, en lo lloc apellat de Viladays, lo qual ha IIII portals, dels quals I obre en lo carrer de Viladays, e I en lo carrer del Vidre, e II en I carrer qui no passa qui obre en lo dit carrer del Vidre a I any primer vinent [...] (AHPB, Joan Nadal, 54/1, f. 37v.-38r. 1385 [juliol, 4]. Barcelona; Document 15 de l'Apèndix Documental).*

⁴⁵¹ AHCB, Arxiu Notarial, IX.3 (Carpeta Bordells). Sf. 1397, juny, 19. Barcelona. Veure transcripció l'Apèndix Documental (Document 22).

⁴⁵² Aquesta família està molt relacionada amb el món dels bordells ja que a mitjans del segle XV apareix Narcís Mugull com a hostaler de bordell.

⁴⁵³ El contracte especifica que comença el primer d'agost. Sembla ser que Mugull el volgué llogar primer a un tal Jaume de Berga ja que, apareix al document, seguidament el seu nom ratllat i interlineat apareix el de Pere Coll.

⁴⁵⁴ [...] *Primerament que aquell Pere e Margarida per tot lo dit any haie e degue cobre bé e diligentment quascuna sepmana los drets o rendes que les fembres que en los hostals e cases de l'ort posaran, ho jauran, hauran e per an trengudes pagar.*

disposar cap dels dos esposos. Els diners, especifica el document, no podien ser fiats a les prostitutes. Si la prostituta es negava a pagar o fugia sense fer-ho els que havien de pagar eren Pere i Margarida.⁴⁵⁵ Ambdós s'havien de cuidar de les robes de l'hostal i l'alberg. Si els hostalers incomplien qualsevol ordinació municipal o reial serien ells qui abonarien la corresponent multa a les autoritats. Es repeteix aquí la funció (escombrar, fer els llits...) de les dues esclaves propietat de Joan Mugull. En el contracte de 1397 apareixen elements nous. El matrimoni tenia dret a una cambra pròpia sempre que hi haguessin almenys quatre cambres buides.⁴⁵⁶ Pere i Margarida podien vendre a les *fembres* menjar i vi i els guanys serien per a ells.⁴⁵⁷ El document conclou que cap de les dues parts pot trencar el compromís que representa el document. Ambdós comandes no són emeses directament pel Consell, fet que creiem que era freqüent.

Hem localitzat un tercer hostaler del segle XV. A un pregó de 1463 es diu que a l'hostal d'Esteve de Moros de Viladalls hi vivia Leonor de Sevilla.⁴⁵⁸

Item que aquelles rendes que reebudes haurà, ho les penyores si per aquelles ne resebrà, haie e degue liurar quascuna setmana en lo die del dissabte al, dit Johan Mujoli ho aquí ell volrà. [...] (AHCB, Arxiu Notarial, IX.3 (Carpeta Bordells). Sf.). 1397, juny, 19. Barcelona. Veure transcripció l'Apèndix Documental (Document 22).

⁴⁵⁵ *Item que daquelles rendes lo dit Pere e Margarida no pusquen ne deguen fiar a alcuna fembra ho a hom per ella més avant de renda de una setmana ans haien e deguen haver quascuna, diners ho penyora de quascuna. E si no ha e la fembra sen irà, ho fugirà, ho no volrà pagar que lo dit Pere e Margalida haie a pagar tot çò que la fembra deurà més avant de bona renda del seu propi, donchs de licencia del dit Johan no haurà fiat a les dites fembres. (AHCB, Arxiu Notarial, IX.3 (Carpeta Bordells). Sf.) 1397, juny, 19. Barcelona. Veure transcripció l'Apèndix Documental (Document 22).*

⁴⁵⁶ Per a que poguessin treballar les prostitutes.

⁴⁵⁷ *Item és avengut que tot guany que los dits Pere e Margarida faran en aquell hostal on en donar a menyar ales fembres, com en vendre vi, com en qualsevol de la manera, sie integrament de aquell Jacme axí que de res d'aquell ne de loguer alcun no haien a respondre al dit Johan. (AHCB, Arxiu Notarial, IX.3 (Carpeta Bordells). Sf.) 1397, juny, 19. Barcelona. Veure transcripció l'Apèndix Documental (Document 22).*

⁴⁵⁸ ACA, Registres de Cancelleria, Intrusos 7, f. 79v. 1463, agost, 12. Barcelona. (Veure Document 59 de l'Apèndix Documental). Els documents referents a Enric IV de Castella i del seu lloctinent estan regestats a SOBREQÜÉS I CALLICÓ, Jaume: *Catálogo de la cancillería de Enrique IV de Castilla, señor del Principado de Cataluña*. Barcelona: CSIC. 1975.

A vegades el bordell també podia ser un lloc de pas per a persones no vinculades al món de la prostitució. És el cas de Gregori de Sàsser, sard de 12 o 13 anys, vingut en la fusta d'en Moncoffa, que en fer nit al bordell de Viladalls violà a un altre noi. El fet fou recollit tant pel Dietari del Consell com per les Rúbriques de Bruniquer⁴⁵⁹ però no hem pogut localitzar el document original. El dia 20 d'agost de 1501 es començà el judici pel regent de la vegueria Pere Destorrent. Segons les dues versions recollides a Gregori de Sàsser l'havien violat dues vegades abans al vaixell amb que havia arribat a la ciutat. Fou enxampat al bordell violant al noi de quatre anys d'edat. Un cop detinguts se'ls feu examinar pels metges i aquests veieren que tenien diverses lesions.⁴⁶⁰ Tant Bruniquer com el Dietari ens relaten també el càstig i el final del sard: *fonch sentenciat lo dit sart que sobre un aze fos ben asotat, e aportat al Canyet e que ab una paella fogainant li fos socarrat lo cull e que fos bandejat attera la sua pocha edat, al qual fadri lo pres febre e fonch detengut en la presó per bon temps de que en après fonch enconrat de peste e aportarenlo al spital en lo qual morí de dita malaltia.*⁴⁶¹

7.1.2 El bordell de la Volta d'en Torre

L'altre bordell barceloní, el de la Volta d'en Torre, també fou força important, especialment si tenim en compte que apareix a l'obra *Spill* de Jaume Roig:

⁴⁵⁹ RBRUN, Vol III, p. 63; DACB, Vol. XV (20 d'agost de 1501).

⁴⁶⁰ [...] *lo qual confessà que venint de Sardenya en una fusta [li] havien fet tres vegades per lo sés, e mes lo dit fadri en lo Bordell quis diu Viladalls de la present ciutat a hont ell a truvare, o havia fet per lo sés a un minyó que estave al dit bordell de edat de quatre anys, e seguit lo dit cas trobant los dos tots sanguinosos fonch pres e ultra la sua confessió dels dits dos celerats casos, foren regoneguts per quatre cirurgians, e trobare a ell molt ubert per lo sés, e mes lo trobaren romput lo fre del seu membre;* (RBRUN, Vol. III p. 63).

⁴⁶¹ RBRUN, Vol III, p. 64.

*Una pus vella, quant fui donzella,
me feu aprendre saber d'ullpendre
de fitillar e de lligar,
fer avortir, saber fingir
virginitats; no ser peccats
me feia creure, ni donar beure
per dormir fort. La qui té l'hort,
qui dintre sta, apostalà
en lo passat. ha prou caçat
lo món cercant e trespasant
per Ceca i Meca, la Vila seca
e Vall d'Andorra, volta d'en Torra
e Senta Creu, per tot arreu
fins Pont truncat.⁴⁶²*

El bordell de la Volta d'en Torre estava situat prop de la Rambla i del Portal dels Bergants (o de Santa Anna).⁴⁶³ Gràcies al Dietari de la Generalitat⁴⁶⁴ sabem que el nom li ve donat a causa de que estava prop d'una torre de la muralla de la Rambla.

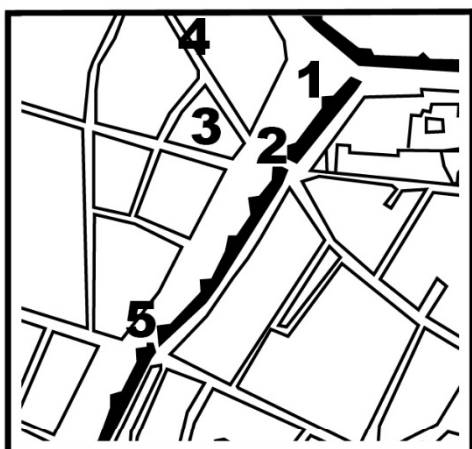
La primera notícia que en tenim fa referència a Antoni Muntaner, del que ja hem parlat. Aquest tenia una prostituta al bordell, i sembla que hi irrompé armat, segons un testimoni d'un procés de 1375: *E en special li recorde que ·I· vespre, die del qual no li recore, ell, testimoni, trobà lo dit Anthoni a la dita Volta d'en Torra bé armat, ab ·V· o ·VI·*

⁴⁶² ROIG, Jaume: *Espill o llibre de les dones*. Barcelona: Edicions 62. (MOLC). 1978, p. 101.

⁴⁶³ Veure Mapa 9.

⁴⁶⁴ L'any 1459 hi va caure un llamp a prop: *Crech que aquest lamp era romàs al cel a divenres proppassat com ne féu tants; ítem, ferí en una altra torra, a la Rambla, la qual és devant la porta de la volta d'en Torra e enderrocà-li un muro*. (DGCat Vol. I, p. 151).

Mapa 9: Ubicació del bordell de la Volta d'en Torre

- 1.- Rambla**
- 2.- Portal dels Bergants
(o Santa Anna)**
- 3.- Bordell de la Volta
d'en Torre**
- 4.- Carrer dels Tallers**
- 5.- Portal de la Porta
Ferrissa**

Mapa realitzat per Roger Benito Julià

*los quals no regonech.*⁴⁶⁵ Al mateix procés es reforça la idea de que els bordells tenien diferents albergs o hostals per a cada prostituta: *E viu ell, testimoni, que·l dit Anthoni e'n entrà dins la casa de la dita fembra, los altres esperants a la porta.* Com veiem en aquest fragment la prostituta estava desvalguda davant d'un atac de diversos homes.

El segon document més antic és una àpoca feta per la prostituta *Elvira la gallega* de l'any 1393: *Instrumentum apoche factum per Dalmacium Otger, civem Barchinone, Alvire meretrici in lupanario de la Volta d'en Torre comoranti, de tribus florenis de quibus habuit jus*

⁴⁶⁵ ACA, Cancelleria, Processos en foli 134/12. 1375, octubre, 1-1376, gener, 18. Barcelona. La cita posterior és del mateix document.

*cessum sibi per magistrum Berengarium Banyeres, chirurgicum Ilerde.*⁴⁶⁶

Al mateix document hi apareix Nicolau Oliver com a hostaler de la Volta d'en Torre. Aquesta firma indica la dependència de les prostitutes respecte l'hostaler de bordell. Coneixem l'existència d'aquest bordell gràcies a les crides contra els alcavots, els bans per a que les prostitutes treballessin dintre del bordell⁴⁶⁷ i per un conflicte entre els senyors útils del bordell i el Consell de Cent que tractarem més endavant. Malauradament no tenim més dades d'aquest prostíbul.

Hi hagué un intent de tancar Viladalls i la Volta d'en Torre, per part de Pere de Portugal l'any 1464. Aquest fou proclamat rei per la Generalitat de Catalunya dins del marc de la guerra civil contra Joan el Sense Fe. Segons Martínez-Ferrando aquesta idea de tancar els bordells *concorda amb el sentiment moralitzador que sovint es manifesta en les seves obres literàries.*⁴⁶⁸ Finalment el tancament no es portà a terme.

Al segle XVI el bordell fou traslladat degut a la proximitat de l'Estudi General de la ciutat: *A 22 de janer 1569, en trentenari se presenta suplicació de Dona Hieronima Turell demanant esmena dels danys per que la Ciutat havia mudat la Casa pública e les donas errades*

⁴⁶⁶ AHPB, Joan Eiximenis, 29/4, s. f. Document 20 de l'Apèndix Documental. (1393, febrer, 4. Barcelona).

⁴⁶⁷ *La terça cosa en diversos carrers de la ciutat assats honests habiten e estiguen moltes fembres qui son estades bordelleres e altres molt desonestes qui públicament usen lur quest e als vespres tenen lum a les portes segons fan en los bordells e en lur quest no ha differència alguna dels dits lochs als dits bordells de que-s seguexen grans inconvenients e hòmens que hi convenen los quals, cometents remors e bregues e la cort en seguint los se recullen per les cases vehynes e salten per terrats e per taulades e per una ocasió se segueix altra. Per çò ells demanaven de consell en quina via hi serie provehidor extirpant les de tals carrers.* (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-2, f. 117r. 1440, setembre, 13. Barcelona. Document 38 de l'Apèndix Documental).

⁴⁶⁸ ACA, Registres de Cancelleria, Intrusos 13, f. 126r-126v. (1464, desembre, 24. Barcelona) Al mateix document s'inclou una clàusula contra les dones públiques del carrer. Veure MARTÍNEZ FERRANDO, Ernest: *Pere de Portugal "Rei dels catalans": vist a través dels registres de la seva cancelleria.* Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 1936, p. 143. El mateix monarca feu moltes disposicions per garantir l'ordre moral de la ciutat de Barcelona contra els jugadors, concubinaris, alcavots etc. Veure Document 61 de l'Apèndix Documental.

*que estave a la Rambla en altre lloc, per causa del nou Studi General, y deliberaren se vessen scriptures fahents per aquest fet.*⁴⁶⁹

7.1.3 El bordell del Canyet

El tercer bordell de la ciutat era el bordell del Canyet. Aquest bordell –anomenat també l’hostal d’en Sala– estava situat a prop del Portal de Sant Daniel a l’altre extrem dels bordells de la Rambla.⁴⁷⁰

Aquesta zona del Canyet –segons les Rúbriques de Bruniquer– era on els culpables de sodomia i heretgia eren castigats a la ciutat de Barcelona.⁴⁷¹ El Dietari del Consell ens informa que era un lloc per on hi passava el Rec Comtal.⁴⁷² Aquest bordell l’hem documentat a mitjans segle XV amb una cronologia que s’emmarca entre 1443 fins 1463 quan les referències al bordell desapareixen de la documentació. Aquest bordell era un hostal on les prostitutes hi treballaven però sembla que no estava controlat pel Consell de Cent.

Apareix per primera vegada a un procés de l’any 1443 on s’investiga la batussa de la prostituta Joana anomenada “la grega” a mans del mariner i alcavot Diego de Salines.⁴⁷³

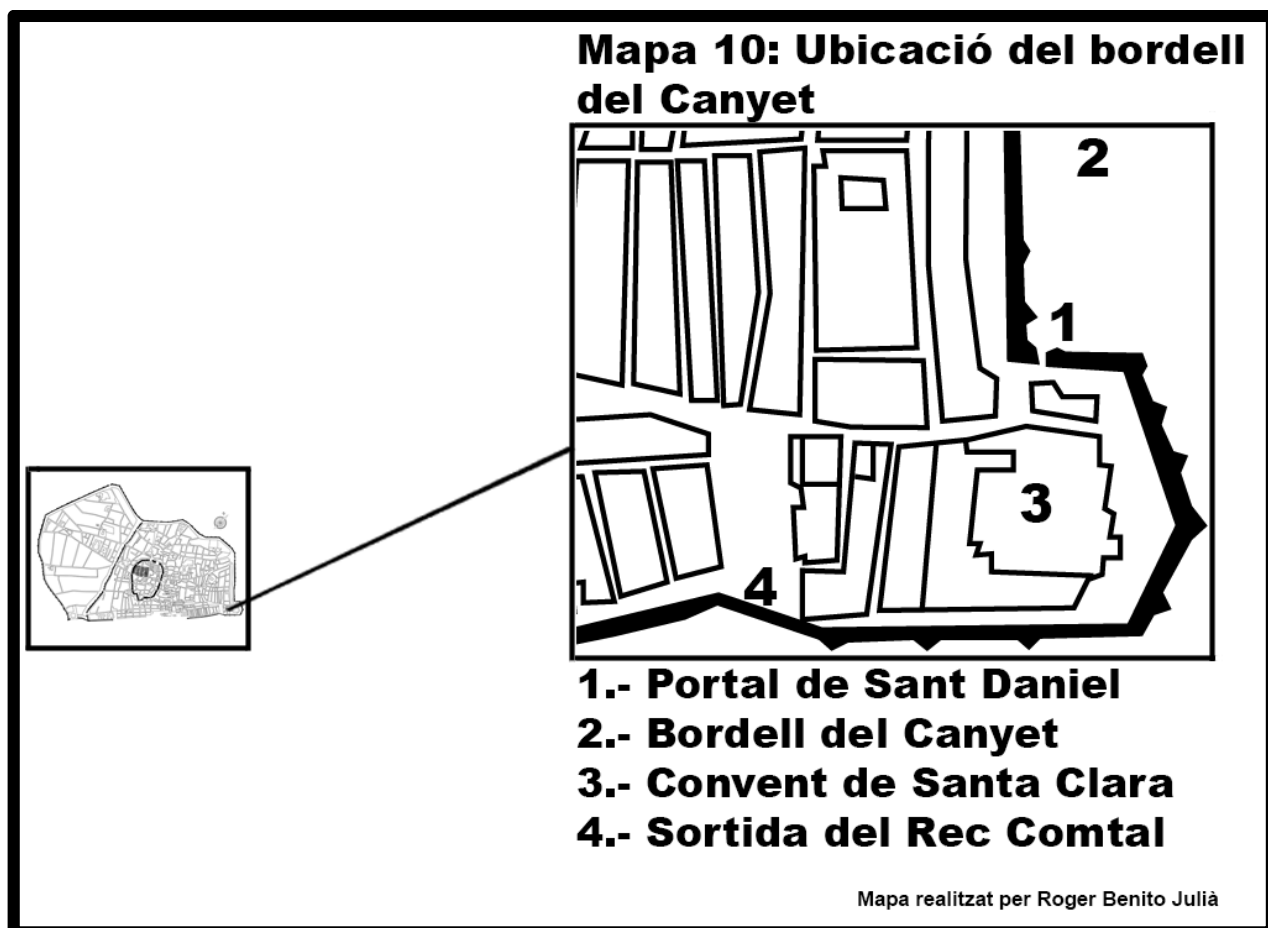
⁴⁶⁹ RBRUN, Vol. II, p. 336-337.

⁴⁷⁰ Veure Mapa 10.

⁴⁷¹ *A 18 de abril 1476, juy de promens per tres homens delats de Sodomia, los consellers dubtaren si obstava dit juy, perque eran en feriatz de Pascha, y fou resoly que no obstava, y foren sentenciats a ésser cremats al Canyet.* (RBRUN, Vol. III, p. 43). Hi ha altres exemples al Dietari de l’Antich Consell Barceloní, com el de Pere de Sàsser citat anteriorment. Al Canyet també s’hi feien cremes d’inculpatz per la Inquisició: *Aquest dia [25 de gener de 1488] los reverends inquisidors de la herètica pravitat, en hun cadafal fet a la plaça del senyor Rey, donaren sentència de cremar a les quatre persones devall scrites, qui devant, en altre cadafal, staven. E, de fet, dit dia, foren cremades al Canyet, fora lo portal de Sant Daniel. E, axí matex, cremaren X stàtues de X conversos condampnats, qui eren absents de tot lo Principat. Són los dits quatre cremats: en Truylos, corredor d’orella; en Santafé, verguer de la cort del senyor rey; na Ffrancescha, vídua, muller d’en Gil Peyer, quòndam; la muller d’en Buçot, sabater, filla d’en Far, calssater.* (DGCat, Vol. I, p. 258).

⁴⁷² L’u de gener de 1438 els Consellers anaren a inspeccionar el rec *segons es acostumat*. DACB, Vol. VIII. Es repeteix en anys anteriors.

⁴⁷³ ACA, Cancelleria, Processos en Quart 1443. (1443, març, 9 / 1443, març, 28. Barcelona). Veure Document 44 a l’Apèndix Documental.

Hem documentat un fet inèdit: el bordell del Canyet s'establí en base a un privilegi reial. Aquest fet, com hem vist, no era comú als regnes catalans. El privilegi fou atorgat per Alfons el Magnànim l'any 1452 al mercader Simó Sala.⁴⁷⁴ Es tracta doncs d'un bordell de concessió reial. Aquesta afirmació vindria recolzada amb el fet que no apareix a les ordinacions on s'obliga a les prostitutes a exercir al bordell (on s'esmenten els bordells de Viladalls i de la Volta d'en Torre). L'hem acabat incloent en aquest apartat ja que sí que apareix en les crides fetes contra els alcavots de la ciutat.

⁴⁷⁴ AHSCSP, Privilegis reials, doc. papals, doc. particulars. Vol. VIII. Inv. 8. Carpeta 11/4. 1452, juliol, 10. Castell Nuovo de Nàpols. Veure la transcripció completa al Document 49 de l'Apèndix Documental. No és un fet estrany: a Tarragona després d'un atac d'uns jueus contra les prostitutes de la ciutat el Consell tarragoní determina que el bordell estava sota protecció del rei i de la cosa pública. (AHT, Concilium 1453-1454) cit.at per CORTIELLA I ÒDENA, Francesc: *op. cit.*, p. 334.

Gràcies a aquest privilegi atorgat per Alfons el Magnànim, datat a l'any 1452, sabem que el bordell tenia cases (*domos*), cambres (*cameras*), horts (*ortos*) i un jardí (*viridaria*). Això ens acosta una mica més a la idea de que els bordells eren recintes tancats amb petites casetes i amb els serveis bàsics, com els bordells valencians. Que tinguin horts ens indica que les prostitutes vivien al bordell i no es desplaçaven des d'un altre punt per treballar-hi. Al document només s'esmenta un jardí interior. Gràcies a aquest document sabem la ubicació aproximada del bordell: prop del Portal de Sant Daniel. Al mateix privilegi s'estableix l'àrea on no hi podria exercir cap altre prostituta de fora del bordell. Els límits eren del Portal Nou fins a la Muralla de la Mar, per la costa fins al Pont Trencat, d'aquí cap al camí de Sant Andreu del Palomar i d'aquest fins al Portal Nou.⁴⁷⁵

Del 1463 hem localitzat un altre document⁴⁷⁶ on Joan el Caçador ratificà el privilegi d'Alfons el Magnànim que onze anys abans havia concedit a Simó Sala. Un document, datat el tretze d'agost del mateix any, informa que s'havia destruït el bordell per tropes franceses que intervenien en la guerra civil.⁴⁷⁷ En la zona del s'hi havia establert prostitutes que treballaven per lliure. Creiem que la guerra civil fou la causa principal del tancament del bordell del Canyet.

7.2 Els senyors útils dels bordells barcelonins

Era força freqüent que certes famílies controlessin els bordells baixmedievals de certes ciutats.⁴⁷⁸ Barcelona en aquest aspecte no n'era una excepció. Ja hem apuntat anteriorment que una de les

⁴⁷⁵ Veure nota anterior.

⁴⁷⁶ ACA, Cartes Reials Diplomàtiques de Joan II, Caixa 1, Carta 65. (1463, agost, 11. Barcelona). cit.at per SOBREQÜÉS I CALLICÓ, Jaume: *Catálogo de la cancellería...*, p. 309.

⁴⁷⁷ ACA, Registres Cancelleria, Intrusos 5, f. 21v. (1463, agost, 13. Barcelona).

⁴⁷⁸ Sabem de tres exemples: la família Reixac a Mallorca, els Maldonado a Saragossa, els Clapers a Vilafranca del Penedès i Sitges.

famílies més lligades al món de la prostitució a la Barcelona de la Baixa Edat Mitjana fou la família Mugull.

Com ja hem esmentat, a finals del segle XIV apareix Joan Mugull, com a part interessada a la comanda del bordell de Viladalls (1385), més endavant torna a aparèixer lligat amb Elvira "la gallega". Elvira deixà testament i Mugull fou un dels marmessors encarregats d'executar-lo, juntament amb la prostituta Elionor de Lisboa. El testament, -de l'any 1399- deixava seixanta sous als hospitals de Barcelona.⁴⁷⁹ El mateix dia s'executà la donació de cinquanta-cinc sous per a Eulàlia, orfe, filla de Marc Guardiola de Sant Martí Sarroca (Alt Penedès), per a que pogués casar-se.⁴⁸⁰ A canvi de l'execució del testament, Mugull i Elionor, reberen un cens de vint-i-dos sous barcelonesos.⁴⁸¹ Aquests documents ens donen una idea de com les dones públiques estaven lligades als seus hostalers de bordell.

A mitjans del segle XV els bordells eren negocis molt cobdiciats. Per aquest fet s'esdevé una continuïtat hereditària en les famílies que controlen els bordells barcelonins de la Volta d'en Torre i de Viladalls.

Per una sèrie de documents de mitjans del segle XV coneixem els senyors útils dels bordells de Viladalls i de la Volta d'en Torre. Són personatges de llinatges destacats de la ciutat: Joan de Camós, Ferrer de Gualbes, Elionor de Roudors (àlies Elionor Terrera) i Narcís Benet Mugull.⁴⁸²

Els Camós eren una nissaga de mercaders barcelonins provinents de Santa Maria de Pineda.⁴⁸³ També localitzem membres de la família

⁴⁷⁹ AHPB, Jaume Trilla 53/4, f. 72r. El document és datat el 23 de gener de 1399. Transcrit a l'Apèndix Documental (Document 24).

⁴⁸⁰ "*in auxilium maritandi*" (AHPB, Jaume Trilla 53/4, f. 77v. 1399, gener, 23. Barcelona). Apareix també Elionor de Lisboa com a marmessora. (Document 25 de l'Apèndix Documental).

⁴⁸¹ AHPB, Jaume Trilla 53/4, f. 87v. 1399, març, 22. Barcelona. (Document 26 de l'Apèndix Documental).

⁴⁸² Les relacions entre els Carbó, Gualbes i Roudors han estat esquematitzades en un arbre genealògic a l'apèndix grafico-documental de la present tesi doctoral.

⁴⁸³ CED (1412-1555), p. 63.

al Consell de Cent.⁴⁸⁴ Joan de Camós era senyor del bordell de Volta d'en Torre.⁴⁸⁵

Els Gualbes era una família de drapers i controlaven els maells de la ciutat al finals del segle XIV, els quals els vengueren el 1365.⁴⁸⁶ També es dedicaren a negocis financers perquè apareixen com a canviadors.⁴⁸⁷ Fou un llinatge poderós i influent políticament a la ciutat. Al llarg dels segles XIV i XV consten diversos Gualbes entre els Consellers de Barcelona.⁴⁸⁸ Documentem també a Joan de Gualbes com a batlle de Barcelona (entre els anys 1449-1450).⁴⁸⁹ La família disposava de capella pròpia a l'església de Santa Maria del Mar, dedicada a sant Mateu i Santa Marta.⁴⁹⁰

El primer cop que documentem un Gualbes relacionat amb els bordells és a mitjans del segle XV. El cavaller Ferrer de Gualbes, apareix en un document de l'any 1446, juntament amb Joan de Camós, Elionor Terrera i Narcís Mugull, com a senyors útils dels bordells i ciutadans de la ciutat de Barcelona:

Fferrarii de Gualbes, militis, Johannis de Camos, Elienoris Terrera et Narcisi Muguli, civitatis Barchinone utilum dominorum luppanarium

⁴⁸⁴ Concretament Francesc de Camós apareix quatre vegades exercint de Conseller.

⁴⁸⁵ Al document apareix com *Johan de Camós, senyor del dit bordell* AHCB, Consellers, Obreria XXVII, s. f. 1440, desembre, 23. Barcelona. (El document es troba també a Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-2, fol 128r.)

⁴⁸⁶ ORTÍ GOST, Pere: *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*. Barcelona: CSIC. 2000, pp. 156-157.

⁴⁸⁷ CARRÈRE, Claude: *Barcelona 1380-1462. Un centre econòmic en època de crisi*. Vol. I. Barcelona: Curial Edicions. 1977, p. 546.

⁴⁸⁸ Jaume de Gualbes (1344, 1358, 1368 i 1372); Francesc de Gualbes (1375 i 1379); Pere de Gualbes (1377); Pericó de Gualbes (1383); Ferrer de Gualbes (1) (1385, 1396, 1399, 1402, 1406, 1409, 1412 i 1422); Joan de Gualbes (1386, 1389 i 1393); Berenguer de Gualbes (1398); Lluís de Gualbes (1400, 1405, 1410, 1413, 1416 i 1424); Bernat de Gualbes (1404 i 1408); Galceran de Gualbes (1411 i 1419); Baltassar de Gualbes (1) (1423, 1429 i 1432,); Ferrer de Gualbes (2) (1428 i 1437); Joan de Gualbes (1435, 1439, 1444 i 1452); Ferrer Nicolau de Gualbes (1450); Ferrer de Gualbes (3) (1453); Baltassar de Gualbes (2) (1476 i 1493) Jaume de Gualbes (1477 i 1497).

⁴⁸⁹ Veure LALINDE ABADÍA, Jesús: *op. cit.*; N'hem localitzat un altre el 1508: Francesc de Gualbes i Santcliment.

⁴⁹⁰ BATLLE GALLART, Carme: *Els ciutadans honrats de Barcelona. L'exemple dels Gualbes (Segle XIV)*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor. 2007, p. 55. La capella és documentada el 1361. Actualment la capella està dedicada al Sant Crist.

eiusdem civitatis, vulgariter dictorum Viladalls e de la Volta den Torra.
491

Ferrer de Gualbes era fill de Bernat de Gualbes Terrades i d'Elionor Terré,⁴⁹² doctor en lleis, Mestre Racional (1415).⁴⁹³ Ferrer de Gualbes, fou cavaller, ocupà el càrrec de jutge d'oficials de Catalunya i esdevingué conseller reial de Ferran d'Antequera l'any 1416.⁴⁹⁴ Al seu testament (8 de juliol de 1452) es deixaven els seus béns al seu fill homònim Ferrer de Gualbes.⁴⁹⁵

Elionor Terrera, era anomenada així perquè era vídua del donzell de Caldes, Bartomeu Joan Terré i havia feminitzat el cognom del seu marit.⁴⁹⁶ El seu nom original, o de soltera, era Elionor de Roudors. Elionor era mestressa del bordell de la Volta d'en Torre. De fet ja ho era el seu sogre (Antoni Terré) ja que l'any 1411 posseïa les cases de l'alguatir Francesc Just que estaven sota domini del monestir de Sant Pau del Camp.⁴⁹⁷ Elionor va heretar l'usdefruit del bordell quan l'any 1421 morí el seu marit.⁴⁹⁸ La seva germanastra (Beatriu Carbó) es casà amb el cavaller Ferrer de Gualbes, per tant, Elionor era cunyada de Ferrer. Sabem que Elionor deixà tots els seus béns (inclòs el bordell de

⁴⁹¹ AHCB, Consell de Cent, Diversorum 1B-XV-4, f. 257r. 1446, juliol, 6. Barcelona. Veure la transcripció al Document 45 de l'Apèndix Documental. El mateix document es troba a l'Arxiu de Protocols de Barcelona: AHPB, Antoni d'Illes, 128/5, s. f. (1448, gener, 29. Barcelona).

⁴⁹² No l'hem de confondre amb Elionor de Roudors àlies Terrera.

⁴⁹³ AHPB, Antoni Parera, 161/8, f. 40r. 1452, juliol, 8. Barcelona. Gràcies a aquest testament hem pogut refer tota la genealogia de Ferrer de Gualbes i conèixer una branca poc coneguda d'aquesta família barcelonina. Bernat de Gualbes fou també compromissari de Casp (votant a favor de Ferran de Trastámara), conseller reial, síndic de Corts del braç reial, batlle general de Catalunya, ambaixador a Roma (davant del Papa) i Pisa i vicescanceller reial. (Veure CED, p. 102).

⁴⁹⁴ El nomenament de Ferrer de Gualbes com a Conseller Reial es pot consultar a ACA, Registres de Cancelleria 2389, ff. 141v-142r. 1416, març, 10. Molins de Rei. (Publicat per: LÓPEZ RODRÍGUEZ, Carlos: *Epistolari de Ferran I d'Antequera amb els infants d'Aragó i la reina Elionor*. València: Universitat de València. 2004, p. 512).

⁴⁹⁵ AHPB, Antoni Parera, 161/8, f. 40r. 1452, juliol, 8. Barcelona.

⁴⁹⁶ Aquest fet era força comú. Un altre cas és el de l'alcajota Caterina Tarí, anomenada "Na Trialles" i "Na Trialles" perquè era vídua de Bernat Trialles de la que parlarem més endavant.

⁴⁹⁷ ACVD, Pergamí 1-68-05 (A-13). Datat el 1411, agost, 17. Barcelona.

⁴⁹⁸ ACVD, Pergamí 1-22-49 (E-9). Al testament es reconeix com a hereu universal al seu nebot Gabriel Terré. Datat el 1422, juliol, 1. Barcelona.

la Volta d'en Torre, l'any 1450) i el títol de donzell del seu espòs a Ferrer de Gualbes, fill del seu cunyat homònim.⁴⁹⁹ Així el fill de Ferrer apareix com a donzell de Caldes i fou el senyor útil dels dos bordells més importants de la Barcelona Baixmedieval.⁵⁰⁰ La unió entre els Terré i els Gualbes també es donà a Tarragona, on el veguer Jaume de Gualbes i Iu Terré, procurador del Camp de Tarragona actuaven conjuntament per fer complir la justícia a la zona.⁵⁰¹

El donzell Ferrer de Gualbes, es casà amb Elionor de Santcliment, una de les famílies més destacades de la ciutat, no sense problemes. Ferrer i Elionor eren parents en tercer grau de consanguinitat i fins el vint de maig de 1484 no van rebre la dispensa papal, fet que ens indica el grau de poder dels Gualbes.⁵⁰² El donzell Ferrer de Gualbes s'anà enriquint i augmentant el seu poder. Rebé diversos censals del seu germà Miquel de Gualbes,⁵⁰³ obtingué de la seva germana Isabel la part de l'herència paterna,⁵⁰⁴ tenia negocis amb el cavaller Ramon de Centcelles...⁵⁰⁵ Dels documents que hem localitzat del donzell Ferrer de Gualbes, cap ens fa referència als bordells que heretà d'Elionor de Roudors i del seu pare Ferrer. Això ens fa pensar que potser amb l'ennobliment i l'enriquiment de Ferrer aquest se'ls vengué o no renovà el contracte amb el Consell de Cent per explotar-los. També ens ho fa pensar que la mare de Ferrer, Beatriu Carbó, havia llogat el bordell a Joan d'Alzira.⁵⁰⁶ També s'ha de tenir amb compte que, el tancament

⁴⁹⁹ Anteriorment se li havia mort un fill de nom Gabriel Terré, al que el seu oncle, Bartomeu Joan Terré, administrava els seus béns. ACVD, Pergamí 1-61-12 (B-11) (1427, desembre, 17. Barcelona).

⁵⁰⁰ Veure Esquema 2 i Esquema 3.

⁵⁰¹ Veure CORTIELLA I ÒDNA, Francesc: *Història de Constantí*. Constantí: Sindicat Agrícola de Costantí. 1981. L'autor inclou un document sobre l'empresonament injust de dos ciutadans per part de Jaume de Gualbes i Iu Terré, p. 209.

⁵⁰² ACVD, Pergamí, 1-76-06 (B-12) (1484, maig, 20. Barcelona).

⁵⁰³ ACVD, Pergamí 1-54-27 (D-5) (1482, novembre, 19. Barcelona).

⁵⁰⁴ ACVD, Pergamí 1-79-15 (B-2) (1499, novembre, 22. Barcelona).

⁵⁰⁵ ACVD, Pergamí 1-11-87 (B-9) (1481, abril, 7. Barcelona).

⁵⁰⁶ ACVD, Pergamí 1-49-43 (C-6) (1457, octubre, 22. Barcelona).

dels bordells per part del rei Pere de Portugal, no ajudà a la continuïtat del negoci familiar.⁵⁰⁷

En el document, datat el sis de juliol de 1446, la família Mugull apareix –de nou– lligada al món dels bordells. Alfons el Magnànim ordenà que seguint les Constitucions Catalanes les dones públiques visquessin als bordells oficials de Barcelona i no es barregessin amb les dones honestes.⁵⁰⁸ Es refereix als bordells de Viladalls i de la Volta d'en Torre. En cap moment al document s'esmenta el bordell del Canyet. Com ja hem vist, Narcís Benet Mugull apareix amb el cavaller Ferrer de Gualbes, Joan de Camós i Elionor Terrera com a *utilum dominorum luppanarium eiusdem civitatis, vulgariter dictorum Viladalls e de la Volta den Torra*.⁵⁰⁹ Més endavant, el cinc de juny de 1453, Narcís Benet Mugull apareix juntament amb Antoni Roís com a procuradors de Joan de Camós i amb Pere Mates, com a procurador de Beatriu, vídua de Ferrer de Gualbes. Aquests demanen al veguer de Barcelona, Arnau Guillem Pastor, que es compleixin les disposicions reials sobre els bordells de Barcelona.

Aquesta unió de diverses famílies pel control dels bordells no és exclusiva de Barcelona, hi ha diversos exemples semblants a d'altres ciutats.⁵¹⁰

⁵⁰⁷ MARTÍNEZ FERRANDO, Ernest: *op. cit.*, p. 143. El document a que fa referència es troba a ACA, Registres de Cancelleria, Intrusos 13, f. 126r. (1464, desembre, 24. Barcelona).

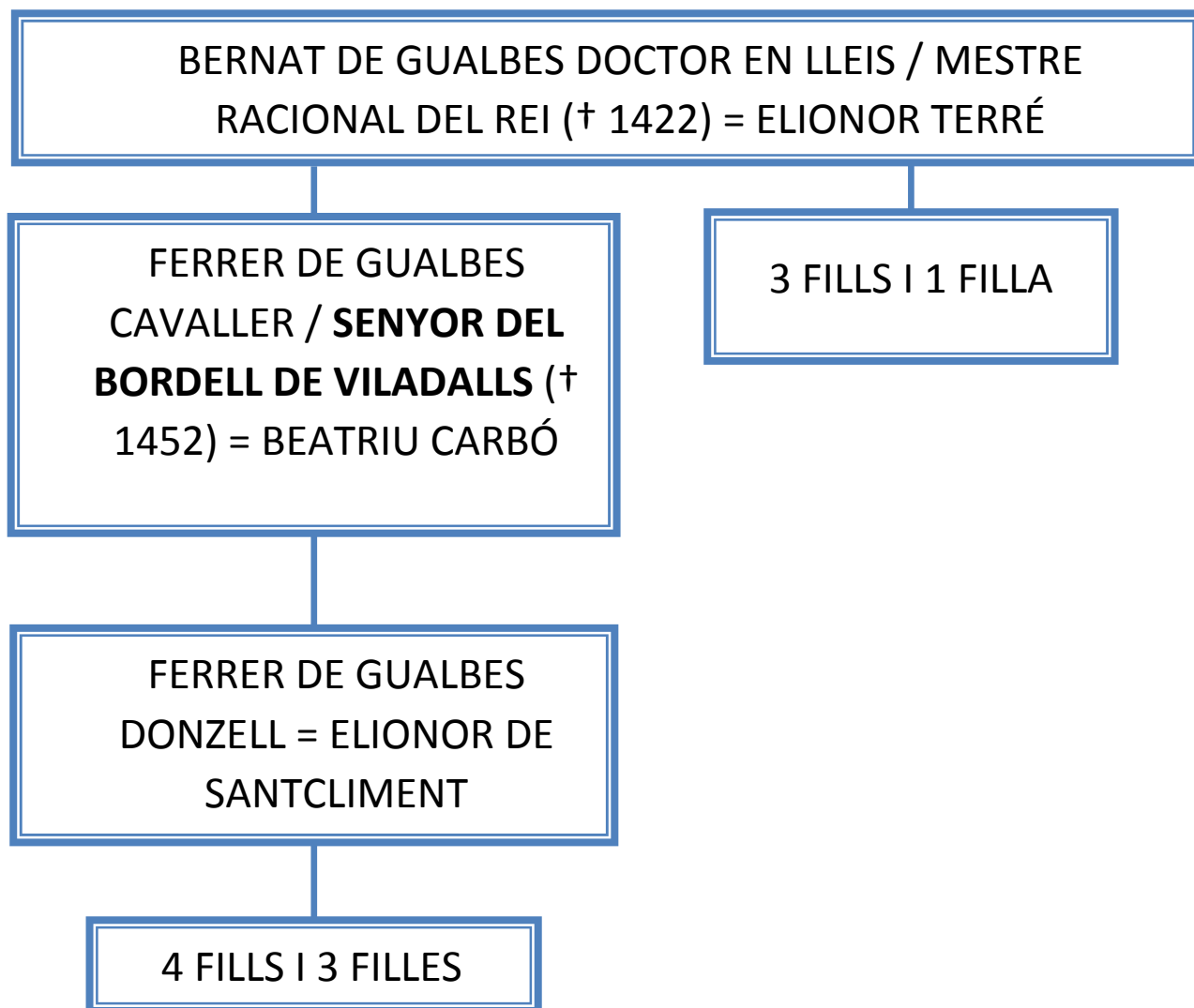
⁵⁰⁸ Alfons el Magnànim es refereix al capítol XI de les Corts de Montsó de 1363 durant el regnat de Pere el Cerimoniós.

⁵⁰⁹ AHCB, Consell de Cent, Diversorum 1B-XV-4, f. 257r. (1446, juliol, 6. Barcelona; Document 45 de l'Apèndix Documental).

⁵¹⁰ A Sevilla controlaven els bordells les famílies Guzmán i Ponce de León. A ciutat de Palma els Reixac. A Saragossa els Maldonado. A Vilafranca del Penedès i Sitges els Clapers. Veure: MORENO MENGUÍBAR, Andrés; VÁZQUEZ GARCÍA, Francisco: *Historia de la prostitución...*; BERNAT I ROCA, Margalida: *op. cit.*; GARCÍA HERRERO, M^a del Carmen: *op. cit.*; BENITO JULIÀ, Roger: "La prostitució..."

ESQUEMA 2: MEMBRES DE LA FAMÍLIA GUALBES RELACIONATS AMB EL BORDELL DE VILADALLS

(ELABORAT PER ROGER BENITO JULIÀ)

ESQUEMA 3: RELACIONS FAMILIARS ENTRE ELS GUALBES I ELS TERRÉ PEL CONTROL DELS BORDELLS DE VILADALLS I LA VOLTA D'EN TORRE

(ELABORAT PER ROGER BENITO JULIÀ)

JAUME DE ROUDORS (DONZELL DE CALDES) (1) = MARIA = GALCERAN CARBÓ (2)

ELIONOR DE ROUDORS (ÀLIES ELIONOR TERRERA, **SENYORA DEL BORDELL DE LA VOLTA D'EN TORRE**) = BARTOMEU JOAN TERRÉ (†1420)

BEATRIU CARBÓ = FERRER DE GUALBES (**SENYOR DEL BORDELL DE VILADALLS †1452**)

FERRER DE GUALBES
(DONZELL DE CALDES / HEREU UNIVERSAL DEL SEU PARE I D'ELIONOR TERRERA (1450)) = ELIONOR DE SANTCLIMENT

7.2.1 Les portes dels bordells

El monopoli dels bordells controlats per les famílies Gualbes, Terré, Camós i, més endavant Mugul, es veié amenaçat per un problema amb les portes dels bordells que menaven a la Rambla barcelonina.

El tretze de setembre de 1440 el Consell de Trenta, rebé una carta de Guillem Desoler.⁵¹¹ Aquest exposà tres queixes de caire veïnal. La primera era referent a un porxo i el pes de la palla de la Plaça de Santa Anna. La segona tractava sobre les portes dels bordells de Viladalls i la Volta d'en Torre. La tercera venia donada perquè moltes prostitutes vivien en "carrers honestos" i fora del bordell. La queixa de Desoler és molt explícita: al bordell de Viladalls s'hi feia molta fressa i alguns malfactors que entraven per una porta i en sortien per una altra, quan venien a buscar-los els representants de la justícia. També es volia tancar una de les portes del bordell de la Volta d'en Torre, per la mateixa raó i perquè donava a la Rambla i envilia el passeig, aleshores ja molt transitat.⁵¹² El Consell de Trenta deliberà tapiar una de les dues portes de cada bordell.⁵¹³ El dia vint-i-u d'octubre del mateix any el Consell de Cent havia tingut problemes amb el tancament de la porta del carrer del Vidre del prostíbul de Viladalls. Finalment deliberaren que

⁵¹¹ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-2, f. 117r. 1440, setembre, 13. Barcelona. Veure transcripció al Document 38 de l'Apèndix Documental.

⁵¹² El relat del document és vivíssim: *La segona cosa que ell havie pensat si los bordells de la ciutat los quals obren a dos caps o carrers, ço és, lo bordell de Viladays al I cap vers la ciutat e l'altre vers lo mur, ne sie tenchat I cap. Per ço moltes vegades si seguexen **escandols e si la cort hi entraça, alguns malfeytors entre per la I cap e-l l'ixen e fuguen per l'altre.** E lo bordell de la Volta d'en Torra qui ix I cap vers la Rambla, la qual ara de novell si és feta, e l'altre cap a I carrer al dit bordell contigui que per semblant rahó que dessus e encare **per lo embelliment de la dita Rambla fos tanchat a la I cap.*** (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-2, f. 117r. 1440, setembre, 13. Barcelona).

⁵¹³ *E lo dit consell tots concordades [...] delliberaren [...] tanchar de la una part dels dits bordells* (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-2, f. 117v. 1440, setembre, 13. Barcelona). Hem omés les parts que no es referien al nostre assumpte.

es tanquessin les portes que donaven a la Rambla i que quedessin oberts els que menaven dins de la ciutat.⁵¹⁴

Dos mesos després (el vint-i-tres de desembre) el Consell insistí en el tancament del portal de Viladalls que ja tornava a estar reobert: [...] *haver conclos e delliberat que la entrada e la exida del bordell de Viladalls vers la ciutat, e en lo carrer del Vidre, per certes esguardes fos tanchada. Segons après se tencha però, per ço com moltes vegades ere estada tanchada e uberta, remetren als consellers e als obrers lavors e sdevenidors que si·ls apparie fes obrir que ho fessen [...]*.⁵¹⁵ A més el document ens indica que els malfactors encara escapaven saltant les tàpies i els horts. Els veïns en deurien estar també una mica farts de la situació a tenor del relat del document: *Segons apres se tencha, però, per ço com moltes vegades ere estada tanchada e uberta, remetren als consellers e als obrers lavors sdevenidors que si·ls apparie fes obrir que ho fessen. [...]* *E si la dita entrada tanchada ere uberta tentost serien aturats per lo veynat de la dita entrada.*⁵¹⁶ Els senyors útils del bordell també hi digueren la seva: [...] *per raho de la dita tancha lo dit bordell se despobla, que les fembres bordelleres no hi volen aturar, e per esquivar hostals qui·s són principiats vers lo Portal de XXX Claus, e fembres bordelleres hi comencen de estar **e aço es fa desenys que la dita entrada es estada tanchada.***⁵¹⁷ Sembla que el despoblament del bordell i la força dels senyors útils dels bordells (tot i que no ho diu el document, són membres de les famílies abans esmentades: Gualbes, Terré, Camós, Mugull...) feu que la porta del bordell de Viladalls es reobrí.

Aquesta reobertura no es donà al prostíbul de la Volta d'en Torre. El cas tornà al Consell de Trenta el dinou de gener de 1441 a instància

⁵¹⁴ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-2, f. 118r. (1440, octubre, 21. Barcelona; Document 39 de l'Apèndix Documental).

⁵¹⁵ AHCB, Consellers, Obreria 1C-XIV-27, s. f. (1440, desembre, 23. Barcelona) (El mateix document es troba a Consell de Cent, Deliberacions, II-2, f. 126r. (1440, desembre, 23. Barcelona). Veure Document 40 de l'Apèndix Documental.

⁵¹⁶ Ídem.

⁵¹⁷ Ídem.

del conseller en cap Huguet Fivaller.⁵¹⁸ Aquest exposà que els portals que donaven a la Rambla del bordell de la Volta d'en Torre havien estats tancats pels consellers predecessors i els obrers de la ciutat.⁵¹⁹ Per aquesta raó Joan de Camós, senyor útil del bordell de la Volta d'en Torre, i els hereus del bordell havien demanat la reobertura dels portals de la Rambla, ja que moltes de les prostitutes anaven a treballar al bordell de Viladalls.⁵²⁰ Els hereus del bordell havien demanat consell a l'advocat ordinari de la ciutat, Francesc Castelló, i aquest els havia donat la raó cosa que entrava en conflicte amb les ordinacions abans fetes per tancar el portal.⁵²¹ El Consell de Trenta deliberà que els portals ja estaven bé com estaven: tancats; a més prohibí que es reobris cap portal gran o petit que donés a la Rambla.

Camós tornà a portar el tema del portal de la Volta d'en Torre el setze de febrer a instància del conseller Fivaller.⁵²² El cas s'havia tirat endavant amb els advocats de la ciutat, Bonanat Pere i Ramon Grau. Aquests havien informat a Joan de Camós que no era lícit que obrís un portal que donés a la Rambla. El advocats preguntaren a Camós quant li havia costat el bordell i aquest digué trenta sous.⁵²³ Camós es

⁵¹⁸ AHCB, Consellers, Obreria XXVII, s. f. (El document també es troba a Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-2, f. 128r. 1441, gener, 19. Barcelona).

⁵¹⁹ Tant els Consellers com els obrers de la ciutat s'escollien per Sant Andreu, el 30 de Novembre.

⁵²⁰ [...] *Johan de Camós e los altres hereters del dit bordell haien feta gran instància a ells dits Consellers que·ls dits portals tenchats se tornassen obrir que despuys que foren tenchats moltes fembres bordelleres sen són exides e·s són mudades en lo bordell de Viladalls e de fet axí ho continuen de que·s seguirà que·l dit bordell de la Volta d'en Torra romandrà despoblat e per consegüent los hereters dessus dits perdran lurs rendes [...]* (AHCB, Consellers, Obreria XXVII, s. f., veure Document 42 a l'Apèndix Documental. 1440, desembre, 23. Barcelona).

⁵²¹ [...] *los quals contractes los ells dits Conellers havien fet veure e segonexer per mossèn Francesc Castelló, ·I· dels advocats ordinaris de la dita ciutat, lo qual los havie feta relació que stave axí en veritat com los dits hereters adlegaven.* (Ídem)

⁵²² AHCB, Consellers, Obreria XXVII, s. f. (El document es troba també a Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-2, f. 129r; veure Document 43 de l'Apèndix Documental. 1440, desembre, 23. Barcelona).

⁵²³ [...] *E après ells dits Consellers ab consell de mossèn Bonanat Pere, ordinari e mossèn Ramon Grau, advocats de la dita ciutat haien fet rebre diligent onformació de e sobre lo interessor lo qual se esguardave al dit honorable Johan de Camós e li·n podien seguir no obrint portal algú vers la Rambla dessus dita. E de fet volgueren veure la carta de la compra que ell hauria feta del dit bordell e viren que li havie costat XXX sous.* [...]

queixava de la migració de prostitutes al bordell de Viladalls i demanà al Consell que li deixés obrir un petit portal que donés a la Rambla.⁵²⁴ Tancant l'any 1441 el problema no estava resolt:

*Item haien a memòria la demanda feta o smena demanada per los heretes del bordell de la Volta d'en Torra, los portals del qual bordell provehint degudes ordinacions foren tenchats e paredats vers la Rambla de la dita ciutat, a la qual demanda la ciutat no entén ésser tenguda per los motius los quals se poran certificar ab los dits consellers qui ara ixen.*⁵²⁵

El problema es tornà a tractar dotze anys després, el vint-i-set de juliol de 1452. Els Consellers s'havien reunit a la llotja de mar per vendre imposicions. El Conseller en cap Francesc Desplà exposà que el Vicealmirall reial Antoni Bertran, havia demanat de part de Joan de Camós i Elionor Terrera per a la reobertura del bordell de la Volta d'en Torre:

*Aquí fou proposat per lo honorable mossèn Ffrancesch dez Pla, un dels dits Consellers en nom de tots com moltes vegades és vengut a ells Consellers lo honorable mossèn Anthoni Bertran, visalmirall de les mars del senor rey, en nom e per part del honorable en Johan de Camós e de la vídua Terrera, prestament que entorn X o XII anys són passats lo portal de l bordell de la dita Volta d'en Torra que era vers la Rambla era estat tanquat per la qual reho lo bordell val fort poch perquè lo dit mossèn Anthoni Bertran demanava que sia feta esmena per la ciutat als dits senyors del bordell.*⁵²⁶

És el primer document on apareixen els dos propietaris conjuntament, fent front comú. Sembla ser que el Consell no volia reobrir el procés –ja que havien passat onze anys des de l'últim requeriment– i pretenia mantenir la porta del bordell tancada per

⁵²⁴ [...] *Per ço ells dits Consellers ho posaven en lo dit Conçell a fi que fos deliberat si farien fer ·I· portalet petit, lo qual obrís vers la Rambla per lo qual no·s pogués veure alguna de les cases de les fembres, ans fos en loch qui tapia vedàs la dita vista o si provehien o presten a gran esmena.* [...]

⁵²⁵ AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-3, f. 14v. (Any 1441).

⁵²⁶ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-7, f. 173v. 1452, juliol, 27. Barcelona. Veure Document 50 de l'Apèndix Documental.

*emballiment de la dita Rambla e de la Plaça dels Bergants, qui és aquí e per tant com molta gent de bé axí homens com dones passen per aquell loch e no ho farien si li ha lo dit portal.*⁵²⁷

El sis d'octubre del mateix any Joan de Camós i Elionor Terrera es tornaren a queixar al Consell de Cent per intentar reobrir el portal de la Volta d'en Torre. El consell deliberà que *sobre l'obre del portal de la dita Volta d'en Torra fou deliberat que en lo passat per altres concells, fou deliberat que no era spedient que fos ubert que lo present consell ne fou d'aquella matexa intenció.*⁵²⁸

El vint-i-quatre de gener de 1453 es tornà a exposar el tema del portal del bordell de la Volta d'en Torre. Al document podem llegir que el bordell estava situat al capdamunt de la Rambla i que tenia un o dos portals oberts a aquest passeig. També s'esmenta que els qui habitaven a la Plaça dels Bergants llogaven dones públiques, donant així, grans beneficis al bordell.⁵²⁹ El problema era que els ciutadans que passejaven per la Rambla veien l'activitat de l'interior del bordell.⁵³⁰ Elionor Terrera tensà més les relacions. Aquesta demandà la ciutat davant del Governador de Catalunya. Finalment el Consell presentà una requesta amb protest al Governador i al Síndic de la ciutat.⁵³¹

⁵²⁷ AHCB, Consell de Cent Registre de Deliberacions 1B-II-7, f. 174r. (27 de juliol de 1452).

⁵²⁸ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-7, f. 194v. (6 d'octubre de 1452; veure Document 51 de l'Apèndix Documental).

⁵²⁹ [...] *Item fou proposat en lo dit Conçell, com en lo passat amb que fos feta la Rambla qui es fora lo Portal de la Bocaria, vers lo Reeval, qui ladonchs hi era stada ubert un portal o dos del bordell appellat de la Volta d'en Torra. E començada la dita Rambla per gran útil e bellesa de la ciutat los obrers per llurs offici faheren tencar los dits portals del dit bordell vers la dita Rambla, com ja hi haie altres portals per entrar e exir en lo borde. E més avant faheren fer al cap de la dita Rambla una gran plaça per estar los bergants qui loguen, qui rahonablement donen gran guany al bordell [...]* (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-8, f. 54r. 24 de gener de 1453). Transcripció al Document 52 de l'Apèndix Documental.

⁵³⁰ [...] *moltes gents de bé, axí homens com dones per la desonestat qui's fa en lo dit bordell no passarien per la dita Rambla [...]* (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-8, f. 55r. 1453, gener, 24. Barcelona).

⁵³¹ [...] *E ara madona Elienor Terrera, qui's diu en part senyora del dit bordell ne ha donada demanda contra la dita ciutat, devant lo dit governador de Cathalunya. E per tant com lo offici dels dits obrers es per privilegi de la ciutat per obiyar a tot periudici per los advocats, és estada ordonada una raquesta ab protest per presentar aquella*

La demanda tirà endavant i el vint-i-tres de maig de 1454 es trobà la solució al problema del portal que donava a la Rambla. Es deliberà que es fes un portalet que donés a la Rambla amb una colzera per a que no es veiés l'interior del bordell.⁵³² Tot estaria supervisat per uns prohoms de la ciutat.⁵³³ El cinc de juliol del mateix any es feren les últimes esmenes del nou portalet de la Rambla. Tindria *VI palms* i seria obert vers la Rambla. La colzera també es faria però amb la condició ja sabuda de que no es veiés l'interior del bordell. Aquest portalet només s'hi podria entrar una persona cada cop amb el cap ajupit. El Consell prohibí que hi hagués cap pedrís per a que les prostitutes s'exhibissin al portalet i també prohibí que les *fembres del dit bordell* no orinessin a la Rambla fora portal. Si aquestes condicions no es complien el portalet es tancaria *sens dilació alguna*.⁵³⁴

7.2.2 Simó Sala senyor del bordell del Canyet

Tot i la seva curta durada coneixem el propietari del bordell del Canyet. La referència més antiga és de 1443, com ja hem apuntat, amb la batussa de Johana *la grega*. Com hem dit, aquest bordell també es deia *hostal d'en Sala* i fou explotat directament pel mercader barceloní Simó Sala. El deu de juliol de 1452⁵³⁵ el rei Alfons el Magnànim li atorgà un privilegi per a que s'establís al Canyet on ja hi

al dit governador e a son assessor per lo síndich de la dita ciutat. [...] (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-8, f. 55v. 1453, gener, 24. Barcelona).

⁵³² [...] *E era stat mogut a ells consellers que fos fet un portalet al a part de la dita Ramble, e que dins lo dit protalet fos feta una colzada, en tal forma que les gents qui passaren per la dita Ramble no haurien algun annuig [...]* (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-8, f. 198r. 23 de maig de 1454; veure Document 53 de l'Apèndix Documental).

⁵³³ [...] *E que ells o algun d'ells ensemps ab dos o tres promens vagen veure lo loch hon se diu se poria fer lo dit portalet [...]* (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-8, f. 198v. 1454, maig, 23. Barcelona.)

⁵³⁴ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-8, f. 199r. (5 de juliol de 1454; veure Document 54 de l'Apèndix Documental).

⁵³⁵ AHSCSP, Privilegis reials, doc. papals, doc. particulars. Vol. VIII. Inv. 8. Carpeta 11/4. Document 49 de l'Apèndix Documental. (1452, juliol, 10. Castell Nuovo de Nàpols).

tenia unes cases on antigament s'havien fet servir *ad usum meretricale*.⁵³⁶ Les portes del dit bordell estaven obertes a les hores acostumades (abans que sonés el seny de lladre). Sala continuà controlant el bordell durant la regència d'Enric IV de Castella al llarg la guerra civil catalana. L'onze d'agost de 1463 ordenà al lloctinent del Principat i als altres oficials (veguer, batlle i sotsbatlle) de Barcelona per revocar els permisos dats pel Magnànim a les prostitutes per instal·lar-se on se li havia donat el privilegi d'instal·lar un bordell a Simó Sala l'any 1452. El tretze d'agost Enric IV li confirmava els privilegis a Simó Sala i retirava els permisos per a que s'hi instal·lessin meretrius allà on havien destruït el bordell les tropes franceses.⁵³⁷

Coneixem altres dades del dit Simó Sala. Aquest havia treballat com a obrer al palau reial en temps de Ferran d'Antequera juntament amb el seu pare Jaume Sala que n'era l'obrer major.⁵³⁸ Sembla ser que als Sala no se'ls pagà per la seva feina i Simó reclamà el seu deute el 1431.⁵³⁹ El mateix any, Sala es casà amb la Elionor Castelló (filla del difunt draper barceloní Lluís Castelló).⁵⁴⁰ Simó Sala esdevingué (1440) el procurador d'Englantina, mare de la seva muller i sogra del dit Sala.⁵⁴¹ A l'any 1464 Sala fou nomenat obrer major del palau d'Alfons el Magnànim.⁵⁴² Al llarg del segon terç del segle XV llistà les seves possessions a Montcada en un memorial datat entre 1467 i 1483.⁵⁴³

Segurament el privilegi atorgat pel Magnànim (1452), per a l'establiment del bordell del Canyet, fou a compte dels diners que se li

⁵³⁶ Aquest document fou citat per BOFARULL, Antonio: *Guia-Cicerone de Barcelona*. Barcelona: Imprenta Castañes. 1851, p. 252-253. L'autor no diu d'on ha tret el document però l'hem localitzat en una carta reial de 1463. (ACA, Cartes Reials Diplomàtiques de Joan II, Caixa 1, Carta 65). També es pot llegir al privilegi de 1452 AHSCSP, Privilegis reials, doc. papals, doc. particulars. Vol. VIII. Inv. 8. Carpeta 11/4. 1452, juliol, 10. Castell Nuovo de Nàpols. (Document 49 de l'Apèndix Documental).

⁵³⁷ ACA, Registres Cancelleria, Intrusos 5, f. 21v. 1463, agost, 13. Barcelona.

⁵³⁸ BC, Arxiu de l'Hospital, Arx. 594.

⁵³⁹ BC, Arxiu de l'Hospital, Caixa I, reg. 9126. (Document de 1431)

⁵⁴⁰ BC, Arxiu de l'Hospital, Caixa I, reg. 9128. (1431, març 9. Barcelona).

⁵⁴¹ BC, Pergamins, 44. (1440, març 1. Barcelona).

⁵⁴² BC, AH 950/12. (Document de l'any 1464).

⁵⁴³ BC, AH 3824. (1463-1483. Montcada).

devien per la seva feina d'obrer del palau. Sala morí sense cobrar els seus deutes amb el poder reial. Els acabà cobrant Joan Pasqual, doctor en lleis, que havia esdevingut l'hereu dels béns de Simó Sala, a l'any 1511.⁵⁴⁴

7.2.2.1 La batussa de Joana la grega al bordell del Canyet

Coneixem una de les prostitutes del bordell del Canyet, anomenada Joana *la grega*, gràcies a un procés⁵⁴⁵ que volia investigar els fets, la batussa i robatori soferts per la dita Joana al dit bordell.

Els procés té onze folis i és inconclús. Fou instruït per Bertomeu Argullós, llicenciat en lleis per comissió del governador de Catalunya.

Es feu testificar a sis persones:

TESTIMONIS DEL PROCÉS PER LA BATUSSA DE JOANA LA GREGA (1443)		
NÚMERO	NOM	SITUACIÓ O OFICI
1	DIEGO DE SALINES	MARINER. HABITANT DE BARCELONA.
2	MARTÍ D'OSCA	HABITANT DE BARCELONA. PASTADOR DE PA
3	ANTONI (<i>ANTHONET LO PASCHADOR</i>)	PESCADOR. JOVE
4	ESTEVE	BARBER

⁵⁴⁴ BC, Pergamins, 488. Document original de 1466, març 16, trasllat del 27 de setembre de 1504. Ambdós datats a Barcelona.

⁵⁴⁵ ACA, Processos en Quart, 1443. Les referències posteriors són del mateix document. (Veure transcripció compelta al Document 44 de l'Apèndix Documental).

5	DOMINGO D'ÍÑIGO	PARAIRE
6	PERE BODOLINI	NUNCI QUE VIU AMB L'ALGUTZIR DEL GOVERNADOR DE CATALUNYA

El procés començà el dissabte dia nou de març de 1443. El primer testimoni és Diego de Salines, mariner habitant de Barcelona. Aquest afirmà que habitualment viu al *hostal de Canyet appellat lo hostal d'en Sala*.⁵⁴⁶ Segons la seva declaració Diego tenia una dona treballant per ell dins del bordell però *ja li ha dat comiat*.⁵⁴⁷ L'instructor li demanà si ell coneixia a una *dona grega apellada Johana*.⁵⁴⁸ Afirma que la coneix però hi havia parlat al bordell diverses vegades. Posteriorment se li preguntà si havia sentit a dir que un *jove appellat Anthoni* hagués dormit amb Joana. Diego declarà que havia sentit a dir que el dit Antoni, *batés la dita Johana ab un bastó*, i que també havia sentit a dir que li havien robat una cota i una llança de Jerez.⁵⁴⁹ Diego negà ser còmplice del dit Antoni i declarà que no sabia on vivia en aquell moment.

El dia vint-i-sis del mateix mes i any s'interrogà a Martí d'Osca habitant de Barcelona i pastador de pa. Aquest testimoni ens dona noves dades interessants: Joana ja vivia al bordell des de l'any 1442 i que la batussa fou durant la setmana de Carnestoltes.⁵⁵⁰ S'anomena a Antoni com *Anthonet lo paschador* i se'l torna a qualificar de *jove*. Es demanà a Martí sobre la possible complicitat de Diego de Salines però

⁵⁴⁶ F. 3v.

⁵⁴⁷ F. 3v.

⁵⁴⁸ F. 3v-4r.

⁵⁴⁹ F. 4r.

⁵⁵⁰ F. 4v-5v. Era freqüent aprofitar els dies de festes multitudinàries per cometre actes delictius. Un exemple significatiu és el d'uns estudiants que provocaren una brega, prop del bordell de la ciutat de Lleida, el dimarts de Carnestoltes. Publicat per FARRENY I SISTAC, M. Dolers: *Processos...*, p. 40

no l'implicà en la pallissa. Finalment se li requerí sobre una brega entre Diego de Salines, el barber Esteva i el paraire Domingo d'Iñigo. Martí confirmà aquest fet.

El següent testimoni fou el barber Esteve. Se l'interrogà el mateix dia que a Martí. Només aportà noves dades sobre la brega abans esmentada. Sobre si hi hagueren còmplices a la violació de Joana declarà que *no·us sap res*.⁵⁵¹

El vint-i-vuit de març, del mateix any, s'interrogà a Pere Bodolini, nunci, que vivia amb l'alguatzir de la cúria del Governador de Catalunya, Jaume de Burles. Aquest testimoni aprofundí sobre la brega entre Diego i Domingo sense aportar cap dada sobre la batussa i violació de la prostituta.⁵⁵²

Com ja hem dit el procés quedà inconclús i no es condemnà al principal sospitós, Diego de Salines, ja que l'any 1445 se'l condemnà a pena d'exili per ser alcavot a la ciutat.

Gràcies a aquest procés coneixem un dels perills a que estaven sotmeses les prostitutes: la violació i la violació en massa. El fet que s'acusi a un jove (Antoni) no és gens casual, ja que es considera als joves amb una gran potència sexual i ànsies que han de desfermar d'alguna manera.⁵⁵³ També és força significatiu com s'aprofita el Carnestoltes per cometre la violació de Joana la grega. Joana, com la majoria de prostitutes de la ciutat de Barcelona eren de fora la ciutat o estrangeres. No sabem però com acabà el cas, suposem que potser es deixà inconclús.⁵⁵⁴

⁵⁵¹ F. 8r.

⁵⁵² Ff. 9v-11v.

⁵⁵³ ROSSIAUD, Jacques: "Prostitución, juventud...", p. 197. L'autor afirma que en principi ni els homes casats ni els clergues podien accedir als bordells i que la majoria de clientela eren joves. Els joves també provocaren problemes al bordell de Castelló de la Plana, veure VICIANO, Pau: *op. cit.* p. 346

⁵⁵⁴ Hem de tenir amb compte que les sentències es recollien en llibres a part i que es podria haver perdut.

7.3 Conclusions

Els bordells medievals, com hem vist, eren edificis d'utilitat pública i servien per aplicar la doctrina agustiniana del mal menor. Els bordells barcelonins tenen una cronologia més tardana que els d'altres ciutats europees i peninsulars. Segurament aquest fet es produeix per raons demogràfiques.

A Barcelona a mitjans del segle XV existien tres bordells oficials Viladalls, la Volta d'en Torre i el bordell del Canyet. Tots tres estaven situats prop de les muralles i portals per captar els que entraven a la ciutat i per mantenir l'ordre social. No coneixem qui fundà els dos primers, però el tercer fou fundat amb la concessió d'un privilegi reial atorgat al mercader i obrer del palau reial, Simó Sala.

Que Sala fos oficial no ens ha d'estranyar tal com hem vist en el capítol anterior ja que molts oficials, de diversa consideració i estatus, estaven lligats al món prostibulari.

Si ens fixem en la documentació anterior a l'aparició del bordells de Viladalls i del Canyet veiem que als carrers de la zona ja s'hi exercia la prostitució. Segurament aquesta fou la raó de la seva creació.

El Consell de Cent regulava i controlava el bon funcionament dels tres bordells. Els bordells baixmedievals tenien tres funcions bàsiques:

- Tenien un paper de "salvació pública" ja que canalitzaven les passions masculines, evitaven violacions i concentraven una demanda sexual sobretot dels joves de les ciutats.
- Ajudaven a controlar l'ordre públic de la ciutat, ja que les ordinacions referents als bordells incloïen bans contra alcavots, jugadors, vagabunds, falsos pobres... habitants que distorsionaven el bon funcionament de les ciutats segons les autoritats.
- Per últim eren un element eficaç per tenir controlades a les prostitutes que vivien a la ciutat. Així les dones públiques

eren separades de les dones privades, o sigui de les honestes.

El Consell de Cent no explotava directament els bordells ja que els cedia a qui els volgués explotar i aquest deixava el control als hostalers de bordell. Aquests últims controlaven el dia a dia del prostíbuls.

A les dues comandes relacionades amb els bordells que hem documentat, els interessats eren matrimoni fet que creiem que era obligatori per poder entrar en el negoci del bordells. A les clàusules dels contractes veiem que les prostitutes havien de pagar pels llits, la roba i que eren ateses per esclaves.

Els hostalers de bordell també podien vendre queviures o beure a les prostitutes per arrodonir els seus ingressos. Les prostitutes a més de treballar al bordell també hi vivien.

Els bordells estaven formats per diverses cambres o hostals on vivien les prostitutes. Les dones públiques tenien diversos serveis necessaris comuns, com els horts o jardins.

Els bordells es consideraven un negoci més dintre de la ciutat i no suposava cap dilema moral anar al bordell. La idea agustiniana del mal menor permetria sempre la prostitució i per afinitat la existència dels bordells per evitar mals majors.

Com a d'altres ciutats medievals els bordells barcelonins eren explotats per famílies de llinatges destacats. A Barcelona trobem al segle XV que eren controlats per les famílies Gualbes, Carbó, Mugull i Terré. Aquest control "familiar" no estava exempt de disputes amb el Consell de Cent com hem vist amb el conflicte de les portes de la Rambla que durà uns dotze anys. Aquí es planteja una qüestió interessant: què ha de prevaldre la queixa d'un veí de la ciutat o la utilitat pública del bordell. Les autoritats barcelonines buscaren una solució que satisfés tant als hostalers com al preocupat veí. Per això creiem que el Consell treia bons rendiments dels arrendaments dels bordells de la ciutat.

El bordell al tenir el monopoli del sexe remunerat era lloc de baralles i bregues. Les prostitutes moltes vegades eren víctimes d'aquesta violència. Un exemple clar d'això és el procés per esclarir els fets de la batussa contra Joana la grega de 1443. Tot i que alguns autors veuen als joves com uns els actors principals de la violència contra les prostitutes no podem afirmar categòricament que a Barcelona es donés aquesta violència "juvenil" de forma exclusiva.

És força freqüent que s'aprofitessin festivitats massives de la ciutat per atacar a dones casades o a prostitutes. La batussa contra Joana *la grega* es produí per Carnestoltes, temps de disbauxa i descontrol abans del període de recolliment espiritual de Setmana Santa.

Una pregunta que ens hauríem de plantejar, tot i que és difícil de respondre, és si la prostituta que treballava al bordell patia una situació conjuntural, degut a la seva situació econòmica, la pobresa, o bé, viure en una ciutat estranya i s'havia vist abocada a treballar de dona pública per subsistir; o bé, es trobava en una situació estructural i exercia de prostituta voluntàriament i viure dels guanys que la venda del seu cos li proporcionava.

VIII. SORTIDES A LA PROSTITUCIÓ

8. Com abandonar el món prostibulari?

Què passava quan una prostituta volia o havia d'abandonar el seu ofici? Quins mecanismes existien per a poder-ho fer? Com hem vist, les prostitutes eren dones que no seguien el camí moral marcat per les institucions eclesiàstiques i la societat medieval. Se les havia dotat d'una certa legalitat lligada amb la visió del mal menor i amb la institucionalització dels bordells al segle XV. Però existia un problema per resoldre encara: què fer quan la prostituta volia abandonar la vida que havia portat o ja no podia treballar als bordells? Com se la podia reinserir a la societat? Com podia a tornar a formar part de l'estructura estamental medieval? En el present apartat de la nostra investigació tractarem aquestes qüestions relacionades amb la fi de la vida prostibulària i com es reubicaven a les prostitutes dins de la societat baixmedieval dins del marc de la ciutat de Barcelona.

8.1 Les sortides a la prostitució

Bàsicament existien dues sortides a la vida prostibulària i seguir el camí moral marcat per l'Església: la reclusió en un monestir i el casament. La reclusió en un monestir no es produïa en un monestir convencional sinó que a tota Europa existien cenobis específics per a prostitutes retirades. Degut a la gran influència de les vides de sants en la població en general, l'Església creà prototipus per a que mostressin la via a seguir per a les prostitutes.

Tot i que semblés paradoxal per a l'Església, els monestirs reformadors de les prostitutes s'instituïren normalment sota l'advocació d'alguna prostituta santificada, com podia ser Santa Maria Magdalena, Santa Maria Egipcíaca entre altres. Maria Magdalena és la primera pecadora redimida que esdevingué prototipus per a les prostitutes medievals.

Si la prostituta optava per casar-se, entrava de nou en el camí marcat per a les dones privades. Si aquesta no desvetllava els seus orígens, podia ser acceptada com qualsevol altra dona.

Veurem en el present capítol com aquestes sortides a la prostitució hi intervingueren el poder papal, els poders reials i els poders locals de les ciutats.

8.2 Els primers monestirs i les santes pecadores

A partir del segle IV localitzem dades sobre els monestirs per a prostitutes per a l'exercici de la castedat i la vida de penitent.⁵⁵⁵ El primer monestir que fou fundat per a acollir a prostitutes data d'aquest segle a l'Imperi Bizantí. L'emperador Justinià –per influència de la seva esposa Teodora– creà el primer monestir per a prostitutes al que anomenà "Penediment". Explica l'historiador bizantí Procopi de Cesarea:

*Reunió a más de quinientas ramerás en el Foro, que se ganaban la vida miserablemente vendiéndose allí por tres óbolos, y las envió al otro continente, donde fueron reunidas en un monasterio llamado "Arrepentimiento" para forzarlas a reformar su modo de vida. Algunas de ellas, empero, se lanzaron de noche desde los parapetos y se libraron así de una indeseada salvación.*⁵⁵⁶

Sembla ser que aquesta innovació bizantina influí a l'occident cristià i s'aplicà amb força èxit. A Europa una de les primeres mesures que s'adoptaren fou la creació de models de prostitutes santificades: Santa Maria Magdalena, Santa Maria Egipcíaca, Santa Afra, Santa Thaïs, Maria la meretriu, per a tenir una base hagiogràfica per a la fundació dels monestirs. Aquesta base hagiogràfica deu molt a Iacopo

⁵⁵⁵ SÁNCHEZ ORTEGA, Ma Helena: *Pecadoras en verano, arrepentidas de invierno*. Madrid: Alianza Editorial. 1995, p. 46.

⁵⁵⁶ PROCOPIO DE CESAREA: *Historia Secreta*. Madrid: Gredos. 1983. Capítol XVII. Teodora sembla que influí enormement amb aquesta fundació ja que -segons Procopi– Teodora havia sigut cortesana de l'emperador anteriorment (Veure Capítol IX). Veure també BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 129-130 i HASKINS, Susan: *Mary Magdalen. Myth and Metamorph*. New York: Riverhead Books. 1993, p. 170.

da Varazze, tal i com veurem. L'aparició a la mentalitat baixmedieval de les prostitutes santificades o de les santes meretrius cal buscar-la al pontificat del Papa Lleó IX (1002-1054). Què impulsà a aquest Papa a donar una sortida a les prostitutes quan abandonaven la seva vida de pecat? Segons Brundage la pressió dels canonistes per condemnar la prostitució i no tolerar-la feu que es busqués una solució intermitja: la creació de monestirs de retir de les dones públiques. Una altra raó que addueix Brundage cal cercar-la en l'augment de les prostitutes a les ciutats baixmedievales, degut a l'augment demogràfic que experimentà Europa.⁵⁵⁷

L'origen dels monestirs de l'Europa occidental, per a prostitutes cal cercar-lo a la Provença i va entroncat amb la llegenda de Santa Maria Magdalena, patrona de la regió.⁵⁵⁸ La procedència de la santa i de la seva llegenda és a la zona de l'Imperi Bizantí. Les seves relíquies es conservaren a Constantinoble, on havien estat traslladades per l'emperador Lleó VI (886-912) a la capital de l'Imperi, des de la ciutat d'Efes. Un altre fet que recolza el seu origen oriental és la data de la celebració de la seva festa, el vint-i-dos de juliol. Aquesta es documenta per primer cop a Efes al martirologi de Beda el Benerable (c. 673-735) que beu directament d'un calendari bizantí.⁵⁵⁹

Una altra teoria diu que La Magdalena és el fruit de l'apropiació de Gregori Magne (590-604) de tres dones del Evangelis:

- **Maria de Magdala:** de la que Jesús li havia expulsat els set dimonis i que seguí a Jesús fins a la resurrecció.
- **Maria de Betània:** germana de Marta i Llätzer.

⁵⁵⁷ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 192-193.

⁵⁵⁸ Un dels últims estudis més destacats i on es palpa el ressò de la santa és el de BUSQUETS I GRABULOSA, Lluís: *Els evangelis secrets de Maria i de la Magdalena*. Badalona: Ara Llibres. 2009.

⁵⁵⁹ BUSQUETS I GRABULOSA, Lluís: *op. cit.*, p. 266

- **Pecadora anònima:** qui a casa de Simó el fariseu rentà els peus de Jesucrist amb les seves llàgrimes, l'assecà amb el seu cabell i l'ungí.⁵⁶⁰

El culte de Maria Magdalena s'anà estenent des d'orient fins a occident⁵⁶¹ fins a arribar a la seva culminació entre els segles X i XIII. Al segle XI es documenten esglésies dedicades a aquesta santa a França.⁵⁶² La veneració per la santa es traslladà cap occident i s'adaptà la llegenda.

El principal contratemps foren les relíquies. Com hem dit, es trobaven a Constantinoble. Sembla probable la hipòtesi de que es varen traslladar a Europa gràcies al botí del bisbe de Halberstadt aconseguit al saqueig de principis del segle XIII de la capital bizantina.⁵⁶³ Durant aquesta època ja apareixen capelles dedicades a Maria Magdalena a l'església del Laterà a Roma.

El centre de l'espai de culte de Maria Magdalena a Occident és fixà a l'abadia de Vézelay (França) a principis del segle XI. El 1026 l'abadia passà al domini dels benedictins de Cluny. El 1037 el culte fou institucionalitzat per l'abat Geoffroy i s'estengué per la regió de la Provença.⁵⁶⁴

El culte s'anà estenent per tota Europa. A França era força important ja que es creia que la santa havia portat la pau a la regió de Borgonya.⁵⁶⁵

⁵⁶⁰ ROLLO-KOSTER, Joelle: "From Prostitutes to Brides of Christ: The Avignonese Repenties in the late Middle Ages" *Journal of Medieval and Early Modern Studies*, Volume 32, Number 1, Winter 2002, p. 117.

⁵⁶¹ A orient a les homilies de Sant Joan Crisòstom i les de Juan de Niça i a occident apareix en els sermons de Sant Agustí, sant Lleó, sant Gregori Magne on es dona peu al culte d'aquesta dona a Roma, Gàl·lia i la Península Ibèrica entre els segles V a VIII. Veure: SÁNCHEZ ORTEGA, Mª Helena: *op. cit.*, p. 46.

⁵⁶² Verdum (1024) sembla ser la primera. La seguiren Bayeux, Le Mans, Reims, Bellevault, Besançon... BUSQUETS I GRABULOSA, Lluís: *op. cit.*, p. 268.

⁵⁶³ BUSQUETS I GRABULOSA, Lluís: *op. cit.*, p. 266. L'autor es basa en un fragment de la *Gesta Episcoporum Halberstadensium*.

⁵⁶⁴ DUBY, Georges: *Damas del siglo...*, p. 45 i ss.

⁵⁶⁵ BUSQUETS I GRABULOSA, Lluís: *op. cit.*, p. 268.

L'abadia de Vézelay, tot i estar en decadència, anà guanyant importància a la zona. L'abat Geoffroy assistí al Concili del Laterà del 1059 i es guanyà el favors papals. Un any abans el Papa Esteve IX (?-1058) nomenà a la Magdalena com a única patrona i confirmà la possessió de les relíquies a Vézelay. Els pontífexs posteriors confirmaren la possessió i els reis francesos la recolzaren.

Vézelay es convertí en un dels centres de peregrinació més importants d'Europa conjuntament amb Roma, Jerusalem i Compostel·la. De la mateixa abadia sortia una de les quatre ramificacions del camí de Sant Jaume.⁵⁶⁶ A partir del segle XIII trobem les primeres descripcions dels hagiògrafs. L'any 1248 ja apareix una descripció de la cova prop de Marsella on la santa va fer penitència: *La cova en què Maria Magdalena va fer penitència durant trenta anys, segons diuen, es troba a uns set quilometres de Marsella. [...] Hi ha tres altars i una font.*⁵⁶⁷ La més versió més coneguda fou la de l'hagiògraf Iacopo da Varazze (1264) i sembla que fou la que va ajudar a difondre el seu culte pel sud-est de França.⁵⁶⁸ Aquesta advocació i les peregrinacions feren que l'exemple de Maria Magdalena s'estengués per l'Europa occidental, convertint aquesta església francesa en un focus d'irradiació del culte.⁵⁶⁹

Segons Iacopo da Varazze, Maria Magdalena era originària de Betània i posseïa el castell de Magdalo -d'aquí el seu nom-, heretat a partir de la mort dels seus pares. Aquest castell era molt a prop de Jerusalem. Magdalena era molt rica i a mesura que millorava la seva posició econòmica i que, anà prenent consciència de la seva bellesa, va anant donant satisfacció als seus capricis i als seus desitjos carnals. Per això la gent l'anomenava "la pecadora". Un dia que Jesucrist era a Jerusalem aquesta anà a on Jesucrist s'estava, a casa de Simó fariseu.

⁵⁶⁶ BUSQUETS I GRABULOSA, Lluís: *op. cit.*, p. 268.

⁵⁶⁷ Fra Salimebene d'Adam, citat per BUSQUETS I GRABULOSA, Lluís: *op. cit.*, p. 260.

⁵⁶⁸ DUBY, Georges: *Damas...*, p. 50.

⁵⁶⁹ SÁNCHEZ ORTEGA, Mª Helena: *op. cit.*, p. 47.

Ella en veure'l, s'agenollà, li rentà els peus amb les seves llàgrimes, els hi eixugà amb els seus cabells i va posar perfum als peus del fill de Déu. Simó en veure que Jesucrist es relacionava amb Maria Magdalena pensà que aquell no era el fill de Déu. Jesús llegint el pensament de Simó li va recriminar la seva supèrbia i perdonà a Maria tots els seus pecats, li va expulsar set dimonis que tenia dintre seu.⁵⁷⁰ Amb els actes fets a Jesús ja havia complert la seva penitència i fou des d'aleshores la més devota de totes les dones després de la verge Maria. Després de la mort de Crist, Maria Magdalena anà a predicar per Marsella fins que es va retirar en un desert per a dedicar-se a la vida contemplativa. Després d'això, s'entregà per complert al senyor fins a la seva mort.

Quines idees ens ofereix la vida de Maria Magdalena? Sobretot la idea de canvi: passa d'una vida amb tota mena de luxes i pecats (sobretot carnals) a ser una devota total de Jesucrist. Aquest model hagiogràfic mostra que les dones que portin una vida desenfrenada i de luxúria poden canviar a través de la penitència i de la castedat. La vida d'aquesta santa fou glossada com a model negatiu per Sant Vicent Ferrer. Tant la luxúria i la riquesa són font dels seus pecats:

Mas, voleu saber què la feu peccar a Maria Magdalena? La ystòria comuna diu que "rerum affluentia uoluptas plerique comes asequitur... uoluptatibus subtrahit". Ella era molt rica, e son pare ere molt rich, qui havie tres baronies: a la una dehyen Madalo, e aquesta baronia, après obté d'ell, hagué santa Maria Magdalena per herència; la 2ª baronia dehyen Bethania, e aquesta pervingué après obte del pare, a senta Martha; e la ·IIIª· baronia era la mitat de Jerusalem, e aquesta pervingué a Làzer. iE veus quantes riqueses havie lo pare de Santa Magdalena! E ella ere massa bella, en tant que molts la designaven, mas son pare e sa mare, dementre vivien, guardaven-la. E après obté de aquells, ella romàs senyora de aquella baronia de Madalo; e llavors los cavallers anaven-la a visitar e a ballar, en tant que ella se enamorà de algun cavaller o scuder, e ell d'ella, e peccaren; e aquell depuis dix-o als altres, quan eren en una, dient: "Què·us par de tal donzella? Yo he haüd ja plaer ab ella" E hun altre dix: "Oo, yo hi vull haver plaer també". E pus que lo baquó fo encetat, a poch a poch

⁵⁷⁰ Alguns hagiografs, com Ribadeneira, afirmen que són la representació dels set pecats capitals.

*ella se donà, que qui no·n prenne, secretament, a son parer, per ço com ella se cuydave que aquells ab qui·s jahye la tenien secreta, e ells dehyen-o tot, en tant que, quan ella anave per ciutat, tots dehyen: "Oo, de la malastruga! Guardau com va ella".*⁵⁷¹

Els seus atributs a les representacions artístiques solen ser un pot amb perfums i una calavera.⁵⁷² També se la sol representar agenollada als peus de Jesucrist o bé dreta amb el pot de perfums a la mà. La genuflexió, tal i com ha analitzat molt clarament Georges Duby, és un senyal de submissió: en aquest cas és un senyal de que les dones han d'estar submises als homes. Maria Magdalena representa a la dona i Jesucrist a l'home.⁵⁷³ Aquesta postura era recurrent en els pactes de vassallatge i també en el matrimoni. El gest indica servitud: la dona ha de servir a l'home.

Fins a arribar a aquest punt hi ha una evolució, tal i com explica Mª Helena Sánchez Ortega.⁵⁷⁴ Es passà, en un primer moment, de la vida de la santa, a la penitència, que va molt relacionada amb la importància de la castedat. Per això els sants i les santes se'n van cap al desert a dedicar-se a la vida contemplativa. Això és el que fa Maria Magdalena al final de la seva vida.

En base a la llegenda hagiogràfica de Maria Magdalena es crearen altres models semblants: Santa Maria Egipcíaca (o d'Egipte), Santa Taïs, Santa Teodora, Santa Pelaia i Santa Afra.

Santa Maria Egipcíaca (segle III)⁵⁷⁵ era venerada a les zones cristianes orientals de confessió ortodoxa. La seva llegenda passà cap a occident a través de dues traduccions, les de Pau Diaca i d'Anastasi el Bibliotecari.⁵⁷⁶ Explica la llegenda que era una dona que es prostituïa pel seu propi plaer, que vivia de la caritat, tal i com afirmà Iacopo da

⁵⁷¹ SSVF, II, p. 190.

⁵⁷² CARMONA MUELA, Juan: *Iconografía de los santos*. Madrid: Istmo. 2003, p. 312.

⁵⁷³ DUBY, Georges: *Damas...*, p. 43-44.

⁵⁷⁴ SÁNCHEZ ORTEGA, Mª Helena: *op. cit.*, p. 17-42

⁵⁷⁵ A la llegenda àuria de Icobo da Varazze la situa a l'any 270, en temps de l'Emperador Claudi: SV: 237.

⁵⁷⁶ CARMONA MUELA, Juan: *op. cit.*, p. 308 i ss. La llegenda és d'origen grec segons KARRAS, Ruth Mazo: *Common Women...*, p. 123.

Varazze.⁵⁷⁷ Aquesta dona era cristiana i volia peregrinar a Jerusalem. Per pagar-se el passatge des d'Alexandria deixà que els mariners gaudissin del seu cos. En arribar a Jerusalem, topà amb una força invisible que no la deixava entrar al temple. Després de reflexionar i d'encomanar-se a la Verge Maria pogué entrar al temple. En sortir-ne, una veu li va dir que anés al desert per a fer penitència per la seva vida pecadora. Maria comprà tres pans que no es consumien per molt que en mengés. Gràcies a aquest pans Maria pogué sobreviure al desert. Aquesta, després d'explicar-li la seva vida a Zósim, un abat d'un monestir proper al riu Jordà, li demanà si el proper Dijous Sant li podria portar la sagrada forma per a poder combregar. Zósim, a la data assenyalada, la hi portà i Maria combregà després de disset anys de penitència. La dona li va demanar que li tornés a portar l'hòstia, el següent Dijous Sant. L'abat, transcorregut un any, l'hi portà i descobrí que Maria havia mort. Zósim, amb l'ajuda d'un lleó dona sepultura al cos de Maria Egipcíaca.

A Maria d'Egipte se la representa amb l'atribut dels tres pans que menjava al desert.⁵⁷⁸ També se la representa amb una llarga cabellera i la figura d'un lleó.⁵⁷⁹ Tal i com afirma Sánchez Ortega segurament ens trobem davant del retrat d'una nimfòmana, ja que no viu de la prostitució i només busca el plaer –ja que abans del episodi del vaixell, no cobrava pels seus serveis– que li dona el sexe. També cal destacar que la santa es prostituïa al carrer i, com hem vist, era un tipus de prostitució força freqüent a les ciutats.

Santa Thaïs (segle IV)⁵⁸⁰ fou una prostituta egípcia de gran bellesa. Molts homes s'arruïnaven en vendre els seus béns per a satisfer els capricis de la dona. Panfuci, un abat que havia sentit a

⁵⁷⁷ SV: 237 i 238

⁵⁷⁸ Segons CARMONA MUELA, Juan: *op. cit.*, p. 309 i ss.

⁵⁷⁹ Com es pot veure al retaule de Lluís Borrassà al Convent de Sant Francesc de Vilafranca del Penedès o a la Sainte-Chapelle de Châteaudun on hi ha una figura de Maria d'Egipte coberta amb la cabellera, a les mans porta els tres pans i el lleó als peus de la santa.

⁵⁸⁰ KARRAS, Ruth Mazo: *op. cit.*, p. 127.

parlar dels seus excessos, anà a trobar-la amb una moneda d'or i així contractar els seus serveis. Però cada cop que Thaïs el portava a una estança diferent, aquest li deia que no li agradava pretextant que en volia un altra de més discreta. Ella acabà responent-li que si pretenia que Déu no el veiés, que sabés que Déu ho veia tot. Thaïs era cristiana i Panfuci li preguntà com és que havia col·laborat en la perdició de tantes ànimes. En sentir això, la dona, volgué esmenar els seus pecats amb la penitència. Thaïs cremà totes les seves possessions i anà on Panfuci li indicà: al desert, on la tancà en una cel·la tancada amb precintes de plom. Tres anys després, Panfuci es compadí de la reclusa. Va anar on era i li va dir que en sortís que ja havia complert la seva penitència. Ella no volia sortir de la cel·la, ja que tenia por de Déu. Panfuci la va convencer i morí al cap de quinze dies. Fixem-nos que la penitència és la mateixa que Maria d'Egipte: aïllar-se al desert, però el pecat és diferent ja que Thaïs no estava lligada a la luxúria sinó a l'ànim lucratiu. L'atribut més significatiu d'aquesta santa és un rotlle on es pot llegir *Tu que m'has creat tingues pietat de mi*.⁵⁸¹

Santa Teodora (segle V)⁵⁸² era una dona casada i, al igual que Maria Egipcíaca, també d'Alexandria. Un home ric de la ciutat, gràcies a l'ajuda d'una alcavota que enganyà a Teodora, mantingué relacions sexuals amb ella. Després d'haver satisfet els seus desitjos l'home se'n tornà a casa i un gran sentiment de culpa envaí a Teodora. La dona en tornar el seu marit li explicà el que havia fet i se n'anà cap a un monestir femení com a redempció dels seus pecats. Una nit un àngel li va dir al marit que en el camí de l'apòstol Sant Pere veuria a la seva dona. Teodora passà guiant uns bous i un carro. En trobar-se tots dos ell no la va conèixer però sí ella. Però com que estava fent penitència no li va dir res. Teodora, degut al seu pecat, abandonà la casa i el marit i formar part d'una altra casa on fer penitència: l'abadia. D'aquesta

⁵⁸¹ KARRAS, Ruth Mazo: *op. cit.*, p. 125.

⁵⁸² Iacopo da arazze la situa en temps de l'emperador bizantí Zenó (~425-491). SV: 372-376.

història se n'extreu que la dona infidel no pot viure amb el marit i que ha de pagar pels seus pecats. Aquesta santa no és ben bé una prostituta però sí una dona que comet adulteri. Les dones casades que han comés adulteri, amb aquest model hagiogràfic, també podien redimir els seus pecats. Els atributs d'aquesta santa són els bous i el carro.⁵⁸³

Santa Pelaia (segle III)⁵⁸⁴ era una jove actriu i ballarina de gran bellesa, ambiciosa, presumida i donada en cos i ànima a la lascívia. Era la dona més popular d'Antioquia. Un dia enjoiada i vestida amb les seves millors robes la va veure un home sant, el bisbe d'Heliòpolis, Non. En veure l'home Santa Pelaia se li va agenollar als seus peus i li va demanar que tingués pietat d'ella. Després d'això fou batejada i tres dies després donà les seves riqueses als pobres de la ciutat i una part a Non. Fugí d'Antioquia i es traslladà al mont Olivet i visqué com un eremita. Prengué el nom de Pelai i es convertí en un anacoreta famós. Anys més tard un diaca de l'església de Non anà a visitar a Pelaia i aquesta li preguntà si encara vivia Non. El diaca li contestà afirmativament. Tres dies després el diaca tornà a visitar-la i la trobà morta dins la seva cel·la. L'atribut d'aquesta santa és l'hàbit d'ermità.

Santa Afra (segles III-IV)⁵⁸⁵ va ser un altre model hagiogràfic de dona penedida. Tingué força repercussió a Ausburg on era la patrona de la ciutat. Fou esmentada per Christine de Pizan i explica com abandonà la seva vida prostibulària:

Afra era una prostituta convertida a la fe de Jesucrist. Fou acusada per un jutge que li havia dit: "iEl deshonor del teu cos no t'és, doncs suficient! Ofereix sacrificis als nostres déus per tal que ells et perdonin." Afra li va contestar: "Jo faré sacrificis al meu Déu, Jesucrist, que ha baixat del cel per a la salvació dels pecadors. I el seu evangeli

⁵⁸³ SV: 372

⁵⁸⁴ Icopo da Varazze situa la seva mort a l'any 290. SV: 653.

⁵⁸⁵ CARMONA MUELA, Juan: *op. cit.*, p. 338 i ss. A la obra de Iacopo da Varazze s'entrecreen les vides de Afra, Sant Narcís (futur Bisbe de Girona) i Sant Fèlix. SV: 906-907. Aquesta santa fou introduïda per l'abat Oliba a terres gironines al segle XI. De fet trobem a la província de Girona un santuari de dedicat a la santa a la població de Sant Gregori.

recorda que una pecadora li va rentar els peus amb les seves llàgrimes i va rebre el perdó. Ell no va menysprear mai ni les prostitutes ni els infame publicans i va acceptar els pecadors a la seva taula." El jutge li va dir: "Si tu no fas sacrificis als nostres déus, els teus clients no vindran més i no rebràs més els teus diners." Ella llavors li va contestar: "Mai més no rebré els dons deshonorosos, i aquells que he rebut deshonestament, he demanat als pobres que tinguin a bé agafar-los i pregar per mi." Com es negava a oferir sacrificis als déus, el jutge va condemnar Afra a ser cremada viva. Quan fou lliurada a les flames, pregà així al Senyor: "Senyor Déu, Jesucrist totpoderós, tu crides els pecadors a fer penitència, digna't a rebre el meu sacrifici a l'hora del meu martiri, deslliura'm del foc etern per aquest foc terrenal que han preparat per al meu cos." Enmig de les flames, encara deia: "i Senyor Jesús, digna't a rebre'm, pobra pecadora immolada en el teu sant nom; tu que t'has ofert en un sol sacrifici per tot el gènere humà; just, que vas ser crucificat pels injustos; bo, pels dolents; sant, pels damnats; dolç, pels aspres; pur i sense taca, pels pecadors! T'ofereixo el sacrifici del meu cos a tu que vius i regnes amb el Pare i l'Esperit Sant pels segles dels segles." Així morí la benaurada Afra, a favor de la qual Déu va fer nombrosos miracles després de la seva mort.⁵⁸⁶

Els atributs d'aquesta Santa són el tronc i les flames.

8.3 Els monestirs per a prostitutes a l'Europa Medieval

Quan els models hagiogràfics ja estaven fixats i justificats, es començaren a construir els primers monestirs per a prostitutes penitents. Aquestes fundacions podien ser per part dels governs municipals o bé per particulars.

A París, Fulc de Neully, fundà el primer monestir per a prostitutes l'any 1206 i, vint anys després, Guillaume d'Auvegne fundà el segon. Fulc de Neully induí a la burgesia de París a subscriure més de 1000 lliures per a crear un fons per a prostitutes reformades.⁵⁸⁷ A Marsella es fundà un monestir per a prostitutes el 1276 sota el patronatge de Bertrand, un burgès de la ciutat.⁵⁸⁸ A Avinyó se'n fundà un altre a finals del segle XIII pel bisbe de Narbona Guasbert de Val.⁵⁸⁹ A Alemanya

⁵⁸⁶ CHRISTINE DE PIZAN: *La ciutat de les dames*. Barcelona: Edicions de l'Eixample. 1990, p. 273-274.

⁵⁸⁷ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 372.

⁵⁸⁸ ROLLO-KOSTER, Joelle: *op. cit.*, p. 116.

⁵⁸⁹ ROLLO-KOSTER, Joelle: *op. cit.*, p. 118.

apareixen els primers centres pels volts de 1220⁵⁹⁰ i a Itàlia s'estengueren entre els segles XIII i XIV.⁵⁹¹

De mica en mica, s'anaren organitzant i regulant aquests monestirs per part del poder papal. El nunci del Papa Gregori IX, Rodolf de Worms, institucionalitzà l'orde creant l'orde magdaleniana. Aquest orde rebé la confirmació l'any 1227.⁵⁹² Normalment les prostitutes que entraven en aquests monestirs es regien per la regla de Sant Agustí, vestien hàbit blanc i se les anomenava "les dames blanques".⁵⁹³ Bonifaci VIII (1298) promulgà la butlla *Periculosus* on s'establia que les prostitutes havien de romandre enclaustrades al monestir.⁵⁹⁴

Hi hagué qui es volgué resistir a aquests preceptes papals. Tenim notícia de la creació d'un monestir per a prostitutes a Praga per Milič de Kroměříž el 1372. Aquest monestir es construï derruït el bordell de la ciutat (anomenat *Venècia*) i s'hi construï el monestir (anomenat *Jerusalem*), per ordre de l'Emperador Carles IV. Hi hagueren desavinences entre el Papa i Milič de Kroměříž degut a que les prostitutes no portaven l'hàbit blanc i no estaven adscrites a cap regla monàstica. A més Milič de Kroměříž fundà al mateix monestir un *studia* on s'hi instruïen futurs religiosos. Aquesta barreja entre prostitutes i estudiants no era ben vista pel poder papal. Milič morí el 1374 i, durant les revoltes dels hussites del segle XV, el monestir fou destruït i la prostitució tornà a aflorar a Praga.⁵⁹⁵ Amb l'exemple de Praga veiem com el poder papal volia tenir controlades a les prostitutes dins d'un orde monàstic regulat.

Els moralistes medievals teoritzaren sobre com s'havia d'organitzar el funcionament dels monestirs. Tomàs de Chobham

⁵⁹⁰ SIMON, André: *L'Ordre des Pénitentes de Sainte-Marie-Madeleine en Allemagne au XIIIe siècle*. Fribourg en Suisse, 1918. N^o8.

⁵⁹¹ ROLLO-KSTER, Joelle: *op. cit.*, p. 116. HASKINS, Susan: *op. cit.*, p. 171.

⁵⁹² BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 372. HASKINS, Susan: *op. cit.*, p. 171-172.

⁵⁹³ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 372. HASKINS, Susan: *op. cit.*, p. 171 i ss.

⁵⁹⁴ ROLLO-KSTER, Joelle: *op. cit.*, p. 119.

⁵⁹⁵ Veure: MENGEL, David C.: "From Venice to Jerusalem and beyond: Milič of Kroměříž and the Topography of Prostitution in Fourteenth-Century Prague." *Speculum*, Vol. 79, n° 2 (April 2004), p. 407-442.

pensava que a les prostitutes penedides se les havia de rapar al zero per purgar la taca carnal amb afliccions corporals. Un cop rapada la prostituta quedava rehabilitada de les seves accions anteriors.⁵⁹⁶

La literatura va oferir possibles opcions a seguir. Ramon Llull parlà d'aquests centres de reclusió i de quines funcions podien fer les prostitutes per abandonar el seu estat luxuriós:

Per los mèrits del canonge, Deus volc espirar de divinal gràcia lo burgès e sa muller, e reeberen per filles aquelles fembres, e menaren-les a llur alberg; e lo burgès feu un hespital on esteguessen totes aquelles fembres qui es volrien partir de pecat de luxúria; e lo burgès e sa muller comanaven-les a ésser serventes, o a alcun mester de què vivissen les metien. E lo burgès tractà ab lo príncep e ab lo consolat de la ciutat que null temps fembres de bordell no esteguessen per los camins qui són a l'entrant de la ciutat, per ço que els hòmens ni les fembres qui entren e ixen en la ciutat no prenguessen mal exempli.⁵⁹⁷

8.4 Els monestirs per a prostitutes a Barcelona

Dos dels models hagiogràfics abans presentats varen tenir presència a la ciutat de Barcelona durant la baixa Edat Mitjana. Les dues santes a les que es rendia culte a la ciutat foren: Maria Magdalena i Maria Egipcíaca.

L'onomàstica de Maria Magdalena (22 de juliol) ve esmentada en el Dietari del Consell diversos anys.⁵⁹⁸ Aquesta santa era patrona de la confraria dels sastres i giponers de la ciutat.⁵⁹⁹ Ambdues santes també arribaren al món de les arts i la literatura. Maria Egipcíaca fou representada dues vegades pel pintor Lluís Borrassà (1360-1425) a dos retaules⁶⁰⁰ i és citada juntament amb la Magdalena a la novel·la de cavalleria *Tirant lo Blanc*:

⁵⁹⁶ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 372.

⁵⁹⁷ LLULL, Ramon: *Llibre d'Evast...*, p. 191.

⁵⁹⁸ DACB. Vol. I (I-IX): *Ffo la festa de Santa Maria Magdalena*, (p. 16).

⁵⁹⁹ BONNASSIE, Pierre: *op. cit.*, p. 201-202. El privilegi fou recollit a CODOIN XLI p. 290.

⁶⁰⁰ Concretament al Retaule de la Mare de Déu i Sant Jordi que es troba al convent de Sant Francesc de Vilafranca del Penedès i el retaule de l'Advocació Franciscana del Museu Diocesà de Vic.

*Llegim en la Santa Escripura les històries e sants actes dels sants pares, del noble Josué e dels Reis, de Job e de Tobies, e del fortíssim Judes Macabeu. E aquell egregi poeta Homero ha recitat les batalles dels grecs, troians e de les amazones; Titus Livius, dels romans: d'Escipió, d'Aníbal, de Pompeu, d'Octavià, de Marc Antoni e de molts altres. Trobam escrites les batalles d'Alexandre e Dari; les aventures de Lançalot e d'altres cavallers; les faules poètiques de Virgili, d'Ovidi, de Dant e d'altres poetes; los sants miracles e actes admirables dels apòstols, màrtirs e altres sants; la penitència de Sant Joan Baptista, **Santa Magdalena** e de Sant Pau Ermità, e de Sant Antoni, e de Sant Onofre, e de **Santa Maria Egipcíaca**. E moltes gestes e innumerables històries són estades compilades per tal que per obliuó no fossen delides de les penses humanes.⁶⁰¹*

Ambdues santes apareixien com a protagonistes durant la processó de Corpus de Barcelona de l'any 1424. A aquesta processó s'hi exhibien diverses relíquies i la figura de Maria Egipcíaca surt en una representació d'un entremès.⁶⁰² No és estrany doncs que a Barcelona hi hagués dos monestirs destinats a la reclusió de prostitutes -i altres usos- sota l'advocació d'aquestes dues santes.

8.4.1 El Monestir de les Magdalenes de Barcelona

El monestir més antic de la ciutat dedicat a la recollida de prostitutes és l'anomenat Monestir de les Penedides que es regia sota l'advocació de Santa Maria Magdalena. Tot i que Antonio Paulí Domingo li dedicà un estudi,⁶⁰³ seguir el rastre del monestir és força complex degut a l'incendi del seu arxiu l'any 1690.

⁶⁰¹ MARTORELL, Joanot Martorell / GALBA, Martí Joan de: *op. cit.*, p. 23.

⁶⁰² Tant les relíquies com la representació estava patrocinada pel monestir de Santa Anna de la ciutat. Relíquies: [...] *la capsa de fust daurada de sancta Maria Magdalena [...] lo vestiment palós e diadema de sancta Maria Egipcíacha*. El document de la processó de Corpus de 1424 fou recollit per DURAN I SANPERE, Agustí: *Llibre de les solemnitats de Barcelona*. Barcelona: Institució Patxot. 1930, p. 12-21.

⁶⁰³ PAULÍ DOMINGO, Antonio: *El monasterio de religiosas agustinas de Santa Maria Magdalena vulgo "Arrepentidas"*. Fundado y protegido por el municipio barcelonés. Barcelona: Inprenta Altés. 1942.

Abans de la fundació del monestir ja existia una petita comunitat a la parròquia de Santa Maria del Mar dedicada a la vida contemplativa i redreç de dones pecadores.⁶⁰⁴ L'any 1303 a la visita pastoral de Ponç de Gualba s'esmenta un altar a la Seu de Barcelona dedicat a aquesta santa.⁶⁰⁵ L'any 1358 Pere el Cerimoniós concedí permís per a la seva fundació que fou ratificada l'any 1363 pel mateix monarca. L'any següent es donava llicència per recollir almoines i construir el monestir.⁶⁰⁶ Segons el cronista de la ciutat de Barcelona, Esteve Gilabert Bruninquer, el Consell de Cent aportà cinc-centes lliures per a la construcció del monestir.⁶⁰⁷ Sembla que amb les aportacions reials, particulars i municipals ja n'hi havia prou per a l'edificació del monestir. Documentem que als Testaments de Consellers de 1371 i 1373 es remarcà als consellers entrants que el monestir havia de rebre mil sous anuals de part del Consell apart d'altres diners que donava el Consell.⁶⁰⁸

Segons Bruninquer, el monestir s'edificà definitivament l'any 1372, sota la regla de Sant Agustí i el beneplàcit del bisbe de Barcelona i el delegat papal, el bisbe d'Oporto.⁶⁰⁹ El monestir estava situat prop

⁶⁰⁴ PAULÍ DOMINGO, Antonio: *op. cit.*, p. 11.

⁶⁰⁵ AADD: *Processos...* p. 106: *Altare Sancte Marie Magdalene corporalia inmundissima et superaltaria cum ómnibus indumentis et paramentis ipsius altaris idem sub pene beneficii quod intra ·VIII· dies reparentur omnia.*

⁶⁰⁶ PAULÍ DOMINGO, Antonio: *op. cit.*, p. 12. En teoria, el document es troba a l'ACA però no l'hem pogut comprovar ja que l'autor no el cità correctament.

⁶⁰⁷ *Diumenge a 25 de novembre de 1365; lo Consell de cent deliberà donar per amor de Déu 500 ll. per l'edificament del Monestir de Santa Maria Magdalena de les dones de penitència.* (RBRUN III, p. 71).

⁶⁰⁸ *Item com gran temps ha passat lonrat consell de C jurats promeses donar al edificament e costrució del Monastir de les dones penedides, X sous barcelonesos, a lo consell de C jurats veent la gran necessitat del dit monastir haie ordonat que en paga de la dita quantitat dels dits X sous, sien donats cascun any M sous al dit monastir. E açò per tant temps contínuament encar ^{f. 9r.} que la dita quantitat de X sous sie pagada. Que sien membrants los consellers esdevenidors de pagar en lany de la lur conselleria los dits M sous. E lany present haien hauda una paga que és la paga axí que han hauits. M sous.* (AHCB, 1C-XVII-1, f. 8v-9r.) El document és de 1371. Existeix una versió posterior amb el mateix esquema de l'any 1373.

⁶⁰⁹ *En l'any 1372, se fundà en Barcelona lo Monestir de Monges Agustines de Santa Magdalena, trobant-se Bisbe de Barcelona Pere de Planella, i antes era Casa, y aculliment de donas arrependidas, y lo cardenal legat Bisbe Portuense los doná lo hàbit y regla de Sant Agustí.* (RBRUN III p. 72)

de la Riera de Sant Joan a l'actual carrer de les Magdalenes. Tenim poques dades del monestir i no coneixem el seu funcionament intern. No podem saber si les dones anaven al monestir per voluntat pròpia o era el Consell qui les obligava a enclaustrar-se. Sabem que rebien donacions testamentàries i que, l'any 1402, tingueren un conflicte amb el monestir de Sant Pau del Camp per l'herència del mercader Narcís Desprats. El rei Martí l'Humà intervingué per a que l'advocat Bernat de Gualbes resolgués el cas.⁶¹⁰

Sembla que a partir del segle XVI el monestir canvià la seva tendència reformadora per a acollir dames nobles que volguessin mantenir la seva virginitat.⁶¹¹

L'únic document que es conserva semblant a una regla i on podem llegir com era el funcionament del monestir és del segle XVIII i fou escrit pel vicari Josep Rifós.⁶¹² En aquest manuscrit es recullen diverses disposicions: portar l'hàbit blanc, l'observança de la doctrina cristiana, l'organització de la casa i els diferents càrrecs que componen l'organigrama del monestir.

La Casa de les Penedides de Barcelona no fou l'únic centre de reclusió de prostitutes de la Corona d'Aragó sota l'advocació de Maria Magdalena. A Mallorca existí un hospital que recollia dones penedides, que posteriorment es convertí en un monestir sota l'advocació de l'esmentada santa. L'hospital de Mallorca fou fundat el 1229. Sembla que al mateix lloc hi havia una casa de dones penedides anteriorment.⁶¹³ Rebia del procurador de Mallorca una provisió anual en diners. La quantitat dels diners era totalment arbitrària segons

⁶¹⁰ ACA, Cancilleria, Cartes Reial de Martí l'Humà, caixa 5, núm. 510. 1402, novembre, 4. València. Transcrit per MUTGÉ, Josefina: "Documents de la cancelleria reial sobre el monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona (1402-1450)", *Acta Medievalia* 20-21 vol. I, p. 672. Bernat de Gualbes era el pare de Ferrer de Gualbes el senyor útil dels bordells de la ciutat i doctor en lleis. Cf. Capítol 8 de la present tesi.

⁶¹¹ PAULÍ DOMINGO, Antonio: *op. cit.*, p. 14

⁶¹² AHCB, MS A-360.

⁶¹³ ROSSELLÓ VAQUER, Ramon: *Les cases de penedides a la ciutat de Mallorca*. Ciutat de Mallorca: Llibreria Jovellanos (Col·lecció Jovellanos nº 9). 1992, p. 5.

l'any. Els procuradors anotaven aquestes despeses en els seus llibres de comptes. El 1309 es fa una donació de tres lliures i onze sous i dos anys després es feu una donació d'una lliura i sis sous durant les principals festes de l'any: Santa Maria de Març, cinquè diumenge de Quaresma, festa de Pasqua, Sant Marc, Ascensió, Cinquagesima, Santa Maria d'Agost, Tots Sants, Nadal i Sant Silvestre. A més aquell any reberen ajudes extraordinàries amb motiu de la mort del rei en Jaume el Just i la pujada al tron del rei Sanç: 3 lliures, 13 sous i 6 diners: *per III dies foren provehides com lo senyor Rey de bona memòria fo passat d'esta vida, sumant-hi 1 lliura, 4 sous i 6 diners per I dia que foren provehides per lo molt alt senyor Rey en Sanxo.*⁶¹⁴ Aquestes ajudes s'anaren repetint en anys successius fins 1319. En aquest any es fundà el Monestir de Santa Magdalena, de la regla de Sant Agustí.

A la ciutat de València també existia un monestir dedicat a Santa Maria Magdalena. Aquest fou fundat l'any 1345 per una dona de nom Na Soriana. A diferència dels monestirs de Barcelona i Mallorca, el monestir Valencià seguia la terça regla de Sant Francesc. La institució tenia ajuda de les autoritats municipals i s'hi enclaustraven a les prostitutes de la ciutat. Si aquestes escapaven del Monestir eren assotades.⁶¹⁵

8.4.2 La Casa de les Egipcíaques de Barcelona

L'any 1401 s'unificaren els hospitals de la ciutat de Barcelona: l'hospital d'en Pere Desvilar (o de la ciutat), d'en Marcús, d'en Colom i del canonge Vilar en un de sol: l'Hospital de la Santa Creu. La unificació es portà a terme pel rei Martí l'Humà, la seva muller i el Papa Benet

⁶¹⁴ cit.at per ROSSELLÓ VAQUER, Ramon: *Les cases...*, p. 5-6.

⁶¹⁵ PERIS, M. Carmen: "La prostitución...", p. 197. El 1414 la prioressa del monestir era anomenada *deesa de amors* ja que no complia amb les seves funcions (AMV, Lletres missives-12, f. 113r.-114r.) El 1423 tres dones fugiren del dit monestir i es demanà a les autoritats municipals que les capturessin: AMV, Lletres missives-17, f. 23r, ambdós documents transcrits per RUBIÓ VELA, Agustín: *op. cit.*, p. 356 i p. 375 respectivament.

XIII.⁶¹⁶ A l'Hospital es recollien nens abandonats, malalts, pobres... Inclús un fill d'una prostituta: Martinico fill d'una mundària.⁶¹⁷ Al recinte d'aquest gran edifici hospitalari s'hi creà un altre centre de reclusió exclusivament per a dones: la Casa de les Egipcíaques.⁶¹⁸

Alguns autors recullen la data de fundació de la Casa i el nom del seu promotor: l'any 1410 el cartoixà Francesc de Valldemosa fundà al carrer d'en Canyet⁶¹⁹ -també anomenat Canyet Planes- la Casa de les Egipcíaques destinat a la reclusió de dones sota l'advocació de Santa Maria Egipcíaca.⁶²⁰ La primera referència bibliogràfica d'aquest fet data de 1935 però l'autor -anònim- no en cità la font:

*En 1410 el venerable Francisco de Valldemosa, cartujo mallorquí, compró varias casas situadas al Oeste del Hospital de la Santa Cruz, en la calle d'en Canyet, con el objeto de erigir el Hospicio de Santa Maria Egipcíaca, para reclusión de mujeres, por el estilo del que, con el mismo nombre, un siglo antes había fundado en Nápoles Doña Sancha de Aragón, esposa del rey Roberto.*⁶²¹

Tot i la possible fundació pel cartoixà Valldemosa, el Consell de Cent era qui dirigia la Casa de les Egipcíaques.⁶²² Una súplica dels administradors de la Casa de l'any 1410 explica que ja feia tres anys que s'havia comprat la Casa de les Egipcíaques: [...] *tres anys ha*

⁶¹⁶ RBRUN, V, p. 39. DANON BRETOS, Josep: *Visió històrica de l'Hospital General de la Santa Creu de Barcelona*. Barcelona: Fundació Vives Casajoana. 1978, p. 21 i ss.

⁶¹⁷ Devem aquesta dada a la Dra. Ximena Illanes que ens va facilitar la dada quan redactava la seva tesi doctoral: *Niñas y niños olvidados según los documentos del Hospital de la Santa Creu de Barcelona en el siglo XV*. Barcelona: Universitat de Barcelona. La Tesi fou Defensada l'any 2011.

⁶¹⁸ CASTEJÓN DOMÈNECH, Nativitat: *Aproximació a l'estudi...*, p. 75.

⁶¹⁹ Actualment és el carrer de les Egipcíaques, no s'ha de confondre amb la ubicació del bordell del Canyet abans esmentat en el present treball.

⁶²⁰ PAULÍ DOMINGO, Antonio: *op. cit.*, p. 8.

⁶²¹ HERMANO DE LA CARIDAD: *Los hermanos del hospital de la Santa Cruz*. Barcelona: Librería Casulleras. 1935, p. 19. També fou recollida per VILARRUBIAS, Felí: *Noticia histórico-arquitectónica de los edificios del antiguo hospital de la Santa Cruz y casa de convalecencia de San Pablo de la ciudad de Barcelona (1401-1928)*. Barcelona: Diputación Provincial de Barcelona, Biblioteca Central. 1969, p. 18.

⁶²² Llegim en un document de 1494: *Item com la casa de les egepciaques, la qual sta sots regiment dels consellers d'aquesta ciutat [...]* (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-32, f. 40r. 1494, abril, 25. Barcelona).

*passats que és estade comprade en Barchinona e ne partida obrada una casa appellada Santa Maria Egipciacha.*⁶²³

La construcció no havia començat l'any 1407 sinó abans.⁶²⁴ La primera dada que cal esmentar és que les obres estaven dirigides pel Consell de Cent. Segons es pot llegir al document, el Consell ordenà a mossèn Planes que fes un albarà de les despeses de la construcció de la Casa. La raó que s'addueix és *la pèrdua que he feta de XVIII de setembre del any 1407, fins al jorn de Sent Andreu del any 1408 – XX ll. XIII s. IIII d., e aço per rahó un menave moltes obres.* Qui era aquest mossèn Planes?⁶²⁵ Tot i que no l'hem pogut documentar, creiem que era el racional de la ciutat. Aquest, era el funcionari municipal que pagava als treballadors que construïen la Casa. Els caps d'obra que controlaren les obres de la Casa foren els obrers de la ciutat: Joan Boscà i Joan Bussot.⁶²⁶

Al document es poden resseguir els materials usats i els pagaments fets per a la construcció de la Casa. Es pagaren al tancador de pedra Pasqual Torrent, quaranta sous per vint pedres *somadals*⁶²⁷ per a fer el portal de la Casa.⁶²⁸

⁶²³ AHCB, Consellers, Eclesiàstics i Inquisició, 1C.XVIII-3/7, f. 2r. Any 1410. (Verure Document 29 de l'Apèndix Documental)

⁶²⁴ Podem afirmar aquest fet gràcies als albarans d'obra conservats a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona: AHCB, Consellers, Eclesiàstics i Inquisició, 1C.XVIII-3/7, f. 1r. 1407, setembre, 19. Barcelona. (Document 28 de l'Apèndix Documental); les cites posteriors corresponen al mateix document.

⁶²⁵ Una primera hipòtesi que vam plantejar-nos va ser que era la persona que donava nom al carrer de "Canyet Planes".

⁶²⁶ *Çò que·s saqueix són les despeses que los honorables consellers e los honrats obrers, çò és lonrat en Johan Boschà e Johan Bussot lany qye heren obrers me feren pagar en lobra de Madona Santa Maria Aiepciacha en lo carrer d'en Canyet Planes, mossèn que·s se stats altre albarà als senyors de racionals.*

⁶²⁷ Segons el DCVB aquestes les pedres somadals amb una sola peça queda prou carregada una bèstia o una de les bandes de l'ormeig d'aquesta. Per tant entenem que és una pedra encaixada gràcies al seu propi pes.

⁶²⁸ *Item paguen an Pasqual Torrent, tranquador de pedra per XX pedres somadals, qui costen a II s. la somada de compra XXXX s., serviran al portal de Madona Santa Maria Agepciacha.*

Al mateix Torrent se li pagaren trenta-tres sous per una pedra sense arestes on s'hi dibuixà a Maria Egipcíaca per posar-la damunt del portal de l'edifici.⁶²⁹

Es pagaren deu sous als dos traginers que portaren les pedres: Antoni Bosch i Antoni Viader⁶³⁰ i vuit sous al carreter Pere des Fornes per portar la pedra on s'hi havia dibuixat la santa.⁶³¹

El portal del monestir estava tancat amb reixes forjades pel ferrer Bernat Major. El mateix ferrer forjà les reixes que separaven un altar de l'entrada i altres reixes del monestir.⁶³² El document acaba sobtadament citant els panys per al tancament de les reixes fets també per Bernat Major.⁶³³

El mes de març de 1410, la Casa de les Egipcíacaques rebé la butlla del Papa Benet XIII confirmant que el monestir era un centre de recollida de dones públiques que es volien penedir del seu passat. Es concedia llicència per a celebrar missa i que a la Casa hi visqués un prevere qualificat per a que oís les confessions i administrés els sagraments a les dones públiques que hi vivien.⁶³⁴ Així les dones

⁶²⁹ *Item més li pague per una pedra carratal en que deboxaren Maria Santa Maria Agepciacha, qui està sobre lo portal, costa de prima compra XXX III s.*

⁶³⁰ *Item costaren de port per XX somades de les pedres a de XII diners per somade XX s., çò és que·n donen X s. an Anthoni Bosch, traginer, e altres X s. an Anthoni Viader traginer.*

⁶³¹ *Item pague an Pere des Fornes carrater, qui aportà la pedra en que ha deboxade Madona Santa Maria Aiepciacha VIII s. de port.*

⁶³² *Item après pague an Bernat Major ferrer, per unes rexes que li he fetes fer qui pesen XXXVIII lliures però lo ferrer hera de la ciutat que jo·l tenia a la Boqueria, són embotides, han hagut per sos treball XVI s. e staran sobre lo portal de Madona Santa Maria Aiepciacha. Item uns lo pagué per altres rexes que li he fetes adobar qui pesen XXI lliures e mige, han hagut per sos treballs VI s. car lo ferrer hera ja de la ciutat e les fetes metre en la paret prop lo portal de Madona Santa Maria Aiepciacha. Item més li he pagats per unes rexes que li he comprades que pesen LXXV lliures e mige costen a de XII diners la lliura muntada III lliures XV sous VI diners. Item mes li he pagats per altres rexes que li he comprades que pesen LXXXIII lliures costen a de XII diners lliure muntada III lliures III sous stats dues rexes he fetes metre en la paret dins la casa de Madona Santa Maria Aiepciacha, la un stà les dones e açò per tal que elles puxen veure nostro seyor per les rexes com duran missa en l'altar qui és en la entrada.*

⁶³³ *Item més li pague per VIII golfos qui costen a de I sou i VIII diners cascum XII sous. Item més per IIII golfos, el document finalitza en aquest punt.*

⁶³⁴ CUELLA ESTEBAN, Ovidio: *Bulario de Benedicto XIII*. Vol. IV. Zaragoza: Institución Fernando el Católico (CSIC). Excma. Diputación de Zaragoza. 2009, p. 30 i p. 235.

podien rebre serveis eclesiàstics complets. En aquesta butlla papal no s'esmenta a Francesc de Valldemosa.

La Casa de les Egipcíaques esdevingué un centre multiassistencial femení: es recollien prostitutes, dones boges, dones sense marit, adúlteres i pobres. A la súplica de 1410, abans citada, s'explica clarament els objectius del monestir:

*[...] recullir ffembres públiques peccadores e altres fembres orrades qui no hagen marit per fer penitència.*⁶³⁵

Segons el mateix document, un dels objectius era casar les dones públiques i ja se n'havien casat unes poques: *de la qual són ja exides sis fembres ab marit.*

Aquell mateix any romanien al monestir deu dones pobres en condicions deplorables:

[...] e de present habiten en aquella deu ffembres les quals cosian molt pobres, han a viure d'almoynas e passen fret espacialment com són malaltes.

A la mateixa súplica de 1410 podem veure com els inicis de la Casa foren difícils i per això demanava que el Consell enviés personal mèdic de l'Hospital de la Santa Creu per a que assistís gratuïtament a les dones malaltes de la Casa:

Per so los administradors de la dita casa supplica a la vostra reverència e pietat que per amor de Jesucrist e per conservació del bon estament de la dita ciutat bullats prestament provehir que·lls metges, fisichs e serergians salariats per lespital de Santa Creu gratis pro Deo hagem a visitar e metjar les ffembres malaltes habitants e habitadores en la dita casa.

⁶³⁵ AHCB, Consellers, Eclesiàstics i Inquisició, 1C.XVIII-3/7, f. 2r. Any 1410. (Veure Document 29 de l'Apèndix Documental). Les cites posteriors són del mateix document.

Al document també es demanava que s'enviés el farmacèutic de l'Hospital per a que fabriqués guariments per a les dones malaltes:

[...] e espacier del dit hospital hagen a dar e administrar a les dites ffembres malaltes tots madecinas e altres cosas necessaries a les dites malaltes.

Totes les despeses haurien d'anar a càrrec de l'Hospital de la Santa Creu inclòs si una dona de la Casa de les Egipcíaques havia de ser ingressada al dit Hospital:

E açò no serà interesser ni càrrech del dit hospital, car com alguna de les dites ffembres malaltes fos portada al dit hospital no le'n gitarien ans sa proveirien tro que fos guorida.

Amb aquest document veiem el funcionament autònom de la Casa de les Egipcíaques respecte a l'Hospital de la Santa Creu tot i compartir l'edifici.

La Casa de les Egipcíaques no seguia cap regla monàstica, però funcionava com un monestir, ja que hi havia una encarregada anomenada *maioral* i també una prioressa anomenada *la mare*.⁶³⁶ Aquesta depenia directament del Consell de Cent i dels Consellers. Per exemple, la *maioral* demanà auxili als Consellers de la ciutat per a que reparessin l'hospici degut a un terratrèmol de l'any 1433:

Humilment exposen la maioral e les altres dones de la casa de la Agepciacha de la dita ciutat la qual stà sots protecció he guarda vostres, que com elles per gran necessitat més que per voluntat haian haudes ametre e convertir en comprovació e reparació de la dita casa,

⁶³⁶ La *maioral* apareix en un document de 1437 (AHCB, Consell de Cent, Registre de deliberacions, 1B-II-1, ff. 172v.-173r. 1407, setembre, 19. Barcelona. Transcrit a l'Apèndix Documental (Document 37)) La segona denominació apareix l'any 1474 (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-22, f. 62r.)

*la qual era en moltes partides de aquella cara faxada per lo terretremol qui poch temps ha ses seguit en la dita ciutat e en altres lochs.*⁶³⁷

S'havien recollit diners gràcies a donacions i almoines, però no n'hi havia prou per fer les reparacions. L'administració de la Casa s'havia endeutat per valor de cinquanta florins d'or però ara no els podia tornar:

Senquanta florins d'or d'Aragó los quals o la maior part d'aquells han hauts a menlevar d'altres persones benbolentes de la dita casa, e aquells sinquanta florins no·ls puxen tornar, axí com volrien, per tal com les almoynes e caritats de les gens sessen e eiudes poden bastar, a la necessitat lur de les persones.

Per aquesta raó:

[...] suppliquen les dites dones a vosaltres e al dit conseyl que per reverència de Déu los vullats soccorren de alguna quantitat de diners a fi que puxen pagar çò que deuen, axí en altre manera elles no han ni haurien que ser, puxen suportar lurs necessitats, tro que nostre senyor Déus, los haia rremés qualche socors.

Els deutes foren pagats i quatre anys després del terratrèmol, el Consell deliberà que s'hi tanquessin les prostitutes que treballaven als bordells i hostals de la ciutat durant la Setmana Santa:

[...] dijous e divendres sants, de la dita setmana totes les fembres bordalleres faents idifferentment quest de lurs cossos escauts en los bordells e hostals de aquells sien e estiguen endessepres, cloeses e tenchades dins la casa appellada de les Egipcíaques e separades de tota visitació de homens.

Els Consellers proveïren que la maioral de la Casa administrés i fes les despeses necessàries i així mantenir les prostitutes des del

⁶³⁷ AHCB, Consellers, Eclesiàstics i Inquisició, 1C.XVIII-3/7, f. 3r. 1433, abril, 25. Barcelona. (Veure transcripció al Document 35 de l'Apèndix Documental). Les cites posteriors són del mateix document.

dimecres fins al divendres sant.⁶³⁸ Per aquest fet s'atorgaven a la majoral una part dels diners que es donaven a l'Hospital d'en Pere Desvilar.⁶³⁹

A diferència del document de 1373, no apareixen els procuradors del Consell. Tota la responsabilitat requeia en la maioral. L'enllaç entre les autoritats municipals i la maioral era el procurador de la Casa. Aquest s'havia d'ocupar de donar-li a la maioral deu sous per cada llit que es parés per a cada prostituta. En aquest any es pararen un total de set llits. Aquest pagament s'havia de fer el Dilluns Sant.⁶⁴⁰ El document és força semblant al ja tractat del l'enclaustrament a l'hospital prop del monestir de Santa Clara, i s'especifica que:

*[...] totes les fembres bordalleres faents indifferentment quest de lurs cossos escauts en los bordells e hostals de aquells sien e estiguen endessepres, cloeses e tenchades dins la casa appellada de les Egipciaques e separades de tota visitació de homens.*⁶⁴¹

La maioral era escollida pel Consell de Cent. No sabem quin procés seguia per escollir-la ni si s'hi podia presentar tothom. L'any 1474 el Consell deliberà el canvi de la maioral degut a la seva avançada edat. La maioral sortint demanà al Consell que el càrrec passés a Joana, esposa del seu nebot Bernat Nadal. El Consell decidí a favor d'aquesta proposta, estipulant que, a la mort de la vella maioral, el càrrec recaigués en Joana que ja l'ajudava i coneixia el funcionament de la Casa:

⁶³⁸ *E per çò que la maioral de la dita casa haie de que puxe fer la messiò necessària a les fembres dessús dites.* (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-1, f. 172v. 1437, febrer, 27. Barcelona).

⁶³⁹ *E los dits honorables consellers e prohòmens assignaven a la dita maioral una de les porcions que-s donen cascún die en lo hospital d'en Pere dez Vilar.* (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-1, ff. 172v. 1437, febrer, 27. Barcelona).

⁶⁴⁰ *E que lo procurador del dit hospital la disposició per legada que son set llits deu sous les haie a donar a la dita maioral cascún anys lo dilluns de la Setmana Santa.* (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-1, f. 173r. 1437, febrer, 27. Barcelona).

⁶⁴¹ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-1, f. 172v. 1437, febrer, 27. Barcelona.

*En quant toquen l'offici de regiment de la dita casa de les egepciaques la mare de la qual és vella e per se vellesa convé sia ajudada. Lo concell fa conclusió e delliberació que pus la mare és en tal dispositió que ha mester ajud, que en nom de Déu la no na Johana, muller del dit Bernat Nadal, la qual acostumave ajudar-li stiga en la dita ajuda. E que morta la dita mare en aquell cas la dita Johana, muller del dit Bernat Nadal, ara per lavors sia provehida del dit exercici havent la lo present concell per mare.*⁶⁴²

La Casa de les Egipcíaques continuà passant dificultats econòmiques. L'any 1488 l'estat deplorable d'algunes cases de les Egipcíaques feu que el Consell de Cent es proposés d'enderrocar-les ja que es pagava un cens per elles. El Consell acabà deliberant que les cases haurien de ser reparades:

*En lo fet de les cases qui són propies de les Egepciaques e les quals són inhabitables e no se'n reporta utilitat alguna, lo concell dellibera que aquelles sien restituïdes per la ciutat, remetent la exequció fahedora als dits honorables concellers.*⁶⁴³

L'any 1494 el Consell executà l'ordre de pagar vuit lliures anuals per a l'ampliació de la Casa ja que *los consellers acostumen anar e hojr lo divinal offici.*⁶⁴⁴ Aquesta quantitat hauria de ser entregada com a salari a la persona encarregada de la guarda de la Casa que era, l'abans anomenat, Bernat Nadal.⁶⁴⁵ Sembla ser que Nadal també era beneficiat de la Casa.

El mateix any s'obligà al dit Bernat a pagar a Jaume Busquets, prevere de la Seu de la ciutat, els diners que li devia. El deute es

⁶⁴² AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-22, f. 62r. (1474, maig, 28. Barcelona).

⁶⁴³ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-29, f. 53r. (1488, novembre, 5. Barcelona).

⁶⁴⁴ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-32, f. 40r. (1494, abril, 25. Barcelona).

⁶⁴⁵ [...] *E vist que algunes coses eren molt necessàries ésser-hi fetes ho havien exequat en que era stat despés quantiat poch de que per satisfer aquella e encare per que en Bernat Nadal lo qual lonch temps ha passat ha tenguda la dita casa en bona guard e custòdia [...] aquelles VIII° lliures [...] fossen convertides en lo salari d'aquí avant donador a la dita o altre persona que carrech hauria de dita custòdia.* (AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-32, f. 41r-41v. 1494, abril, 25. Barcelona).

pagaria partint el benefici de la Casa en dues parts, una per a Busquets i una altra per a Nadal. També es pagaria una part dels diners que Nadal rebia de les rendes de l'Hospital d'en Pere Desvilar.⁶⁴⁶

8.4.3 Petits pessics biogràfics

Hem documentat petits fragments biogràfics de dones relacionades amb les Magdalenes i la Casa de les Egipcíaques.

Un dels casos més punyents és el de Caterina d'Olzinelles, vídua de Rafel d'Olzinelles.⁶⁴⁷ Aquesta fou acusada de *peccat de carnalitat* per un algtzír de la ciutat.⁶⁴⁸ L'any 1448 documentem que ingressà al monestir de les Magdalenes voluntàriament:

*No ignorats com la dona Caterina qui és estade derrerament muller d'en Raphael Olzinelles, qui està detenguda, presa, cautiva sa voluntat en lo monastir des repenedides. E dil·lies que per certes provisions o del senyor rei o de la senyora reina, a les quals e actes de qui seguints dicent lo senyor de la ciutat de Barchinona, tant quant, sien contra constitucins, capitolls de Corts Generalls de Cathalunya, privilegis, usos e libertats, de la dita ciutat. E algú ciudadà, no dege estar pres sinó en la presó de la Cort del vaguer, segons privilegi de la dita ciutat.*⁶⁴⁹

Una de els causes possibles podria ser que Caterina fos expulsada de la ciutat durant deu anys l'any 1444 per alcavotejar. Al registre d'expulsions d'alcauots apareix una tal *Caterina Olzina*.⁶⁵⁰ Amb la reclusió voluntària, al monestir Caterina evitava l'exili o les penes corporals.

⁶⁴⁶ RBRUN, V, p. 59.

⁶⁴⁷ Aquest era notari de la tresoreria reial. Veure COMAS, Mireia: *Les dones soles a la Baixa Edat Mitjana: una lectura sobre la viduïtat*. Barcelona: Universitat de Barcelona. 2012, p. 168. Tesi doctoral inèdita.

⁶⁴⁸ cit.at per VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria: "Dones protagonistes de relacions i convivències en el pas de l'Edat Mitjana al Renaixement" *Pedralbes*. Núm. 23, p. 324.

⁶⁴⁹ AHCB, Consellers, 1C-V-13/2, f. 3r. (1448, agost, 31. Barcelona).

⁶⁵⁰ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Especials, 1B-V-12, f. 51r. (1444, juliol, 9. Barcelona).

El febrer de 1449 els parents i amics de Caterina portaren de nou l'afer davant de les autoritats de la ciutat. Al document s'explica que la dona estava boja i cometia grans escàndols:

*[...] com la dona, muller del honorable en Raphael Olzinelles, quondam, sia arristada en casa sua. Per çò com és delada de grans desonestats e encara de oradura e de vicis molts di e sables e que és molt escandalosa, e que la maior part dels amichs, de la dita dona, sentint de les dites coses e desonestes, que ells vuller provehir a les grans e escandols e inconvenients que per rahó per de la dita dona si no·us és provehit sen porien seguir.*⁶⁵¹

Els Consellers donaren dues solucions als parents i amics de la dona: o bé un d'ells se'n feia càrrec o bé l'enclaustraven a un monestir femení de la ciutat o a la Casa de les Egipcíaques pagant-ne ella les despeses:

*E proposades les dites coses per lo dit consell, fou delliberat que atteses les coses demunt dites, e per cessar vergonya als amichs de la dita dona e encara per cessar los grans escandols e inconvenients, qui per rahó de la dita dona se porien seguir si no·y serà provehit, és molt necessari que per los dits honorables consallers sia sabut si algú dels amichs e parents de la dita dona la volran tenir en llur casa que consellen mossèn lo vaguer que deuit e ue en aquella forma que serà pus honesta la tengue en la casa de aquella amich qui·n volrà tenir càrrech, si no que la meten en algun monastir de donas tencat, si són trobara, si no a la casa de les Egipcíaques, però que sia pagada la dispesa que farà la dita dona.*⁶⁵²

El document conclou que amb aquestes solucions cessaran tota vergonya dels amichs de la dita dona.⁶⁵³ El mes de març de 1449 sabem que a Caterina se la traslladà a la Casa de les Egipcíaques per ordre del veguer de Barcelona Guillem de Biura mentre se li cerqués un lloc millor *lo metre e posar fassats la dita Caterina en la dita casa*

⁶⁵¹ Ídem nota anterior.

⁶⁵² AHCB, Consellers, Bosses de Deliberacions, 1C.XIII-2, s. f., (Carpeta any 1449).

⁶⁵³ AHCB, Consellers, Bosses de Deliberacions, 1C.XIII-2, s. f., (Carpeta any 1449).

*de les Egipcíaques en lo qual estigua fins sia deliberat daltre loch.*⁶⁵⁴ A partir d'aquí s'estronquen les notícies referides a Caterina.

D'altra banda documentem que l'any 1459 es tancà a la presó de la Casa de les Egipcíaques una dona, de la que no coneixem el nom, que convivia amb un clergue:

*E més fou aquí proposat per lo dit misser Johan Dalmau com en la present ciutat havia certa dona la qual de son cors no vivia com devia. E que los germà e parents e amichs seus hant sentiment seu devia anar ab un capellà e dar e fer vergonya a si matexa e a tota sa natura.*⁶⁵⁵

Les despeses que aquesta dona ocasionaria serien pagades pel seu germà i altres parents:

*E après donant entenant a ells dis consellers que lo dit germà e altres parents e amichs seus ne eren contents la trast de la presó havent ne L sous e XX sous.*⁶⁵⁶

Un altre retall biogràfic és el que fa referència a Margarita, muller del Conseller Jaume Florensa (1471). Aquesta dona suplicà davant del Consell de Cent per tal d'intercedir a favor d'Eulàlia Ribes, treballadora de la Casa de les Egipcíaques.⁶⁵⁷ Sembla ser que Eulàlia havia treballat a la Casa de les Egipcíaques durant vint-i-nou anys i, segons el document, cobrava quaranta-cinc lliures anuals. Se li devien quatre anys de salari (en total cent-vuitanta lliures) i noranta lliures de diners que havia avançat per a despeses de la Casa.⁶⁵⁸ Aquest document ens torna a demostrar que la situació econòmica de les de les Egipcíaques era força precària.

⁶⁵⁴ AHCB, Consellers, 1C-V-13/2, f. 4r. (1449, març, 3. Barcelona).

⁶⁵⁵ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-12, f. 142v. (1459, juliol, 6. Barcelona).

⁶⁵⁶ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-12, f. 142v. (1459, juliol, 6. Barcelona).

⁶⁵⁷ AHCB, Consellers, 1C-V-13/2, f. 5r. (~1471).

⁶⁵⁸ Desconeixem si aquest avançament de diners era habitual.

Finalment citarem el document de l'interrogatori a Caterina, dona enclaustrada a les Egipcíaques des l'any 1472.⁶⁵⁹ Aquesta havia obtingut un guiatge del batlle⁶⁶⁰ per a poder fer les gestions per cobrar els béns del sastre Bernat Soler que estava pres. Aquesta és la única notícia directa sobre les internes de les Egipcíaques. No hem documentat cap mena de resposta per part del Consell de Cent.

8.4.4 Evolució dels monestirs a partir del segle XVI

Com ja hem esmentat el monestir de les Penedides canvià la seva funció de tancament de prostitutes i passà a ser un centre per la preservació de la virginitat de dames nobles. La funció de la Casa de les Egipcíaques canvià també. L'any 1500 documentem que a la Casa es recollien dones que haguessin comés adulteri i, així, evitar els mals tractes dels marits:

*Per posar en seguretat les donas adúlteras e gordar aquellas de la ira e mals tractas de lurs marits, e per convertir aquellas de lur vida adulterina, los passats construhiren en Barchinona una casa en la qual les dites dones adúlteras fossen possades e gordades de la qual casa les consellers, en nom de la dita ciutat són protectors, e en aquella sempre han tengut una dona o guarda per les dites dones, ab salari e despesas de la dita ciutat.*⁶⁶¹

Aquell mateix any la Casa patí un atac:

*E pochos dies ha alguns seguints las diabòliques persuhisions no tements Déu ni la correcció del senyor rey, ni de los officials de nit e hora deschuydada, scalant la dita casa, rompent les rexes de aquella són entrats en la dita casa, e han tretas e sen han portades ser de les dites dones qui en aquella staven per la dita rahó detengudes e guardades, cosa que fins aquí no és stada feta e de gran scàndol e molt mal exemplar.*⁶⁶²

⁶⁵⁹ AHCB, Consellers, 1C-V-13/2, f. 6r. (1472, setembre, 17. Barcelona).

⁶⁶⁰ *Dix interrogada la dona na Catherina, qui és a les Egepciaques e haja allegat guiatge del batle.* (AHCB, Consellers, 1C-V-13/2, f. 6r. 1472, setembre, 17. Barcelona).

⁶⁶¹ AHCB, Consellers, Eclesiàstics i Inquisició, 1C.XVIII-3/7, f. 4r. (~1500).

⁶⁶² AHCB, Consellers, Eclesiàstics i Inquisició, 1C.XVIII-3/7, f. 4r. (~1500).

Per aquesta raó es volgué establir sota la protecció reial la Casa:

*E encara prosehirà gran diffamació de la dita casa e los efecte de aquella cesserà que per provehir en la conservació de la dita casa e del benefici qui de aquella proseheix lo plasia pendre e posar aquella en la sua real protecció e guards ensemps ab los dits consellers e la guarda de officials de ladita casa e lurs famílies e béns.*⁶⁶³

Vuit anys després (1508) el rei Ferran el Catòlic intervingué en un procés contra les dones adúlteres de la Casa de les Egipcíaques. S'havia alliberat una dona adúltera abans de que es dictés sentència. Per això el rei ordenà:

*E porque es nuestra voluntad, conforme a razón y justicia, que los buenos usos y costumbres antiguos de la dicha ciudad sean guardados, y somos informado que antes de poner muger adúltera alguna a la dicha casa se reçiba primeramente información de la vida de aquella e del adulterio que es acusada, parécenos que se puede desta manera fazer y praticar con justicia, a saber es, que si alguna de las mugeres puestas en la dicha casa querrá purgarse del adulterio que es acusada, pues haa proceydo la dicha información antes de ponerla en aquélla, ahunque se evoque y cometa la causa, no pueda por alguna provisión ser sacada de la dicha casa contra voluntad de su marido antes que en la tal causa se haya sentenciado y declarado.*⁶⁶⁴

Les necessitats econòmiques eren paleses a finals del segle XVI. Felip II realitzà moltes donacions a l'Hospital de la Santa Creu. L'any 1585 donà mil dues-centes lliures degut a les condicions de pobresa i el gran nombre de malalts. L'any 1599 el rei Felip II, mentre celebrava Cort a Monzó, autoritzà el pagament de mil cinc-centes lliures a l'Hospital de la Santa Creu mentre durés la Cort. La causa d'aquest donatiu era que *lo dit Hospital se trobia ab notoria pobresa y extrema necessitat [...]*.⁶⁶⁵

Durant la segona meitat del segle XVII es feren reformes a ambdós monestirs. El 1608 una part de la Casa de les Egipcíaques

⁶⁶³ AHCB, Consellers, Eclesiàstics i Inquisició, 1C.XVIII-3/7, f. 4r. (~1500)

⁶⁶⁴ AHCB, Consell de Cent, Lletres Reials Originals A, 2007. 1508, març, 5. Burgos.

⁶⁶⁵ Les donacions són recollides a CCAT Ll. I, Tit. III, Cap.VII-IX.

passà a ser administrada directament per l'Hospital de la Santa Creu. Quatre anys després el Consell canvià la funció de les Penedides i només s'hi podien tancar prostitutes. Dos anys després es centralitzà la recollida de prostitutes a les Penedides i es continués recollint-les per Setmana Santa. Aquest canvi vingué perquè la Casa de les Egipcíaques es convertí en la presó de dones anomenada La Galera.⁶⁶⁶

L'any 1680 el monestir de les Penedides es traslladà al carrer Sant Pau. L'any 1751 es creà el Mont de Pietat de Nostra Senyora de l'Esperança. Aquesta institució es dedicà a recollir prostitutes penedides i posteriorment (a cavall entre els segles XIX i XX) es convertí en una mena de caixa d'estalvis que concedia préstecs sense interès.⁶⁶⁷ L'any 1877 s'enderrocà el monestir per la creació de la Via Laietana. Aquest es traslladà a l'Eixample (Muntaner-València), fins que durant la Setmana Tràgica (1909) fou cremat. Aquest fet obligà a traslladar el monestir al carrer Vallmajor.⁶⁶⁸

8.5 Sortir del món prostibulari a través del casament

Com hem dit la segona sortida per a la prostituta que volia abandonar el món prostibulari era casar-se. Amb el matrimoni la prostituta passava a ser una dona privada. El casament d'homes amb prostitutes fou aprovat pel Papa Innocenci III al decretal *Inter Opera Caritatis* (1198):

Inter opera caritatis, quae imitanda nobis auctoritate sacrae paginae proponuntur, sicut evangelica testatur auctoritas, non minimum est, errantem ab erroris sui semita revocare, ac praesertim mulieres voluptuose viventes et admittentes indifferenter quoslibet ad commercium carnis, ut caste vivant, ad legitimum tori consortium invitare. Hoc igitur attendentes, auctoritate apostolica Statuimus, ut

⁶⁶⁶ RBRUN V, p.46 i ss.

⁶⁶⁷ BOFARULL I TERRADES, Manuel: "Una mena de mont de pietat. El llibre de la botiga d'Albinyana" *Miscel·lània penedesenca*. Vol. 6. 1983, p. 14.

⁶⁶⁸ Dades recollides a la Tesi Doctoral de GARCÍA GARGALLO, Manuel: *L'ensenyament de l'Església a la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Universitat de Barcelona, p. 111.

*omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint et duxerint in uxores, quod agunt in remissionem proficiat peccatorum.*⁶⁶⁹

Aquests feien *una obra de caritat de les més dures* i contribuïen a la remissió dels pecats de les prostitutes.⁶⁷⁰

Per a que les prostitutes es poguessin casar necessitaven ser dotades. Les prostitutes, per raons evidents, no podien comptar amb la dotació familiar. Depenien exclusivament dels dots que provenien de fonts exògenes a la seva família. Aquest desarrelament familiar feia que moltes dones pobres caiguessin en el món de la prostitució. A les noies joves, solteres i pobres els era més fàcil caure en mans d'un alcavot o bé d'un hostaler de bordell que les obligués a prostituir-se. El matrimoni era un dels camins que podien seguir les dones "honestes" però aquestes també necessitaven el dot.

Algunes de les donacions s'organitzaven en almoines. Les almoines eren organitzacions d'ajuda i assistència als pobres sobretot de les ciutats. Una de les funcions, entre d'altres, d'aquestes organitzacions era dotar a noies solteres que no poguessin casar-se. Al segle XIII totes les parròquies de la ciutat de Barcelona tenien la seva pròpia almoina. La més antiga fou la de la parròquia de Santa Maria del Mar que l'any creada cap a l'any 1275.⁶⁷¹ També existien almoines nascudes a l'empara de les catedrals. A la catedral de Barcelona existia la Pia Almoina, fundada l'any 1161, tot i que aquesta només repartia menjar als pobres.⁶⁷² Les almoines catedralícies i també les parroquials rebien donacions de deixes testamentàries, des de diners en efectiu fins a béns immobles, donacions caritatives i pensions derivades dels

⁶⁶⁹ <http://www.thelatinlibrary.com/gregdecretals4.html> [Consulta: 02/06/2014]

⁶⁷⁰ BRUNDAGE, James Avery: *op. cit.*, p. 372.

⁶⁷¹ RIERA MELIS, Antoni: "Estructura social y sistemas alimentarios en la Cataluña Bajomedieval" *Acta Historica et Archaeologica Medievalia*. Vol. 14-15. 1994, p. 213.

⁶⁷² LÓPEZ PIZCUETA, Tomàs: "Estudio de un patrimonio urbano: la Pia Almoina de Barcelona en los siglos XIII-XIV" *Acta Historica et Archaeologica Medievalia*. Vol. 18. 1997, p. 427 i ss.

censals.⁶⁷³ Aquestes institucions benèfiques es dedicaven a alimentar bàsicament als pobres de la ciutat. També hi havia particulars que feien deixes testamentàries per a que es cassessin donzelles pobres a maridar i noies concretes.⁶⁷⁴

Existien també les almoines vinculades al poder reial. Agustí Altisent va estudiar l'almoina del rei Pere el Cerimoniós, en temps del almoiner Fra Guillem Deudé, entre els anys 1378 i 1385.⁶⁷⁵ Aquesta almoina reial donava diners a persones d'estaments socials diversos: pobres vergonyants, beguines, vídues, captius, estudiants, orats, viatgers, entre d'altres. També feia deixes a institucions eclesiàstiques i a nobles emparentats amb el rei. També es feia repartiment de pa. Aquest repartiment el feia el flequer reial que repartia pa als pobres en festes assenyalades.⁶⁷⁶

En els registres de l'almoina de Deudé veiem que es fan diverses deixes per a prostitutes per a que es puguin casar i així abandonar el món de la prostitució. Concretament l'any 1378 es fan 6 deixes. Cinc a dones públiques de nom conegut: Simona de Còrsega (cinquanta-cinc sous), Johana de València (cinquanta-cinc sous), Maria Gonçalbes (vint-i-dos sous), Antònia (tres florins i vint-i-tres sous) i Catalina (trenta-tres sous).⁶⁷⁷ Es fa també una deixa a l'infanta dona Johana de

⁶⁷³ RICO CAMPS, Daniel: "Las Almoinas catedralicias de la Corona de Aragón" *Catedral y ciudad medieval en la Península Ibérica*. Murcia: Nausícaä Edición Electrónica. 2004, p. 157-213.

⁶⁷⁴ Un bon compendi del tema és l'article de VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria: "Ajudes a donzelles pobres a maridar" RIU I RIU, Manuel (dir.): *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval*. Barcelona: CSIC. 1980, p. 295-361. N'hem localitzat diverses a AHCB, Arxiu del Veguer, Testaments i causes pies XIX-1, f. 3r. / f. 6v. / f. 7v, de finals del segle XV.

⁶⁷⁵ ALTISENT, Agustí: *op. cit.* Les cites posteriors són del mateix autor.

⁶⁷⁶ Entre altres festivitats destaquen Quaresma, Pasqua, Sant Joan Baptista, Sant Jaume, la vigília de Nadal... ALTISENT, Agustí: *op. cit.* p. 331

⁶⁷⁷ *Item met en dada a na Simona de Còrçega, que solhie ésser pública [sic] pecadora e pres marit. Aví alverà LV sous.* (p. 29).

Item met an dada a Na Johana de València, fembra pecadora pública, en ajuda de son matrimoni. Aví albarà de manmanet del senyor rey. LV sous. (p. 30).

Item met en dada a Maria Gonçalbes, fembra pública pecadora, en ajuda de son matrimoni. Aví albarà de manament, feyt en Barchinona a VIII dies de febrer del any damunt dit. XXII sous. (p. 33).

Item pos en dada a XIII de juliol a Antònia, que era fembra pecadora. Aví albarà de manament del senyor rei III florins, XXXIII sous. (p. 46).

cent seixanta-cinc sous, ja que ajudà a trobar marit a tres *fembres pecadores*.⁶⁷⁸ Recordem que el mateix any es recullen cinquanta sous per a l'enclaustrament de les prostitutes per Setmana Santa.⁶⁷⁹ Posteriorment l'any 1382 es fa una altra deixa a Catalina, per deixar la seva vida de pecat (onze sous).⁶⁸⁰ Com veiem no es pot establir un patró entre les quantitats donades per l'almoïner.

També feren deixes els descendents del Cerimoniós. En les deixes dels seus fills, els reis Joan el Caçador i Martí l'Humà, no hem documentat cap deixa a cap *dona pecadora*, sinó que sembla que les ajudes per a maridar donzelles van destinades a filles de funcionaris de la casa reial. Les quantitats augmentaren considerablement, entre cinc-cents cinquanta i mil cent sous.⁶⁸¹

Coneixem un altre almoïner de principis del segle XV: el cavaller Arnau Albertí. Aquest esdevingué el protagonista del procés, (1410) on se l'acusà d'aconseguir favors sexuals de nenes gràcies als serveis de l'alcajota na Trialls.⁶⁸² És tal la importància del matrimoni per a les noies en la societat baixmedieval, que, el pedòfil Albertí, aprofità la seva posició d'almoïner de *la deixa de l'almoïna d'en Coa* per violar a les nenes que li portava na Trialls, a canvi de la promesa de casar-les. Les tres nenes que declaren en el procés -Ursuleta, Domengina i Isabel- són orfes de pare. Na Trialls ofereix a les seves mares, viudes, diners de l'esmentada almoïna, per a casar-les, ja que en la situació de

Item pos en dada a XIII de maig a Catalina, qui solia ésser fembra pecadora, en ajuda de son matrimoni. Aví albarà de manament del senyor rei. XXXIII sous. (p. 46).

⁶⁷⁸ *Item pos en dada a X dies de maig a la infanta dona Johana, per tres fembres pecadores a les quals donà marit. Aví albarà de manament e àpocha CLXV sous. (p. 45).*

⁶⁷⁹ ALTISENT, Agustí: *op. cit.*, p. 38.

⁶⁸⁰ *A XV dies [Juliol] del dit mes doní a Catalina, fembra pecadora qui exia de peccat XI sous. (p. 142).*

⁶⁸¹ És significatiu el registre *Piarum Causarum* de Joan I: ACA, Registres de Cancelleria, 2023. Estudiad a VINYOLES I VIDAL, Teresa Maria: "Ajudes a donzelles...", pp. 314-315.

⁶⁸² ACA, Cancelleria, Antiga Audiència Reial, Lligall 520, número 4. 179 ff. Aquest procés fou transcrit, estudiad, publicat i traduït del llatí al català per RIERA I SANS, Jaume: *El cavaller i l'alcajota*. Barcelona: Club Editor. 1987. El document el tractem al següent capítol de la present Tesi Doctoral.

pobresa en que es troben serà força difícil que aconseguixin un dot. L'alcovota, en aquest procés, s'aprofita de la situació precària de les famílies per treure'n profit pel seu client, Arnau Albertí.⁶⁸³

La viduïtat de la mare, podia desembocar en que les filles acabessin convertint-se en prostitutes per a poder sobreviure. En el procés contra Arnau Albertí la mare d'Úrsula, una de les demandants, explica el que li digué l'alcovota Na Trialls: *Per Déu! Sí fareu, que mossèn n'Albertí vos farà molt de bé e us farà de bones cotes de vays, e us darà de bons diners, e encara que us maridarà aquesta infanta pus n'haja haüt son pleer. A això li respon la mare d'Úrsula: car ma filla no la vull liurar a negun hom per bon que sia sinó a són marit.*⁶⁸⁴

Per últim documentem una donació particular força significativa. Elvira la gallega, una prostituta feu una deixa a una noia de Sant Martí Sarroca, anomenada Eulàlia, l'any 1399. La prostituta li deixà cinquanta-cinc sous barcelonesos per a l'ajuda del seu dot.⁶⁸⁵ La dita Eulàlia és una noia òrfena, filla del difunt Marc Guardiola, que sense l'ajuda externa per a poder casar-se, podria caure en la prostitució com ho va fer anteriorment Elvira la gallega. Aquest fet és força significatiu ja que segurament la intenció d'Elvira era que la noia no caigués en el món fosc de la prostitució.

8.6 Conclusions

El camí de la "bona dona" medieval passava per dues vies: el casament o l'enclaustrament. La renúncia a la vida prostibulària implicava l'acceptació d'alguna d'aquestes dues vies per redreçar la seva situació. Per tant es veia el període prostibulari d'una dona com un impàs cap a una "vida recta" marcada per la societat. Aquestes dues

⁶⁸³ RIERA I SANS, Jaume: *op. cit.*, p. 27.

⁶⁸⁴ RIERA I SANS, Jaume: *op. cit.*, p. 72.

⁶⁸⁵ AHPB, Jaume Trilla, 53/4, f. 77v. 1399, gener, 23. Barcelona. Document publicat per VINYOLES I VIDAL, Teresa-Maria: "Ajuda a donzelles...", p. 358. Al document podem llegir que la donació d'Elvira és *in auxilium maritandi*.

solucions van ser les més comunes a l'Europa occidental al llarg de la Baixa Edat Mitjana.

Al monestir la prostituta abandonava la seva vida anterior i purgava els seus pecats en forma de penitència. Es crearen models de santes pecadores que, amb la penitència, arribaven a la santedat després d'una vida errada i pecaminosa. El model més significatiu fou el de Santa Maria Magdalena. Es fundaren, sota l'empareda papal, nombrosos monestirs arreu de l'Europa occidental. Normalment els monestirs de les Magdalenes per a la reforma de prostitutes seguien la regla de Sant Agustí. Les enclaustrades vestien hàbit blanc. El tema fou tractat per diversos moralistes arreu d'Europa.

Existiren dos monestirs dedicats a la reclusió de prostitutes retirades de la ciutat de Barcelona. Un dedicat a Santa Maria Magdalena i l'altre a Santa Maria d'Egipte (un altre model de santa pecadora). Aquests monestirs eren fundats amb permís papal, tutelats pels governants municipals i, a voltes, regulats pel poder reial en segons quins casos. Els avantatges per a la ciutat eren evidents: s'enclaustrava un element pertorbador de la moral i es reconduïa a la prostituta cap a una vida cívica segons els cànons socials, i eclesiàstics.

L'origen del monestir de les Magdalenes és força clar, ja que fou fundat i finançat pel Consell de Cent a la segona meitat del segle XIV. En canvi l'origen de la Casa de les Egipcíaques no fou per la fundació feta per Francesc de Valldemosa, tal com s'ha cregut durant força temps, sinó que fou fundat anteriorment i promocionat pel Consell de Cent. La Casa de les Egipcíaques recollia prostitutes però també dones deshonestes, adúlteres, boges i, al segle XVI, es convertí en una galera, una presó de dones. Tal com hem vist ambdós centres tenien contínuament problemes de finançament. Tots dos centres tingueren el beneplàcit papal per a la seva fundació.

La segona via per abandonar el món prostibulari era el casament. Aquesta via fou aprovada pel poder papal arreu d'Europa. Les almoines, reials, eclesiàstiques o particulars, aportaven diners per a les

prostitutes que volien abandonar la prostitució casant-se i passant a ser "dones privades". Aquestes donacions eren totalment voluntàries i arbitràries (tal com hem vist amb l'almoiner del rei Pere el Cerimoniós). El matrimoni podia salvar a les dones pobres de caure en el món prostibulari. Aquesta imperiosa necessitat feia que alguns almoiners (com Arnau Albertí ajudat per l'alcaivota Na Trialls) aprofitessin la seva posició per aprofitar-se de les dones que es volguessin casar.

Per a una prostituta casar-se o enclaustrar-se era tornar a la via marcada a les dones baixmedievals i així deixar de ser un membre pertorbador de l'ordre marcat.

IX. ELS ALCAVOTS DE LA CIUTAT

9. Els alcavots i mitjancers

Paral·lelament al sexe prostibulari regulat i permès, a les ciutats medievals existien els alcavots i les alcavotes: mitjancers entre prostitutes i clients.⁶⁸⁶ Aquests mitjancers trencaven el monopoli del sexe remunerat practicat als bordells oficials.

Un home o dona que induís i obligués a una dona a mantenir relacions sexuals per obtenir-ne un guany pecuniari estava perseguida i penada per les autoritats medievals. Aquesta persecució quedà codificada en el dret medieval. Moralment l'Església també repudiava la figura del mitjancer. Aquest atacava la unitat procreadora (el matrimoni), induïa a l'adulteri i provocava un problema major: els fills il·legítims. Ho expressà clarament Francesc Eximenis:

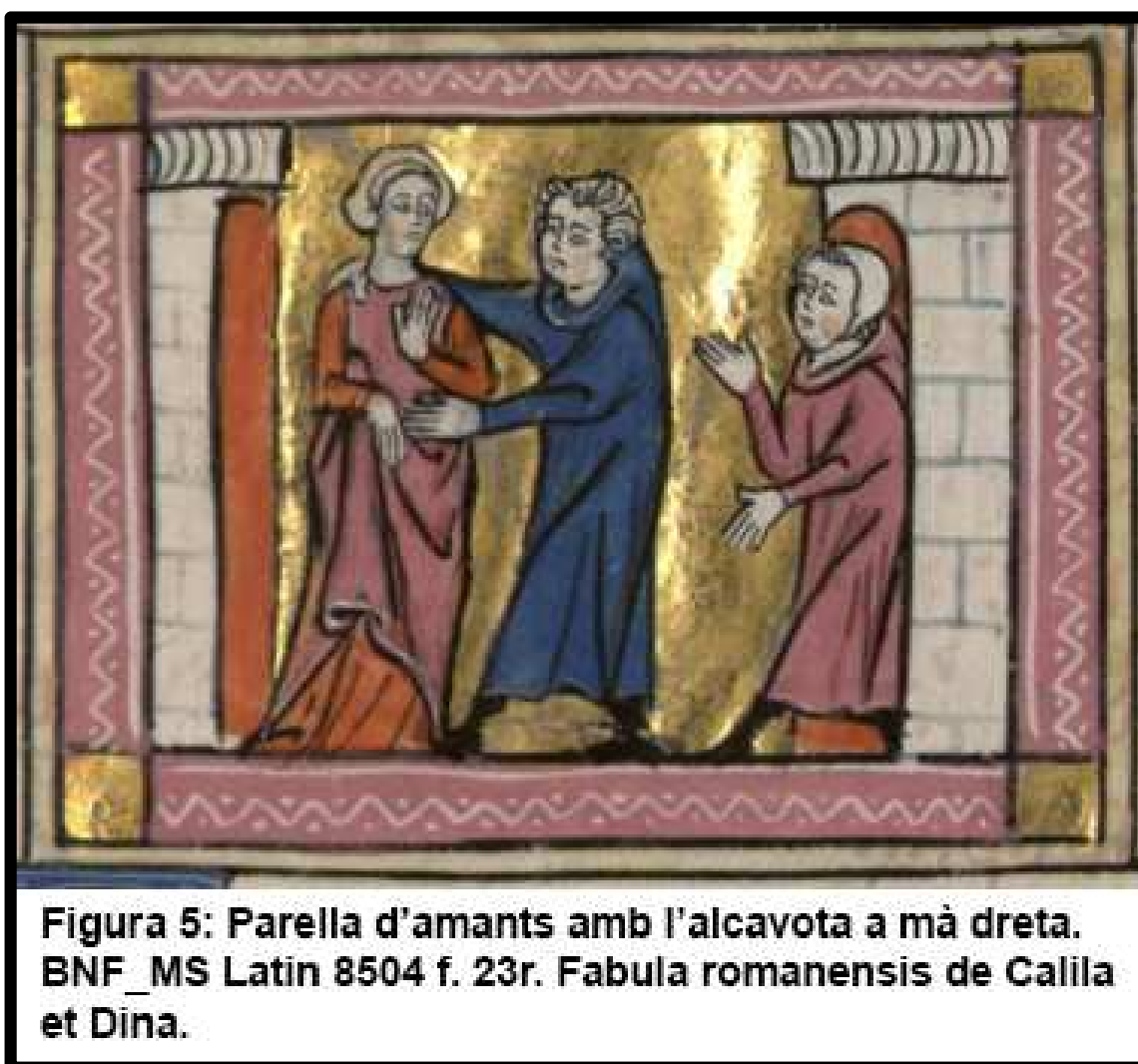
*Lo terç punt principal que ensenya aquí mateix Avicena si és que los rectors de la cosa pública deuen esquivar totes aquelles persones qui retraen los hòmens a matrimoni per vies il·lícites e carnals. Car, com los matrimonis sien radical fonament de la cosa pública e tota natura humana haja a conservar degudament e justa per via de matrimoni [...] Per zel encara dels matrimonis, e en llur favor, deuen ésser gitats de les comunitats aquells qui procuren divorcis e separacions de marit i muller, així com són alcavots o alcavotes, qui procuren adulteris per los quals són violats los matrimonis e los hòmens molt damnificats, en quant alguns ne lleixen llurs mullers e van a les entranyes; e per consegüent, és interès de legítima generació d'infants legítims.*⁶⁸⁷

La literatura medieval presenta als alcavots com a personatges grotescos i negatius. Aquests personatges literaris majoritàriament són dones, no trobem a la literatura catalana ni castellana alcavots masculins. Les nostres dades, com veurem més endavant, desmenteixen aquest model literari, almenys pel que fa la ciutat de Barcelona.

⁶⁸⁶ Veure Figura 5.

⁶⁸⁷ EIXIMENIS, Francesc: *Lo Crestià...*, p. 213-214.

El canvi vers l'alcauoteria a Barcelona es donà l'any 1390. Fins a aquest any es perseguien els mitjancers i se'ls castigava però de forma arbitrària per part de les autoritats. Com veurem en aquest any el monarca Joan el Caçador fixà les bases legals –a través d'un privilegi– per perseguir, castigar, exiliar i, si convenia, executar als alcavots, alcavotes i altres elements considerats perillosos de la ciutat. Aquest privilegi generà una gran quantitat d'actes d'expulsió d'alcavots que ens permeten documentar i obtenir nombrosa informació sobre l'alcauoteria a la ciutat de Barcelona.

9.1 La figura de l'alcauot en el dret i la literatura medieval i la seva percepció

*Leno en latín tanto quiere decir en romance como alcahuete; y tal hombre como este, bien sea que tenga sus siervas u otras mujeres libres en su casa mandándoles hacer maldad de sus cuerpos por dinero, bien sea que ande en otra manera por trujamanía alcahueteando o sonsacando las mujeres para otro por algo que le den, es infamado por ello.*⁶⁸⁸

D'aquesta manera es definí a *Las Siete Partidas*, el codi jurídic de mitjans del segle XIII compilat pel rei castellà Alfonso X, la figura de l'alcavot. Al mateix codi jurídic s'establí la delació i la pena d'exili pels alcavots de les ciutats:

*A los alcahuetes puédenlos acusar cada uno del pueblo ante los jueces de los lugares donde hacen estos yerros y después que les fuere probada la alcahuetería, si fueren bellacos, débenlos echar fuera de la villa, a ellos y a las putas.*⁶⁸⁹

No és la primera menció del dret medieval contra els mitjancers sexuals. Anteriorment al Fur de Cuenca (1189) ja es mencionen els càstigs contra les alcavotes que actuïn a la ciutat: morir cremades o sotmetre's a la prova del ferro roent.⁶⁹⁰

Altres furs castellans relacionaven a les alcavotes amb endevinaires, remeieres i altres oficis que els feia estar en contacte amb persones honestes de viles i ciutats.⁶⁹¹ Als furs valencians i aragonesos també es condemnava als alcavots. El rei Jaume el Just, l'any 1311, atorgà un privilegi per a la ciutat de València contra els alcavots que actuaven a la ciutat.⁶⁹²

El privilegi afirma que és per evitar incestos i altres actes deshonestos. Tres anys després tornà a promulgar un privilegi semblant per a totes les viles i llocs del regne de València.

⁶⁸⁸ Partida Séptima, Tít. 6. Ley 4. La definició és repeteix al títol 22 de la mateixa partida. El codi del rei Alfons és de la segona meitat del segle XIII.

⁶⁸⁹ Partida séptima. Tít. 22. Ley 2.

⁶⁹⁰ *Cualquiere que probada fuere por alcahueta o medianera, quéménla; e si fuere sospechosa e negare, sálvese con fierro.* (Transcrit a DUBY, George: *Europa en la Edad Media*. Barcelona: Ed. Blume. 1981., p. 38).

⁶⁹¹ DILLARD, Heath: *La mujer en la Reconquista*. Madrid: 1993, p. 238.

⁶⁹² AOpus, ff. 158 i 164.

L'any 1390 el rei Joan el Caçador va atorgar per al regne d'Aragó un privilegi que perseguia les activitats dels alcavots i concubinaris sota pena de ser assotats.⁶⁹³

Posteriorment els successors del Caçador van promulgar sengles regulacions per punir als alcavots.⁶⁹⁴ La majoria de viles i ciutats baixmedievals condemnaven l'alcavoteria i així es pot veure reflectit a les ordinacions, establiments i altres documents municipals. Els càstigs contra els alcavots eren normalment corporals, d'escarni públic i podien ser expulsats del termes de la ciutat.⁶⁹⁵ Alguns se'ls assotava passejats

⁶⁹³ *Et qui contra fecerint si femini fuerint et lenones vel concubinarios vulgariter vocatos amicos consentient admittent vel celabunt açotent publice per civitates villas vel locaubi predictae venerint.* (FRA, f. 83r.)

⁶⁹⁴ Martí l'Humà a Saragossa 1398 (FRA, f. 94v.) i la seva esposa, la Reina Maria de Castella a Saragossa 1442 (FRA, f. 140v.)

⁶⁹⁵ Per exemple als Costums e Tortosa (1279): *que enaxó sien estats alcavots, tota nua o nuu, cavalcant en un ase, e açotan<t>, **deuen ésser <<correguts>> per la ciutat, tenent un ferre per la lenga** que li pas de part a part, e cridan lo sayg: QUI AYTAL FARÀ, AYTAL PENDRÀ.* (MASSIP I FONOLLOSA, Jesús (ed.): *Costums de Tortosa...*, pp. 415-416) A la ciutat de Tarragona (1369): *Item sia proveit que tot hom strany que sia mundari e sospitós haja axir fora la ciutat, e que si hic són trobat fins que la ost sia tornada **sia penjat pel coll**, però la pena sia aytal com la Cort volrà ordonar.* (AMT. Llibre del Consell 1369, f. 2v; (Vol. 3). Publicat per l'Ajuntament de Tarragona. 1984, p. 19; a Reus (1394): *Item que algun hom o alguna dona no exercesquen no gos exercir offici de alcavot ho de alcavota **sots pena de ésser açotat o açotada** tot nuu ho tota nua per la vila.* (Pub: GUIX I SUGRANYES, Josep Maria (ed.): *El llibre de la cadena...* p. 126). A Perpinyà (1425) veiem que s'ofereixen les dues opcions: *Item, que tots alcavots qui tenguen fembres en lo carrer públich o altre part dins la vila, **hagen a desemparrar la vila dins tres dies**, no constrestants qualsveol guiatges fets o fahedors los quals ab la present revocam e havem per revocats per ço que alcun no puix allegar ignorància. **E que si algun alcavot serà trobat dins la dita vila correrà la vila sens tota mercè.*** (Publicat a: *Revue Catalane* (Organe de la Société d'Études catalanes), núm. 138, pp. 78-87)

Figura 6: Imatge d'un alcavot amb cucurulla passejat a lloms d'un ase i castigat públicament. (ARM, Llibre de sentències criminals 1607-1635). Publicat al *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*; Tom IV Any VIII Núm. 147 (01-06-1892)

a l'om d'un ruc o ase, amb collars o corones fets amb cabeces d'allis o bé cucurulles⁶⁹⁶ per menysprear-los i escarnir-los públicament.⁶⁹⁷

Coneixem el circuit que es seguia a la ciutat de Barcelona per a l'escarni públic, anomenat "Bòria Avall". Es començava a la presó, a la Plaça del Rei, es seguia pel carrer de la Bòria fins a la Capella d'en Marcús, trencava pel carrer Montcada, travessava el Born, el carrer Vidrieria i la Plaça de les Olles i arribaven al Puig de les Forques. Menava cap a la Plaça dels Porcs (actualment Pla de Palau) i seguia pels carrers Ample, Regomir i Ciutat. Treuava la Plaça de Sant Jaume i pel Carrer del Bisbe sortia a la Plaça Nova, passava pel Carrer de la Corríbia (o Tapineria) i tornava a la Presó.⁶⁹⁸

Aquesta ruta que seguien els assotats no és casual. Si ens fixem en el mapa passa pels carrers on hi vivien les famílies barcelonines més benestants i importants. La ruta també menava cap al centre de la ciutat romana, on hi havia els òrgans de poder barcelonins i de la capital del regne.⁶⁹⁹

Aquests càstigs públics contra els mitjancers es donaren a Barcelona fins a principis del segle XIX, on es passejà a la Tia Caterina, l'última alcavota castigada públicament a la ciutat.⁷⁰⁰

⁶⁹⁶ Veure Figura 6.

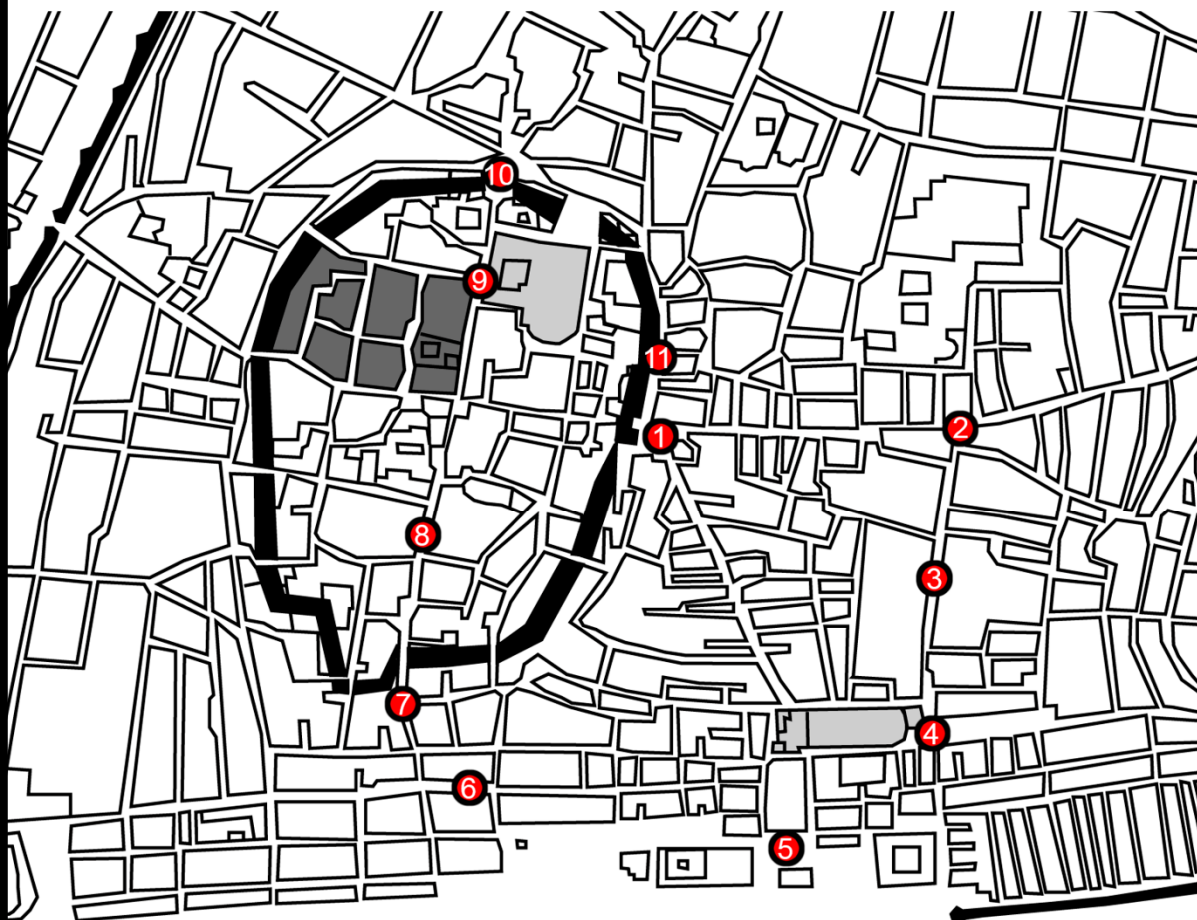
⁶⁹⁷ A València (1457): *En lo dit any de MCCCCLX, digous a X de joliol, dia de Sent Cristofol, açotaven a na Sayes e a ses filles, ço es, na Sayes cavalcant en l'ase **ab la galanda dalaces al cap**, e ses filles a peu detras, e la filla major anava ab la gonella ab les grans falde e cortapisa trocada, e l'altre anava redona; empero en veritat que lo moro de vaques la comportava molt granment, e aço per la tant dilicadessa de totes elles.* (CABANES, PECOURT, Maria Desamparados: *op. cit.*, p. 223). Als establiments de Tortosa (1442): *Per ço han stablit e ordenat que tot hom e tota dona que serà atrobat o provat ésser alcavot o alcavota que **sien açotats tots nuus per la dita ciutat cavalcant en una ase ab garlanda de allaces al cap**, lo saig açotant e ab so de trompeta cridant que "aytal farà aytal pendrà", e que sia expellada de la ciutat e de sos termens per X anys.* (BAYERRI Y BERTOMEU, Enrique: *Historia de Tortosa...*, p. 316). La fórmula força semblant a la dels Costums de Tortosa (Veure nota 678).

⁶⁹⁸ AMADES, Joan: *Històries i llegendes de Barcelona*. Vol. II. Barcelona: Edicions 62. 1984, p. 11. Veure Mapa 11.

⁶⁹⁹ Un exemple d'aquestes famílies podrien ser els Gualbes que tenien la casa al carrer Ample.

⁷⁰⁰ Veure Figura 7.

Mapa 11: Ruta dels ajusticiats Bòria Avall

- 1.- Pl. del Rei
- 2.- Carrer de la Bòria
- 3.- Carrer de Montcada
- 4.- Plaça del Born
- 5.- Plaça dels Porcs (Act. Pla de Palau)
- 6.- Carrer Ample
- 7.- Carrer Regomir
- 8.- Carrer Ciutat
- 9.- Carrer del Bisbe
- 10.- Pl. Nova
- 11.- Carrer Tapineria (Corrúbia)

Mapa realitzat per Roger Benito Julià

Figura 7: Gravat de la Tia Caterina, l'última alcavota ajusticiada públicament a Barcelona el 22 d'agost de 1816. Va guarnida amb la cucurulla. Publicat per RO-BREÑO, José: *Obras poéticas*. Barcelona: Imprenta de J.A. Oliveras. 1855, p. 249. L'autor li dedicà a aquesta alcavota un vers.

A la literatura medieval, tant catalana com castellana, també trobem alcavots i sobretot alcavotes. La literatura ens explica certs aspectes que defineixen als mitjancers sexuals. Un d'ells són les estratègies que fan servir els mitjancers per a poder actuar. Al-Tifasi, autor nord-africà que visqué a cavall dels segles XII i XIII exemplificà algunes d'aquestes estratègies al seu llibre *Esparcimiento de corazones*.⁷⁰¹ L'autor classificà als alcavots masculins en vuit categories:

- **Pastor:** aquest tipus d'alcavot condueix a la dona al casa del client, la hi deixa i la torna a buscar quan aquesta ha acabat la feina. Es conforma amb el que li donen.
- **Pastor del pastor:** quan la dona entra a la casa, l'alcavot es queda a fora i treu una bossa plena d'estris: una balança, una pedra per rascar l'or, una campaneta... Quan la dona torna comprova l'autenticitat de l'or o el pes de la plata. Si són autèntics marxa, però si no, fa sonar la campaneta fins que surt la dona. Aquesta en sentir-ho torna plorant al client i li retreu que no li ha pagat el que li pertocava. Així fins que el client no ha pagat el que li correspon. L'alcavot es queda amb una sisena part del total.
- **Alcavots que acullen als clients:** n'hi han de dues categories: "el de la clau" i "l'abundós". El primer té una casa neta i proporciona un lloc per a que un home i una dona, coneguts prèviament ambdós, puguin estar junts. Rep una quarta part de la paga estipulada. El segon porta una dona bonica a casa seva per després fer venir el client. La casa és plena d'objectes i mobles, per això rep aquest nom. L'alcavot rep la meitat del que se li paga a la dona.
- **Alcavots intermediaris:** Al-Tifasi els classificà en dues classes: "l'estafador" i "el ganga". El primer ofereix una dona a crits

⁷⁰¹ AL-TIFASI: *Esparcimiento de corazones*. Madrid: Gredos. 2003, p. 51.

assegut a alguna botiga. Quan obté un client, li presenta una dona que no és la convinguda, d'aquí el seu nom. El segon es diferencia del primer perquè porta a la dona que realment vol vendre, rep la meitat del preu acordat.

- **Alcavot deambulant:** quan aquest alcavot s'assabenta que hi ha una festa on hi corre el vi i amb possibilitat de fer negoci, contracta una dona de bon veure, li lloga vestits i la porta a la casa. Quan arriben diu a qui li obre la porta que vol que *cridi a el senyor tal que vull parlar amb ell*. Com que el nom és inventat se li respon que *no és aquí*. El deambulant aleshores comença a invocar a Déu fins que la gent de la casa surt al carrer. Els convidats degut a l'efecte del vi insisteixen en que la dona es quedi. El deambulant s'hi nega fins que no li ofereixen diners. Després d'això abandona el lloc.
- **Al-Dakdaf:** és un home disfressat de mercader que busca un grup que discuteixin. Quan els troba s'asseu amb ells i espera que dos es posin a insultar les mares i germanes. Aleshores és quan intervé. Fa creure a un dels dos que la dona de l'altre s'ha citat amb el Al-Dakaf. El que discutia li demana que el porti a veure-la que el recompensarà. Es torben el dia convingut amb una dona que ha estat llogada prèviament per l'alcavot.
- **El Carregador:** proxeneta que habita amb una cortesana cantora a casa d'aquesta.
- **L'Hostaler:** és un alcavot adinerat que compra a nois i esclaves i que els té en una gran casa molt refinada. Se'n va a esperar a les caravanes dels comerciants. Quan les troba, els convida a casa seva i els ofereix tot el que té: beguda, joc, lectura... fins que apareixen les esclaves i els nois a l'hora de dormir. Quan els comerciants volen marxar l'hostaler els fa pagar grans sumes de diners. Si algun d'aquests s'enamoren d'un esclau o d'una de les noies, el mercader acabarà arruïnat.

Les alcavotes, segons ens explica l'autor, també tenen es classifiquen en diverses categories i tenen estratagemes pròpies:

- **La Piadosa:** és una vella que es disfressa amb robes de dona devota i creient i es passa tot el dia entre oracions. Visita a les dones a casa seva i les convenç per a que es prostitueixin.
- **La Peregrina:** alcavota que exerceix el seu ofici fora del seu lloc de residència. Va captant noies visitant-les.
- **La Diligent:** entra a les cases de dones per tal de fer tractes entre homes i dones.
- **La Drapaire:** va per les cases venent objectes i així establir relacions entre homes i dones sense perill.

Al-Tifasi també ens parla de diversos oficis que realitzen les alcavotes per contactar amb clients o amb dones per prostituir: partera, pentinadora, dama de bany, practicant de circumcisions, sufí o sagnadora.⁷⁰²

L'alcavota que a partir del seu ofici li permet actuar també apareix en el *Libro de Buen Amor* (publicat el 1330) de l'Arcipreste de Hita en la figura de l'alcavota Trotaconventos:

*Fallé una al vieja qual avía mester,
artera e maestra e de mucho saber;
Doña Venus por Pánfilo non pudo más fazer
de quanto fizo aquésta por me fazer plazer.*

*Era vieja buhona d'éstas que venden joyas:
éstas echan el laço, éstas cavan las foyas;
non ay tales maestras como estas viejas troyas,
éstas dan la maçada: si as orejas, oyas.*

*Como lo an de uso estas tales buhonas,
andan de casa en casa vendiendo muchas donas;
non se reguardan d'ellas, están con as personas,
fazen con mucho viento andar las atahonas.*

⁷⁰² Trobem un paral·lelisme amb l'obra Ibn-Hazm de Córdoba *El Collar de la paloma*, on els missatgers del amor van disfressats.

*Desde fue en mi casa esta vieja sabida,
díxele: "Madre señora, tan bien seades venida:
en vuestras manos pongo mi salud e mi vida;
si vós non me acorredes, mi vida es perdida."*⁷⁰³

La Celestina, l'alcaivota més coneguda de la literatura castellana, també tenia diversos oficis:

*Ella tenía seis oficios, conviene [a] saber: labrander⁷⁰⁴,
perfumera, maestra de hacer afeites y de hacer virgos, alcahueta y un
poquito hechicera.*⁷⁰⁵

Al tractat eròtic anònim català del *Mirall del Fotre* (segle XV) s'especifica com ha de ser l'alcaivota i quins oficis pot tenir:

*Ha de ser una dona dotada de les qualitats següents: reservada,
enginyosa, i que sàpiga mentir. S'ha de guanyar la confiança dels
altres, no ser casada, tenir un capteniment agradable amb altri, saber
ficar-se a casa de la gent sense que la necessitin. No ha de ser una
captaire, sinó una alcaivota, llevadora, venedora de joies o de llenceria
femenina, matrona o beguina. Encarregueu-li la missió, doneu-li de
beure i de menjar, pagueu-la i prometeu-li més diners.*⁷⁰⁶

Al poema anònim *El llibre dels mariners*⁷⁰⁷ ens presenta a Na Garaula una alcaivota que treballa a una taverna del port:

*Al lavant de la taula
aurem Na Garaula,
qui es gran alcaivota
e sap ne una gran flota
de les fembres mesquines
qui jahen de sobines*⁷⁰⁸

⁷⁰³ ARCIPRESTE DE HITTA: *Libro de buen Amor*. Barcelona: Crítica. 2001, p.122

⁷⁰⁴ Cosidora.

⁷⁰⁵ ROJAS, Fernando de: *La celestina*. Madrid: Alianza Editorial. 1998, p.71. Obra original publicada el 1499.

⁷⁰⁶ GIFREU, Patrick (ed.): *El Kamasutra català: Mirall del fotre*. Barcelona: Columna. 1996, p. 53.

⁷⁰⁷ L'obra es situa a cavall dels segles XIV i XV. Veure: ORS MUNTANYÀ, Joan (ed.): *El Libre dels mariners*. Text i caracterització literària, *BRABLB*, 37, 1977-78, p. 213-252.

⁷⁰⁸ Versos 54-59. Segons el DCVB *de sobines* vol dir dormir de cara cap amunt. Potser fa referència a la postura de les prostitutes.

L'alcavota convenç als mariners protagonistes per oferir-li's relacions amb les seves prostitutes. Un cop tancat el client Na Garaula ofereix l'espai:

*Na Garaula es anada
e tantost ha trobada
la maynada que quer.
E va al migenser
e va los axi dir:
«Hoyats, e que us vull dir:
a casa mia ades
vengren mariners,
jovens e de beyll tayll
e ve vos be a tayll;
fembres volen aver
e ab eyller geser.»⁷⁰⁹*

De bon matí els mariners se n'acaben adonant que les prostitutes els han estafat els pocs diners que portaven.

La literatura ens presenta, majoritàriament, un model femení d'alcavota, normalment entrada en anys, i que utilitza els seus trucs i artificis per poder tenir contacte amb els possibles clients.

Com hem vist, la percepció de ser alcavot o alcavota era força negativa a la literatura. Aquesta impressió també es pot copsar en alguns documents. Als estatuts de la Confraria de la Santíssima Trinitat de Barcelona podem veure que no s'hi admetia gent de mala vida i entre ells els alcavots:

Item que alcun tafurer alcavot o tinent amiga publicament jurador leig de Deu e de sos sants dissolut publicament en son viure o en qualsevol manera hom de mala o àvol vida e per aytal haud o reputat ne sie acollit en la dita Confraria ans si per qualche cas semblant hom hi ere acollit o apres que hi fos acollit era es demostrava hom vicios en les dites coses o alguna dellas que sia de tot en tot de la dita Confraria foragitat e que sobre acó sia la pura conexenca

⁷⁰⁹ Versos 84-95.

*irrevocable deis dits dos majorsdomens e sis prohomens per ells elegidors de la dita Confraria.*⁷¹⁰

Un altre exemple significatiu d'aquesta visió negativa és el comportament de Bonanat Nadal, aspirant a notari de la ciutat de Girona. Abans de realitzar l'examen, el doctor en lleis i jutge de la ciutat Pere Comte, va rebre un informe del comportament de Bonanat Nadal. El primer paràgraf del document ja ens dona una orientació de la conducta de Nadal:

*Primerament que és cert e notori a tots los que son en Gerona que·l dit Bonanat Nadal és hom viciós e de mala fama, e que va menjant e bevent per diversos lochs de Gerona ab altres homes companyons seus a hores no acostumades.*⁷¹¹

Al document podem llegir com l'aspirant a notari es barrejava amb mitjancers:

*Item, que hac acostumat d'haver companyia ab alcavots e ab àvol gent e ab persones ab les quals negú que entena ésser notari no deu haver companyia; com notari dega ésser persona bona e leal, honesta e que no deege haver privadesa d'aytals persones.*⁷¹²

El document també inclou una referència a que l'aspirant visita els bordells i té un procedir deshonest impropï d'un notari:

*Item, que·l dit Bonanat Nadal ha acostumat d'anar per cases de fembres públiques e de fer viltat ab elles, e altes fayteses **que no pertanyen a persona que dega ésser notari.***

*Item, que ell ab les dites àvols companyies o ab altres qualsevol persones ab qui vaja per la vila, va dient cançons e dances e paraules **qui no pertanyen a notari.***⁷¹³

⁷¹⁰ ACA, Registres de Cancelleria, 2195, f. 47r. i ss. 1390, abril, 4. Barcelona. Transcrit a CODOIN XLI, p. 136.

⁷¹¹ ACA, Registres de Cancelleria 1608, f. 109r. 1373, maig, 10. Lleida. Les cites posteriors són del mateix document.

⁷¹² F. 110r.

⁷¹³ F. 110r.

El document conclou que no és una conducta que beneficiï al bé comú:

*Per que se pertanga de vos dit honrat jutge, que aytals coses se deguen fer ab gran maduresa e solemnitat, guardant lo bé de la cosa pública. Per ço placia a vos que d'aquesta cosa vullats guardar vostra ànima e lo bé de la cosa pública.*⁷¹⁴

9.2 L'alcauoteria a la ciutat de Barcelona abans del privilegi de l'any 1390

La primera referència documental que ens parla dels alcavots a la ciutat de Barcelona és de l'any 1290. A les ordinacions pregonades per Guillem Parera podem llegir que a la ciutat ja hi havia alcavots sarraïns:

*Item, que tot serray et serayna, o batiat o batiada, catius, qui en casa, o en ort de lur senyor aculiran alcauoteria daltres serrahins o serraynes, o batiats o batiades, catius, que prenen XX assots en la plassa, et paguen IIII diners al assotador; entès cristià o cristiana qui en la casa o en son ort acullirà alcauoteria de catius o de catiues, pac epr pena XXX sous; e si pagar nols podia, correga la vila ab assots.*⁷¹⁵

L'any 1302 el Llibre del Consell de Cent defineix perfectament la figura de l'alcauot:

*E és entès per alcavot tot hom qui tenga fembres públiques e qui viu dels pecats d'aquelles.*⁷¹⁶

Les visites pastorals de principis del segle XIV també ens informen de la presència d'alcauotes a la ciutat. A la visita de 1303 trobem a *Na ·XIII· colors et na Solsona et na Mirona sunt lenones publice.*⁷¹⁷ Segons la mateixa visita pastoral els alcavots eren d'origen jueu i introduïen a les dones a través de diversos murs de la ciutat:

⁷¹⁴ F. 110r.

⁷¹⁵ Transcrit per CARRERAS CANDI, Francesch: "Ordinacions urbanes...", p. 301.

⁷¹⁶ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent I, f. 26v. 1302, abril, 19. Barcelona. (Document 1 de l'Apèndix Documental); veure també el Document 2 de l'Apèndix Documental.

⁷¹⁷ AADD: *Processos...* p. 108

*Item iudei Barchinone perforaverunt murum in diversis locis per cuius foramina et diversoria introducuntur mulieres in eorum domibus et fiuntibi multa lenocinia et latrocinia et alia inhonesta.*⁷¹⁸

Anys després (1374) el Consell de Cent ordenà que els jueus no tinguessin prostitutes jueves a la ciutat i que no les acollissin. Segurament els jueus que les albergaven eren considerats a com alcavots.⁷¹⁹ Els mitjancers actuaven també a les tavernes de la ciutat com és el cas de Calveta de Santa Eulàlia del Camp:

[...] *tenet tabernam et vendit vilibus mulieribus panem et vinum et recolligit eas de nocte et eciam homines, itaquod est ibi lenocinium magnum.*⁷²⁰

Els edictes del Consell de Cent són força clars pel que fa a la persecució dels mitjancers de la ciutat. Les penes i els càstigs contra els alcavots són diversos. S'alternen les penes corporals amb les expulsions de la ciutat, donant alguns dies de marge als mitjancers. A un document de març de 1302 llegim:

*Item, han ordonat, que tot alcavot de ésser eixit de la ciutat dins a IIII jorns [primers vinents], e aquell qui passats los dits dies [...] serà gitat de la ciutat ab grans assots e encara cada vegada que serà feta o trobat.*⁷²¹

Segurament la crida no tingué molta repercussió perquè a l'abril del mateix any es repetí endurant alguns aspectes:

⁷¹⁸ AADD: *Processos...* p. 60

⁷¹⁹ *Ara oiats per manament del batle ordonaren los consellers en promesa de la ciutat que neguna juhia pública no gos star dins los murs de la ciutat per rahó de son peccat. Item, negun juheu ne altre qualsevol persona de qualque condició sie no la gos acullir en casa sua ne en altre loch de la ciutat faent peccat. E qui contra res daçò farà, serà scobat o scobada ab grans asots per los lochs acostumats de la ciutat. E encara lo juheu o altre qui serà trobat ab la dita juhia per la dita rahó serà aximateix scobat.* (AHCBC, Consell de Cent, Llibre del Consell, XXIV, f. 42v. 1374, maig, 25. Barcelona. Document 11 de l'Apèndix Documental).

⁷²⁰ citat per BAUCCELLS I REIG, Josep: *Vivir en la...*, p. 1936. La cita correspon a la visita pastoral de 1338.

⁷²¹ AHCBC, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent, 1B-I-1, f. 93v. (1302, març, 21. Barcelona).

*Item han ordenat que per demà, tot dia, isquin de fora la ciutat tots los alcavots e aquell i aquelles qui de demà avant hic seran trobats, seran scobats per la ciutat ab grans assots e encara tota vegada que seran trobats de demà avant.*⁷²²

Hem documentat entrades al Llibre del Consell molt semblants els anys 1315, 1316, 1318, 1320, 1321 (on s'inclouen els jugadors de la ciutat), 1326 (dues crides), 1339, 1340, 1345, 1350, 1356, 1357, 1361, 1365, 1366, 1367, 1374 (ambdós promulgades pel Veguer de la ciutat), 1375 (s'inclou expulsió de contrets i vagabunds).⁷²³ A partir de l'any 1390 ja s'aplicarà el privilegi del rei Joan el Caçador i aquestes crides genèriques desapareixeran.

La única variació respecte a aquestes crides genèriques es donà en prohibicions específiques per als alcavots que estaven a certs carrers de la ciutat. L'any 1339, als carrers Sant Pau i dels Robadors eren zones on es concentraven gran quantitat d'alcavots i prostitutes.⁷²⁴ El Consell promulgà una crida contra aquesta concentració:

Ordenen los consellers e-ls prohomens de la ciutat que tot alcavot e tota alcavota e encara tota vil fembra qui sia àvol de són cos, que estien en lo carrer appellat de Sant Pol, aytant com és del cantó de la

⁷²² AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent I, f. 26v. (1302, abril, 19. Barcelona). Es repetiran documents semblants els anys següents.

⁷²³ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent III, f. 9r; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell IV, f. 11r; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell V, f. 19v; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell VI, f. 10v; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent VII, f. 15v; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent IX, f. 17r; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell X, f. 18r; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, f. 16v; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XV, f. 21v; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XVII, f. 19r; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, 1B-I-18, f. 16r; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, XIX, f. 71r; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XX, f. 17v; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XXI, f. 89r; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XXII, f. 12v; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XXIII, f. 24r; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XXIII, f. 73r; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XXIV, f. 34r; AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XXIV, f. 72r.

⁷²⁴ El carrer d'en Robador era un carrer travesser al dit carrer de Sant Pau.

*Font, tro al cantó del carrer d'en Robador, degen ésser exits d'aquí dins X dies primer vinents.*⁷²⁵

Un any després s'ordenà l'expulsió de certs carrers extramurs de la ciutat on els alcavots hi tenien casa. A més se'ls havia de llençar a fora la roba de llit:

Ordenen los consellers e els prohomens de la ciutat que tot alcavot e tota alcavota e encara tota vil o fembra qui sia àvol de son cors qui estie en lo carrer apellat Cap de Tapies, çò és del forn d'en Pere Fiveller qui és en lo dit carrer tot dret tro al cap del carrer Nou, d'en Anthoni Messeguer ne en lo carrer Nou entre el cap del carrer dels Taylers, deuen ésser exits d'aquí dins X dies primer vinents. E aquells o aquelles qui de qui avant hi seran trobats o trobades que·ls sia gitada la roba de lur casa en la carrera e pagaran per ban cascun o cascuna qui en ací avant serà trobat après los dits X dies.

Si la multa no es podia pagar hi havia una alternativa física: *E qui los dits bans pagar no·ls porà estarà prés al costell aytants dies com sous el ban.*⁷²⁶ L'any 1343 es concentraren a la zona del pont de Campedrà i del monestir de Santa Clara, a l'altre extrem de la ciutat d'on s'havia fet la última batuda.⁷²⁷ El càstig per ser trobats després del període establert era de vint sous. Si un propietari llogava una casa a un mitjancer sense conèixer la seva condició l'havia d'expulsar, en cas contrari s'exposava a una multa de cinquanta sous:

Emperò si alguna persona havia logada la sua honor a algun de les dites persones àvols, e en lo logament no sabia que fos d'aytal vida

⁷²⁵ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent, XIV, f. 32r. (1339, juliol, 15. Barcelona).

⁷²⁶ Tant aquesta cita com l'anterior són del mateix document: AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent, XV, f. 32v-33r. (1340, octubre, 30. Barcelona).

⁷²⁷ *Ordonaren los consellers e·ls prohomens de la ciutat que tot alcavot e tota alcavota e tota vil fembra que sia àvol de son cors ui estian en lo loch appellat Vila Nova, só és assaber, del Pont d'en Campedra, vinent per la Volta Cuberta de Sent Agustí, tot dret tro a la mar. E de la mar, só és assaber del cantó del Alberch d'en Bernat de Vaylls tro al Monestir de les Sors Menors e del Portal del dit Monestir, tro al molí d'en Mayol. E del dit molí tro al dit pont d'en Campedra, degen ésser exides e exits d'aquí dins X dies primer vinents. E aquells ho aquelles qui d'aquí avant hi seran trobats ho trobades, que·ls sia gitade la roba lur de lurs cases. E pagaran per ban cacun o cascuna XX sous.* AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent, XVI, f. 42r. (1343, febrer, 26. Barcelona).

*e per alguns dels dits veyns hon estigués la dita persona de mala vida, era raquest que·l fessen gitar, que serien X dies primers vinent depuys que·n fos escrita raquesta, dege axí gita'ls ab sa propia mació les dites persones àvols de la sua honor. E qui contrafarà pach per ban cada vegada L sous.*⁷²⁸

L'any 1356 es prohibeix que els alcavots estiguessin amb les seves dones a les tavernes del carrer de Na Quintar ni que se'ls permetés menjar, veure ni cuinar-hi:

*Ara hoiats per manament del vaguer ordonarem los consellers e prohomens de la ciutat que nagun hom ne naguna fembra qui tenga taverna o tavernes en lo carrer apellat de Na Quintar no gos acullir de dia ne de nits fembres públiques pecadores ne alcavots en lurs tavernes acuynar. Si emperò, algun no lan beure e menjar qui entrant o ixent de les dites tavernes o puxen fer.*⁷²⁹

Si aquesta ordre no era respectada el càstig era força dur:

*E après hagen menjat e bagut encontrament sen vagen anar e lo taverner les deja gitar de sa casa sots ban de XX sous a les dites fembres sino sen van sots ban d'altres XX sous sino les ne giten.*⁷³⁰

Els alcavots apart de cobrar pel treball sexual de les prostitutes intentaven treure ingressos extres de la dona. Al Testament de Consellers de 1373 podem documentar com els alcavots llogaven cases i llits a les prostitutes amb cartes de comanda:

*Item, com en los bordells de la dita ciutat haia alguns alcavots qui fan moltes forces desproporcionades en les fembres, paguen per lits e per cases gran quantitat de diners de que·s fan per carta de comanda. Que sien membrats los consellers esdevenidors que per via de ban façen ordinació que·l los dits alcavots negun no gosàs pendre aytal carta de comanda.*⁷³¹

A les Corts de Lleida (1375) el rei Pere el Cerimoniós promulgà una pragmàtica contra aquest fet:

⁷²⁸ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell de Cent, XVI, f. 42r. (1343, febrer, 26. Barcelona).

⁷²⁹ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XIX, f. 54v. (1356, abril, 9. Barcelona).

⁷³⁰ Ídem nota anterior.

⁷³¹ AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-1, f. 20v. (Any 1373).

Per bon estament de la terra, e per cessar molts peccats que en las cosas devall scritas se son trobats, es troben tot dia, per aquesta present ordinatio e pregmatica sanccio stablim, proveim, e ordenam que ninguna fembra pública de qualque conditio sie, no gos fer algun hoste de bordell, ne a amic, e alcavot seu, ne altra persona carta de comanda, sciptura de terç, ne altra qualsevol obligatio de sa persona, per diners, robas, ne béns, que prestats, fiats, o comanats li sien, ne algun notari hi gos posar sacrament; ans sis contrafarà, tot çò, e quant fet ne serà, sie revocat, e annullat, e per cas, va, e nulle hagut, axí com si fet no era, ajustat, que de tot çò que en la dita aytal fembra haurà encartat a algu, sie quitia en persona, e en béns, e lo official quen dejera fer justícia, puxa en deja haver de aquell quis haurà fet fer lo dit encartament, la meytat de la quantitat encartada, la qual haja posar en rebuda en los comptes de son offici, sots pena de deu dobles, e que no puga haver gratia, o remissio, com sie estat trobat, que com sie estat trobat, que alguns alcavots, e altres malas persones, se fan fer las ditas obligations la tenen captivadas en lo peccat que no gosan, ne poden exirne sino ab gran difficultat.⁷³²

Aquest mateix any documentem una súplica dins d'un procés⁷³³ on es dona aquesta situació. Isabel, una antiga prostituta, es dirigeix a la reina, per denunciar que Guillem Carbonell li ha fet signar per força una carta de comanda per valor de seixanta lliures:

A la vostra molt altesa Senyora reyna humilment supplicant recorre Isabel olim fembre pública e peccadora, fila de Jacme Tholosa, del vezcomtat d'Illa, que com en Guillem Carbonell, nadiu de Galliners,⁷³⁴ ciutadà de Gerona, qui aquella dita supplicant solia tenir e feya star en bordells públichs e la feya liurar a les gens carnalment, traient vida de sos peccats. Be ha ·VI· anys passats en vert hore de mige nit en un molí en la qual lavors la feia anar amagadament per tal que no·n sabés res son spòs, que lavors havia, qui encara enguany morí, li faés fer e fermar per forsa una carta de comanda pura e antiàpoca de LX lliures barchinoneses viennt-li ab punyal tret e jurant leugerement de nostre Senyor Deus, manassant e dient-li que si no firmava que la ancuria.

⁷³² CARAVPC, p. 305.

⁷³³ ACA, Cancelleria, Processos en foli 129/20. (Any 1375). La súplica està inserta després del procés sense foliar. Les cites posteriors són del mateix document.

⁷³⁴ Segurament fa referència a Galliners, un poble a l'actual comarca del Pla de l'Estany al municipi de Vilademuls..

Com que Isabel no podia tornar-li els deute, Guillem la posà sota fermaça del Veguer de Barcelona. Carbonell volgué cobrar, per força, amb el contingut d'un cofre de la antiga prostituta. El valor del contingut era més alt que tot el deute que tenia Isabel:

[...] la fa star en manleuta del veguer de Barchinona. E noresmenys ha tractat de fer guisa que ·I· cofre de la dita supplicant en lo qual havia ·IIII· taçes d'argent, ·V· curtapeus, dels quals n'eren dos botonats de perles, lansols e tovalles, ·I· fil de paternostras de lambre, ·XV· anells d'or ab lurs pedres, una dotzena de culleres d'argent, una correge d'argent pesant ·XVIII· onçes, ·I· varrat de bora, coixins, joyes, coses o altres robes moltes valents ·CCCC· florins d'aur d'Aragó comuns [...].

9.3 El privilegi reial de 1390

El panorama canvià radicalment per als alcavots i mitjancers a partir de l'any 1390. Tot i les ordinacions promulgades pel Consell de Cent aquest no podia controlar als alcavots de la ciutat i segurament demanà ajuda al rei. Aquest any el rei Joan el Caçador atorgà un privilegi⁷³⁵ a la ciutat de Barcelona per a que el Consell de Trenta pogués fer efectiva l'expulsió dels alcavots, alcavotes, jugadors (*tafurers* i *caps de tafureria*), vagabunds i als assassins.

Aquest fet enllaçava amb el canvi de mentalitat que perseguia a els elements no productius de la ciutat.⁷³⁶ La intenció del privilegi era clara:

⁷³⁵ El privilegi comença així: *Johannes Dei gratia Rex Aragonum, ut fidelibus nostris vicario et baiulis Barchinona, et aliis quibuscumque officialibus nostris, presentibus et futuris salutem et dilectionem. Noverint quod inter alia capitula qui noviter in dicta civitate Barchinona in modum privilegiorum concessimus dicte civitati cum carta nostra seu publico instrumento nostro, sigillo pendentis, munito acto Barchinone, quintadecima die marcii, anno presenti, clauso que per Bartholomeum Sirvent protonotarium nostrum concessimus, eidem civitate, et consiliariis ac pro his hominibus capitulum seu privilegium sequens [...] ACA, Registres de Cancelleria, 1844, f. 184r. 1390, agost, 8. Barcelona. Les cites posteriors són del mateix document. Veure document transcrit a l'Apèndix Documental (Document 19).*

⁷³⁶ Al privilegi es defineix clarament als vagabunds: *E les vagabunts sien enteses hòmens no estants ab senyor qui no viuen de lur treball.*

Item lo dit senyor volent dar loc a tota mundícia e puritat de la dita ciutat e esquivar les deshonestetats, inconvenients e mals qui-s segueixen per suggestions, tractaments e males obres de les persones dessús nomenades.

Aquest tipus de privilegi no l'hem documentat en cap altre vila de Catalunya. Joan el Caçador no fou el primer en legislar sobre bandejaments i expulsions a les ciutats catalanes. Anteriorment tant el rei Alfons el Benigne a les Corts de Montblanc (1333) com Pere el Cerimoniós a les Corts de Perpinyà (1351), ja havien legislat sobre els bandejaments, però no es deia clarament sobre qui es podia aplicar, ja que es deixava en mans dels oficials reials.⁷³⁷

Amb el privilegi de 1390 tant les autoritats reials com les autoritats municipals tenien una jurisdicció comuna contra els alcavots.⁷³⁸

En base a aquest privilegi es generaran nombroses crides d'expulsió. Aquestes crides ens aporten dades referents als expulsats: els noms dels expulsats, els malnoms, el lloc de procedència, si tenien ofici conegut, així com altra informació interessant.

⁷³⁷ Corts de Montblanc (1333): *Alfons Terç en la Cort de Montbanc. Any MCCCXXXIII. Cap. XXI. Per tolre lo abús que en les coses dessús escrites entró ací fes fet, statuim, e ordenam, que sis esdevendrà, bandejar ésser guiats per alguna raó per los veguers, o altres oficials, que tolt lo dit guiatge, los dits veguers, o altres oficials sien tenguts novellament bandejar, e lo bandejament ab veu de crida publicar en lo cap de quiscuna vegueria, per tres dies de mercat, perçò que als ignorants per la revocació del dit guiatge no sie las preparat de caure en pena.*

Corts de Perpinyà (1351): *Pere Terç en la cort de Perpinyà. Any MCCCLI. Cap. XXVIII. Loants lo statut fet en la Cort de Montblanc per lo senyor rei N'Alfons de recordable memòria pare nostre celebrada, lo qual comença Per tolre lo abús que en coses dessús escrites et cetera, e aquell ajustants estatuim, e manam, que quant quequant per los oficials nostres alguna persona per crim esdevendrà ésser citada, en aquella citació sie ajustada comminació de bandejament, çò és a saber, que si lo citat dins lo terme a ell assignat per los oficials nostres no comparrà, que sie bandejat, e per bandejat sie haut, la qual citatió ab la comminació del bandejament se haja ab veu de crida publicar, e aquell terme de la citació no res menys ab veu de crida sie publicat.* (CCAT. Llibre IX. Tit. XXXI).

⁷³⁸ *Salvat emperò que aquells qui-s tindran d'açò per agreviats puxen haver regrers una vegada tansolament als dits veguer e Consellers e al Consell de Cent, jurats los quals hi proveisqueen segons que·ls parra ésser faedor.*

La primera ordre d'expulsió es feu a l'any 1398 sense citar cap nom en concret. Aquesta no difereix gaire de les expulsions genèriques anteriors, només es diferencia en que cita el privilegi.⁷³⁹

El vint-i-dos de novembre de 1401 es publicà la primera ordre d'expulsió dins del registre d'ordinacions de la ciutat per part de Pere d'Esplugues, sotsveguer de la ciutat.⁷⁴⁰ S'expulsava de la ciutat a dos alcavots i una alcavota que havia estat esclava: *Johan lo sedacer, Bernat Broca, alias Cays i, per últim, a Maria muller de Pere Muntlor que solie ser sclava d'en Marget que sta al Plan den Bull.*

Es donava als expulsats quinze dies per sortir de la ciutat i es condemnava als expulsats a cinc anys sota pena d'ésser assotats. El document d'expulsió incloïa clàusules que no estaven reflectides al privilegi de Joan el Caçador: si els expulsats tornaven abans dels cinc anys de pena se'ls exiliava a l'illa de Sardenya per deu anys i, si tornaven a la ciutat, després de l'exili, serien penjats:

Per ço los dits honrats en Pere Desplugues, regent la vegueria, consellers, e Consell ab ver aquesta pública crida amonesti tots los dessús nomanats, e casqun dells que dins XV jorns primers vinents e continuament següents sien eixits dela dita citat e termens d'aquella per spay de V anys ser següents sots pena de ésser stobats per la dita ciutat e exellats en Sardenya per X anys. Cas per ventura los dessús nomanats o altre de aquells en tornara en la dita pena de exil de X anys, e dins aquells X anys tornara en la dita ciutat o sos termens que

⁷³⁹ *Conformat e assignat Consell de XXX en loch o veguer de la casa de la ciutat en lo general Consell foren provehits los honorables consellers e la major part dels prohombres del dit Consell de XXX e fo acordat e deliberat que un privilegi per lo senyor rey atorgat a la ciutat havent que lo veguer consellers e Consell de XXX de la dita ciutat puxa sobre açò privilegi. Sumària informació poguessen raure e foragitar de la ciutat tots alcavots e alcavotes, tafurers e vagabunts per los quals la ciutat e-l bon estament d'aquella son molt torbats. E que los consellers fahessen, sobre açò, totes coses que al les e plaia del dit privilegi. Que los bons de la ciutat qui volien viure no fossin per sort de sas vil condició com son alcavots, tafurers e vagabunts, dampnisitors vexats e injuriats e morts segons dit és. (AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell XXVII, f. 146r. 1398, maig, 31. Barcelona. Veure transcripció al Document 23 de l'Apèndix Documental).*

⁷⁴⁰ Era força freqüent que els bans d'expulsió els executessin els sotsvegues de la ciutat quan el Veguer no hi era o no podia exercir el seu càrrec ni les seves atribucions. Veure Document 56 de l'Apèndix Documental.

*lavors sien penjats per lo coll en tal manera que naturalment muyren e açò sens tota mercè e remissió que speren.*⁷⁴¹

9.4 Les crides al llarg del segle XV

A partir d'aquest primer document de 1401 trobem una sèrie documental, força contínua, amb dades microhistòriques sobre els alcavots, alcavotes, jugadors, vagabunds expulsats de la ciutat.⁷⁴² Les crides contra els alcavots es feien dos cops l'any. Hem documentat aquestes crides fins a l'any 1469.⁷⁴³ Entre el lapse de 1470 i 1500 no s'han documentat crides i no és fins al primer terç del segle XVI que no es reprendran els pregons contra els mitjancers. Cal remarcar també que amb les expulsions s'iniciaren apel·lacions dels alcavots expulsats fet que ens aporta més informació sobre els expulsats de la ciutat.

Entre els anys 1401 i 1469 s'expulsen un total de set-centes cinquanta-un acusats d'alcauoteria.⁷⁴⁴

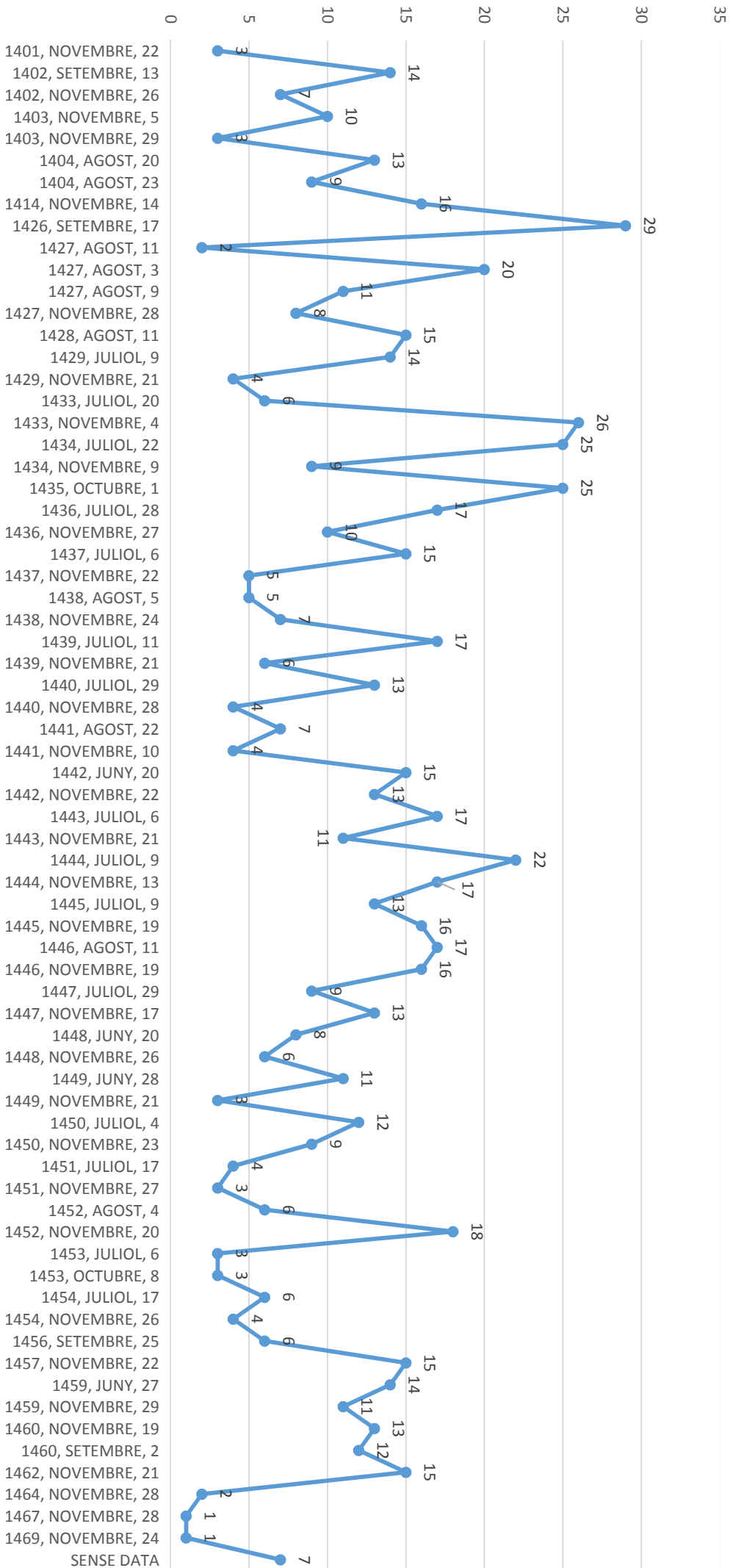
⁷⁴¹ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions de la Ciutat de Barcelona, 1B-IV-3, f. 22v. A l'Època dels Àustries als alcavots se'ls castigava amb pena de galeres, veure: HERAS SANTOS, José Luís de las: "Los galeotes de los Austrias: la penalidad al servicio de la armada" *Historia Social* nº 6. 1990, p. 129.

⁷⁴² Aquestes sèries es reparteixen entre les sèries d'Ordinacions del Consell de Cent, un volum d'Ordinacions especials i les Ordinacions Originals. Totes les crides les hem documentat a l'AHCB.

⁷⁴³ Vam fer una primera aproximació al tema a: BENITO JULIÀ, Roger: "La prostitución y la alcahuetería en la Barcelona bajomedieval (siglos XIV-XV)" *Miscelánea Medieval Murciana*. XXXII. 2008, pp. 9-21. Posteriorment vam acotar una mica més el tema a: BENITO JULIÀ, Roger: "Les expulsions d'alcauots, tafurers i vagabunds a Barcelona (1401-1469)" *Acta Historica et Archaeologica Medievalia*. Núm. 29. 2008, pp.369-394. En els quadres de la present Tesi hem ampliat algunes dades.

⁷⁴⁴ Veure Gràfic 1 i Quadre 10.

Gràfic 1: Nombre d'expulsats segons les crides per data (1401-1469)

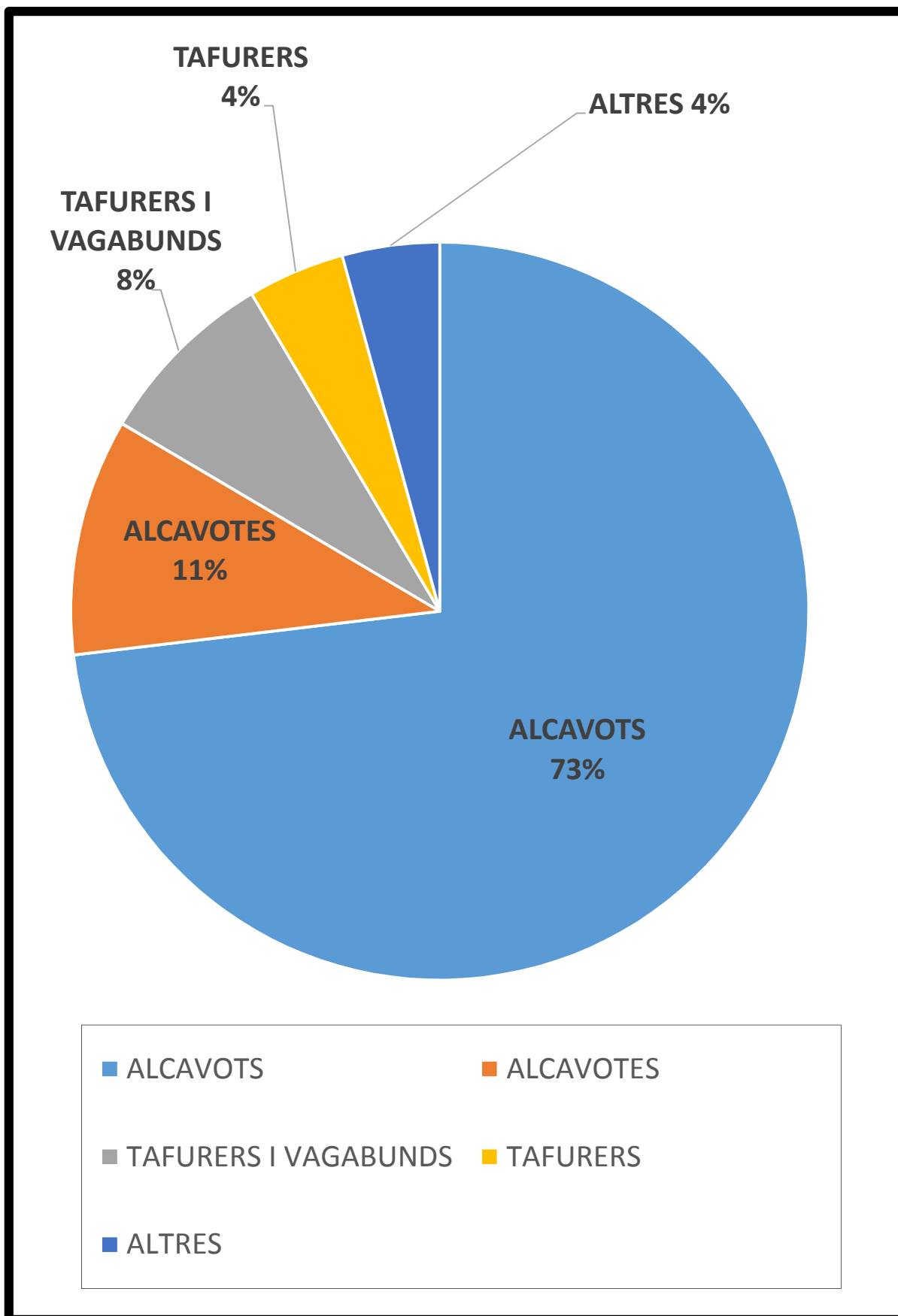
Les tipologies⁷⁴⁵ que apareixen als bans d'expulsió són força variades:

Quadre 10: Tipologies dels expulsats al segle XV (1401-1469)	
ALCAVOTS	549
ALCAVOTES	78
TAFURERS I VAGABUNDS	60
TAFURERS	32
VAGABUNDS, TAFURERS I APARTADOR	9
VAGABUNDS	7
ALCAVOTS I TAFURERS	6
ALCAVOTS, VAGABUNDS I TAFURERS	4
TAFURERS, TAULATGERS I VAGABUNDS	3
TAFURER, VAGABUND I JURADOR DE DÉU	1
TAFURERS I RENEGADORS	1
TAFURERS, VAGABUNDS I RENEGADORS	1
TOTAL	751

Dels set-cents cinquanta-un expulsats, sis-cents vint-i-u són alcavots o alcavotes. Dins del grup dels mitjancers són majoria els alcavots (87,72%), respecte les alcavotes (12,28%). Les crides d'expulsió contra els alcavots ens donen informació complementària sobre els alcavots expulsats de la ciutat de Barcelona: oficis dels alcavots, si tenia prostitutes, el nom i procedència d'aquestes, el lloc o bordell on treballaven les prostitutes, lloc de procedència dels mitjancers entre altres moltes dades.

⁷⁴⁵ Veure Gràfic 2.

Gràfic 2: Tipologies expulsats al segle XV (1401-1469)

Del total d'alcajots expulsats, cent vuitanta tenien un ofici conegut. La majoria eren barbers, sastres, paraires, sabaters, ferrers, entre altres.⁷⁴⁶ Tot i que la majoria tenien feines artesanies (calderers, pellissers, assaonadors, sedassers, teixidors de drap de lli, tintorers) altres tenien oficis força especialitzats: mestres de cases, picapedrers... D'altres mitjancers tenien oficis força insòlits per a un alcajot com ara: mestre d'esgrima, pintor, brodador o bé batifuller. Alguns oficis, com ja s'advertia a les obres literàries abans esmentades, es prestaven més per alcajotejar amb les prostitutes com els hostalers o hostaleres i les revenedores que també es documenten als bans d'expulsió.

Un grup a remarcar eren els alcajots que treballaven pel Consell o altres institucions oficials. S'expulsen, segons les crides analitzades, a un alcajot, un guardià i un saig.⁷⁴⁷ Altres tenen relació amb el veguer com Miquel Navarro, *de la vegueria del senyor rei* expulsat l'any 1427 o bé estan al *servei del rei* com l'alcajot Guillemó bandejat l'any 1403. També cinc dels mitjancers expulsats tenen la ciutadania de Barcelona: Anthoni Çabater fuster, Joan Garcia, el guardià abans esmentat, el tintorer Anthoni Jordà, Miquel *lo paternoster* i Pere Buyll.⁷⁴⁸ De cap dels esmentats se'n recull la pena a que foren condemnats. No apareix al llarg de les crides posteriors cap més referència a ciutadans de la ciutat expulsats.

Ja hem parlat de les prostitutes d'aquests alcajots en l'apartat corresponent a la prostitució no oficial. Destacarem aquí un altre tipus d'exploació sexual: l'alcajoteria entre familiars. Trobem a cinc alcajots expulsats que exploten a la seva esposa, com és el cas de *Nicholau Feu, flaquer, alcajot de sa muller*⁷⁴⁹ o bé *Johan de la mula,*

⁷⁴⁶ Veure Quadre 12 a l'apèndix corresponent.

⁷⁴⁷ L'alcajot el 13 de setembre de 1402. El guardià el 26 de novembre del mateix any. El saig se l'expulsà el nou de juliol de 1429.

⁷⁴⁸ Els dos primers expulsats el 26 de novembre de 1402. Els altres tres foren expulsats el 29 de novembre de 1403.

⁷⁴⁹ Expulsat el 1434.

*alcavot de sa muller*⁷⁵⁰. Hem documentat a quatre alcavotes que vivien dels guanys que obtenien de les seves filles a les que prostituïen. És el cas de l'alcavota *Manuela, pescatera, qui està al carrer d'en Camaroques, alcavota de sa filla*. També es documenta el binomi d'alcavots que són marit i muller com els alcavots Lluís Savaneres i Constança Savaneres que explotaven a *sa filla i altres* prop del Monestir del Carme. Un altre matrimoni *Pedro e Isabel* explotaven sexualment a la filla d'aquesta segons la crida del novembre de 1457. Entre les alcavotes trobem les *amigues* o *amigades*, o sigui amants. Les crides ens mostren alguns exemples: *Caterina la moriscada era amiga d'en Bages*, o *Francina amiga de Pedro Alberó* i *Caterina com amiga o muller d'en Bernat Magret*.⁷⁵¹

Un altre grup força nombrós eren les alcavotes esclaves. Algunes havien estat redimides com *Maria qui era antiga esclava d'en Magret*, *Na Maria antiga esclava d'en Pere Ferrer qui fou porter del senyor rei* o *Caterina que havia estat esclava d'en Roig*.⁷⁵² Hi havia alcavotes que encara eren esclaves com *Francesca, Margarita* o *Àgata la geperuda* la qual era esclava de mossèn Relat.⁷⁵³ Algunes havien pogut abandonar la condició d'esclava, convertint-se en llibertes, com la mitjancera *Maria* que s'havia casat amb el bastaix *Luna*.⁷⁵⁴

Com hem vist anteriorment, tant a les visites pastorals com al Llibre del Consell del Consell de Cent s'havia informat i legislat sobre els jueus que feien de mitjancers. Als edictes d'expulsió també documentem a vuit alcavots que són registrats com a conversos. En aquest mateix capítol parlarem d'un alcavot convers del que hem obtingut més dades: *Pere Bugarrell*. No hem documentat alcavots musulmans als registres de crides d'expulsió dels alcavots.

⁷⁵⁰ Expulsat el 1444.

⁷⁵¹ 1459, novembre, 29 / 1451, novembre, 27 / 1429, juliol, 9.

⁷⁵² Expulsades a les crides del 22 de novembre de 1401, el 26 de novembre de 1402 i del 19 de novembre de 1460.

⁷⁵³ 1427, novembre, 28 / 1436, juliol, 28 / 1459, novembre, 29. Veure el ban d'Àgata *la geperuda* al Document 58 de l'Apèndix Documental.

⁷⁵⁴ 1452, novembre, 20.

Algunes de les crides contra els alcavots de la ciutat ens informen si venien de fora de la ciutat. Era força freqüent que els alcavots es moguessin per diversos nuclis urbans i que no tinguessin residència fixa.⁷⁵⁵ Si ens fixem en un document de 1401 veurem aquest fet. El rei Martí l'Humà ordenà a les autoritats de la ciutat de Girona que castiguessin als alcavots vinguts d'altres ciutats com Barcelona, València, Saragossa entre d'altres.⁷⁵⁶ Coneixem el lloc d'origen de 168 alcavots. Destaquen els procedents de València (31), Castella (19), Aragó (6), Gascunya (6), Perpinyà (6), Girona (5), Lleida (5). Trobem alcavots de llocs molt allunyats de la ciutat: de Galícia (4), Jerez (4), Portugal (2) o Sardenya (2). Entre les alcavotes només en coneixem l'origen de vuit de les expulsades. Destaquem a l'alcavota Tomasa que vingué de Nàpols, a Isabel que provenia de Portugal o Elionor i Andreu que venien de Sardenya.

Alguns alcavots, per assegurar el negoci, introduïen a les seves prostitutes als bordells oficials de les ciutats. Les crides de Barcelona ens donen dades concretes entre els anys 1436 i 1462. Localitzem un total de cent trenta-quatre prostitutes a Viladalls, seixanta-sis a la Volta d'en Torre i catorze al bordell del Canyet. Segurament aquestes dades són aproximades perquè a les primeres crides no es registrava aquesta situació per part del funcionari encarregat de fer l'enquesta.

El nombre d'anys d'exili a que les autoritats condemnaven al mitjancer era totalment arbitrari. A partir de la crida del mes del disset de setembre de 1426 es publiquen a les crides els anys d'exili del condemnat i si l'alcavot tenia opció de obtenir una remissió de la pena amb el *dret de vènia*. Les penes aplicades a les alcavotes eren més altes que no pas les aplicades als alcavots. Destaquen les penes imposades a l'alcavota Àgata *la geperuda*, esmentada anteriorment, a la que se la condemnà a cinquanta anys d'exili. Angelina *roge*, Caterina

⁷⁵⁵ Un exemple clar és el de Na Trialls que abans d'exercir a Barcelona ja havia exercit a Mallorca.

⁷⁵⁶ ACA, Registres de Cancelleria, 2211, f.132r. 1401, Novembre 20. Sogorb. Publicat a CODOIN VI, p. 475.

Maig, Tolrà i Johan Gomar foren condemnats a quaranta anys. La majoria de penes oscil·len entre els cinc i deu anys. Si s'analitzen els drets a vènia dels condemnats de les crides comptabilitzem que les autoritats de la ciutat atorgaren dret a vènia a cent catorze expulsats i deixaren sense el dret a quatre-cents trenta-dos mitjancers bandejats.

Coneixem, de forma indirecta, alguns dels enquestadors que portaven a terme les enquestes. Al Testament de Consellers de 1439 es recull l'advertència de que Francesc Rovires (o Rovira) no havia registrat tots els culpables d'alcaoteria de la ciutat:

*Iem sien membrades que en los temps que-s tractarà de les enquestes de alcavots res ells ne lo Conçell novici no admeten en ésser inquisidor misser Ffrancesch Rovires per çò com contra tota iustícia e veritat manifesta ha tenguda manera que alguns alcavots provats son stats fora les enquestes e no són estats publicats.*⁷⁵⁷

Existeixen advertiments semblants sobre Francesc Rovires fins l'any 1445 als Testaments de Consellers.⁷⁵⁸ A la mateixa sèrie documental de l'any 1444 trobem una recomanació als Consellers entrants de que no intervinguessin en les enquestes els juristes Joan Seguí i Joan Desvalls. La raó que esgrimeix el document no és gaire explícita però fa referència a les enquestes:

*[...] sie estat trobat que ells se són hauts indegudament e molt desonesta en les dites enquestes.*⁷⁵⁹

El document acaba aconsellant: *Per çò és molt necessari que d'aquí avant ells no sien admeses, ni entrevinguen en les dites enquestes e de açò los consellers esdevenidors ne sien bé encausats.*⁷⁶⁰

⁷⁵⁷ AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-3, Any 1439, f. 10r.

⁷⁵⁸ AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-3, Anys 1440-1445.

⁷⁵⁹ AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-3, Any 1444, f. 8v.

⁷⁶⁰ Veure nota anterior.

Al Testaments de Consellers dels anys 1446 i 1448 es reflectí la mateixa recomanació referent als dos juristes.⁷⁶¹

Les crides eren un instrument de repressió molt important i de eliminació dels elements indesitjables. També eren demostracions de poder i garants de la moralitat. Per aquest fet durant la Guerra Civil del segle XV, Joan de Beaumont, lloctinent d'Enric de Castella, bandejà a diverses persones de la ciutat. El document és de l'any 1463 i té la mateixa estructura que els bandejaments promulgats pel Consell de Cent. Sembla que el lloctinent actuà en lloc del Consell de Cent ja que no hem documentat la crida d'aquest any promulgada per les autoritats municipals. El document no especifica si els expulsats són alcavots o jugadors, però si que identifiquem a una prostituta ja esmentada anteriorment: *Elionor de Sivilla castellana qui stava en Vila Days en lo hostel de Steve de Moros*. Els bandejats havien estat *delats de diversos crims segons en les enquestes, i dins deu dies primer vinents sien compareguts davant lo dit senyor o son vicicancellor per donar raó del que son impetits*.⁷⁶² Tot i que el bandejament seguia el model de les crides i enquestes del Consell, els càstigs no s'aplicaren de la mateixa forma.

Com hem dit, les crides contra els alcavots s'estronquen a partir de l'any 1469.

⁷⁶¹ El document és idèntic: *Item, en lo memorial del any MCCCC XLIIII, ha mensió com que per virtut del privilegi atorgat a la dita ciutat se acostum de enqueste contra alcavots, tafurers e vagabunts e altres, a les enquestes d'aquell any en entervengueren per juristes misser Johan Seguí e misser Johan dez Valls, e fou trobat que ells se hagueren indegudament e molt desonesta en les dites enquestes e que rahonablement daquí avant no·y deuen entervenir.* (AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-3, Any 1446 f. 7r.) *Item, en lo memorial del any MCCCC XLIIII, ha mensió com que per virtut del privilegi atorgat a la dita ciutat se acostum de enqueste contra alcavots, tafurers e vagabunts e altres, a les enquestes d'aquell any en entervengueren per juristes misser Johan Seguí e misser Johan dez Valls, e fou trobat que ells se hagueren indegudament e molt desonesta en les dites enquestes e que rahonablement daquí avant no·y deuen entervenir.* (AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-3, Any 1448 f. 6v.)

⁷⁶² ACA, Registres de Cancelleria, Intrusos 7, f. 79v. 1463, agost, 12. Barcelona. Veure Document 59 de l'Apèndix Documental.

9.4.1 Les súplices dels alcavots

Les enquestes contra els alcavots i les alcavotes de la ciutat de Barcelona seguien un itinerari legal marcat. Posteriorment a la sentència contra l'alcavot o l'alcavota expulsats, aquests podien fer una imploració per intentar demostrar la seva innocència i així poder romandre a la ciutat. A la documentació s'anomenen *supplicacions* o súplices. En un principi el mateix Consell de Cent analitzava les súplices i, posteriorment (1448), passà sota jurisdicció del Consell de Trenta o Trentenari.⁷⁶³

El marc cronològic de les seixanta-set súplices que hem documentat versa entre els anys 1416 i 1478. La majoria es troben a les subseccions del Registre de Deliberacions de la Ciutat, a les Bosses de Deliberacions o a les Ordinacions Originals. Aquestes sèries registraven les súplices de forma esquemàtica i donant poca informació complementària de l'expulsat que la demanava. Les súplices que hem localitzat en altres sèries documentals, com les sèries de Lletres Comunes o la Miscel·lània número 13 on hem obtingut molta més informació que tractarem apart.

Tractarem primer la informació registrada en el Registre de Deliberacions i les Bosses de Deliberacions. Hem documentat vint-i-nou súplices, totalment anònimes amb una estructura semblant a aquesta:

*E après com en lo dit consell fossen donades tres supplicacions çò és una de I alcavot e dues de sengles alcavotes, la provisió a les dites supplicacions faedora fou remesa a comesa als dits honorables Consellers e a XII prohomens de cascuns estaments per ells elegidors.*⁷⁶⁴

⁷⁶³ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-5, f. 7r. (1448, abril, 16. Barcelona).

⁷⁶⁴ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-2, f. 23r. 1438, abril, 25. Barcelona.

En altres documents de súplica coneixem el suplicant però no apareix en el registre de crides de la ciutat. La forma és molt semblant a l'anterior:

*E semblantment cometeren la provisió faedora a una supplicació donada ab valor de los honorables Consellers per part d'en Johan de Cubells, lo qual en lo passat fou gitat per alcavot. Als dits honorables consellers e a XII prohombres de cascuns estaments per ells elegidors.*⁷⁶⁵

Aquesta segona tipologia documental ens fa sospitar que hi havia batudes arbitràries contra els alcavots i alcavotes al marge de les enquestes oficials. El document ens pot donar informació de l'expulsat sense dir-ne el nom:

*E les altres supplicacions eren de alcavots, e de **una fembra jove qui hie ere estada exellada per alcavota**. E de I taffurer qui hic eren estats expellits. E supplicaven que fossen admesos a provar lur innocència segons lo privilegi atorgat a la dita ciutat.*⁷⁶⁶

Altres súpliques ens informen de la procedència i el malnom de l'expulsat:

*En l'altra supplicació dada per lo dit Agostí Lorens, alies "morrut", lo dit consell dona negauda aquella a testes que ja havia supplicat en altre consell de Cent jurats, e lo dit consell axí mateix hi havia donada negauda. Emperò com se digues en lo dit consell que lo dit Agustí era **e estava vedat per lo oficial de Terragona que-l havia fet publicar**, e açò per affers de la ciutat, lo dit consell acorda que tant com tota na lo dit, vet que la dita ciutat lo·n deffenes a ses pròpies messions e despeses actes que ho dit vedament venia per affers de la dita ciutat.*⁷⁶⁷

⁷⁶⁵ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-2, f. 17v. 1438, març, 5. Barcelona.

⁷⁶⁶ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-3, f. 7v. 1442, desembre, 13. Barcelona.

⁷⁶⁷ AHCB, Consellers, Bosses de Deliberacions, 1C-XIII-1, s. f., (Carpeta any 1416).

Per últim hem relacionat alguns dels alcavots suplicants amb el registre de crides fetes per la ciutat, tot i que, exceptuant alguns casos, l'estructura del document és força semblant als anteriors:

*E l'altra supplicació era de ·I· alcavot, lo qual hic era estat expellat a temps de V anys, sens esperança de vènia. E recurrent supplicant que fos admés a provar sa ignoscència com se dignés ésser agreujat de la expulsió de ell feta ab informació no contenint veritat.*⁷⁶⁸

Gràcies a aquestes sèries més esquemàtiques sabem una mica millor com funcionava el sistema legislatiu de les súpliques. El primer pas era publicar l'edicte d'expulsió. En segon lloc, l'acusat enviava la súplica (normalment al Consell de Trenta o Trentenari) i per últim el Consell de Cent o el Trentenari decidia sobre la súplica presentada i expulsava o no al bandejat.

La majoria de súpliques són documents força esquemàtics i semblants. Seguirem el rastre documental d'una bandejada per alcavotejar de la ciutat: Na Calders. La documentació referida a aquesta expulsada comença l'any 1467, on se l'expulsà per sis anys de la ciutat juntament amb un tal Lluís Ros.⁷⁶⁹ Na Calders presentà dues súpliques al Consell de Trenta. Se la remeté al Consell de Cent on un dia després de la primera súplica se li atorgà el perdó:

*Com eren stades offertes en lo dit concell dues supplicacions, la una per en Luis Ros e una altre per Na Calders, bandejada per alcavota. [...] f. 79r. | Item lo dit concell dellibera e conclós que la supplicació offerta per la dita Calders e la ordinació de les coses sien muntades al concell de cent jurats, repellint la dita supplicació oferta per lo dit mossèn Luis Ros.*⁷⁷⁰

⁷⁶⁸ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-2, f. 135v. 1441, abril, 25. Barcelona.

⁷⁶⁹ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Originals, XXVI-11 doc. 766. 1467, novembre, 28. Barcelona.

⁷⁷⁰ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-18, f. 78v. 12 de desembre de 1469. El perdó vingué un dia després: AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-18, f. 79v. 1467, desembre, 12. Barcelona.

Veurem ara documents de súplica d'acusats d'alcavoteria molt més elaborats. Seguint l'ordre cronològic la primera súplica és la del matrimoni Mateu Talladell i la seva esposa Constança (1415). Constança, ja apareix anteriorment a la documentació. Aquesta ajudà al reconeixement mèdic d'Úrsula, una de les noies violades pel cavaller Arnau Albertí en el procés contra ell i l'alcavota Na Trialls, verificant *que no és punçella*.⁷⁷¹ Hem documentat dues súpliques del matrimoni a dues seccions documentals diferents cosa que ens ha permès arrodonir les causes de la seva expulsió.⁷⁷² El matrimoni fou condemnat a ser exiliat de la ciutat per deu anys, no coneixem la data de l'expulsió ja que no apareixen al registre d'expulsats.⁷⁷³ Les causes de l'acusació per alcavoteria, segons la súplica, són força clares se'ls ha delatat falsament per persones envejoses i dolentes:

[...] que per informació es estat trobat ells ésser alcavots e la dita informatio sia esada donada per malivols e envegesos dels dits marit e muller. ⁷⁷⁴

Al final del document el matrimoni demana que s'investigui millor el seu cas:

*[...] supliquen que placia a vostra gran saviesa, de informar e saber la veritat del dit fet e sabuda aquella e la qualitat deles desposants contra los dits suplicants e los ell de aquells vos placia la dita sentència revocar e resumir los dits marit e muller.*⁷⁷⁵

Desconeixem com acabà el cas d'aquest matrimoni acusat de ser mitjancers.

⁷⁷¹ RIERA I SANS, Jaume: *op. cit.*, p. 81

⁷⁷² Les dues súpliques es troben recollides a AHCB, Consell de Cent, Lletres Comunes Originals, 1B X-2, f. 190r, i a AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13/1, f. 4r. (Veure Document 31 de l'Apèndix Documental).

⁷⁷³ AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13/1, f. 4r.

⁷⁷⁴ AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13/1, f. 4r.

⁷⁷⁵ Ambdues cites són del mateix document: AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13/1, f. 4r.

La següent súplica que analitzarem és la de Agnès Gonzalbes, natural de Sevilla corresponent a l'any 1431.⁷⁷⁶ Aquesta dona fou expulsada per deu anys de la ciutat i per aquest motiu demanà poder defensar-se enviant la súplica corresponent. La causa de l'acusació fou semblant a la de la súplica anterior:

Humilment exposa Agnès Gonzalbes de Sivilla, que a hoyda sua és novellament pervengut que per virtut de certa informació d'algunes malas personas, las quals han en gran odi la dita Agnès en tal que per fas vil na fas voldrien veure la sua final destrucció per ordinació de vosaltres, serie stada publicada per alcavota e axellada de la ciutat per spay de X anys, sens sperança.

L'acusada el que demanà, tal com consta al document, era poder defensar la seva innocència:

[...] soplica aquella vullats rebre a merçè prenent de les suas deffensas e preses aquellas vos placia examinar per que puscats millor veure la sua colpa o innocència.

L'acusada exemplifica el seu dret de defensa a passatges de la Bíblia:

*Emperò per donar aximpli a nosaltres, no vulgue condepnar Adam, los sodomiteas, ne los qui edificaren la Torra de Babel, **fins hac oydas lurs deffensas e entesa la veritat** car sie aquella sabeis millor que los que condepnar devie e condepnar.*

Malauradament no sabem el final d'Agnès ni com es resolgué el seu cas.

L'any 1458 presentaren súplica Bartomeu Font⁷⁷⁷ i Joan Cortés⁷⁷⁸ ambdós amb ordre d'expulsió del vint-i-dos de novembre de l'any

⁷⁷⁶ AHCB, Consell de Cent, Lletres Comunes Originals, 1B X-6, f. 15r. (Document 34 de l'Apèndix Documental). Les cites posteriors són del mateix document.

⁷⁷⁷ AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13/1, f. 13r.

⁷⁷⁸ AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13/1, f. 14r.

anterior. Segons la crida d'expulsió Font era pagès⁷⁷⁹ i tenia a Isabel de Calatayud al bordell de Viladalls. Aquest fou condemnat a vint anys d'exili de la ciutat sense dret a vènia. Tot i això es presentà la súplica. La causa és semblant a les que documentem a les súplices anteriors:

*Que com ell per informació rebuda de persones malvades e posada a amor e temor de Déu, e no aventats en los manaments de Nostro Senyor sia estat publicat per la ciutat de Barchinona per alcavot e exellat d'aquella per espai de vint anys, sens esperança de vènia [...] li és estat fet contra tota rahó e justícia per informació no vera, com ell fos e sia quit de tal vida e condició com es estat intitulat e inculpat.*⁷⁸⁰

Joan Cortés, fuster natural d'Osca, havia estat condemnat a vint anys sense dret de vènia. Segons la crida d'expulsió Cortés tenia a Beatriu Vinyoles al bordell del Canyet. La súplica ens dona informació del fuster: en el moment de la súplica era habitant de Barcelona, servia a Antoni Guillem de Muntanyana i en el moment de fer la batuda contra els alcavots Cortés era fora de Barcelona i per tant negava la relació amb la prostituta:

*[...] com és estat intitulat e inculpat com no hagués sinó entorn tres setmanes o un mes que lo dit Johan Cortés era en la present ciutat a la enquesta dels alcavots se cometra a pendre estant fora la present ciutat fins que qualques vint jorns ha que és vengut no tenint dona alguna ni vivint del guany o quest d'aquella.*⁷⁸¹

No coneixem la decisió del Consell respecte als dos acusats.

Documentem tres súplices de l'any 1469. La primera i la segona són de Francina Cardona⁷⁸² que no apareix a les crides d'expulsió dels alcavots. Cardona era filla del paraire, ja difunt, Andreu Cardona. Sembla ser que aquesta dona ja feia dos anys que se l'havia condemnat

⁷⁷⁹ A la súplica apareix com a "llaurador".

⁷⁸⁰ AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13/1, f. 13r.

⁷⁸¹ AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13/1, f. 14r.

⁷⁸² AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13/1, f. 16r. i f. 17r.

per *cert temps*⁷⁸³ a ser exiliada de la ciutat. A la súplica demanà poder defensar-se de les acusacions fetes amb *testimonis a ella malvolents e odiosos sia stada exellida e treta de la dita ciutat*. A la súplica demanà, clarament i de forma inusual, poder-se quedar a la ciutat: *assí que vista la veritat puxe tornar e habitar en la dita ciutat la qual totstemps ha tengut e vol tenir per mare e viure e morir en aquella*. La súplica de Nicolau Guadanya és la tercera que documentem del mateix any. Apart dels arguments que se solien adduir en les súplices Nicolau afegeix un factor nou: la guerra civil catalana de finals del segle XV. Sembla que els bandejaments d'alcajots d'aquesta època es feren servir per exiliar partidaris d'algun dels dos bàndols:

*Emperò és veritat que ab tot lo dessús nomenat puxe donar testimonis e provar tot lo que hi de çò que és stat inculpat e bandejat, però la intenció e voluntat de vosaltres mosséns de consellers e concell e encare dels qui en les dites enquestes han rabut **no era ne és que algú qui servís e seguís la guerra estigua en servey de la majestat del senyor Rey e del senyor primogènit fos ne sia més en la enquesta dels dits alcavots ne contra aquells ésser per la dita rehó precehit.***⁷⁸⁴

Tenim un sol procés complert documentat on s'actua contra una alcavota, la corresponent súplica i la resolució final del Consell. L'any 1469⁷⁸⁵ fou bandejada de la ciutat Na Coloma *hostalera qui està i té hostel al carrer de Sant Pau*. Aquesta fou condemnada a vint-i-cinc anys sense vènia.

Coloma presentà súplica al Consell el tretze d'abril de 1470, on el Consell deliberà que se n'ocupès directament el Consell de Cent:

*Quant a la dita supplicació de la dita dona foragitada per alcavota com lo privilegi dels alcavots disponga que tals supplicacions sien admeses per tant lo dit concell a ffi que sia jutjada aquell de C jurats segons disposició del dit privilegi.*⁷⁸⁶

⁷⁸³ cit.a textual del primer document.

⁷⁸⁴ AHCB, Consellers, Miscel·lània 1C-V-13, f. 18r.

⁷⁸⁵ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Originals, XXVI-12 doc. 822

⁷⁸⁶ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-19, f. 32r

El vint-i-dos de novembre es dictà sentència. Al document podem llegir que intervingueren el Veguer de la ciutat, s'escoltaren les defenses i acusacions i es deliberà la llibertat de la presumpta alcavota:

Quant toque lo fet de la dita Coloma qui ha dades ses deffenses per ésser se dui de legides present lo honorable regent la vagueria e tot lo concell los processos axí de les offences com de les deffences de la dita dona, e encara hoyts los jutges dels dits processos lo concell feu delliberació e conclusió que la dita dona no fos reduira ans stigués en la forma que vuy star.⁷⁸⁷

Era molt fàcil i potser rendible que s'acusés a algú d'alcavoteria, ja fos per interessos polítics, econòmics o simplement per enveges personals. Veiem que les delacions estaven a l'ordre del dia, sobretot amb el cas de que Joan Cortés tot i que fos fora de la ciutat.

9.5 Una mica més enllà de les expulsions

A vegades la documentació ens permet esbrinar més coses d'alguns dels alcavots. En aquest apartat explicarem els casos dels mitjancers Cília Font, Pere Bugarrell i Na Trialls.

9.5.1 L'expulsió i el "perdó" de Cília Font

Cília Font fou expulsada el 1453 per vint anys sense poder demanar vènia.⁷⁸⁸ Segons la crida Font vivia al Carrer de Na Saga, que correspon a l'actual Carrer Escudellers, prop del Portal de Trentaclus a la Rambla. Sembla que la bandejada no complí la pena i anava dient, segons el Testament de Consellers de 1453, per la ciutat que: *ha obtinguda remissió del honorable regent la vagueria.*⁷⁸⁹ Els consellers

⁷⁸⁷ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions, 1B-II-19, f. 88r.

⁷⁸⁸ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Especials, 1B-V-12, f. 83v-84r.

⁷⁸⁹ AHCB, Consellers, Testaments de Consellers, 1C-XVII-4, f. 11r. (Any 1453). Les cites posteriors són del mateix document.

sortints expliquen *que és gran perjudici del privilegi de la ciutat car sats remissions se són es serven lo dit privilegi serà tot per terra i instaren al Consell de Trenta que deliberés per a expulsar a la bandejada. Es recomanava als Consellers entrants: per çò és necessari que los honorables consellers deprop esdevenidors entenguen en per tornar totes les dites coses a loch.*

9.5.2 Pere Bugarrell l'alcavot convers

Els alcavots vagaven de ciutat en ciutat, ja que se'ls perseguia i expulsava degut a les seves activitats delictives. Un dels casos més extensos cronològicament, que hem pogut documentar, és el del mitjancer Pere Bugarrell.

A Bugarrell l'expulsaren, per deu anys, mentre explotava a Damiata de Sicília al bordell de Viladalls el dinou de novembre de 1445.⁷⁹⁰ Bugarrell reincidí ja que el quatre de juliol de l'any 1450 el tornaren a bandejar de la ciutat mentre explotava a Esperança de Gandia al mateix bordell.⁷⁹¹ La pena aquesta vegada fou molt més elevada: vint-i-cinc anys. Ambdues penes foren imposades *sens esperança de vènia*. Una altra dada interessant és que a la crida de 1445 se'ns informa que Bugarrell és convers.

El vint-i-cinc de 1454 localitzem a Bugarrell a la ciutat de València.⁷⁹² A Bugarrell se'l defineix com a *alcavot públich e freqüentador de tavernes e bordells, trobat, en àbit laïc molt deshonest, vivint molt dissolutament*.

Bugarrell era juponer i fou acusat de blasfemador:

Fonch denunciat de moltes blasfèmies e paraules molt abominables per ell dites erròneament contra nostre senyor Déu e la

⁷⁹⁰ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Especials, 1B-V-12, f. 58r.

⁷⁹¹ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions Especials, 1B-V-12, f. 74r. (Document 47 de l'Apèndix Documental).

⁷⁹² AMV, Lletres missives-22, ff. 102r-102v. Publicada per RUBIO VELA, Antoni: *Epistolari de la...*, p. 345. Les cites següents són del mateix document. Veure document complet a l'Apèndix Documental (Document 55).

gloriosa Verge Maria, mare sua, e en gran contemte e menyspreu de la honor e vindicta divina, segons porreu veure pus stesament per un sumari dels dits e deposicions d'alguns testimonis que han testifficat e són continuats en lo procés que d'aquén judicialment és stat fet e ordit contra ell davant lo dit justícia, lo qual vos trametem dins la present.

Bugarrell intentà ser jutjat pel tribunal eclesiàstic fent-se clergue, al·legant corona,⁷⁹³ fet que fou refusat per la ciutat de València:

Lo dit Pere Bugarrell és veritat que al·legà corona, e per part sua fonch recorregut al jutge ecclesiàstich, e per aquell suposat entredit en aquesta ciutat. [...] lo consell general d'aquesta ciutat, no en contemte de santa mare Sglésia, mas mogut per ço que dit és.

El Justícia Criminal⁷⁹⁴ de València sentencià:

[...] lo dit Pere Bugarrell a ésser açotat per la ciutat ab un clau més per la lengua e, après, ésser més en lo consell e bandejat perpetualment d'aquesta ciutat e de tot son terme, e axí és stat exequat poch dies són passats.

Les penes imposades als blasfemadors de Barcelona eren força semblants a la imposada a Bugarrell:

Ordonaren e statuiren que no sia lícit a qualsevol persona de qualsevol ley, stament o condició sie, axí com la per tots drets divinals e espirituals, e per les dites consititucions e actes de Cort, és vedat e prohibit e inhibit blasfemar, renegar, despitar o vilment e lege, jurar nostre Senyor Déu, la sagrada Verge Maria e los scrits e sants del paradís, sots pena o ban per la primera vegada de star VIII jors en la presó menjant solament pa e aygua. E si continuant llur culpa toneran altre vegada renegació, jurar segons dessus és dit sens tota mercè, seran assotats per la ciutat ab un graffi en la lengua.⁷⁹⁵

⁷⁹³ Segons el DCVB a la veu *corona*: fer un reu declaració d'esser clergue per tal de tenir certs privilegis en la pena judicial que ha de sofrir.

⁷⁹⁴ El justícia criminal era l'oficial encarregat de les causes, civils i criminals de la ciutat de València, veure: J. SANCHIS SIVERA, *Vida íntima...*, p. 84.

⁷⁹⁵ AHCB, Consell de Cent, Registre d'Ordinacions, 1B-IV-10, f. 35r. El document és de 1473.

El document conclou que *Veritat és que los mèrits del dit Bugarrell mereixen molt major e més dura pena; lo dit consell, emperò, s'í ha volgut haver més humanament que rigorosa.*

Un any després de ser condemnat de València, el dinou de juny de 1455, Bugarrell presentà una súplica al Consell barceloní el dia dinou de juny, suposem per a tornar entrar a la ciutat:

*E l'altra supplicació era d'en Pere Bugarell, qui era estat gitat de la dita ciutat per alcavot de contraria matèria de ço que era acusat les quals supplicacions foren lestes en lo present concell.*⁷⁹⁶

El Consell desestimà la súplica de Bugarrell degut a que ja havia estat exiliat per alcavot en el passat i havia reincidit:

*E axí mateix sia repellida la supplicació donada per part del dit Pere Bugarell, attès maiorment qui ja altre vegada era estat exellat per alcavot. E era stat reduhit e tornat. E après tornà en lo dit offici d'alcavot.*⁷⁹⁷

No coneixem el destí de Pere Bugarrell després de la negativa a la reentrada a Barcelona. Possiblement anà a una altra ciutat a continuar amb els seus quefers.

9.5.3 L'alcavota total: Na Trialls

Tot i que hem anat citant el procés de Na Trialls aquí veurem com és el prototipus que reuneix totes les condicions que hem esmentat de l'alcavoteria de la Barcelona baixmedieval.⁷⁹⁸

⁷⁹⁶ AHCB, Consell de Cent, Registre de Deliberacions 1B-II-9, f. 145v. (Veure Document 57 de l'Apèndix Documental)

⁷⁹⁷ Id. f. 146v.

⁷⁹⁸ Les citacions són directament del procés publicat i traduït per Jaume Riera, citant el foli i la pàgina corresponent a l'edició impresa.

Se'ns presenta a Na Trialls com una dona vella i vídua, fet que s'acosta més a les alcavotes literàries castellanques de la Celestina i la Trotaconventos.⁷⁹⁹

Els alcavots anaven allà on veien el negoci i tenien gran mobilitat. Al procés contra Na Trialls se'ns informa que abans de venir a Barcelona havia exercit l'alcavoteria a l'illa de Mallorca:

*E sap ella testimoni que la dita na Trials és una gran alcavota e que ha bé ·X· anys que no fa alre. E açò sap ella testimoni per tal com la conex gran temps ha, e ja en Mallorca no feya alre, e axí matex per ço com ha alcavotejade e desviada ella testimoni.*⁸⁰⁰

A més la mitjancera es desplaçava a Tarragona per portar-li les nenes al cavaller Albertí.⁸⁰¹

L'alcavota prostituïa una neboda bastarda, de nom Cristòfola, filla del seu germà amb una esclava tàrtara. De fet fou qui començà el procés contra Na Trialls i el cavaller Arnau Albertí, ja que l'alcavota no li pagava pels serveis que oferia. Cristòfola, per ordre de la mitjancera, havia empenyorat unes robes, però no li volgué donar els diners a Na Trialls.⁸⁰²

El procés en sí també ens dona informació de com s'aplicava la justícia al segle XV:

*E après que l'hagueren despullada e dou ayonollada e la li ligaven los braços, la dita Trialles dix: "Mossèn no·m fassau mal, que jo diré la veritat!".*⁸⁰³

Al procés veiem també que l'aplicació de la justícia no era igual per a tothom. Mentre que a l'alcavota la jutja d'ofici el veguer de la ciutat, al cavaller Arnau Albertí l'ha de jutjar el rei. El problema més

⁷⁹⁹ Podem llegir a la declaració de la mare d'una de les nenes ultratjades: *Osta, na veylla bagassa alcavota! E tal obra m'havets feta de ma fiylla! Sus ara me n'iré a clamar a la cort!*, f. 151, p. 219

⁸⁰⁰ F. 32, p. 102.

⁸⁰¹ F. 13, p. 81.

⁸⁰² Ff. 35-36, p. 104-105-106.

⁸⁰³ F. 127, p. 197.

greu, fou que, durant la data del procés, no hi havia rei a Catalunya per poder impartir justícia:

Item diu que el predit senyor Albertí, familiar dels esmentats rei i reina, com és dit, pot i ha de gaudir de les preeminències i llibertats, sobretot d'immunitat de tribunal, de què gaudeixen rei i reina. Item diu que el predit senyor Albertí és cavaller i del fur, jurisdicció i coneixement de causa del senyor rei i la senyora reina, dels quals és familiar i domèstic, o almenys dels seus oficials domèstics, però no del dit senyor governador ni d'altre jutje qualsevol. Item diu que, atesos els capítols anteriors, el noble senyor governador, i encara menys els jutges inferiors seus o delegats, no poden entendre enaquestes cases ni en el predit senyor Albertí, ni menys jutjar-lo per manera de la predita instrucció o qualsevol altra acusació, ni ésser jutjes de la present causa.⁸⁰⁴

No coneixem la fi del cavaller, ja que no s'ha documentat la sentència. Segons apunta Jaume Riera aquest podria haver mort escapçat, per dues raons. La primera és que aquest era el càstig que s'aplicava a l'estament militar i la segona és que Albertí pertanyia al bàndol urgellista del Compromís de Casp. Riera conclou que Albertí pagà per a la commutació de la pena ja que se'l documenta al costat de Jaume d'Urgell com a consultor jurídic.⁸⁰⁵

La fi de na Trialls fou la reservada als alcavots reincidents de la ciutat: *Dicta na Trials fuit suspensa.*⁸⁰⁶ Segons afirma Riera, les sentències dels casos eren copiades en llibres apart, per tant no és estrany que no s'hagi documentat. La data de l'execució seria entre el quinze de novembre i el nou de desembre de 1410. Tampoc es coneix el lloc de la forca on fou penjada.⁸⁰⁷

⁸⁰⁴ Ff. 165-166, p. 228.

⁸⁰⁵ Pp. 240-241. Aquest bàndol era partidari de Jaume d'Urgell, el qual no sortí escollit.

⁸⁰⁶ P. 224, nota 3. Segons Jaume Riera aquesta nota es troba a la contraportada del manuscrit.

⁸⁰⁷ P. 244.

9.6 Alcavots-galiots

Als segles XIV-XV a la guerra marítima també hi participaven vaixells de forma privada. Els corsaris constituïen un recolzament important a les armades reials. En certes ocasions documentem als alcavots i gent de mala vida com a tripulació forçada d'algun vaixell corsari. És el cas de la nau del mallorquí Pere de les Guaites que es proveí d'alcavots per al seu viatge a Sardenya (1394).⁸⁰⁸

Es documenta la mateixa situació a l'armada reial. L'any 1463 el lloctinent d'Enric de Castella, Joan de Beaumont, atorgà un perdó general a tots els exclosos de Pau i Treva per enrolar-los forçosament cap a Menorca, altres ports i costes del Principat:

*Ara oiau tot hom generalment que·us fa assaber lo reverend e egregi et cetera, don Joan de Beaumont lochtinent general del molt alt et cetera rey et cetera, a suplicació dels deputats e consellers de la ciutat de Barchinona per bon stament de la cosa pública e del principat de Cathalunya e per causa de la armada que ara novament se deu fer dins la present ciutat per anar a Menorca o altres ports per protegir les costes [d]e enemichs del principat. S'obligà a tots los macips, alcavot e roffians per demà tot jorn se hagen a presentar al dit Veguer de Barchinona e de ell nos pretesquen sens licencia sua demanada e obtenguda e hagen a fer e per obrar executar tot çò e quant per lo dit veguer los serà demanat.*⁸⁰⁹

El document acaba amb una clàusula referida a les dones que aquests deixen a terra, segurament pels alcavots les seves prostitutes:

E en cas de que vigen per lur repòs e de les lurs fembres lo dit et cetera lochtinent posa e met en salva guarda real les dites fembres e lurs béns. Les quals per lo temps que lurs amos e amichs staran en servey de la dita armada pusquen star en les cases e lochs hon huy stan e que dirant lo dit servey e quiatge sots pena de la vida no sie

⁸⁰⁸ ACA, Registres de Cancelleria, 1883, f. 123r. cit.at per FERRER MALLOL, Ma Teresa: "Curso y piratería entre Mediterráneo y Atlántico en la Baja Edad Media" *La Península ibérica entre el Mediterráneo y el Atlántico. Siglos XIII-XV*, V Jornadas Hispano-Portuguesas de Historia Medieval (Cádiz 1-4 abril 2003), Sevilla-Cádiz, Diputación de Cádiz. Servicio de Publicaciones - Sociedad Española de Estudios Medievales, 2006, p. 285.

⁸⁰⁹ ACA, Registres de Cancelleria, Intrusos 7, f. 107v. 1463, setembre, 7. Barcelona. La cita següent és del mateix document. Veure transcripció al Document 60 de l'Apèndix Documental.

algú qui gos sostraure les dites fembres ne eperar re de aquelles. Lo qual guiatge dur durar hage per lo temps que la dita armada durarà e seran tornats en la present ciutat e après per un mes següent.

Un altre exemple semblant fou l'ordre de Pere de Portugal de 1464 on, a través de la qual, s'enviaren a lladres, malfactors i altra gent de mala vida per enviar-los com a galiots.⁸¹⁰

La opinió que es tenia dels galiots era força negativa. Els jurats de la ciutat de València ho deixaven força clar:

*[...] galiots són gent applegadiça e alcavots e mala gent, que no donen honor a Déu, e menys a les gents, e axí tolrets grans ocassions e perills [...]*⁸¹¹

9.7 Conclusions

Tal i com hem vist el mitjancer sexual era un dels personatges que més pertorbava la pau social de l'estructura urbana medieval. L'alcavot trencava el monopoli dels bordells de la ciutat. Per aquest fet era perseguit pels poders reials, municipals i eclesiàstics.

Les autoritats de Barcelona perseguiren als alcavots d'abans del segle XIII i a finals del segle XIV es valgueren del privilegi atorgat pel rei Joan el Caçador per a poder fer front als mitjancers. Amb el privilegi la ciutat obtenia una eina legal i amb un procediment estructurat per exiliar als alcavots de la ciutat. Al llarg del segle XV s'expulsaren els alcavots i les alcavotes de la ciutat en base a aquest privilegi reial.

Es feien crides per la ciutat pregonant els bans d'expulsió i els acusats d'alcavoteria o altres crims que haguessin d'abandonar la ciutat.

A les crides d'expulsió trobem tot de situacions referides al alcavots: oficis, dones que explotaven, on les explotaven, conversos,

⁸¹⁰ ACA, Registres de Cancelleria, Intrusos 21, f. 120r.

⁸¹¹ AMV: Lletres Missives-7 f. 256v. cit.at per RUBIÓ VELA, Agustín: *Epistolari de la València Medieval* (Vol. I). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 2003, p. 318.

ciutadans de la ciutat, esclaves... Les penes imposades als alcavots eren totalment arbitràries i s'inclouïa si l'alcavot tenia dret a demanar vènia. El sistema no fou perfecte. Alguns dels alcavots demanaren poder exposar el seu cas davant les autoritats municipals per demanar clemència a la ciutat.

Cal preguntar-nos, de nou, si la situació de l'alcavot era conjuntural, degut a les crisis, pestes, guerres civils, i s'havia vist abocat a exercir d'alcavot per subsistir i arrodonir els seus ingressos laborals exercint de mitjancer; o bé estructural i exercia d'alcavot per a no tenir que treballar i viure dels guanys d'una dona a la que obligava a prostituir-se. Creiem que el primer cas es recull a la súplica de Nicolau Guadanya, on explica que s'expulsen a partidaris d'un o altre bàndol de la guerra civil. Òbviament no hi ha una norma general per a tots els expulsats.

A la literatura medieval també es parlava dels mitjancers. La literatura àrabo-musulmana fou qui tractà inicialment el tema dels alcavots, però sense distinció de sexe ni distinció moral. A la literatura cristiana veiem que es presenta un model de mitjancer femení, fet que no concorda massa amb el registres d'expulsions de la ciutat de Barcelona, ja que s'expulsen més homes que dones.

Els alcavots i les alcavotes, en definitiva, tal i com hem vist en els exemples de Pere Bugarrell i Na Trialls, eren rodamóns que anaven per diverses ciutats, cercant víctimes a qui explotar. Com que el sexe prostibulari era monopoli de la ciutat tant els alcavots com les alcavotes eren perseguits, expulsats i, en alguns casos penjats.

X. CONCLUSIONS GENERALS

Al llarg de la recerca he pogut constatar que el món prostibulari és força intricat i que és força difícil seguir-ne l'evolució. La diversitat de fonts utilitzades en la present Tesi és un bon exemple d'aquesta complexitat. He arribat a la conclusió que és en aquest desenvolupament on hi incideixen una sèrie de factors: la idea agustiniana del mal menor, la creació tardana –respecte a altres ciutats– dels bordells públics a Barcelona i la lluita contra l'alcauoteria que exercia de forma il·legal, almenys a ulls de les autoritats barcelonines, l'explotació del sexe remunerat.

A partir del segle XIV amb la formalització del Llibre del Consell podem veure que a la ciutat de Barcelona existeix la prostitució i l'alcauoteria. El Consell de Cent era qui controlava, o almenys ho intentava, la prostitució a la ciutat. Tot i aquest control hi havia intromissions del poder reial, però, el dia a dia del sexe remunerat era portat directament pels consellers. Els oficials reials (com el veguer o el batlle) també generaren documentació per intentar regular la prostitució.

Crec que ambós poders, reial i municipal, no volen afrontar el que potser seria més lògic: la prohibició de la prostitució a la ciutat. No es volen enfrontar amb la crua realitat. Per aquest motiu cap de les dues institucions que ostenten aquests poders fan front a la prostitució, sinó que la doten de normatives, privilegis i, en definitiva, la toleren, emparats amb la idea agustiniana del mal menor.

Cal afegir també, que la prostitució, com a fet històric, no és aliena als fets lligats amb la ciutat de Barcelona: l'expulsió dels jueus de la ciutat, la Guerra Civil del segle XV, així com fets naturals com terratrèmols o epidèmies.

Les regulacions que es crearen a partir de principis del segle XIV i, al llarg del segle XV, donen una visió força restrictiva pel que fa a la prostitució a la ciutat. Però si ho comparem amb altres ciutats hem vist que les normatives barcelonines no són de les més dures: només es tancaven els bordells per Setmana Santa (a diferents ciutats de França

es tancaven durant totes les festivitats religioses: Nadal, Sants locals etc.), no es prohibia a les prostitutes que toquessin el menjar dels mercats (com a Reus i Girona), no se les vedava a entrar als banys de la ciutat (com a Tortosa) entre altres exemples estudiats en la present tesi doctoral.

A principis del segle XIV, abans de l'aparició del primer bordell, el poder municipal intentà frenar la prostitució i l'alcauoteria prohibint-la, tal i com havien fet a França i als regnes italians. En aquests territoris ja es comptava amb bordells públics a principis del XIV. Per què s'optà a Barcelona de no crear un bordell municipal ja a principis del segle XIV? Creiem que, o bé per reticències morals, o per reticències econòmiques, es frenà l'aparició dels bordells a Barcelona.

Aquestes possibles reticències foren superades ja que a la segona meitat del segle XIV ja apareix el primer bordell, Viladalls, i al cap de poc temps el segon, el bordell de la Volta d'en Torre. Aquests bordells estaven controlats pel Consell de Cent que els llogava, a través de comandes, al millor postor. Crec que constituïren una font d'ingressos força notables, per a la ciutat. Ambdós bordells, el de Viladalls i el de la Volta d'en Torre foren creats en zones on ja s'exercia la prostitució, de forma privada almenys, des de principis del segle XIV. El fet d'instaurar aquests dos bordells en aquestes zones creiem que es deu a un intent de regular la prostitució existent i per exercir un major control sobre el sexe remunerat a la ciutat. A més, seguint la idea de Sant Vicent Ferrer, els bordells estaven ubicats prop de les muralles, no a la part central de la ciutat, fet que avalava la seva posició en aquesta zona. Durant la primera meitat del segle XIV ja es prohibí que s'exercís la prostitució a certs carrers de la ciutat, sobretot els més centrals i de zones ennoblides de la ciutat. Aquestes prohibicions continuaren al llarg del segle XV. Amb la creació dels bordells les prostitutes ja podien exercir de manera legal el seu ofici.

Els bordells foren objecte de desig d'algunes de les famílies més ben relacionades de la ciutat de Barcelona, com foren els Gualbes.

Aquest fet es donà també a altres ciutats catalanes. Al segle XV s'establí una aliança matrimonial i successòria per a que els bordells de la Volta d'en Torre i de Viladalls recaiguessin en Ferrer de Gualbes, membre d'una família patrícia de la ciutat, obtenint així el control de dos dels tres bordells barcelonins. Aquest fet també recolza la idea de que els bordells eren negocis molt rentables. També ens dona una idea de que no hi havia cap problema moral en tenir dones prostituint-se i ser una família destacada del patriciat urbà. El bordell era un negoci més i, com altres aspectes de la vida dels barcelonins, estava regulat pel poder municipal. La intervenció del rei Alfons el Magnànim per protegir els interessos dels senyors útils dels bordells de Viladalls i de la Volta d'en Torre reafirma aquesta "normalitat".

La ciutat marcà les normes de la prostitució exercida fora dels bordells. Es perseguia contínuament la prostitució que s'exercia fora de Viladalls i de la Volta d'en Torre. Es feien pregons, de manera continuada, per a que les prostitutes treballessin a les cases públiques de la ciutat i no ho fessin de manera particular.

Tot i aquesta normativa recolzada pel Consell de Cent, els bordells i els seus senyors, topaven, nombroses vegades, amb el poder municipal. El Consell de Cent tolerava els bordells però també havia d'exercir de garant de la moral de la ciutat. Un dels fets més destacables que recolzen aquesta afirmació, és la que enfrontà els senyors útils dels bordells amb el Consell per la ubicació dels portals dels bordells a la Rambla. El Consell permetia la existència de bordells a la ciutat però sense que les portes donessin a l'esmentat passeig.

Un dels fets més destacats que he pogut documentar és l'aparició a mitjans del segle XV d'un tercer bordell: el bordell del Canyet. Aquest bordell fou creat gràcies a un privilegi atorgat pel rei Alfons el Magnànim, tot i que, abans del privilegi ja existia com a tal. El privilegi l'obtingué Simó Sala, antic obrer de la casa reial i li fou atorgat per pagar-li els diners que se li devien. Aquest fet també recolza la idea, abans esmentada, que els bordells eren negocis força lucratius. De

nou, es veu com la intervenció del Magnànim es essencial per protegir els interessos del propietari d'un bordell.

Aquest privilegi sobre el tercer bordell és força novedós a Catalunya. Al Principat, no s'havien documentat bordells de fundació reial, fet que sí que es troba a Castella, per exemple. És un fet força excepcional que una ciutat de la mida de Barcelona tingués tres bordells en funcionament, ja que el màxim que hem documentat en altres ciutats similars són dos bordells.

Hem pogut indagar sobre l'organització interna dels bordells: hi havia diverses cambres, hi feinejaven esclaves, els hostalers de bordell cobraven per servir menjar, vi i llogar llençols a les prostitutes etc. També hem documentat que el bordell del Canyet tenia horts, segurament per autoabastir-se. El bordell era un centre social on a més de poder anar amb les prostitutes s'hi podia menjar i beure, fet que l'equipara a un hostel amb l'afegit de l'activitat sexual. Això no vol dir que, de forma il·legal, als hostals també hi haguessin prostitutes exercint el seu ofici. El que no he documentat als bordells barcelonins és cap control higiènic-sanitari per part de les autoritats ni del poder reial. A partir del segle XVI aquest control s'expandirà per totes les ciutats europees, inclosa Barcelona, per intentar lluitar contra la sífilis que s'expandirà i contagiarà a nombroses prostitutes i clients.

Les prostitutes vivien amb una sensació de gran inseguretat. Aquesta es donava tant si vivien al bordell, com Joana la Grega, com si treballaven fora del bordell o en un hostel, com s'exemplifica en el procés contra Joan Llorenç per apallissar la seva esposa Caterina *la monja*, prostituta de València. La incertesa amb la que vivien les prostitutes també era degut a situacions de penúries econòmiques i per l'origen forà de les prostitutes. Barcelona rebia, principalment, nombroses prostitutes provinents de diferents llocs del regne de València. En segon lloc destaquen les prostitutes vingudes del regne d'Aragó i en tercera posició les vingudes del regne Castella. No és estrany degut a la proximitat d'aquests territoris i de les connexions

terrestres i marítimes entre els ports de València i de Barcelona. També eren nombroses les prostitutes vingudes de Viscaia, Sevilla (segurament per via marítima) i les vingudes de les illes mediterrànies (Sicília, Mallorca i, en menor mesura, Sardenya). Barcelona, al tenir en el segle XV tres bordells oficials, era un pol d'atracció per a les dones que es prostituïen de fora de la ciutat.

A la vegada, Barcelona esdevé un port de redistribució de prostitutes cap a altres zones, sobretot de l'àmbit mediterrani: València, Mallorca, Nàpols i Tarragona entre altres ports. Cal esmentar, de nou, en primer lloc, les prostitutes que anaven cap a València. En ordre d'importància destaquen: Mallorca, Nàpols, Tarragona entre d'altres. Veiem aquí com difereixen les dades de les prostitutes entrants vers les prostitutes sortints de la ciutat. Aquestes dades són parcials ja que no tenim dades de les prostitutes que venien per via terrestre.

Tal i com hem vist, a la ciutat es documenta prostitució d'origen jueu, de forma força velada. Crec que també hi havia prostitució lligada als sarraïns, però al ser una comunitat poc nombrosa, no ha deixat gaire rastre documental: només hem documentat dues prostitutes sarraïnes en tota la documentació buidada. Com hem pogut comprovar, el sexe interètnic, en totes les seves combinacions, estava fortament castigat i perseguit, sobretot pels monarques. Segurament la prostitució exercida per prostitutes no cristianes s'esdevenia de forma molt amagada. Tanmateix també deuria succeir el mateix amb clients sarraïns o jueus de la ciutat. Un fet que marca molt aquesta aversió contra el sexe interètnic i l'odi vers altres confessions, es dona quan al registre d'alcevots s'indica que un mitjancer és "convers" cosa que no passa amb els altres alcevots cristians per exemple. Segurament és una manera de marcar i influir en la pena d'expulsió d'aquests alcevots.

La prostituta podia abandonar el sexe remunerat a través de dues vies: el casament o bé la enclaustració en un monestir específic

per a prostitutes penedides. Hem pogut veure com l'emperador Justinian fou el primer a crear un monestir per a prostitutes. En el pontificat de Lleó IX (1002-1054) es difongueren les llegendes de les santes penedides: Santa Maria Magdalena, Santa Maria Egipciaca, Santa Afra, Santa Thaïs, Maria la meretriu i així poder justificar la fundació de monestirs per a prostitutes i dones que no seguien el camí marcat. A partir del segle XII comencem a trobar monestirs i institucions on les prostitutes poguessin abandonar la vida de pecat i abraçar la fe. Aquests monestirs foren una solució intermitja per intentar calmar els eclesiàstics que volien prohibir la prostitució i els religiosos que la volien tolerar.

A Barcelona he documentat dos monestirs per a prostitutes: les Magdalenes, o Penedides, i les Egipciaques, amb l'advocació de Santa Maria Egipciaca. L'elecció d'aquestes santes no fou casual. Totes dues santes, com hem vist, tenien certa preconització a la ciutat i a més eren dos dels models establerts pel poder papal. El monestir de les Penedides fou fundat al segon terç del segle XIV i el de les Egipciaques a principis del segle XV. Els patrocinadors de cada monestir foren diferents. El monestir de les Penedides fou fundat per iniciativa reial amb l'ajuda econòmica del Consell de Cent. Aquest monestir seria administrat directament pel poder municipal barceloní. Aquesta fórmula de fundació reial i control municipal és la més comuna als monestirs europeus. Un cop fundat es posà sota la regla monàstica de Sant Agustí.

No he pogut aclarir qui fou el promotor de la fundació de la Casa de les Egipciaques. Alguns autors han apuntat a la figura de Francesc de Valldemossa, tot i que, aquest cartoixà no s'esmenta a la butlla papal atorgada al monestir el 1410. Gràcies al present treball sabem que la construcció començà el 1407. L'administració després de la fundació del monestir corresponia al Consell de Cent. Al llarg dels segles la Casa de les Egipciaques esdevingué un centre multiassistencial per a prostitutes, adúlteres, dones boges etc. Aquest

centre estava adscrit a l'Hospital de la Santa Creu, fundat anteriorment a l'any 1401.

Ambdós monestirs passaren moltes penúries i estretors. Tot i els diners donats pel Consell de Cent, les deixes testamentàries i els diners recollits per les almoines, els monestirs no podien sostenir-se econòmicament. A aquest fet també cal sumar-hi problemes amb l'administració interna, destrosses per causes naturals, manca de metges per les necessitats sanitàries tal i com hem pogut documentar.

La segona via per abandonar el món prostibulari era el casament. Es promogueren almoines, tant reials com particulars, per a aconseguir que les prostitutes es casessin i poguessin refer, des d'una òptica moral, la seva vida anterior. El monarca que més es preocupà per deixar diners per al casament de les prostitutes fou Pere el Cerimoniós a través del seu almoiner Fra Guillem Deudé. Les quantitats donades per l'almoiner foren totalment arbitràries. Apart d'ajudar a algunes prostitutes el mateix almoiner deixà cinquanta sous per enclaustrar a les prostitutes per Setmana Santa.

Com hem pogut demostrar, alguns personatges es beneficiaven de la manca de diners i de les necessitats dels més pobres. És el cas de l'alcajota Na Trialls i el cavaller Arnau Albertí, que, a través de l'almoina d'en Coa, la primera aconseguí nenes verges per a que el cavaller les violés.

Ambdues sortides tornaven a les antigues prostitutes cap al camí establert. S'intentava dignificar a la prostituta una vegada acabada la seva funció dins del negoci del sexe remunerat a la ciutat. Aquesta dignificació raïa en tornar a la vida permessa per a les dones medievals: la vida contemplativa o la vida domèstica. Passava de ser una dona pública a una dona privada, al servei de Déu o del seu marit, o sigui, al servei d'un home.

El Consell de Cent, de la mateixa manera que a altres ciutats medievals, lluità fervorosament contra els alcavots i mitjancers de la ciutat. Documentem des de principis del segle XIV diversos bans contra

els alcavots que exercien el seu ofici dins dels murs de Barcelona. En aquesta època eren assotats i expulsats de la ciutat. Degut a que els mitjancers tornaven a la ciutat, i segurament davant la inoperància del Consell de Cent, es va optar per aplicar una solució més dura.

El 1391 el rei Joan el Caçador va atorgar a la ciutat un privilegi per expulsar als alcavots i altres malfactors de la ciutat com jugadors i vagabunds. Hi havia tres fases dins del privilegi. Primer de tot s'expulsava a l'encausat. Si l'expulsat tornava a la ciutat sense haver complert la pena se l'enviava a Sardenya a galeres. Si aquest tornava a la ciutat, per tercer cop, seria penjada fins a morir.

Aquest privilegi contra els alcavots i altres malfactors marcant les penes per reincidència no l'he documentat en cap altra ciutat medieval. Una vegada atorgat el privilegi el Consell de Cent generà bans d'expulsió que ens ha permès estudiar a fons el món dels alcavots a la ciutat. He pogut veure com els alcavots tenien diversos oficis per amagar la seva condició de mitjancer sexual. També he pogut constatar com els alcavots introduïen a les dones que explotaven als bordells de Viladalls i de la Volta d'en Torre. Això permetia que les prostitutes il·legals treballessin de forma legal al bordell i passessin inadvertides. Aquestes intromissions als bordells ens han permès veure el pes que tenien cada bordell a la ciutat, analitzant aquestes dades de forma quantitativa. Els bans d'expulsió també ens informen de la procedència de l'alcavot i ens dona altra informació rellevant. Trobem oficials reials, menors d'edat exercint de mitjancer, esclaves... El privilegi de 1391 comportà que es creés un sistema jurídic per jutjar els alcavots. El primer cop s'expulsava al mitjancer per un cert nombre d'anys, escollits de forma arbitrària. Abans d'executar l'expulsió se'l passejava damunt d'un ruc, mentre se l'assotava, per una ruta estipulada que, com hem vist, passava per les zones nobles de la ciutat. Si dins d'aquests anys d'exili se'l tornava a trobar a la ciutat se l'enviava a Sardenya a servir a les galeres. Si l'alcavot tornava a entrar aquest era penjat fins a morir.

Paral·lelament a aquest esquema punitiu es creà un sistema d'apel·lació: les vènies. Al primer edicte d'expulsió ja es determinava si l'expulsat tenia dret o no a la vènia. Si l'expulsat en tenia, presentava una súplica i el Consell decidia el destí de l'acusat. Com hem vist, els alcavots presentaven documents molt elaborats, per tal d'intentar escapolar-se de l'expulsió, o bé intentaven burlar el sistema presentant falses vènies, com és el cas de Cília Font. Les penes imposades contra els alcavots i alcavotes, com hem dit, eren totalment arbitràries. Hem documentat penes entre un any i cinquanta anys. El que si que hem observat és que les penes contra les alcavotes són més altres que les imposades als alcavots. També hem pogut concloure que els alcavots expulsats són més nombrosos que les alcavotes. La literatura medieval catalana ens ofereix diversos exemples d'alcavotes però cap d'algun alcavot. Aquest fet contrasta amb les dades abans esmentades del nombre d'alcavots de la ciutat.

Els bans d'expulsió també ens donen informació de les dones explotades pels alcavots: la seva procedència, si era a algun carrer, si era *canthonera*, peculiaritats físiques, sobrenoms, dades que, tal i com hem descrit, conformen un mosaic molt ric d'informació microhistòrica de la prostitució barcelonina.

Aquest sistema d'expulsió tant complex i de control tant elaborat contra l'alcavoteria no l'hem documentat en cap altre ciutat europea de l'Edat Mitjana. Allà normalment als alcavots se'ls expulsava de les ciutats inflingint-li's un càstig físic i poca cosa més.

A partir d'aquesta tesi doctoral se m'obren dues noves perspectives d'investigació en un futur pròxim. En un primer moment volem continuar les investigacions sobre el món prostibulari medieval ampliant el marc geogràfic a diferents ciutats i zones de Catalunya, el País Valencià i Mallorca, així com els diferents territoris que formaven la Corona d'Aragó. Aquestes noves investigacions ens donarien una visió més completa de la prostitució medieval en un espai controlat pels mateixos monarques i així poder veure com s'amotllen els

diferents territoris a les ingerències reials. També se m'obre una nova línia d'investigació, aquesta més àmplia, on vull allargar el marc cronològic de la Tesi Doctoral per intentar estudiar la prostitució a Barcelona entre els segles XVI i XVII, a través de la documentació municipal d'època Moderna.

